



SUD
EUROPSKE UNIJE

GODIŠNJE IZVJEŠĆE
2016.

PRAVOSUDNA AKTIVNOST

SUD EUROPSKE UNIJE



GODIŠNJE IZVJEŠĆE 2016. PRAVOSUDNA AKTIVNOST

Pregled pravosudne aktivnosti Suda,
Općeg suda i Službeničkog suda Europske unije

Luxembourg, 2017.

curia.europa.eu



SUD EUROPSKE UNIJE

SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

OPĆI SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

SLUŽBENIČKI SUD
2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

Internetska stranica Suda: curia.europa.eu

Redakcija zaključena: 1. siječnja 2017.

Umnožavanje je dopušteno uz navođenje izvora. Fotografije je dopušteno umnožavati samo u okviru ove publikacije. Za svako drugo korištenje potrebno je zatražiti dopuštenje Suda Europske unije.

Razne druge informacije o Europskoj uniji dostupne su na internetu putem poslužitelja Europa (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Sud EU-a/Uprava za komunikaciju/Odjel za publikacije i elektroničke medije
Ured za publikacije Europske unije

Print	ISBN 978-92-829-2327-6	ISSN 2467-0995	doi:10.2862/23029	QD-AP-17-001-HR-C
PDF	ISBN 978-92-829-2331-3	ISSN 2467-1223	doi:10.2862/443881	QD-AP-17-001-HR-N
ePUB	ISBN 978-92-829-2366-5	ISSN 2467-1223	doi:10.2862/883390	QD-AP-17-001-HR-E

© Europska unija, 2017.

Fotografije © Georges Fessy
Fotografije © Gediminas Karbauskis

Printed in Luxembourg

OTISNUTO NA PAPIRU IZBIJELJENOM BEZ UPOTREBE ELEMENTARNOG KLORA (ECF)

SADRŽAJ

<i>Predgovor K. Lenaerts, predsjednika Suda Europske unije</i>	8
----------------------------------------------------------------	---

POGLAVLJE I | SUD

A. Razvoj i aktivnost Suda u 2016.	12
B. Sudska praksa Suda u 2016.	14
I. Temeljna prava	14
II. Građanstvo Unije	15
1. Prava građana Unije	15
2. Izvedeno pravo boravka državljanina treće države	17
III. Institucionalni ustroj	19
1. Pravni temelj akata Unije	19
2. Ovlasti institucija	21
IV. Pravo Unije i nacionalno pravo	22
V. Postupci prema pravu Unije	24
VI. Poljoprivreda	25
VII. Slobode kretanja	27
1. Slobodno kretanje radnika	27
2. Slobodno kretanje robe	28
3. Sloboda poslovnog nastana i slobodno pružanje usluga	29
VIII. Granična kontrola, azil i useljavanje	32
1. Politika azila	32
2. Politika useljavanja	36
IX. Pravosudna suradnja u građanskim stvarima	37
1. Uredba Bruxelles I	37
2. Uredbe Rim I i Rim II	38
X. Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima	40
1. Europski uhiđbeni nalog	40
2. Pravo na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima	43
3. Kazneni postupci i odluke u drugoj državi članici	44
XI. Tržišno natjecanje	45
1. Zabranjeni sporazumi	45
2. Državne potpore	48
XII. Porezne odredbe	51

XIII. Usklađivanje zakonodavstava	52
1. Intelektualno vlasništvo	52
2. Obrada osobnih podataka	56
3. Elektronička trgovina	57
4. Telekomunikacije	58
5. Duhanski proizvodi	59
6. Kozmetički proizvodi	60
XIV. Javna nabava	60
XV. Ekonomska i monetarna politika	62
XVI. Socijalna politika	64
XVII. Zaštita potrošača	65
XVIII. Okoliš	68
XIX. Međunarodni sporazumi	70
XX. Zajednička vanjska i sigurnosna politika	72
C. Aktivnost tajništva Suda u 2016.	74
I. Kratak statistički pregled pravosudne aktivnosti u 2016.	74
II. Komunikacija sa strankama i trećim osobama	76
III. Podrška članovima Suda	77
D. Sudska statistika Suda	80
E. Sastav Suda	108
1. Promjena u sastavu Suda u 2016.	109
2. Protokolarni red	110
3. Bivši članovi Suda	112

POGLAVLJE II | OPĆI SUD

A. Aktivnost Općeg suda u 2016.	118
1. Organizacija	118
2. Sudska statistika	119
B. Sudska praksa Općeg suda u 2016.	122
I. Sudski postupak	122
Dopuštenost tužbi na temelju članka 263. UFEU-a	122
1. Pojam akta koji se može pobijati	122
2. Aktivna procesna legitimacija	123
Izravni utjecaj	123
a. Osobni utjecaj	124
3. Pojam regulatornog akta koji ne podrazumijeva provedbene mjere	125
4. Poštovanje formalnih zahtjeva i rokova za podnošenje tužbe	126

Zloupotreba postupka	128
Besplatna pravna pomoć	128
Primjena novog Poslovnika	129
II. Pravo institucija – Europska građanska inicijativa – Socijalna politika	130
III. Primjena pravila o tržišnom natjecanju na poduzetnike	131
Općenito	131
1. Prava obrane	131
a. Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku	131
b. Pravo na saslušanje	132
c. Uporaba tajnih zapisa telefonskih razgovora kao dokaza	132
2. Uvjeti za oslobođanje od kazni	133
3. Komisijina mogućnost da ponudi nagodbu	134
4. Obveza obrazlaganja	134
5. Neograničena nadležnost	135
Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. UFEU-a	136
1. Pojam mogućeg tržišnog natjecanja	136
2. Ograničenje s obzirom na cilj	138
a. Klauzula o zabrani tržišnog natjecanja	138
b. Nerazmjerna obrnuta plaćanja koja dovode do isključenja konkurenata s tržišta	139
3. Izračun novčane kazne	140
IV. Državne potpore	142
Dopuštenost	142
1. Akt koji se može pobijati	142
2. Osobni utjecaj	143
Upravni postupak	143
Pojam prednosti	144
1. Teret dokazivanja	144
2. Kriterij privatnog vjerovnika	145
Pojam državnih sredstava	147
Selektivnost – Porezne potpore	148
Državna potpora spojiva s unutarnjim tržištem	149
Povrat potpora	150
V. Intelektualno vlasništvo – Žig Europske unije	152
Autonomnost sustava žiga Europske unije	152
Apsolutni razlozi za odbijanje	153
1. Utvrđivanje žalbenog vijeća po službenoj dužnosti	153
2. Obveza obrazlaganja	153
3. Zla vjera	154
4. Oznaka zemljopisnog podrijetla	154
5. Zvučni žigovi	155
6. Podnošenje dokaza	156
Relativni razlozi za odbijanje	157
1. Utvrđivanje žalbenog vijeća po službenoj dužnosti	157
2. Dokažna sredstva	158
3. Ograničenje prava kao posljedica trpljenja	159

Postupovna pitanja	160
VI. Zajednička vanjska i sigurnosna politika – Mjere ograničavanja	161
Islamska Republika Iran	161
Republika Tunis	164
Ukrajina	165
Sirijaska Arapska Republika	166
Borba protiv terorizma	167
VII. Registracija kemikalija	169
VIII. Damping	170
IX. Nadzor financijskog sektora	172
X. Javna nabava koju provode Unijine institucije	172
XI. Pristup dokumentima institucija	173
Zahtjev za pristup prethodno otkrivenim dokumentima	174
Izuzeće koje se odnosi na zaštitu procesa odlučivanja	174
Izuzeće u pogledu zaštite pravnog savjetovanja	175
Izuzeće u vezi sa zaštitom sudskih postupaka	177
XII. Sporovi o naknadi štete	178
Pristupanje Republike Hrvatske Europskoj uniji	178
Obrada osobnih podataka	179
Ovlasti OLAF-a	180
Gubitak prilike	181
XIII. Žalbe	182
XIV. Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	182
C. Aktivnost tajništva Općeg suda u 2016.	186
I. Organizacijski učinci povezani sa stupanjem na dužnost novih sudaca	187
II. Postupovni učinci reforme	188
III. Zadaća podrške Općem sudu	190
D. Sudska statistika Općeg suda	192
E. Sastav Općeg suda	218
1. Promjene u sastavu Općeg suda u 2016.	219
2. Protokolarni red	221
3. Bivši članovi Općeg suda	225

POGLAVLJE III | SLUŽBENIČKI SUD

A. Aktivnost Službeničkog suda u 2016.	230
B. Sudska praksa Službeničkog suda u 2016.	232
I. Postupovna pitanja	232
1. Predsudski postupak	232
2. Akt kojim se nanosi šteta	232
3. Nenadležnost donositelja akta kojim se nanosi šteta	232
4. Rok za tužbu	233
5. Troškovi	233
6. Pravomoćnost	233
II. Pitanja merituma	234
Opći uvjeti valjanosti akata i temeljna prava	234
1. Doseg preambule	234
2. Formalno obrazloženje	234
3. Vremenska primjena odredaba novog Pravilnika o osoblju	234
4. Preispitivanje upravnih akata	235
5. Pozivanje na načela iz Povelje Europske unije o temeljnim pravima	235
6. Dužnost lojalne suradnje s nacionalnim sudovima	235
7. Pravo na saslušanje	235
8. Pravo na dobru upravu	236
9. Dužnost brižnog postupanja	236
10. Pravo dužnosnika ili člana drugog osoblja na pristup svojem spisu	237
Prihodi i socijalna sigurnost dužnosnikâ	237
1. Socijalna sigurnost	237
2. Mirovine	238
3. Otpremnina	238
4. Napredovanje u viši stupanj	239
Karijera dužnosnikâ i službenikâ	239
1. Promaknuće osoblja stavljenog na raspolaganje sindikatu ili udruženju osoblja	239
2. Stegovne mjere	239
3. Ponovno zapošljavanje članova privremenog i ugovornog osoblja u slučaju prijenosa sjedišta agencije Unije iz jedne države članice u drugu	240
4. Prekid službenikove karijere	240
Zviždač	241
C. Sudska statistika Službeničkog suda	242
D. Sastav Službeničkog suda	254
1. Promjene u sastavu Službeničkog suda u 2016.	255
2. Protokolarni red	256
3. Bivši članovi Službeničkog suda	258



Koen LENAERTS

Predsjednik Suda Europske unije

Europsku uniju u 2016. godini potresli su bolni događaji.

Nakon Pariza u studenome 2015., Bruxelles, Nica i Berlin, baš kao i mnoga druga mjesta u svijetu, posljednjih mjeseci suočeni su sa surovošću terorističkih napada velikih razmjera kojima se kukavički zadire u temeljne vrijednosti mira, čovječnosti, tolerancije i poštovanja drugih na kojima počiva dragocjeni nam europski projekt.

Dana 23. lipnja 2016. britanski narod odlučio je napustiti Europsku uniju. Taj demokratski i suvereni odabir postavlja Europsku uniju i njezine institucije pred važne izazove s kojima se valja nositi na najbolji mogući način u uvjetima koji su trenutačno prožeti neizvjesnošću.

Međutim, 2016. godina donijela je i mnoge razloge za zadovoljstvo.

Imenovanjem nezavisnog odvjetnika u rujnu iste godine, koji po načelu rotacije pripada Bugarskoj, kolegij nezavisnih odvjetnika Suda, koji je u lipnju 2013. povećan na jedanaest, napokon je došao do punog broja, što me raduje s obzirom na rastući broj predmeta koji – osobito u područjima povezanim s glavnim izazovima s kojima se Europska unija trenutačno suočava (borba protiv terorizma, migrantska kriza, mjere u vezi s bankarskom i financijskom krizom...) – otvaraju nova, važna pravna pitanja koja traže pojašnjenje u obliku njihova mišljenja.

Također valja sa zadovoljstvom navesti činjenicu da su u 2016. gotovo u cijelosti provedene dvije od triju faza reforme ustrojstva Suda Europske unije koje su europska zakonodavna tijela prihvatila u prosincu 2015. Tijekom protekle godine obavljeno je jedanaest od dvanaest imenovanja dodatnih sudaca Općeg suda Europske unije u sklopu prve faze navedene reforme. Što se tiče druge faze, ona je rezultirala raspuštanjem Službeničkog suda Europske unije u rujnu 2016., čijim bivšim članovima i njihovim suradnicima moram ponovno zahvaliti na njihovu dragocjenom doprinosu razvoju sudske prakse u često osjetljivim postupcima koji su se ticali europske javne službe. Nadalje, u rujnu te godine pridružilo nam se petero od dodatnih sedmero sudaca Općeg suda čije je stupanje na dužnost također dio spomenute druge faze reforme.

Naposljetku, iako je 2016. godina obilježena savršenom stabilnošću sastava Suda – uz iznimku dolaska novog nezavisnog odvjetnika – u istoj je godini, suprotno tomu, Opći sud napustilo šestero njegovih članova u okviru djelomične zamjene sudaca tog suda i ostavke jednog njegova člana.

Na statističkom planu proteklu godinu obilježila je iznimna intenzivnost djelatnosti. Iako se ukupan broj novih predmeta pred trima sudovima u 2016. (1604 predmeta) neznatno smanjio u odnosu na 2015. (1711), broj zaključenih predmeta u 2016. ostao je na visokoj razini (1628 predmeta). To osobito vrijedi za Sud – koji je, sa 704 zaključena predmeta, u 2016. riješio broj predmeta koji je veći od broja novopokrenutih (692 predmeta) – te za Službenički sud, koje si je postavio za cilj riješiti što je moguće više predmeta prije svojeg raspuštanja i prijenosa Općem sudu predmeta o javnoj službi. Od siječnja do kolovoza 2016. taj je sud riješio 169 predmeta.

Što se tiče materijalnih sredstava, svatko je mogao zapaziti da su počeli radovi na izgradnji trećeg tornja, čiji je kamen temeljac simbolično položen 27. lipnja 2016. Već se radujem konačnoj realizaciji tog važnog nekretninskog projekta koji će po svojem završetku omogućiti da se cjelokupno osoblje institucije smjesti na istoj lokaciji, omogućujući jačanje naših profesionalnih i osobnih odnosa.

Uz spomenute događaje, rado se prisjećam drugog susreta „Bâtisseurs d’Europe“, koji se – nakon prve prigode u studenome 2014. – održao 11. studenoga 2016., na dan sjećanja na primirje kojim je okončan Prvi svjetski rat. Osobito poželjan u ovim burnim vremenima za europski projekt, taj susret, organiziran na inicijativu Suda, omogućio je da oko 250 srednjoškolaca iz obližnjih školskih ustanova na neformalan način razmijeni ideje s predsjednicima Europskog parlamenta, Europske komisije i Suda o nizu aktualnih europskih tema.

Ovo izvješće pruža cjelovit prikaz razvoja i aktivnosti institucije tijekom 2016. godine. Kao i prethodnih godina, bitan dio izvješća posvećen je sažetom, ali iscrpnom pregledu sudbene djelatnosti Suda, Općeg suda i Službeničkog suda. Posebni statistički podaci za svaki od sudova, koji slijede nakon kratkog uvodnog dijela, upotpunjuju i ilustriraju analitički dio izvješća.

Koristim ovu priliku kako bih srdačno zahvalio svojim kolegama i cjelokupnom osoblju institucije na izvanrednom poslu obavljenom u protekloj godini.





POGLAVLJE I

SUD



A | RAZVOJ I AKTIVNOST SUDA U 2016.

Koen LENAERTS, PREDSEDNIK

U prvom dijelu Godišnjeg izvješća sažeto su prikazane aktivnosti Suda u 2016. godini. U tom se dijelu (A) najprije iznosi pregled razvoja Suda i njegove sudske aktivnosti u protekloj godini. U drugom dijelu (B), kao i svake godine, iznose se glavni doprinosi sudskoj praksi razvrstani prema područjima, u trećem i četvrtom dijelu nude se pojedinosti o radu tajništva u promatranom razdoblju (C) te statistika za proteklu sudsku godinu (D), dok peti dio prikazuje sastav Suda u toj godini (E).

1. 1. Protekla godina obilježena je savršenom stabilnošću sudačkog sastava, s obzirom na to da u njoj nije zabilježen nijedan njihov odlazak ni novo stupanje na dužnost. Kada je riječ o nezavisnim odvjetnicima Suda, stupanje na dužnost bugarskog nezavisnog odvjetnika Evgenija Tancheva 19. rujna 2016. omogućilo je da kolegij nezavisnih odvjetnika, nakon povećanja njihova broja s osam na jedanaest na temelju odluke Vijeća od 25. lipnja 2013., djeluje u punom sastavu, što je doista poželjno u kontekstu rastućeg priljeva predmeta u kojima se otvaraju nova, osjetljiva pravna pitanja.

1. 2. Kada je riječ o funkcioniranju institucije, u 2016. gotovo su u cijelosti provedene prve dvije faze reforme ustrojstva Suda Europske unije koja proizlazi iz Uredbe (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.).

Tako je tijekom svečanih sjednica održanih 13. travnja, 8. lipnja i 19. rujna 2016. novih jedanaestero sudaca Općeg suda Europske unije stupilo na dužnost u sklopu prve faze te reforme koja predviđa povećanje njihova broja za dvanaest.

Druga faza reforme, za koju su Unijina zakonodavna tijela željela da se odvija istodobno s djelomičnom zamjenom sudaca Općeg suda Europske unije, rezultirala je raspuštanjem Službeničkog suda Europske unije u rujnu 2016. i prenošenjem njegovih nadležnosti na Opći sud Europske unije, što je provedeno Uredbom (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.), koja je stupila na snagu 1. rujna 2016.

Ta druga faza reforme istodobno predviđa imenovanje dodatnih sedmero sudaca Općeg suda Europske unije, što je broj koji odgovara broju „bivših” sudaca Službeničkog suda Europske unije. U tom je kontekstu na svečanoj sjednici održanoj 19. rujna 2016. pozdravljeno stupanje na dužnost dodatnih petero sudaca Općeg suda Europske unije, u nadi da će se uskoro obaviti posljednja imenovanja kojima će završiti provedba prvih dviju faza reforme.

Treća faza reforme dogodit će se tijekom djelomične zamjene sudaca Općeg suda Europske unije u rujnu 2019. Broj sudaca tog suda tada će se povećati za dodatnih devetero, na ukupno 56 sudaca, odnosno na dvoje po svakoj državi članici.

2. Na statističkom planu čitatelja valja uputiti na komentare u uvodu dijela C ovog Godišnjeg izvješća, koji se odnose na podatke iz protekle godine, pri čemu ću se na ovom mjestu usredotočiti na kratak prikaz glavnih trendova vidljivih iz tih podataka.

Prvi uočljiv detalj tiče se ukupnog broja predmeta koje je Sud zaključio u 2016.: sa 704 zaključena predmeta (+ 14 % u odnosu na 2015. godinu) Sud je u toj godini nadmašio broj u njoj registriranih novih predmeta (692),

što odražava njegovu iznimnu produktivnost u tom razdoblju, koja je dovela do neznatnog smanjenja broja neriješenih predmeta na dan 31. prosinca 2016. (872) u odnosu na kraj 2015. (884).

Kada je riječ o novim predmetima u 2016., 470 je povezano sa zahtjevima za prethodnu odluku, što je rekordan broj u povijesti Suda i istodobno svjedoči o važnosti prethodnog postupka prilikom stvaranja prava Unije te o povjerenju nacionalnih sudova u taj oblik pravosudne suradnje s ciljem ujednačenog tumačenja i primjene tog prava.

Drugi uočljiv trend u protekloj godini odnosi se na prosječno trajanje postupaka pred Sudom. Kada je riječ o prethodnim postupcima, njihovo je prosječno trajanje u 2016. iznosilo 15 mjeseci, što je usporedivo s rezultatom iz 2014., kada je zabilježeno najkraće prosječno trajanje u više od trideset godina. Taj se broj uglavnom objašnjava, s jedne strane, pojačanom praksom donošenja rješenja u prethodnim postupcima u kojima se odgovor Suda pokazuje očitim i, s druge strane, osobito velikim ovogodišnjim brojem zahtjeva za prethodnu odluku čije se rješavanje odvija u hitnom prethodnom postupku (PPU) ili u ubrzanom postupku. Kada je riječ o postupcima po žalbi, njihovo osjetno kraće trajanje, to jest 12,9 mjeseci (u odnosu na 14 mjeseci u 2015.) – što je najkraće zabilježeno trajanje od osnutka Općeg suda – u velikoj se mjeri pripisuje pojednostavnjenom postupanju koje je Sud usvojio u 2016. kada je riječ o žalbama u područjima pristupa dokumentima, javne nabave i intelektualnog vlasništva.

B | SUDSKA PRAKSA SUDA U 2016.

I. TEMELJNA PRAVA

Tijekom 2016. godine Sud se u više navrata izjašnjavao o temeljnim pravima u pravnom poretku Unije. Neke od tih odluka prikazane su u ovom izvješću¹.

Među njima, presuda **Paoletti i dr.** (C-218/15, [EU:C:2016:748](#)), donesena 6. listopada 2016., zasluhuje osobitu pozornost. U toj presudi Sud je bio pozvan ispitati, s obzirom na načelo retroaktivnosti povoljnijeg kaznenog zakona, učinak pristupanja treće države Uniji na primjenu kaznenog zakona države članice kojim se provodi članak 3. Direktive 2002/90², u dijelu koji se odnosi na kazneno djelo pomaganja u nezakonitoj imigraciji. U predmetnom slučaju kazneni postupak vodio se protiv više talijanskih državljana zbog pomaganja u nezakonitoj imigraciji rumunjskih državljana prije pristupanja te države Europskoj uniji. Budući da su potonji nakon tog pristupanja postali građani Unije, sud koji je uputio zahtjev pita se, s jedne strane, je li ono imalo učinak ukidanja spomenutog kaznenog djela pomaganja u nezakonitoj imigraciji počinjenog prije pristupanja Rumunjske Europskoj uniji i, s druge strane, treba li se načelo retroaktivne primjene povoljnijeg kaznenog zakona primijeniti na okrivljenike u glavnom postupku.

Kao prvo, nakon što je podsjetio da je načelo retroaktivnosti povoljnijeg kaznenog zakona, kako je utvrđeno u članku 49. stavku 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima, dio primarnog prava Unije, Sud je presudio da primjena povoljnijeg kaznenog zakona nužno podrazumijeva sukcesivnu primjenu zakona u vremenu i temelji se na činjenici da je zakonodavac promijenio stajalište bilo u vezi s kaznenom kvalifikacijom činjenica ili u vezi s kaznom koju na kažnjivo djelo treba primijeniti. Međutim, u ovom predmetu talijansko kazneno zakonodavstvo nije izmijenjeno nakon počinjenja kaznenih djela koja se pripisuju okrivljenicima.

Kao drugo, Sud je ocijenio da, prema članku 6. UEU-a i članku 49. Povelje o temeljnim pravima, pristupanje jedne države Uniji ne sprečava drugu državu članicu da izrekne kaznu osobama koje su prije tog pristupanja počinile kazneno djelo pomaganja u nezakonitoj imigraciji u korist državljana prve države. Naime, kaznenim zakonodavstvom koje u skladu s Direktivom 2002/90 i Okvirnom odlukom 2002/946³ sankcionira takvo kazneno djelo kaznom zatvora nisu obuhvaćeni nezakoniti imigranti, već osobe koje pomažu u njihovu neovlaštenom ulasku i boravku na području te države. Sama činjenica da su nakon svojeg nezakonitog ulaska

1| Navode se sljedeće presude: presuda od 6. rujna 2016., **Petruhhin** (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)), prikazana u dijelu II.1. „Prava građana Unije”; presuda od 5. srpnja 2016., **Ognyanov** (C-614/14, [EU:C:2016:514](#)), prikazana u dijelu V. „Postupci prema pravu Unije”; presuda od 9. lipnja 2016., **Pesce i dr.** (C-78/16 i C-79/16, [EU:C:2016:428](#)), prikazana u dijelu VI. „Poljoprivreda”; presuda od 21. prosinca 2016., **AGET Iraklis** (C-201/15, [EU:C:2016:972](#)), prikazana u dijelu VII.3. „Sloboda poslovnog nastana i slobodno pružanje usluga”; presuda od 15. veljače 2016., **N.** (C-601/15 PPU, [EU:C:2016:84](#)), prikazana u dijelu VIII.1. „Politika azila”; presuda od 5. travnja 2016., **Aranyosi i Căldăraru** (C-404/15 i C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), prikazana u dijelu X.1. „Europski uhidbeni nalog”; presuda od 29. lipnja 2016., **Kossowski** (C-486/14, [EU:C:2016:483](#)), prikazana u dijelu X.3. „Kazneni postupci i odluke u drugoj državi članici”; presuda od 28. srpnja 2016., **Ordre des barreaux francophones et germanophone i dr.** (C-543/14, [EU:C:2016:605](#)), prikazana u dijelu XII. „Porezne odredbe”; presuda od 21. prosinca 2016., **Tele2 Sverige i Watson i dr.** (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#)), prikazana u dijelu XIII.2. „Zaštita osobnih podataka”; presuda od 20. rujna 2016., **Ledra Advertising i dr./Komisija i ESB** (C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)), prikazana u dijelu XV. „Ekonomski i monetarna politika”; presuda od 8. studenoga 2016., **Lesoochranárske zoskupenie VLK** (C-243/15, [EU:C:2016:838](#)), prikazana u dijelu XVIII. „Okoliš”.

2| Direktiva Vijeća 2002/90/EZ od 28. studenoga 2002. o definiranju olakšavanja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka (SL L 328, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 101.)

3| Okvirna odluka Vijeća 2002/946/PUP od 28. studenoga 2002. o jačanju kaznenopravnog okvira za sprečavanje pomaganja neovlaštenog ulaska, tranzita i boravka (SL L 328, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 26.)

ti imigranti postali građani Unije ne može utjecati na tijek kaznenih postupaka pokrenutih protiv tih osoba koje pomažu u nezakonitoj imigraciji.

Kao treće, Sud je utvrdio da nijedna odredba prava Unije ne omogućava zaključak da stjecanje građanstva Unije treba za sobom povući prestanak postojanja povrede koju su počinile osobe uključene u krijumčarenje migranata. Suprotna odluka potaknula bi takvu aktivnost čim bi određena država pokrenula postupak pristupanja Uniji. Cilj koji bi se postigao bio bi suprotan cilju što ga nastoji postići zakonodavac Unije.

II. GRAĐANSTVO UNIJE

U području građanstva Unije valja istaknuti šest presuda. Među njima su tri koje se tiču prava koja građani država članica Unije mogu ostvarivati na temelju građanstva Unije. Preostale tri presude odnose se na izvedeno pravo boravka državljanina treće države, člana obitelji građanina Unije.

1. PRAVA GRAĐANA UNIJE

Dana 2. lipnja 2016. u presudi **Bogendorff von Wolfersdorff** (C-438/14, [EU:C:2016:401](#)) Sud se izjašnjavao o *granicama obveze države članice da prizna prezime koje je građanin stekao tijekom boravka u drugoj državi članici koje je također državljanin*. Glavni postupak odnosio se na njemačkog građanina koji je tijekom boravka u Ujedinjenoj Kraljevini stekao britansko državljanstvo i promijenio svoja imena i prezime, iako je potonje sadržavalo njemačke plemićke titule. Po povratku u Njemačku odbijeno mu je priznavanje novog prezimena i imena stečenih na temelju britanskog prava.

Sud je ocijenio da odbijanje tijela države članice u ovom predmetu da priznaju imena i prezime državljanina te države, kako su određeni i upisani u drugoj državi članici državljanstvo koje također ima, jest ograničenje sloboda priznatih člankom 21. UFEU-a. Naime, budući da je tužitelj u njemačke matične knjige upisan pod imenima i prezimenom koji su različiti od onih upisanih u knjigama britanskih tijela, postoji ne samo konkretna opasnost da će se zbog razlike u imenima morati otklanjati sumnje u identitet te osobe nego i opasnost da će ona naići na poteškoće prilikom dokazivanja obiteljske povezanosti sa svojom kćerkom.

U tom predmetu njemačka vlada navodi da su, sukladno članku 123. Temelnog zakona u vezi s člankom 109. stavkom 3. Weimarskog ustava, ukinuti svi privilegiji i nejednakosti vezani za rođenje ili stanje i da je, unatoč tome što je dopušteno koristiti se plemićkim titulama kao elementima imena i prenositi ih, zabranjeno stvaranje novih plemićkih titula kao i njihova dodjela. Cilj je tih odredaba, koje su dio njemačkog pravnog poretka, zajamčiti jednako postupanje prema svim njemačkim građanima.

U tom pogledu Sud je prihvatio da se u kontekstu njemačkog ustavnog odabira članak 109. stavak 3. Weimarskog ustava kao element nacionalnog identiteta države članice iz članka 4. stavka 2. UEU-a može uzeti u obzir kao opravdanje ograničenja prava slobodnog kretanja osoba koje priznaje pravo Unije. Preciznije, opravdanje koje se odnosi na načelo jednakosti njemačkih građana pred zakonom i na ustavni odabir ukidanja plemićkih titula kao takvih treba tumačiti kao razlog javnog poretka. Prema mišljenju Suda, bilo bi protivno namjeri njemačkog zakonodavca da njemački državljani korištenjem prava druge države članice ponovno stječu ukinute plemićke titule. Upravo bi sustavno priznavanje promjene imena poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku moglo dovesti do takvog rezultata.

Sud je zaključio da tijela države članice u okolnostima poput predmetnih mogu odbiti priznati promjenu imena državljanina koja je zakonito provedena u drugoj državi članici. Naime, takvo odbijanje priznanja

predstavlja ograničenje sloboda priznatih člankom 21. UFEU-a, ali je opravdano razlozima vezanima za javni poredak koji su prikladni i nužni da bi se zajamčilo poštovanje načela jednakosti pred zakonom svih građana prvonavedene države članice. Ocjena proporcionalnosti takve prakse zahtijeva analizu i odvagivanje različitih pravnih i činjeničnih elemenata svojstvenih dotičnoj državi članici za koje je bolje da ih provede sud koji je uputio zahtjev nego Sud. Među elementima koje u tu svrhu valja uzeti u obzir Sud je osobito naglasio činjenicu da je tužitelj u glavnom postupku izvršavao svoje pravo slobodnog kretanja i da ima dvostruko njemačko i britansko državljanstvo, činjenicu da elementi imena stečenog u Ujedinjenoj Kraljevini formalno nisu plemićka titula ni u Njemačkoj ni u toj zemlji, nego stvaraju dojam plemićkog porijekla, te činjenicu da je do promjene imena došlo zbog tužiteljevih osobnih preferencija, čija se razlika u imenima koja je iz toga proizašla ne može pripisati ni okolnostima njegova rođenja, ni posvojenju, ni stjecanju britanskog državljanstva.

U presudi **Petruhhin** (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)), donesenoj 6. rujna 2016., veliko vijeće Suda razmatralo je *mora li, radi primjene sporazuma o izručenju sklopljenog između države članice i treće države, s obzirom na načelo nediskriminacije na temelju državljanstva i s obzirom na slobode kretanja i boravka građana Unije, državljanin neke druge države članice uživati blagodan odredbe kojom se prvoj državi članici zabranjuje izručivanje vlastitih državljanina*. U predmetnom slučaju bila je riječ o zahtjevu za izručenje estonskog državljanina koji su ruska tijela uputila latvijskim tijelima, u vezi s kaznenim djelom trgovine opojnim sredstvima.

Sud je najprije podsjetio da se zainteresirani odlaskom u Latviju koristio pravom građanina Unije na slobodno kretanje unutar nje, pa stoga njegova situacija potpada pod područje primjene Ugovorâ i, prema tome, načela nediskriminacije na temelju državljanstva. Međutim, propisi koji uključuju nejednako postupanje koje se sastoji u tome da se dopušta izručenje samo državljanina druge države članice predstavljaju ograničenje slobode kretanja u smislu članka 21. UFEU-a. Sud je potom istaknuo da se takvo ograničenje može opravdati samo ako se temelji na objektivnim razlozima i ako je proporcionalno legitimnom cilju koji se nacionalnim pravom želi postići. U predmetnom slučaju, iako se cilj izbjegavanja opasnosti od nekažnjavanja državljanina drugih država članica koji su počinili kazneno djelo u trećoj državi treba smatrati legitimnim prema pravu Unije, Sud je ocijenio da valja provjeriti postoji li alternativna, manje ograničavajuća mjera za ostvarenje prava iz članka 21. UFEU-a, a koja omogućuje jednako učinkovito postizanje spomenutog cilja. U tom pogledu, u uvjetima nepostojanja odredaba prava Unije koje uređuju izručenje između država članica i treće države, valja primijeniti sve mehanizme suradnje i uzajamne pomoći koji na temelju prava Unije postoje u području kaznenog prava. Osobito valja dati prednost razmjeni informacija s državom članicom koje je dotična osoba državljanin. Slijedom navedenoga, kada je državi članici u kojoj se nalazi građanin Unije – državljanin druge države članice – upućen zahtjev za izručenje treće države s kojom je prva država članica zaključila sporazum o izručenju, ona je dužna izvijestiti državu članicu koje je navedeni građanin državljanin te, ovisno o okolnostima, na zahtjev potonje države članice, predati joj tog građanina sukladno odredbama Okvirne odluke 2002/584⁴, pod uvjetom da je ta država, sukladno svojem nacionalnom pravu, nadležna za kazneni progon te osobe za djelo počinjeno izvan svojeg državnog područja.

K tome, u slučaju da je državi članici podnesen zahtjev treće države za izručenje državljanina druge države članice, ta prva država članica mora provjeriti ugrožavaju li se izručenjem prava iz članka 19. Povelje o temeljnim pravima, prema kojem nitko ne može biti udaljen, protjeran ili izručen u državu u kojoj postoji ozbiljna opasnost da bude podvrgnut smrtnoj kazni, mučenju ili drugom nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni. U tom pogledu Sud je pojasnio da postojanje deklaracija i prihvaćanje međunarodnih ugovora u kojima se načelno jamči poštovanje temeljnih prava nije samo po sebi dovoljno za osiguranje prikladne zaštite od opasnosti lošeg postupanja, u slučaju kada pouzdani izvori upućuju na praksu koju

4| Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL L 190, str. 1.; ispravak u SL 2006., L 279, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 83.)

poduzimaju ili toleriraju državna tijela i koja je očito suprotna načelima Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP).

Naposljetku, u presudi **García-Nieto i dr.** (C-299/14, [EU:C:2016:114](#)), donesenoj 25. veljače 2016., Sud je potvrdio svoju najnoviju sudsku praksu⁵ prema kojoj *država članica može uskratiti određena socijalna davanja državljanima drugih država članica tijekom prvih triju mjeseci njihova boravka*. Glavni postupak vodio se između jedne španjolske obitelji i njemačkog zavoda za zapošljavanje, koji je, sukladno nacionalnim propisima, ocu i sinu tijekom prvih triju mjeseci njihova boravka u Njemačkoj odbio dodijeliti davanja za podmirivanje osnovnih životnih potreba tražitelja zaposlenja i njihove djece. Spomenuti su u tu državu članicu stigli potkraj lipnja 2012., nekoliko mjeseci nakon majke i kćeri. U vrijeme njihova dolaska majka je već obavljala redovitu djelatnost u Njemačkoj na temelju koje je od srpnja bila obvezno osigurana u sustavu socijalne sigurnosti.

Sud je podsjetio da prema Direktivi 2004/38 građani Unije imaju pravo boraviti u drugoj državi članici do tri mjeseca bez ikakvih uvjeta i formalnosti, osim da imaju važeću osobnu iskaznicu ili putovnicu. Budući da države članice ne mogu od građana Unije zahtijevati da u tom razdoblju raspolažu dostatnim sredstvima za život i osobnim zdravstvenim osiguranjem, Direktiva im dopušta da s ciljem očuvanja financijske ravnoteže sustava socijalne sigurnosti tijekom prvih triju mjeseci odbiju dodijeliti tim građanima – ako nije riječ o radnicima, samozaposlenim osobama ili osobama koje zadržavaju taj status – pravo na socijalnu pomoć. Prema mišljenju Suda, takvo odbijanje ne pretpostavlja ispitivanje pojedinačnog položaja dotične osobe.

2. IZVEDENO PRAVO BORAVKA DRŽAVLJANINA TREĆE DRŽAVE

U predmetima u kojima je velikovijeće 13. rujna 2016. donijelo presude **Rendón Marín** (C-165/14, [EU:C:2016:675](#)) i **CS** (C-304/14, [EU:C:2016:674](#)) Sud je razmatrao pitanje *dopušta li pravo Unije državi članici da samo zbog ranije kaznene osude automatski odbije izdati dozvolu boravka državljaninu treće države koji ima isključivo pravo čuvanja i odgoja dvoje djece, maloljetnih građana Unije, od kojih jedno ima državljanstvo države članice u kojoj nema boravište, a drugo državljanstvo države članice u kojoj boravi od rođenja*.

Kao prvo, Sud je utvrdio da bi se pravu maloljetnog djeteta da boravi u državi članici koje nije državljanin oduzeo svaki koristan učinak kada bi se roditelju državljaninu treće države, koji ima faktično pravo na njegovo čuvanje i odgoj, odbilo da s njime boravi u državi članici domaćinu. Sud je na taj način presudio da članak 21. UFEU-a i Direktiva 2004/38 dopuštaju tom roditelju da boravi sa svojim djetetom, koje ima status građanina Unije, u državi članici domaćinu, ako ispunjava uvjete predviđene člankom 7. stavkom 1. točkom (b) navedene direktive, odnosno ako raspolaže dostatnim sredstvima za život i sveobuhvatno je zdravstveno osiguran. Kada je, kao drugo, riječ o situaciji maloljetnika koji od rođenja boravi u državi članici koje je državljanin, Sud je napomenuo da članak 20. UFEU-a svakoj osobi koja ima državljanstvo države članice daje status građanina Unije, koji uključuje pravo slobodnog kretanja i boravka na državnom području država članica. Tom se članku protive nacionalne mjere čiji je učinak taj da se građanima Unije onemogućuje stvarno uživanje svojih prava. Do takvog onemogućavanja dolazi kada odbijanje dozvole boravka državljaninu treće države ili njegovo protjerivanje dovodi to toga da ga njegovo dijete, građanin Unije, prema kojem ima isključivo pravo na čuvanje i odgoj, mora pratiti i stoga napustiti područje Unije.

Što se tiče utjecaja ranije kaznene osude na priznavanje izvedenog prava boravka člana obitelji građanina Unije, Sud je ocijenio da se pravu Unije protivi ograničenje prava boravka koje se temelji na razlozima opće

5| Presude Suda od 11. studenoga 2014., **Dano** (C-333/13, [EU:C:2014:2358](#)) i od 15. rujna 2015., **Alimanovic** (C-67/14, [EU:C:2015:597](#))

prevencije i koje je doneseno s ciljem da se postigne odvratajući učinak u odnosu na druge strane državljane, osobito kada je ta mjera donesena automatski s obzirom na kaznenu osudu. Naime, ograničavajuće mjere koje mogu donositi države članice trebaju poštovati načelo proporcionalnosti i temeljiti se isključivo na postojanju stvarne, trenutačne i dovoljno ozbiljne prijetnje javnom poretku ili javnoj sigurnosti, što podrazumijeva konkretnu ocjenu, među ostalim, osobnog ponašanja pojedinca o kojem je riječ.

Sud je time naglasio da se u slučajevima poput predmetnog odstupanja od prava boravka građana Unije ili članova njihovih obitelji koja se temelje na očuvanju javnog poretka ili javne sigurnosti moraju usko tumačiti. Iako članak 20. UFEU-a ne utječe na mogućnost da se države članice pozovu na takvo odstupanje, njegov doseg ne mogu jednostrano određivati bez nadzora institucija Unije jer se prilikom donošenja takve ocjene moraju uzeti u obzir primarni cilj zaštite interesa djeteta i pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, utvrđeno u članku 7. Povelje.

U predmetu u kojem je 30. lipnja 2016. donesena presuda **NA** (C-115/15, [EU:C:2016:487](#)) Sud se bavio pitanjem *može li državljanin treće države koji se razveo od građanina Unije i ima pravo na čuvanje i odgoj djece zadržati svoje pravo boravka u državi članici domaćinu čak i ako je postupak razvoda braka počeo nakon što je bračni drug građanin Unije napustio tu državu članicu*. Glavni predmet odnosio se na pakistansku državljanku vjenčanu za njemačkog državljanina. Par je boravio u Ujedinjenoj Kraljevini, gdje je suprug bio radnik i samozaposlena osoba. Budući da se njihov odnos pogoršao, supruga, žrtva nasilja u obitelji, nakon odlaska svojeg bračnog druga iz Ujedinjene Kraljevine pokrenula je postupak razvoda u toj državi članici te joj je povjereno isključivo pravo na čuvanje i odgoj njihovo dvoje djece. Potonja su, iako njemački državljani, rođena u Velikoj Britaniji, gdje se školuju od 2009. odnosno 2010. Navedena pakistanska državljanka također je podnijela zahtjev za dobivanje dozvole za stalni boravak u Ujedinjenoj Kraljevini, koji je za to nadležno nacionalno tijelo odbilo.

Kada je riječ o pravu boravka supruge u Ujedinjenoj Kraljevini, Sud je najprije podsjetio da, u skladu s člankom 13. stavkom 2. prvim podstavkom točkom (c) Direktive 2004/38⁶, razvod nema za posljedicu gubitak prava boravka članova obitelji građanina Unije koji nemaju državljanstvo države članice ako je to opravdano iznimno teškim okolnostima, primjerice, ako je osoba bila žrtva nasilja u obitelji. Međutim, Sud je, pozivajući se na presudu *Singh i dr.*⁷, ponovio da, prema članku 7. stavku 2. te direktive, bračni drug državljanina treće države koji je građanin Unije mora boraviti u državi članici domaćinu do datuma pokretanja postupka razvoda braka kako bi se taj državljanin treće države mogao pozivati na zadržavanje svojeg prava boravka. Međutim, u glavnom predmetu to nije bilo tako.

Suprotno tomu, Sud je ocijenio da na temelju prava na pristup obrazovanju u državi članici domaćinu djece radnika migranata, na temelju članka 12. Uredbe br. 1612/68⁸, djeca i roditelj državljanin treće države koji nad njima ostvaruje isključivo pravo na čuvanje i odgoj smiju boraviti u državi članici domaćinu u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj je drugi roditelj građanin Unije i radio je u toj državi članici, ali je prestao u njoj boraviti prije nego što je dijete ondje započelo školovanje. Naime, u okolnostima u kojima djeca na temelju te odredbe uživaju pravo da nastave školovanje u državi članici domaćinu, a roditelj koji osigurava njihovo čuvanje i odgoj može izgubiti pravo boravka, odbijanje odobravanja tom roditelju mogućnosti ostanka u državi članici domaćinu tijekom školovanja njegove djece može toj djeci oduzeti pravo koje im je priznao zakonodavac Unije.

6] Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL L 158, str. 77.; ispravci u SL L 229, str. 35. i SL 2005., L 197, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42.)

7] Presuda Suda od 16. srpnja 2015., *Singh i dr.* (C-218/14, [EU:C:2015:476](#))

8] Uredba Vijeća (EEZ) br. 1612/68 od 15. listopada 1968. o slobodi kretanja radnika unutar Zajednice (SL L 257, str. 2.)

Naposljetku, Sud je podsjetio da prema članku 21. UFEU-a maloljetni građani Unije i roditelj koji faktično ostvaruje pravo na njihovo čuvanje i odgoj imaju pravo boravka ako ispunjavaju uvjete navedene u članku 7. stavku 1. Direktive 2004/38⁹, osobito onaj da raspolažu dostatnim sredstvima koja im, jednako tako, može osigurati roditelj državljanin treće države.

III. INSTITUCIONALNI USTROJ

1. PRAVNI TEMELJ AKATA UNIJE

Tijekom 2016. Sud je donio tri važne presude koje se bave pravnim temeljem akata Unije. One su se ticale zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP), poljoprivrede i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima.

Kao prvo, Sud je, okupljen u velikom vijeću, u presudi **Parlament/Vijeće** (C-263/14, [EU:C:2016:435](#)) od 14. lipnja 2016. poništio *Odluku Vijeća 2014/198/ZVSP od 10. ožujka 2014. o potpisivanju i sklapanju Sporazuma između Europske unije i Ujedinjene Republike Tanzanije o uvjetima za premještaj osoba osumnjičenih za piratstvo i s tim povezanih zaplijenjenih sredstava od pomorskih snaga pod vodstvom Europske unije u Ujedinjenu Republiku Tanzaniju*¹⁰.

U prilog tužbi za poništenje Parlament je istaknuo dva tužbena razloga. U okviru prvog ističe da je pobijana odluka pogrešno donesena u posebnom postupku za sporazume koji se odnose isključivo na ZVSP, uspostavljenom u prvom dijelu rečenice u članku 218. stavku 6. drugom podstavku UFEU-a, koji u potpunosti isključuje sudjelovanje Parlamenta. Drugim tužbenim razlogom, koji se temelji na povredi članka 218. stavka 10. UFEU-a, Parlament prigovara Vijeću da ga nije odmah i u potpunosti izvijestilo o svim fazama pregovora i sklapanja spomenutog sporazuma.

Kada je riječ o postupku u kojem je donesena pobijana odluka, Sud je najprije podsjetio da, ako analiza nekog akta pokaže da on slijedi dva cilja ili da ima dva sastavna dijela i ako se jedan od tih ciljeva ili sastavnih dijelova može prepoznati kao glavni, a drugi samo kao akcesoran, akt se načelno treba temeljiti samo na jednoj pravnoj osnovi, to jest na onoj koju zahtijeva glavni ili prevladavajući cilj ili sastavni dio. Prema tome, budući da je ispitivanje Sporazuma EU-Tanzanija pokazalo da on poglavito ulazi u ZVSP, a ne u pravosudnu suradnju u kaznenim stvarima ili policijsku suradnju, Sud je utvrdio da je odluka o njegovu potpisivanju i sklapanju mogla biti valjana donesena u posebnom postupku za sporazume koji se odnose na ZVSP.

Podsjećajući na nesudjelovanje Parlamenta u postupcima pregovaranja o sporazumu u području ZVSP-a i njegova sklapanja, Sud je ocijenio da dužnost izvještavanja Parlamenta na temelju članka 218. stavka 10. UFEU-a obuhvaća i međurezultate do kojih pregovori dovedu. Prema tome, Vijeće mu je u predmetnom slučaju trebalo dostaviti tekst nacrtu sporazuma i tekst nacrtu odluke, s obzirom na to da je tekst tih nacrtu dostavljen tanzanijskim tijelima radi sklapanja Sporazuma EU-Tanzanija. Budući da je nepoštovanje tog zahtjeva izvještavanja onemogućilo Parlament u izvršavanju njegova prava nadzora u području ZVSP-a i, prema potrebi, u iznošenju vlastitog stajališta, među ostalim, o valjanoj pravnoj osnovi na kojoj se treba

9| Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL L 158, str. 77.; ispravci u SL L 229, str. 35. i SL 2005., L 197, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42.)

10| SL L 108, str. 1.

temeljiti odluka o potpisivanju i sklapanju sporazuma, Sud je poništio pobijanu odluku zbog bitne povrede postupka.

Kao drugo, Sud je u presudi **Njemačka/Parlament i Vijeće** (C-113/14, [EU:C:2016:635](#)), donesenoj 7. rujna 2016., pojasnio *odnos između dviju pravnih osnova predviđenih u stavcima 2. i 3. članka 43. UFEU-a*. U tužbi za poništenje Savezna Republika Njemačka ističe da su Parlament i Vijeće, donošenjem članka 7. Uredbe br. 1308/2013¹¹ na temelju članka 43. stavka 2., umjesto na temelju članka 43. stavka 3. UFEU-a, izabrali pogrešnu pravnu osnovu. Člankom 7. Uredbe br. 1308/2013 utvrđuju se referentni pragovi za različite poljoprivredne proizvode koji mogu biti predmet javnih intervencija radi potpore tržištu. Ti se pragovi odnose na poljoprivredne proizvode iz članka 2. Uredbe br. 1370/2013¹².

U tom pogledu Sud je istaknuo da su na temelju članka 43. stavka 2. UFEU-a Parlament i Vijeće obvezni, odlučujući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom, donijeti „odredbe potrebne za provođenje ciljeva zajedničke poljoprivredne politike i zajedničke ribarstvene politike“. S druge strane, sukladno članku 43. stavku 3. UFEU-a, Vijeće na Komisijin prijedlog usvaja „mjere o utvrđivanju cijena, nameta, potpora i količinskih ograničenja te o utvrđivanju i raspodjeli mogućnosti ribolova“. Prema mišljenju Suda, potonje mjere pretežno su tehničke naravi i namijenjene su provedbi odredaba usvojenih na temelju članka 43. stavka 2. UFEU-a. U predmetnom slučaju utvrđivanje i preispitivanje referentnih pragova propisanih u članku 7. stavku 2. Uredbe br. 1308/2013 zahtijeva provođenje ponajprije tehničkih i znanstvenih ocjena. Budući da Uredba br. 1308/2013 ne nudi nijedan element koji bi omogućio da se valjano utvrdi razlika između preispitivanja dotičnih pragova i njihova prvog utvrđivanja te uzimajući u obzir okolnost prema kojoj intervencijske cijene proizlaze iz referentnih pragova, Sud je zaključio da je njihovo utvrđivanje mjera o određivanju cijene. Iz navedenoga slijedi da je članak 7. Uredbe br. 1308/2013 trebalo donijeti na temelju članka 43. stavka 3. UFEU-a.

Sud je prihvatio tužbu i poništio ne samo članak 7. Uredbe br. 1308/2013 nego i članak 2. Uredbe br. 1370/2013, s obzirom na neodvojive veze koje ih ujedinjuju. Međutim, budući da bi njihovo poništenje s trenutnim učinkom moglo dovesti do teških posljedica, Sud je odlučio održati na snazi njihove učinke do stupanja na snagu novih propisa utemeljenih na prikladnoj pravnoj osnovi, u razumnom roku koji ne smije biti dulji od pet mjeseci računajući od dana objave presude.

Naposljetku, Sud je u presudi od 22. rujna 2016., **Parlament/Vijeće** (C-14/15 i C-116/15, [EU:C:2016:715](#)) prihvatio tužbu koju je podnio Parlament protiv provedbenih odluka 2014/731¹³, 2014/743¹⁴, 2014/744¹⁵ i 2014/911¹⁶, kojima je četirima državama članicama dodijeljen pristup sustavu razmjene podataka o profilima DNK, daktiloskopskih podataka i određenih podataka iz registara vozila. Sud je, naime, ocijenio da je u pravnom temelju

11| Uredba (EU) br. 1308/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o uspostavljanju zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda i stavljanju izvan snage uredbi Vijeća (EEZ) br. 922/72, (EEZ) br. 234/79, (EZ) br. 1037/2001 i (EZ) br. 1234/2007 (SL L 347, str. 671.)

12| Uredba Vijeća (EU) br. 1370/2013 od 16. prosinca 2013. o utvrđivanju mjera za određivanje određenih potpora i subvencija vezanih uz zajedničku organizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda (SL L 346, str. 12.)

13| Odluka Vijeća 2014/731/EU od 9. listopada 2014. o pokretanju automatizirane razmjene podataka iz registra vozila na Malti (SL L 302, str. 56.)

14| Odluka Vijeća 2014/743/EU od 21. listopada 2014. o pokretanju automatizirane razmjene podataka iz registra vozila na Cipru (SL L 308, str. 100.)

15| Odluka Vijeća 2014/744/EU od 21. listopada 2014. o pokretanju automatizirane razmjene podataka iz registra vozila u Estoniji (SL L 308, str. 102.)

16| Odluka Vijeća 2014/911/EU od 4. prosinca 2014. o pokretanju automatizirane razmjene podataka iz registra vozila u Latviji (SL L 360, str. 28.)

tih odluka, to jest u članku 25. Odluke 2008/615¹⁷, predviđeno donošenje mjera za njezinu provedbu na način različit od onih predviđenih Ugovorima.

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio da, s obzirom na to da su pravila koja se odnose na formiranje volje institucija Unije određena Ugovorima i nisu u diskreciji ni država članica ni samih institucija, samo Ugovori mogu u određenim slučajevima ovlastiti instituciju da izmijeni postupak donošenja odluka koji je njima određen. Sud je potom istaknuo da se zakonitost akta Unije mora ocijeniti u skladu s činjeničnim i pravnim elementima koji su postojali na dan kada je taj akt donesen. U tom pogledu, u vrijeme donošenja Odluke 2008/615 članak 34. stavak 2. točka (c) UEU-a predviđao je dva različita postupka za donošenje zakonodavnih akata i provedbenih mjera, pri čemu samo prvonavedeni zahtijevaju jednoglasnu odluku Vijeća.

Nakon što je razmotrio članak 25. stavak 2. Odluke 2008/615, Sud je ocijenio da ga treba tumačiti na način da predviđa da Vijeće jednoglasno donosi mjere za provedbu te odluke, osobito kada je riječ o zaštiti podataka. Sud je iz navedenoga zaključio da članak 25. stavak 2. Odluke 2008/615, zahtijevajući da mjere potrebne za njezinu provedbu na razini Unije donosi Vijeće jednoglasnim odlučivanjem, iako članak 34. stavak 2. točka (c) UEU-a predviđa da takve mjere Vijeće treba donositi kvalificiranom većinom, uvodi nezakonite načine donošenja mjera koje su pojačane u odnosu na postupak koji u tu svrhu predviđaju Ugovori. Posljedično, pobijane su odluke poništene.

2. OVLASTI INSTITUCIJA

Kada je riječ o ovlastima Unijinih institucija, valja spomenuti presudu **Vijeće/Komisija** (C-660/13, [EU:C:2016:616](#)), donesenu 28. srpnja 2016. U njoj je Sud, odlučujući u velikom vijeću, poništio Komisijinu odluku kojom se, s jedne strane, prihvaća Dopuna Memorandumu o razumijevanju između Unije i Švicarske Konfederacije o financijskom sudjelovanju potonje u proširenoj Uniji i, s druge strane, ovlašćuju pojedini članovi Komisije da potpišu tu dopunu u ime Unije. Vijeće je osporavalo Komisijinu ovlast za potpisivanje predmetne dopune bez njegova prethodnog odobrenja.

Oslanjajući se na načela dodijeljenih ovlasti i institucionalne ravnoteže, Sud je najprije podsjetio da Vijeće obavlja funkcije utvrđivanja vanjskog djelovanja Unije, osobito u skladu s člankom 16. UEU-a, dok Komisija ima ovlast osigurati vanjsko predstavljanje Unije. Prema mišljenju Suda, Komisijina ovlast vanjskog predstavljanja Unije sama po sebi nije dostatna da bi se utvrdilo je li potpisivanje predmetne dopune zahtijevalo prethodno odobrenje Vijeća. K tome, Sud je istaknuo da, iako je Komisija ovlaštena da u tu svrhu započne pregovore sa Švicarskom, ona nema odobrenje da u ime Unije potpisuje dopunu koja je rezultat tih pregovora. Prema tome, ne može se smatrati da je Komisija bila ovlaštena za potpisivanje neobvezujućeg sporazuma proizišlog iz takvih pregovora. Nadalje, budući da je odluka o potpisivanju takvog sporazuma dio akata kojima se oblikuje vanjsko djelovanje Unije, u smislu članka 16. stavka 1. druge rečenice i članka 16. stavka 6. trećeg podstavka UEU-a, to potpisivanje znači Unijinu ocjenu o tome odgovara li sporazum uvijek njezinim interesima kako ih je Vijeće odredilo, među ostalim, u odluci o pokretanju pregovora. Ta ocjena zahtijeva provjeru sadržaja sporazuma, koji se ne može ni prethodno utvrditi ni predvidjeti prilikom donošenja odluke o započinjanju takvih pregovora. Na taj način, sama činjenica da sadržaj neobvezujućeg sporazuma odgovara pregovaračkoj ovlasti koju je dalo Vijeće nije dovoljna da bi Komisiji dala ovlast za potpisivanje takvog akta bez prethodnog odobrenja Vijeća.

Tužba za poništenje koju je podnijelo Vijeće je prihvaćena. Sud je, međutim, održao na snazi učinke Komisijine odluke do stupanja na snagu, u razumnom roku, nove odluke koja će je zamijeniti.

17 | Odluka Vijeća 2008/615/PUP od 23. lipnja 2008. o produbljanju prekogranične suradnje, posebno u suzbijanju terorizma i prekograničnog kriminala (SL L 210, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 95.)

U presudi **Parlament/Komisija** (C-286/14, [EU:C:2016:183](#)) od 17. ožujka 2016. Sud je bio u prilici pojasniti *doseg Komisijine delegirane ovlasti dopune zakonodavnog akta u smislu članka 290. stavka 1. UFEU-a*.

Odlučujući o tužbi za poništenje Delegirane uredbe br. 275/2014¹⁸ koju je podnio Europski parlament, Sud je bio pozvan ispitati jedan jedini tužbeni razlog, utemeljen na tome da je Komisija prekoračila delegiranu ovlast koja joj je dana Uredbom br. 1316/2013¹⁹. U tom pogledu Parlament posebice prigovara Komisiji to što je u Prilog I. spomenutoj uredbi dodala dio VI. umjesto da je donijela zasebni delegirani akt.

Kada je riječ o režimu delegiranja ovlasti iz članka 290. UFEU-a, Sud je podsjetio da se zakonodavnim aktom Komisiji može delegirati ovlast za donošenje nezakonodavnih akata opće primjene radi dopune ili izmjene određenih elemenata zakonodavnog akta koji nisu ključni i da se te dvije kategorije delegiranih ovlasti jasno razlikuju. Kada Komisija izvršava ovlast dopune zakonodavnog akta, njezina zadaća sastoji se samo od toga da detaljno razradi elemente predmetnog propisa koje nije odredio zakonodavac i koji nisu ključni, poštujući pritom cjelokupni zakonodavni akt koji je donio zakonodavac. Suprotno tomu, delegiranje ovlasti izmjene zakonodavnog akta ima za cilj omogućiti Komisiji da izmijeni ili stavi izvan snage elemente koji nisu ključni, a koje je u tom aktu odredio zakonodavac. Razlike između tih dviju kategorija delegiranih ovlasti navedenih u članku 290. stavku 1. UFEU-a protive se mogućnosti da se Komisiji prizna ovlast da sama odredi narav delegirane ovlasti koja joj je dodijeljena.

U predmetnom slučaju, dajući Komisiji ovlast donošenja delegiranih akata „detaljnim određivanjem” pojedinih njihovih elemenata, članak 21. stavak 3. Uredbe br. 1316/2013 ovlastio je Komisiju na njezinu „dopunu”, u smislu članka 290. UFEU-a. Zbog normativne jasnoće i transparentnosti zakonodavnog postupka Komisija ne može dodati određeni element u sam tekst tog akta. Naime, takvo umetanje moglo bi stvoriti pomutnju u vezi s pravnim temeljem tog elementa, s obzirom na to da bi se u samom tekstu zakonodavnog akta nalazio element koji proizlazi iz izvršavanja ovlasti delegirane Komisiji koja joj ne omogućuje da taj akt mijenja ili stavi izvan snage. Prema tome, Komisija je bila dužna donijeti zaseban akt u odnosu na Uredbu br. 1316/2013. Međutim, dodavanjem dijela VI. u Prilog I. toj uredbi Komisija je zanemarila razliku između tih dviju kategorija delegiranih ovlasti predviđenih u članku 290. stavku 1. UFEU-a, što za sobom povlači poništenje Delegirane uredbe.

Upućujući na važne razloge pravne sigurnosti, Sud je odlučio održati na snazi učinke Delegirane uredbe br. 275/2014 do stupanja na snagu novog akta koji će je zamijeniti, u razumnom roku koji ne može biti dulji od šest mjeseci od dana objave njegove presude.

IV. PRAVO UNIJE I NACIONALNO PRAVO

Dana 15. studenoga 2016. u presudi **Ullens de Schooten** (C-268/15, [EU:C:2016:874](#)) veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o mogućnosti pozivanja na *izvanugovornu odgovornost države članice za štetu koja je nastala pojedincima zbog povreda temeljnih prava utvrđenih u člancima 49., 56. i 63. UFEU-a u situaciji u kojoj su svi elementi ograničeni na jednu državu članicu*. Tužitelj u glavnom postupku, belgijski državljanin koji je vodio biomedicinski laboratorij u Belgiji, istaknuo je odgovornost te države za štetu koju je pretrpio zbog povrede članka 49., 56. i 63. UFEU-a počinjene primjenom nacionalnog propisa na njegov slučaj.

18 | Delegirana uredba Komisije (EU) br. 275/2014 od 7. siječnja 2014. o izmjeni Priloga I. Uredbi (EU) br. 1316/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe (SL L 80, str. 1.)

19 | Uredba (EU) br. 1316/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2013. o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe, izmjeni Uredbe (EU) br. 913/2010 i stavljanju izvan snage uredbama (EZ) br. 680/2007 i (EZ) br. 67/2010 (SL L 348, str. 129.)

Sud je najprije podsjetio da se odredbe u području slobode poslovnog nastana, slobodnog pružanja usluga i slobodnog kretanja kapitala ne primjenjuju u situaciji u kojoj su svi elementi ograničeni na jednu državu članicu.

Međutim, Sud je pojasnio da se dopuštenima mogu smatrati zahtjevi za prethodnu odluku koji se odnose na spomenute odredbe, a upućeni su u predmetima potpuno unutarnje naravi, u sljedećim slučajevima: ako se ne može isključiti da bi državljani s poslovnim nastanom u drugim državama članicama bili zainteresirani za korištenje tim slobodama prilikom izvršavanja djelatnosti na državnom području države članice koja je donijela dotični nacionalni propis; kad mu se sud koji je uputio zahtjev obraća u okviru postupka za poništenje odredaba primjenjivih kako na nacionalne državljane tako i na državljane drugih država članice; kad nacionalno pravo sudu koji je uputio zahtjev nalaže da državljaninu države članice kojoj pripada omogući korištenje istim pravima kao što su ona koja bi državljanin druge države članice u istoj situaciji imao na temelju prava Unije; kada se odredbe prava Unije primjenjuju na temelju nacionalnog zakonodavstva koje je – radi rješavanja situacija u kojima se svi elementi ograničavaju na unutarnja pitanja države članice – usvojilo rješenja koje nudi pravo Unije. Sud je pojasnio da mu sud koji je uputio zahtjev mora u rješenju o upućivanju prethodnog pitanja, sukladno zahtjevima iz članka 94. Poslovnika Suda, navesti po čemu je, unatoč potpuno unutarnjoj naravi, spor koji se pred njim vodi povezan s odredbama prava Unije o temeljnim slobodama i prema tome čini zatraženo prethodno tumačenje potrebnim za rješavanje tog spora.

U ovom slučaju Sud je zaključio da – u situaciji u kojoj su svi elementi glavnog postupka ograničeni na jednu državu članicu i u kojoj u odluci o upućivanju zahtjeva nije vidljiva nikakva veza između predmeta odnosno okolnosti navedenog spora i članaka 49., 56. i 63. UFEU-a – te odredbe, čiji je cilj zaštita osoba koje se stvarno koriste temeljnim slobodama, ne mogu dodijeliti prava pojedincima te se, prema tome, izvanugovorna odgovornost dotične države članice ne može temeljiti na pravu Unije.

U presudi **Association France Nature Environnement** (C-379/15, [EU:C:2016:603](#)) od 28. srpnja 2016. Sud je dao pojašnjenja o *moгуćnosti nacionalnog suda da iznimno održi na snazi određene učinke nacionalnog akta koji nije u skladu s pravom Unije*. Zahtjev za prethodnu odluku upućen je u kontekstu postupka nadzora zakonitosti glede usklađenosti nacionalnog prava s Direktivom 2001/42²⁰, koju prenosi. Sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku utvrdio je da zahtjevi koje postavlja ta direktiva u pogledu samostalnosti tijela s kojima se treba savjetovati u okviru postupka procjene utjecaja na okoliš nisu pravilno preneseni. Međutim, smatrajući da bi retroaktivno djelovanje djelomičnog poništenja nacionalnog akta kojim se prenosi Direktiva moglo dovesti do štetnih posljedica za okoliš, on je upitao Sud postoji li mogućnost vremenskog ograničavanja učinaka takvog utvrđenja nezakonitosti.

U odgovoru na to pitanje Sud je podsjetio na svoju sudsku praksu uspostavljenu u presudi *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne*²¹, prema kojoj nacionalni sud iznimno može privremeno održati na snazi određene učinke nacionalnog akta za koji je ocijenjeno da nije u skladu s pravom Unije, pod uvjetom da se takvo održavanje na snazi nameće zbog posebno važnog razloga vezanog uz zaštitu okoliša i uzimajući u obzir specifične okolnosti predmeta koji se pred njim vodi. Međutim, nacionalni sud treba utvrditi jesu li svi uvjeti koje postavlja spomenuta presuda ispunjeni. Tako on najprije mora utvrditi da se pobijanim nacionalnim aktom, unatoč tome što je usvojen kršenjem obveza predviđenih Direktivom 2001/42, pravilno prenosi pravo Unije u području zaštite okoliša. On potom mora zaključiti da donošenje i stupanje na snagu nove odredbe nacionalnog prava ne onemogućava izbjegavanje štetnih posljedica za okoliš koje proizlaze iz poništenja pobijanog akta; naposljetku, nacionalni sud treba utvrditi da bi poništenje akta imalo za posljedicu stvaranje

20| Direktiva 2001/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš (SL L 197, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 17.)

21| Presuda Suda od 28. veljače 2012., *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne* (C-41/11, [EU:C:2012:103](#))

pravne praznine štetne za okoliš i da iznimno održavanje na snazi učinaka pobijane odredbe nacionalnog prava traje samo onoliko koliko je nužno da bi se donijele mjere koje omogućuju ispravljanje utvrđene nezakonitosti.

Na pitanje mora li nacionalni sud koji odlučuje u posljednjem stupnju prije korištenja tom iznimnom mogućnošću uputiti Sudu zahtjev za prethodnu odluku potonji je odgovorio potvrdno. Međutim, nacionalni sud oslobađa se spomenute obveze ako može detaljno dokazati da ne postoji nikakva razumna sumnja u pogledu tumačenja i primjene uvjeta koji proizlaze iz presude *Inter-Environnement Wallonie i Terre wallonne*.

V. POSTUPCI PREMA PRAVU UNIJE

Tijekom 2016. godine Sud je donio tri važne presude o zahtjevima za prethodnu odluku. Prve dvije razvijaju ustaljenu sudsku praksu prema kojoj se pravu Unije protivi svaki nacionalni propis koji sprečava nacionalne sudove da postave prethodno pitanje o tumačenju relevantnih odredaba tog prava. Treća je presuda ***Ullens de Schooten*** (C-268/15, [EU:C:2016:874](#)), u kojoj se pojašnjavaju uvjeti dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku podnesenih u predmetima koji su potpuno unutarnje naravi. Ta je presuda prikazana u dijelu IV. „Pravo Unije i nacionalno pravo”²².

Kao prvo, presuda ***PFE*** (C-689/13, [EU:C:2016:199](#)), donesena 5. travnja 2016., odnosi se na spor pred nacionalnim sudom koji odlučuje u posljednjem stupnju između neuspješnog ponuditelja u jednom postupku javne nabave i naručitelja u tom postupku. Budući da je potonji protutužbom osporavao dopuštenost ponuditeljeve tužbe, sud je bio dužan, na temelju vlastite sudske prakse prihvaćene na općoj sjednici, ispitati taj podnesak prije tužbe. Budući da je prema mjerodavnim pravilima nacionalnog prava sudska praksa ustanovljena na općoj sjednici obvezujuća za ostala vijeća tog suda, vijeće kojem je dodijeljen predmetni spor nije moglo od nje odstupati bez prethodnog odlučivanja na općoj sjednici, čak i ako bi prihvaćena odluka bila protivna sudskoj praksi Suda. Zbog očite proturječnosti tog unutarnjeg postupovnog pravila i sudske prakse Suda, spomenuti sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome *protivi li se članku 267. UFEU-a to da vijeće nacionalnog suda koje odlučuje u posljednjem stupnju, ako se ne slaže sa stajalištem koje je utvrđeno u odluci opće sjednice toga suda, mora uputiti to pitanje navedenoj sjednici te stoga ne može podnijeti zahtjev za prethodnu odluku Sudu*.

U tom pogledu Sud je, okupljen u velikom vijeću, najprije podsjetio da nacionalni sudovi imaju najširu mogućnost postaviti Sudu pitanje o tumačenju relevantnih odredaba prava Unije, pri čemu se ta mogućnost, uz određene iznimke, pretvara u obvezu za sudove koji sude u posljednjem stupnju. Ta mogućnost i ta obveza svojstvene su sustavu suradnje između nacionalnih sudova i Suda, koji je uređen člankom 267. UFEU-a, i funkcijama suda nadležnog za primjenu prava Unije, koje su tom odredbom dodijeljene nacionalnim sudovima. Slijedom navedenoga, Sud je potvrdio da se odredbom nacionalnog prava ne može spriječiti vijeće suda posljednjeg stupnja pred kojim se postavilo pitanje tumačenja prava Unije da Sudu uputi zahtjev za prethodnu odluku.

Kada je riječ o obvezi nacionalnih sudova da primjenjuju pravo Unije kako ga tumači Sud, potonji je potvrdio ustaljenu sudsku praksu u tom području koja datira još od presude *Simmenthal*²³. Sud je iz toga zaključio da vijeće nacionalnog suda posljednjeg stupnja, nakon što zaprimi njegov odgovor na postavljeno pitanje o tumačenju prava Unije ili kada je u njegovoj sudskoj praksi već dan jasan odgovor na to pitanje, mora poduzeti sve što je potrebno za provedbu tog tumačenja prava Unije.

22 | Također valja upozoriti na presude *Mallis i dr./Komisija i ESB* (C-105/15 P do C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)) i *Ledra Advertising i dr./Komisija i ESB* (C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)) o dopuštenosti tužbi za poništenje odluka u području ekonomske i monetarne politike (vidjeti dio XV. „Ekonomska i monetarna politika”).

23 | Presuda Suda od 9. ožujka 1978., *Simmenthal* (C-106/77, [EU:C:1978:49](#))

Nastavno na ta načela, Sud je u presudi **Ognyanov** (C-614/14, [EU:C:2016:514](#)), koju je 5. srpnja 2016. donijelo veliko vijeće, odgovorio na pitanje mogu li se na zahtjev za prethodnu odluku primijeniti bugarske odredbe kojima se želi osigurati nepristranost sudaca u kaznenim predmetima. Prema tim odredbama, *suci koji u svojem zahtjevu za prethodnu odluku iznose činjenice i njihovu pravnu kvalifikaciju moraju se izuzeti iz predmeta*. Sud koji je uputio zahtjev također je upozorio na činjenicu da se na temelju Nacionalnog etičkog kodeksa iznošenje činjeničnog i pravnog okvira glavnog postupka u odluci o upućivanju prethodnog pitanja smatra izražavanjem privremenog mišljenja, što ima za posljedicu pokretanje stegovnog postupka protiv nacionalnog suca.

Nakon što je podsjetio na ključne elemente postupka utvrđenog u članku 267. UFEU-a, Sud je napomenuo da sud koji je uputio zahtjev prilikom iznošenja činjeničnog i pravnog okvira glavnog postupka mora samo udovoljiti zahtjevima koji proizlaze iz članka 267. UFEU-a i članka 94. Poslovnika Suda. Iznošenje spomenutog činjeničnog i pravnog okvira udovoljava, prema tome, zahtjevu suradnje koji je svojstven mehanizmu zahtjeva za prethodnu odluku i ne može sam po sebi povrijediti ni pravo pristupa nepristranom sudu, utvrđeno u članku 47. stavku 2. Povelje, ni pravo na pretpostavku nedužnosti, zajamčeno njezinim člankom 48. stavkom 1.

S obzirom na ta razmatranja, Sud je utvrdio da nacionalne kaznene odredbe i etička pravila na koja je upozorio sud koji je uputio zahtjev mogu imati za posljedicu to da će se nacionalni sudac radije suzdržati od postavljanja prethodnih pitanja Sudu da bi izbjegao izuzeće i stegovne sankcije, odnosno upućivanje nedopuštenih zahtjeva za prethodnu odluku. Prema tome, takve odredbe negativno utječu na ovlasti koje su nacionalnim sudovima priznate člankom 267. UFEU-a i, posljedično, na učinkovitost suradnje između Suda i nacionalnih sudova, uspostavljene putem mehanizma zahtjeva za prethodnu odluku.

Kada je riječ o mogućnosti suda koji je uputio zahtjev da izmijeni svoju prvotnu ocjenu činjeničnog i pravnog okvira nakon proglašenja presude donesene u prethodnom postupku, Sud je napomenuo da nacionalni sud može mijenjati činjenična i pravna utvrđenja iz zahtjeva za prethodnu odluku, pod uvjetom da osigura puni učinak tumačenju prava Unije koje je pružio Sud.

VI. POLJOPRIVREDA

U presudi **Pesce i dr.** (C-78/16 i C-79/16, [EU:C:2016:428](#)), donesenoj 9. lipnja 2016. u ubrzanom postupku, Sud se izjašnjavao o valjanosti članka 6. stavka 2. točke (a) Provedbene odluke 2015/789²⁴, donesene na temelju Direktive 2000/29²⁵. Cilj je potonje direktive zajamčiti visoku razinu fitosanitarne zaštite protiv unošenja u Uniju štetnih organizama u proizvodima uvezenima iz trećih zemalja. U skladu s tim ciljem, članak 6. stavak 2. točka (a) pobijane odluke, kojom se nastoji iskorijeniti bakterija *Xylella fastidiosa*, obvezuje dotične države članice da odmah provedu uklanjanje biljaka domaćina, bez obzira na njihovo zdravstveno stanje, u krugu od 100 metara od biljaka zaraženih spomenutom bakterijom. U predmetnom slučaju talijanska tijela primijenila su spomenuto pravilo na više poljoprivrednih zemljišta u regiji Apuliji.

Kada je riječ o pitanju valjanosti koje se odnosi na sukladnost navedenog članka 6. stavka 2. točke (a) Provedbene odluke 2015/789 s pravom Unije, osobito s Direktivom 2009/29, a u svjetlu načela opreznosti i proporcionalnosti, Sud je ocijenio da je spomenuta mjera, s obzirom na znanstvene podatke i predvidljive

24 | Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/789 od 18. svibnja 2015. o mjerama za sprečavanje unošenja u Uniju organizma *Xylella fastidiosa* i njegova širenja unutar Unije (SL L 125, str. 36.)

25 | Direktiva Vijeća 2000/29/EZ od 8. svibnja 2000. o zaštitnim mjerama protiv unošenja u Zajednicu organizama štetnih za bilje ili biljne proizvode i protiv njihovog širenja unutar Zajednice (SL L 169, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 2., str. 189.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2002/89/EZ od 28. studenoga 2002. (SL L 355, str. 45.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 71., str. 3.)

alternativne mjere na dan donošenja te odluke, prikladna i nužna za ostvarenje cilja sprečavanja širenja bakterije. Međutim, Sud je također naglasio da bi, ako bi se situacija razvila na način da iskorjenjivanje bakterije *Xylella fastidiosa* na temelju novih relevantnih znanstvenih podataka više ne zahtijeva navedeno uklanjanje biljaka domaćina, na Komisiji bilo da izmijeni Provedbenu odluku 2015/789 ili da donese novu, uzimajući spomenuto u obzir.

Kada je riječ o nepostojanju sustava naknade štete u provedbenoj odluci, Sud je priznao da obveza utvrđena u njezinu članku 6. stavku 2. točki (a) može, među ostalim, štetno utjecati na pravo vlasništva nad predmetnim poljoprivrednim zemljištima. Međutim, u mjeri u kojoj pravo na naknadu štete proizlazi izravno iz članka 17. Povelje o temeljnim pravima, sama činjenica da ni Direktiva 2000/29 ni spomenuta provedbena odluka ne sadržavaju takav sustav odnosno ne nameću izričitu obvezu njegova propisivanja ne znači da je takvo pravo isključeno. Prema tome, Odluka 2015/789 po toj osnovi nije nevaljana.

Predmet u kojem je 28. srpnja 2016. donesena presuda **Masterrind** (C-469/14, [EU:C:2016:609](#)) bavi se dvama različitim pitanjima. On se odnosi, s jedne strane, na *trajanje putovanja i odmora životinja tijekom njihova cestovnog prijevoza* i, s druge strane, na *učinke deklaracije službenog veterinarara države članice izlaza prema tijelu druge države članice nadležnom za isplatu izvoznih subvencija*. Glavni postupak ticao se cestovnog prijevoza goveda iz Njemačke u Francusku nakon kojeg su životinje ukrcavane na brod za Maroko. Nakon što je u Francuskoj službeni veterinar obavio pregled na točki izlaza, utvrđenoj u članku 2. Uredbe br. 817/2010²⁶, i ocijenio da zahtjevi iz Uredbe br. 1/2005²⁷ nisu ispunjeni, njemačka tijela zatražila su povrat isplaćenih izvoznih subvencija, a ta je odluka osporavana pred njemačkim sudom.

Kao prvo, Sud je dao pojašnjenja o pravilu iz Uredbe br. 1/2005 kojim je utvrđeno maksimalno razdoblje kretanja od 28 sati koje se nakon prvih 14 sati prekida razdobljem za odmor u trajanju od najmanje sat vremena. Kada je riječ o vremenu za odmor između razdoblja prijevoza, Sud je potvrdio da ono može trajati dulje od sat vremena, pojašnjavajući pritom da ne smije biti takvo da predstavlja rizik od ozljeda ili nepotrebne patnje za životinje koje se prevoze. Usto, trajanje putovanja i odmora promatranih zajedno ne smije prekoračivati 29 sati, uz iznimku koja se sastoji u mogućnosti produljenja za dva sata u interesu životinja²⁸ ili u slučaju nepredvidljivih okolnosti²⁹. Naosljetku, razdoblja kretanja od najviše 14 sati mogu sadržavati jedan ili više intervala zaustavljanja, ali njih prilikom izračunavanja ukupnog najvećeg dopuštenog trajanja razdoblja kretanja od 14 sati, kojeg su dio, valja pribrojiti intervalima kretanja.

Kao drugo, Sud je ocijenio da, na temelju Uredbe br. 817/2010, tijelo nadležno za isplatu subvencija za izvoz goveda nije vezano napomenom službenog veterinarara na točki izlaza prema kojoj prilikom prijevoza tih životinja nisu poštovane mjerodavne odredbe Uredbe br. 1/2005. Naime, odluku o poštovanju pretpostavki o kojima ovisi pravo na isplatu izvoznih subvencija donosi nacionalno tijelo nadležno za tu isplatu. S tim u vezi, podaci koje pruži službeni veterinar na točki izlaza svakako predstavljaju dokazni element, ali su oborivi.

26| Uredba Komisije (EU) br. 817/2010 od 16. rujna 2010. o utvrđivanju detaljnih pravila u skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 1234/2007 u pogledu zahtjeva za dodjelu izvoznih subvencija u vezi s dobrobiti živih životinja vrste goveda tijekom prijevoza (SL L 245, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 57., str. 199.)

27| Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2005 od 22. prosinca 2004. o zaštiti životinja tijekom prijevoza i s prijevozom povezanih postupaka i o izmjeni direktiva 64/432/EEZ i 93/119/EZ i Uredbe (EZ) br. 1255/97 (SL L 3, str. 1.; ispravak u SL 2011., L 336, str. 86.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 58., str. 151.)

28| Točka 1.8. u poglavlju V. Priloga I. Uredbi br. 1/2005

29| Članak 22. Uredbe br. 1/2005

VII. SLOBODE KRETANJA

1. SLOBODNO KRETANJE RADNIKA

U području slobodnog kretanja radnika tri presude zaslužuju osobitu pozornost. Prva se odnosi na prava na starosnu mirovinu osobe koja boravi u drugoj državi članici, dok se preostale dvije tiču sustava pomoći za visokoškolsko obrazovanje koje se dodjeljuju osobama s boravištem u drugoj državi članici.

U presudi **Pöpperl** (C-187/15, [EU:C:2016:550](#)), donesenoj 13. srpnja 2016., Sud je pružio važne elemente za tumačenje članka 45. UFEU-a. Glavni postupak odnosio se na *pravo nekadašnjeg službenika jedne njemačke savezne zemlje koji je otišao raditi u drugu državu članicu na starosnu mirovinu za zaposlenike te savezne zemlje*.

U tom pogledu Sud je ocijenio da članak 45. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis prema kojem osoba koja je zaposlena kao službenik u jednoj državi članici i svojevrijedno napusti službu radi zapošljavanja u drugoj državi članici gubi svoja prava na starosnu mirovinu iz posebnog mirovinskog sustava i naknadno se osigurava u općem sustavu osiguranja za slučaj starosti na temelju kojeg ima pravo na nižu starosnu mirovinu od one koju bi imala na temelju tih prava. Takav propis predstavlja ograničenje slobodnog kretanja radnika jer, premda se jednako primjenjuje i na službenike te države članice koji službu napuštaju da bi radili na području te države u privatnom sektoru, može ograničiti ili odvratiti te službenike od ostvarivanja prava na slobodno kretanje na području Unije.

Sud je također presudio da je na nacionalnom sudu da osigura puni učinak članka 45. UFEU-a tumačeći nacionalno pravo u skladu s navedenim člankom ili, ako takvo tumačenje nije moguće, izuzimajući od primjene svaku suprotnu odredbu nacionalnog prava. K tome, kada nacionalno pravo predviđa različito postupanje prema nekoliko skupina osoba, povređujući time pravo Unije, pripadnici skupine koja je stavljena u nepovoljniji položaj moraju se tretirati na isti način te se na njih moraju primjenjivati ista pravila kao i na druge zainteresirane osobe. Slijedom navedenoga, sustav koji se primjenjuje na pripadnike skupine stavljene u povoljniji položaj, u nedostatku pravilne primjene prava Unije, jedini je valjan referentni sustav.

U presudama **Bragança Linares Verruga i dr.** (C-238/15, [EU:C:2016:949](#)) i **Depesme i dr.** (C-401/15 do C-403/15, [EU:C:2016:955](#)), donesenima 14. i 15. prosinca 2016., Sud je, ponovno ispitujući *luksemburški propis o financijskoj pomoći za visokoškolsko obrazovanje*, dao pojašnjenja u pogledu slobodnog kretanja radnika i socijalne sigurnosti. Spomenuti propis prvotno je uvjetovao dodjeljivanje pomoći boravištem studenta. Taj je uvjet ukinut kako bi se provela presuda *Giersch i dr.*³⁰. Međutim, prema izmijenjenoj verziji tog propisa, koja je bila na snazi u vrijeme nastanka činjenica u glavnom postupku, student koji nije rezident može se koristiti predmetnom financijskom pomoći samo ako je, s jedne strane, radnikovo dijete i ako je, s druge strane, u trenutku podnošenja zahtjeva potonji radio u Luksemburgu u neprekinutom razdoblju od najmanje pet godina.

U dvjema navedenim presudama iz 2016. Sud je najprije podsjetio, s jedne strane, da je članak 7. stavak 2. Uredbe br. 1612/68³¹, čiji je tekst preuzet u članku 7. stavku 2. Uredbe br. 492/2011³², poseban izraz pravila o

30 | Vidjeti presudu Suda od 20. lipnja 2013., *Giersch i dr.* (C-20/12, [EU:C:2013:411](#)), prikazanu u Godišnjem izvješću 2013., str. 23.

31 | Uredba Vijeća (EEZ) br. 1612/68 od 15. listopada 1968. o slobodi kretanja radnika unutar Zajednice (SL L 257, str. 2.)

32 | Uredba (EU) br. 492/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2011. o slobodi kretanja radnika u Uniji (SL L 141, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 264.)

jednakom postupanju, zajamčenog u članku 45. stavku 2. UFEU-a, u specifičnom području dodjele socijalnih povlastica. S druge strane, članovi obitelji radnika migranta neizravno uživaju pravo na jednako postupanje zajamčeno tom radniku člankom 7. stavkom 2. Uredbe br. 1612/68 i, prema tome, na korištenje socijalnim povlasticama obuhvaćenima tom odredbom, poput financijske pomoći za studije koju država članica dodjeljuje djeci radnika koji svoju djelatnost obavljaju ili su je obavljali na njezinu području.

Stoga je u presudi **Bragança Linares Verruga i dr.** Sud ocijenio da se predmetni propis protivi članku 7. stavku 2. Uredbe br. 492/2011. Taj propis predstavlja neizravnu diskriminaciju na temelju državljanstva jer razlika utemeljena na boravištu može još više naštetiti državljanima drugih država članica. Takav propis može biti dopušten samo ako je prikladan za postizanje legitimnog cilja, ne prekoračujući ono što je nužno za njegovo ostvarenje. Što se toga tiče, Sud je, kao prvo, istaknuo da je socijalni cilj koji se sastoji u poticanju studija i povećanju broj nositelja diplome visokoškolskog obrazovanja među stanovnicima rezidentima cilj od općeg interesa koji je priznat na razini Unije. Kao drugo, uvjet rada u trajanju od pet godina prikladan je za postizanje tog cilja jer se, s jedne strane, čini legitimnim to što država davateljica želi osigurati postojanje integrativne veze pograničnog radnika s društvom, kako bi se spriječila pojava „turizma studentskih stipendija“, i jer se, s druge strane, ispunjenjem tog uvjeta može dokazati takva veza. Međutim, taj uvjet sadržava ograničenje koje prekoračuje ono što je nužno za postizanje željenog cilja. Naime, on ne omogućuje nadležnim tijelima da dodijele tu pomoć kad su roditelji, unatoč nekoliko kratkih prekida, dulje radili u Luksemburgu prije podnošenja tog zahtjeva, iako ti prekidi nisu takve naravi da bi ukinuli odnos povezanosti između podnositelja zahtjeva za novčanu pomoć i Luksemburga.

U presudi **Depesme i dr.** Sud se izjašnjavao o pojmu „radnikovo dijete“ iz predmetnog nacionalnog propisa, s obzirom na članak 45. UFEU-a i članak 7. stavak 2. Uredbe br. 492/2011. Konkretno, on je razmatrao obuhvaća li taj pojam djecu bračnog druga ili partnera tog radnika i odgovorio je potvrdno. Tako iz presude proizlazi da pod tim pojmom ne treba smatrati samo dijete koje je u srodstvu s tim radnikom, nego i ono njegova bračnog druga ili registriranog partnera, ako taj radnik pridonosi uzdržavanju tog djeteta. Potonji zahtjev ovisi o činjeničnim okolnostima, koje trebaju ocjenjivati upravna tijela i, ako je to potrebno, nacionalni sudovi, bez potrebe utvrđivanja zbog čega i u kojoj točnoj visini postoji takav doprinos. Međutim, svojstvo člana obitelji kojeg uzdržava pogranični radnik može proizlaziti iz objektivnih elemenata kao što je postojanje zajedničkog boravišta tog radnika i studenta. Kao što to posebice proizlazi iz članka 2. stavka 2. točke (c) Direktive 2004/38³³, zakonodavac Unije smatra da postoji predmnjeva da su djeca do 21 godine uzdržavane osobe.

2. SLOBODNO KRETANJE ROBE

Dana 21. lipnja 2016. u presudi **New Valmar** (C-15/15, [EU:C:2016:464](#)) Sud se, okupljen u velikom vijeću, izjašnjavao o pitanju protive li se pravu Unije *nacionalni propisi kojima se pod prijetnjom ništavosti nameće obveza sastavljanja računa, uključujući one koji se odnose na prekogranične transakcije, isključivo na nacionalnom jeziku*. Glavni postupak ticao se spora o neplaćanju računa između društva sa sjedištem u belgijskoj regiji u kojoj se govori nizozemski jezik i društva sa sjedištem u Italiji. Potonje se pozvalo na ništavost tih računa jer se njima povređuju mjerodavna jezična pravila koja su, prema njegovu mišljenju, dio belgijskog javnog poretka. Naime, prema jednom flamanskom propisu, poduzetnici sa sjedištem u regiji o kojoj je riječ moraju se koristiti nizozemskim jezikom prilikom sastavljanja, među ostalim, akata i dokumenata koji su propisani zakonom.

33| Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL L 158, str. 77.; ispravci u SL L 229, str. 35. i SL 2005., L 197, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 42.)

Međutim, sve standardne napomene i opći uvjeti u predmetnim su računima sastavljeni na talijanskom, a ne na nizozemskom jeziku.

Sud je u svojoj presudi utvrdio da jezični propisi o kojima je riječ ograničavaju slobodno kretanje robe u Uniji. Naime, uskrativši dotičnim poslovnim subjektima mogućnost slobodnog izbora jezika kojim se oboje služe za sastavljanje svojih računa i nametnuvši im u tu svrhu jezik koji ne odgovara nužno onomu uporabu kojeg su ugovorili u svojim ugovornim odnosima, ti propisi mogu povećati opasnost od osporavanja i neplaćanja računa. Na taj način adresati tih računa mogu se protiviti njihovu plaćanju pozivajući se na svoju stvarnu ili navodnu nesposobnost da razumiju njihov sadržaj. Suprotno tomu, adresat računa sastavljenog na jeziku koji nije nizozemski mogao bi, uzimajući u obzir apsolutnu ništavost kojom je taj račun zahvaćen, samo zbog tog razloga osporavati njegovu valjanost.

Iako ciljevi takvih propisa, a to su promicanje i poticanje uporabe jednog od službenih jezika države članice, mogu načelno opravdati takvo ograničavanje, to u predmetnom slučaju nije tako. Naime, prema mišljenju Suda, ti jezični propisi prekoračuju ono što je nužno za ostvarivanje spomenutih ciljeva i stoga se ne mogu smatrati proporcionalnima.

3. SLOBODA POSLOVNOG NASTANA I SLOBODNO PRUŽANJE USLUGA

U području slobode poslovnog nastana i slobodnog pružanja usluga vrijedno je spomenuti pet presuda. Prve dvije tiču se odbijanja kreditnih institucija i institucija za platni promet da dostave informacije o svojim strankama, treća nudi pojašnjenja o postupku obnavljanja koncesija na javnom dobru, četvrta se odnosi na nametanje troškova prilikom ishoda dozvole za obavljanje trgovačke djelatnosti, dok se posljednja tiče primjene nacionalnog zakonodavstva o kolektivnom otkazivanju na inozemnog poduzetnika.

U presudi **Sparkasse Allgäu** (C-522/14, [EU:C:2016:253](#)), donesenoj 14. travnja 2016., Sud je ocijenio da se članku 49. UFEU-a ne protivi *propis države članice koji kreditnim institucijama koje u njoj imaju svoje sjedište nalaže da nacionalnim tijelima prijave imovinu koja se čuva ili kojom se upravlja u njihovim nesamostalnim podružnicama sa sjedištem u drugoj državi članici* u slučaju smrti vlasnika te imovine koji ima boravište u prvoj državi članici, ako druga država članica ne propisuje usporedivu obvezu prijave, a kreditne institucije u toj državi podliježu obvezi čuvanja bankarske tajne povreda koje je kažnjiva. Glavni postupak vodio se između društva Sparkasse Allgäu, kreditne institucije sa sjedištem u Njemačkoj, i njemačke porezne uprave, u vezi s odbijanjem spomenute kreditne institucije da navedenom uredu prijavi informacije o računima koje su kod njezine nesamostalne podružnice sa sjedištem u Austriji imale osobe koje su u trenutku smrti bile porezni rezidenti u Njemačkoj. S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev postavlja pitanje o tome može li obveza propisana njemačkim pravom odvratiti njezine kreditne institucije od obavljanja trgovačke djelatnosti u Austriji posredstvom podružnice.

Sud je na to pitanje odgovorio niječno. On je istaknuo da nepovoljne posljedice do kojih može dovesti takva obveza prijave proizlaze iz istodobnog izvršavanja nadležnosti dviju država članica u području poštovanja bankarske tajne i poreznog nadzora, što dovodi do znatnih razlika u predmetnim propisima. Naime, dok država članica sjedišta kreditne institucije daje prednost učinkovitosti poreznih nadzora prenošenjem podataka poreznim tijelima, u državi članici u kojoj se nalazi podružnica načelno treba poštovati bankarsku tajnu, uključujući i prema poreznim tijelima.

Međutim, u uvjetima nepostojanja bilo kakvih mjera usklađivanja na području razmjene informacija za potrebe poreznih nadzora, države članice imaju pravo nacionalnim kreditnim institucijama propisati takvu obvezu prijave, kada je riječ o njihovim podružnicama koje djeluju u inozemstvu, kako bi osigurale učinkovitost

poreznih nadzora, pod uvjetom da transakcije ostvarene u okviru navedenih podružnica nisu predmet diskriminirajućeg postupanja u odnosu na transakcije koje su izvršile njihove nacionalne podružnice. Nadalje, Sud je naglasio da se sloboda poslovnog nastana ne može razumjeti na način da je država članica dužna utvrditi svoja porezna pravila, a osobito obvezu prijave, ovisno o poreznim pravilima druge države članice, kako bi u svim situacijama zajamčila uklanjanje razlika koje proizlaze iz nacionalnih zakonodavstava.

U presudi **Safe Interenvios** (C-235/14, [EU:C:2016:154](#)), donesenoj 10. ožujka 2016., Sud je bio u prilici izjasniti se o primjeni na razini financijske institucije postupaka temeljite identifikacije subjekta ili osobe podvrgnute obvezama iz Direktive 2005/60³⁴ u području borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma. U glavnom postupku bila je riječ o odbijanju španjolske institucije za platni promet, koja prenosi sredstva u druge države članice, da pruži informacije o svojim strankama. Te zahtjeve za pružanje informacija podnijele su tri banke nakon što su otkrile nepravilnosti u vezi sa zastupnicima koji su prenosili sredstva putem računa što ih je spomenuta institucija za platni promet imala kod tih banaka. Nakon utvrđivanja nepravilnosti, banke su na temelju mjerodavnog nacionalnog prava zatvorile te račune.

Sud je ocijenio da se Direktivi 2005/60 ne protivi nacionalni propis koji, s jedne strane, dopušta primjenu uobičajenih postupaka temeljite identifikacije stranaka ako ih sačinjavaju financijske institucije čije poštovanje postupaka temeljite identifikacije stranaka podliježe nadzoru ako postoji sumnja u pranje novca ili financiranje terorizma u smislu članka 7. točke (c) te direktive i koji, s druge strane, od institucija i osoba na koje se primjenjuje navedena direktiva zahtijeva da primjenjuju, ovisno o ocjeni rizika, proširene postupke temeljite identifikacije stranaka u situacijama koje po samoj svojoj prirodi mogu predstavljati veći rizik u smislu pranja novca i financiranja terorizma, kao što je to prijenos sredstava. Nadalje, čak i kada ne postoji takva sumnja ili rizik, spomenuta direktiva dopušta državama članicama donošenje ili održavanje na snazi strožih odredaba kada je njihova svrha jačanje borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma.

Prema mišljenju Suda, nacionalnim propisom koji je usmjeren na takvu borbu nastoji se ostvariti legitiman cilj kojim se može opravdati ograničenje temeljnih sloboda. Nadalje, ostvarenje spomenutog cilja moguće je zajamčiti pretpostavkom da prijenosi sredstava institucije na koju se primjenjuje Direktiva 2005/60 u države različite od onih u kojima ima sjedište uvijek predstavljaju visok rizik od pranja novca ili financiranja terorizma. Međutim, taj propis prekoračuje ono što je nužno u svrhu postizanja cilja koji slijedi jer se pretpostavka koja je njime utvrđena primjenjuje na sve prijenose sredstava, pri čemu ne predviđa mogućnost njezina obaranja u odnosu na one prijenose koji objektivno ne predstavljaju takav rizik.

Sud je također pojasnio da institucije i osobe na koje se primjenjuje Direktiva 2005/60 ne mogu ugroziti zadaće nadzora nad institucijama za platni promet koje izvršavaju nadležna tijela i da ne mogu stupiti na mjesto tih tijela. Prema tome, iako financijska institucija može, u okviru obveze nadzora koju mora izvršavati nad svojim strankama, uzeti u obzir postupke temeljite identifikacije koje institucija za platni promet primjenjuje prema vlastitim strankama, svi postupci temeljite identifikacije koje primjenjuje moraju biti prilagođeni riziku od pranja novca i financiranja terorizma.

Dana 14. srpnja 2016. u presudi **Promoimpresa** (C-458/14 i C-67/15, [EU:C:2016:558](#)) Sud se izjašnjavao o pitanju protivli li se pravu Unije to da se *koncesije namijenjene obavljanju turističko-rekreativne djelatnosti na pomorskom dobru i javnom dobru jezera* automatski obnavljaju bez ikakva postupka odabira potencijalnih kandidata.

34| Direktiva 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma (SL L 309, str. 15.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 2., str. 116.), kako je izmijenjena Direktivom 2010/78/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. (SL L 331, str. 120.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 4., str. 277.)

U svojoj presudi Sud naglašava da se, u slučaju primjenjivosti Direktive 2006/123 (u daljnjem tekstu: Direktiva o uslugama)³⁵, dodjela ovlaštenja za gospodarsko iskorištavanje pomorskog dobra i javnog dobra jezera mora provoditi u postupku odabira potencijalnih kandidata koji u potpunosti jamči transparentnost i nepristranost. Međutim, automatsko obnavljanje ovlaštenja ne dopušta organiziranje takvog postupka odabira.

Nema dvojbe da članak 12. Direktive o uslugama dopušta državama članicama da prilikom utvrđivanja pravila za postupak odabira kandidata uzmu u obzir važne razloge u općem interesu poput, među ostalim, potrebe zaštite legitimnih očekivanja nositelja tih ovlaštenja kako bi oni mogli povratiti izvršena ulaganja. Međutim, takvi razlozi ne mogu opravdati automatsko obnavljanje ako nikakav postupak odabira nije organiziran u vrijeme prvotne dodjele ovlaštenja. Navedenoj se odredbi na taj način protivi nacionalna mjera koja, u uvjetima nepostojanja bilo kakvog postupka odabira potencijalnih kandidata, predviđa automatsko obnavljanje ovlaštenja namijenjenih obavljanju turističko-rekreativne djelatnosti na pomorskom dobru i javnom dobru jezera.

Sud dodaje da, u slučaju da Direktiva o uslugama nije primjenjiva, automatsko obnavljanje koncesije poduzetniku koji se nalazi u određenoj državi članici, ako ta koncesija uključuje određeni prekogranični interes, predstavlja nejednako postupanje na štetu poduzetnika koji se nalaze u drugim državama članicama, a mogli bi biti zainteresirani za spomenute koncesije, koje je u načelu protivno slobodi poslovnog nastana.

Naposlijetku, načelo pravne sigurnosti, kojemu je cilj omogućiti koncesionarima da povrate svoja ulaganja, ne može opravdati takvu razliku u postupanju jer su koncesije bile dodijeljene kada se već znalo da ta vrsta ugovora, koja ima određeni prekogranični interes, treba podlijegati obvezi transparentnosti.

U presudi od 16. studenoga 2016., **Hemming i dr.** (C-316/15, [EU:C:2016:879](#)) Sud se izjašnjavao o *tumačenju pojma „troškovi koji mogu nastati tijekom postupka ovlašćivanja“ na pristup uslužnoj djelatnosti u smislu članka 13. stavka 2. Direktive o uslugama*. Ta je presuda donesena u okolnostima spora u kojem je skupina nositelja dozvola za sex shopove osporavala sukladnost s tom direktivom britanskog propisa koji predviđa plaćanje pristojbe za dodjelu odnosno obnavljanje dozvole. Ta se pristojba sastoji od dvaju dijelova, onoga koji se odnosi na obradu zahtjeva i nepovratan je i drugog, mnogo važnijeg, koji se odnosi na upravljanje sustavom dozvola i naknativ je u slučaju odbijanja zahtjeva.

Sud je ocijenio da se članku 13. stavku 2. Direktive o uslugama protivi zahtjev za plaćanje pristojbe čiji dio odgovara troškovima povezanim s upravljanjem i nadzorom, čak i ako je taj dio naknativ u slučaju odbijanja spomenutog zahtjeva. Prema mišljenju Suda, činjenica da postoji obveza plaćanja predstavlja financijski teret i stoga trošak koji podnositelj zahtjeva mora podmiriti neovisno o činjenici da iznos poslije može biti naknađen u slučaju odbijanja tog zahtjeva. Sud je potom utvrdio da predviđeni troškovi, da bi bili u skladu s Direktivom o uslugama, moraju biti razumni i proporcionalni troškovima postupaka ovlašćivanja te ne smiju prelaziti njihov iznos. U tom pogledu država članica može uzeti u obzir ne samo materijalne troškove i troškove plaća koji su izravno povezani s izvršavanjem djelatnosti u odnosu na koje su nastali već i dio općih troškova nadležnog tijela koji se mogu pripisati tim djelatnostima.

Međutim, troškovi koji su uzeti u obzir ne mogu sadržavati izdatke povezane s općom djelatnošću nadzora predmetnog tijela, s obzirom na to da spomenuti članak 13. stavak 2., s jedne strane, obuhvaća same „troškove postupka“ i, s druge strane, slijedi cilj olakšavanja pristupa uslužnim djelatnostima. Tom cilju ne može služiti

35| Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL L 376, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 47., str. 160.)

zahtjev za prethodno financiranje troškova upravljanja i nadzora predmetnog sustava ovlašćivanja, uključujući osobito troškove povezane s utvrđivanjem i suzbijanjem neovlaštenih djelatnosti.

Naposljetku, u presudi **AGET Iraklis** (C-201/15, [EU:C:2016:972](#)) od 21. prosinca 2016. Sud je, okupljen u velikom vijeću, bio u prilici izjasniti se o *sukladnosti grčkog propisa o kolektivnom otkazivanju s Direktivom 98/59³⁶, s jedne strane, i s temeljnim slobodama utvrđenima u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije (UFEU) i Povelji o temeljnim pravima, s druge strane*. U predmetnom slučaju grčki ministar rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti odlučio je ne odobriti provođenje kolektivnog otkazivanja društvu na koje se primjenjuje grčko pravo, a čiji je glavni dioničar francuska multinacionalna grupa. To je društvo potom osporavalo sukladnost s pravom Unije grčkog propisa koji ovlašćuje upravna tijela na protivljenje kolektivnom otkazivanju nakon procjene uvjeta na tržištu rada, stanja poduzeća i interesa nacionalnog gospodarstva.

U svojoj presudi Sud je analizirao nacionalno zakonodavstvo o kojem je riječ s obzirom, s jedne strane, na Direktivu 98/59 i, s druge strane, na članke 49. i 63. UFEU-a, koji se odnose na slobodu poslovnog nastana i slobodno kretanje kapitala, a u vezi s člankom 16. Povelje o temeljnim pravima. Kada je riječ o Direktivi 98/59, Sud je napomenuo da materijalni uvjeti kojima je podvrgnuta poslodavčeva mogućnost da provede ili ne provede kolektivno otkazivanje u načelu nisu obuhvaćeni njezinom primjenom i ostaju u nadležnosti država članica. Slijedom navedenoga, toj se direktivi načelno ne protivi nacionalni propis poput onoga o kojem je riječ. Međutim, to nije tako ako se pokaže da je posljedica navedenog propisa ta da odredbama te direktive oduzima njihov koristan učinak. To bi bilo tako kada bi bila isključena svaka stvarna mogućnost da poslodavac provede takvo kolektivno otkazivanje zbog, primjerice, kriterija u odnosu na koje je navedeno tijelo pozvano donijeti odluku odnosno zbog načina na koji ih ono tumači i konkretno primjenjuje.

Suprotno tomu, Sud je odlučio da se članku 49. UFEU-a, koji govori o slobodi poslovnog nastana, protivi predmetni nacionalni propis jer predstavlja bitno miješanje u određene slobode koje općenito uživaju gospodarski subjekti. Unatoč tomu, može se pokazati da sustav kojim se uspostavljaju pravila za kolektivno otkazivanje, poput predmetnog, pridonosi jačanju razine djelotvorne zaštite radnika i njihova zaposlenja i da je na taj način prikladan za jamčenje ostvarenja ciljeva u općem interesu koji se nastoje postići. Međutim, prema mišljenju Suda, pojavnici oblici koji su u ovom slučaju svojstveni sustavu kojim se uspostavljaju pravila ustanovljenom grčkim propisom i osobito kriteriji koje je tijelo javne vlasti pozvano uzeti u obzir prilikom odlučivanja o tome hoće li odobriti planirano kolektivno otkazivanje previše su neodređeni, tako da predmetni nacionalni propis prekoračuje ono što je nužno za postizanje postavljenih ciljeva. K tome, takvo tumačenje nije dovedeno u pitanje mogućim postojanjem konteksta teške gospodarske krize i osobito visoke stope nezaposlenosti u državi članici.

VIII. GRANIČNA KONTROLA, AZIL I USELJAVANJE

1. POLITIKA AZILA

U području politike azila valja istaknuti pet presuda. Prva se bavi mogućnošću zadržavanja tražitelja azila zbog razloga koji se odnose na zaštitu nacionalne sigurnosti ili javnog poretka. Druga se tiče pitanja imaju li korisnici supsidijarne zaštite pravo odabira mjesta boravišta u državi članici. Tri posljednje presude bave se

36| Direktiva Vijeća 98/59/EZ od 20. srpnja 1998. o usklađivanju zakonodavstava država članica u odnosu na kolektivno otkazivanje (SL L 225, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 8., str. 86.)

pitanjem obveza odgovorne države članice da razmotri zahtjev za međunarodnu zaštitu na temelju Uredbe br. 604/2013 (u daljnjem tekstu: Uredba Dublin III)³⁷.

U presudi **N.** (C-601/15 PPU, [EU:C:2016:84](#)) od 15. veljače 2016. veliko vijeće Suda u hitnom prethodnom postupku ispitalo je *valjanost članka 8. stavka 3. prvog podstavka točke (e) Direktive 2013/33*³⁸ s obzirom na *Povelju o temeljnim pravima jer omogućuje zadržavanje tražitelja azila kada to zahtijeva zaštita nacionalne sigurnosti ili javnog poretka*. U predmetnom slučaju tužitelj je u razdoblju od 1995. do 2013. podnio tri zahtjeva za azil koja su nizozemske vlasti odbile. Prilikom odbijanja posljednjeg zahtjeva nadležno tijelo naložilo mu je da napusti područje Unije i zabranilo mu ulazak. Odluke su potvrđene konačnom presudom. U razdoblju od 1999. do 2015. zainteresirani je više puta osuđivan za različita kaznena djela. U 2015., nakon što je odslužio zatvorsku kaznu zbog počinjenja krađe i nepoštovanja zabrane ulaska koja mu je bila izrečena, podnio je četvrti zahtjev za azil, nakon čega je zadržan. Smatrao je, međutim, da je njegovo zadržavanje protivno članku 5. stavku 1. točki (f) EKLJP-a, koji predviđa da se zadržavanje stranca može opravdati samo ako je u tijeku postupak protjerivanja ili izručenja.

Na pitanje suda koji je uputio zahtjev o valjanosti članka 8. stavka 3. prvog podstavka točke (e) Direktive 2013/33 s obzirom na temeljna prava zainteresirane osobe u predmetnom slučaju Sud je podsjetio da razmatranje tog pitanja valja provesti isključivo u svjetlu prava zajamčenih Poveljom, a ne s obzirom na EKLJP, poštujući pritom članak 52. stavak 3. Povelje, koji predviđa da su značenje i opseg primjene njome zajamčenih prava jednaki onima iz EKLJP-a.

Nadalje, nakon što je upozorio na to da spomenuta odredba Direktive 2013/33 predviđa ograničenje ostvarivanja prava na slobodu iz članka 6. Povelje, Sud je podsjetio da su ograničenja pri ostvarivanju Poveljom priznatih prava moguća samo ako su potrebna i ako doista odgovaraju ciljevima od općeg interesa koje priznaje Unija. U tom pogledu Sud je utvrdio da je zaštita nacionalne sigurnosti i javnog poretka takav cilj. Na taj način, zadržavanje podnositelja zahtjeva kada to zahtijeva zaštita nacionalne sigurnosti ili javnog poretka čini ograničenje ostvarivanja prava na slobodu te osobe koje je navedeno na iscrpnom popisu prava koji se nalazi u članku 8. stavku 3. prvom podstavku Direktive 2013/33. Ta je mjera po samoj svojoj naravi prikladna za zaštitu javnosti od opasnosti koju može predstavljati ponašanje jedne takve osobe te na taj način može ostvariti spomenuti cilj od općeg interesa. Sud je stoga ocijenio da se Direktivom 2013/33 poštuje pravedna ravnoteža između, s jedne strane, prava na slobodu podnositelja zahtjeva i, s druge strane, nužno potrebnih zahtjeva koji se odnose na zaštitu nacionalne sigurnosti i javnog poretka. U tom pogledu Sud naglašava da se mjere zadržavanja ne mogu temeljiti na takvoj odredbi ako nadležna nacionalna tijela nisu prethodno provjerila u svakom slučaju odgovara li opasnost koju dotične osobe predstavljaju za nacionalnu sigurnost ili javni poredak barem težini miješanja takvih mjera u pravo na slobodu tih osoba. Prema tome, Sud je zaključio da ispitivanjem članka 8. stavka 3. prvog podstavka točke (e) Direktive 2013/33 nije utvrđen nijedan element koji bi utjecao na valjanost te odredbe s obzirom na članke 6. i 52. Povelje.

U presudi **Alo** (C-443/14 i C-444/14, [EU:C:2016:127](#)), donesenoj 1. ožujka 2016., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan tumačiti *članke 29. i 33. Direktive 2011/95*³⁹, *kako bi utvrdio u kojoj mjeri države članice mogu*

37 | Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva (SL L 180, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 108.)

38 | Direktiva 2013/33/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju standarda za prihvata podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu (SL L 180, str. 96.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 137.)

39 | Direktiva 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni statusa izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite (SL L 337, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 13., str. 248.)

korisnicima supsidijarne zaštite nametnuti obvezu boravišta na određenom mjestu. Glavni postupak pokrenula su dvojica sirijskih državljana koji su spomenuti status stekli u Njemačkoj, ali čija je dozvola boravka bila uvjetovana obvezom boravišta na određenom mjestu radi primanja određenih socijalnih povlastica.

Sud je potvrdio da takva obveza boravišta predstavlja ograničenje slobode kretanja, zajamčene člankom 33. Direktive 2011/95, čak i ako ta mjera ne zabranjuje slobodno kretanje korisnika supsidijarne zaštite na državnom području predmetne države članice i privremeni boravak na tom državnom području izvan mjesta određenog obvezom boravišta.

Međutim, Sud je ocijenio da je moguće nametnuti obvezu boravišta isključivo korisnicima supsidijarne zaštite ako oni, s obzirom na cilj koji se želi ostvariti predmetnim nacionalnim propisom, nisu stavljani u objektivno usporedivu situaciju u odnosu na osobe koje nisu građani Unije, a zakonito borave u državi članici o kojoj je riječ ili u odnosu na njezine državljanke.

Sud je potom priznao da premještanje korisnika socijalnih davanja odnosno njihova neravnomjerna koncentracija na državnom području države članice može podrazumijevati neprikladnu raspodjelu troškova povezanih s tim davanjima između različitih nadležnih institucija. Međutim, takva neprikladna raspodjela troškova nije posebno povezana s mogućnošću da primatelji socijalnih davanja ujedno budu i korisnici supsidijarne zaštite. U tim uvjetima, Direktivi 2011/95 protivi se nametanje obveze boravišta isključivo korisnicima statusa supsidijarne zaštite kako bi se ostvarila prikladna raspodjela troškova povezanih s predmetnim davanjima.

Suprotno tomu, Sud je istaknuo da je na njemačkom sudu da provjeri jesu li korisnici supsidijarne zaštite koji primaju socijalnu pomoć u većoj mjeri suočeni s poteškoćama u integraciji u usporedbi s drugim osobama koje nisu građani Unije, a zakonito borave u Njemačkoj i primaju socijalnu pomoć. Ako te dvije kategorije osoba nisu u usporedivoj situaciji s obzirom na cilj olakšavanja integracije u njemačko društvo osoba koje nisu građani Unije, Direktivi se ne protivi mogućnost podvrgavanja korisnika statusa supsidijarne zaštite obvezi boravišta kako bi se olakšala njihova integracija, čak i ako se ta obveza ne primjenjuje na druge osobe koje nisu građani Unije, a zakonito borave u Njemačkoj.

U presudi **Mirza** (C-695/15, [EU:C:2016:188](#)), donesenoj 17. ožujka 2016. u hitnom prethodnom postupku, Sud je razmatrao *uvjete pod kojima države članice mogu predvidjeti slanje podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu u sigurnu treću zemlju, u skladu s člankom 3. stavkom 3. Uredbe Dublin III, bez razmatranja njegova zahtjeva u meritumu.* U predmetnom slučaju tužitelj, pakistanski državljani, nezakonito je iz Srbije ušao na mađarsko državno područje. Nakon toga u Mađarskoj je podnio prvi zahtjev za međunarodnu zaštitu. Tijekom postupka zainteresirani je napustio mjesto boravka koje su mu dodijelila mađarska tijela. Stoga su potonja okončala razmatranje zahtjeva uz obrazloženje da ga je podnositelj zahtjeva prešutno povukao. Nakon toga tužitelj je uhićen u Češkoj Republici dok je pokušavao ući u Austriju. Češka tijela zatražila su od Mađarske njegovo ponovno prihvaćanje, što je ta država članica odobrila. On je tada podnio drugi zahtjev za međunarodnu zaštitu u Mađarskoj, koji su mađarska tijela odbacila kao nedopušten, ne ispitujući ga u meritumu. Naime, ona su smatrala da je kao sigurna treća zemlja za podnositelja zahtjeva trebala biti određena Srbija. Zainteresirani je protiv te odluke podnio tužbu.

Sud je najprije istaknuo da država članica može ostvariti pravo slanja podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu u sigurnu treću zemlju i nakon što u okviru postupka ponovnog prihvata preuzme nadležnost za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu što ga je podnijela osoba koja je napustila njezino državno područje prije nego što je donesena meritorna odluka o prvom zahtjevu za međunarodnu zaštitu.

Sud je potom utvrdio da u okviru tog postupka Uredba Dublin III odgovornoj državi članici (Mađarska) ne nameće obvezu obavješćivanja države članice koja obavlja transfer (Češka Republika) o sadržaju svojeg nacionalnog propisa u području slanja podnositelja zahtjeva u sigurne treće zemlje ili o svojoj

upravnoj praksi u tom području. Naime, izostanak međusobnog obavješćivanja dviju predmetnih država o tim pitanjima ne utječe na pravo podnositelja zahtjeva na učinkovit pravni lijek protiv odluke o transferu i protiv odluke o zahtjevu za međunarodnu zaštitu, kako je ono zajamčeno pravom Unije.

Naposljetku, Sud je ocijenio da pravo podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu da u situaciji poput predmetne ishodi konačnu odluku o svojem zahtjevu ne znači oduzeti odgovornoj državi članici mogućnost da zahtjev proglati nedopuštenim niti joj nametati da u određenoj fazi postupka nastavi razmatranje zahtjeva.

U predmetima u kojima je Sud, sastavljen u velikom vijeću, 7. lipnja 2016. donio presude **Ghezelbash** (C-63/15, [EU:C:2016:409](#)) i **Karim** (C-155/15, [EU:C:2016:410](#)) tražitelji azila nastojali su osporiti odluku nadležnih tijela države članice o svojem transferu u drugu državu članicu, koja je s prvom dogovorila da će preuzeti razmatranje njihovih zahtjeva za azil. Ti predmeti otvaraju, među ostalim, pitanje *argumenata na koje se mogu pozvati tražitelji azila kada pravnim lijekovima iz članka 27. stavka 1. Uredbe Dublin III pobijaju odluku o transferu*.

U prvom predmetu iranski državljanin podnio je nizozemskim vlastima zahtjev za izdavanje privremene dozvole boravka. Budući da je pretragom viznog informacijskog sustava Europske unije (VIS) otkriveno da je francusko diplomatsko predstavništvo u Iranu zainteresiranom izdalo vizu za određeno razdoblje, nizozemski državni tajnik zatražio je od nadležnih francuskih tijela da ga preuzmu na temelju Uredbe Dublin III. Navedena tijela prihvatila su taj zahtjev. Međutim, tijekom drugog saslušanja pred nizozemskim vlastima zainteresirani je zatražio da mu se omogući podnošenje izvornih dokumenata koji dokazuju da se nakon boravka u Francuskoj vratio u Iran, što prema njegovu mišljenju znači da spomenuta država članica nije odgovorna za razmatranje njegova zahtjeva za azil. Na taj način postavlja se pitanje ima li zainteresirani pravo dovoditi u pitanje odgovornost Francuske Republike za razmatranje njegova zahtjeva za azil, nakon što je ta država članica prihvatila tu odgovornost.

U tim okolnostima Sud je ocijenio da članak 27. stavak 1. Uredbe Dublin III u vezi s njezinom uvodnom izjavom 19. treba tumačiti na način da se tražitelj azila može u okviru pravnog lijeka protiv odluke o transferu pozvati na nepravilnu primjenu kriterija za određivanje odgovornosti propisanog u spomenutoj uredbi.

U drugom predmetu sirijski državljanin zatražio je međunarodnu zaštitu u Švedskoj. Budući da je iz pretraživanja u sustavu „Eurodac” proizišlo da je osoba o kojoj se radi već zatražila tu zaštitu u Sloveniji, švedsko tijelo (ured za migracije) zatražilo je od slovenskih da ponovno prihvate zainteresiranog na temelju članka 18. stavka 1. točke (b) Uredbe Dublin III. Slovenska tijela prihvatila su taj zahtjev. Švedski ured za migracije potvrdio je tim tijelima da je zainteresirani izjavio da je napustio državno područje država članica u razdoblju dužem od tri mjeseca nakon postavljanja prvog zahtjeva za azil i da se u njegovoj putovnici nalazila viza za ulazak u Libanon. Budući da su slovenska tijela ponovila svoj pristanak na zatraženi ponovni prihvati, švedski ured odbio je zahtjev zainteresiranog za međunarodnu zaštitu. Potonji je, međutim, smatrao da Slovenija nije odgovorna država članica za razmatranje njegova zahtjeva za azil.

U svojoj presudi Sud je najprije ocijenio da se članak 19. stavak 2. Uredbe Dublin III, a osobito njegov drugi podstavak, primjenjuje na državljanina treće zemlje koji, nakon podnošenja prvog zahtjeva za azil u jednoj državi članici, dokaže da je napustio državno područje država članica u razdoblju od najmanje tri mjeseca, prije podnošenja novog zahtjeva za azil u drugoj državi članici. Naime, članak 19. stavak 2. prvi podstavak Uredbe Dublin III u načelu propisuje da obveza prihvata i ponovnog prihvata podnositelja zahtjeva za azil koja proizlazi iz članka 18. stavka 1. te uredbe prestaje kada odgovorna država članica, na zahtjev da ponovno prihvati podnositelja zahtjeva, utvrdi da je on napustio državno područje država članica u razdoblju od najmanje tri mjeseca. Međutim, članak 19. stavak 2. drugi podstavak te uredbe pojašnjava da se svaki zahtjev podnesen nakon takvog razdoblja izostanka smatra novim zahtjevom koji dovodi do novog postupka za određivanje odgovorne države članice. Iz toga slijedi da, u situaciji u kojoj je državljanin treće zemlje, nakon podnošenja prvog zahtjeva za azil u jednoj državi članici, napustio državno područje država članica u

razdoblju od najmanje tri mjeseca, prije podnošenja novog zahtjeva za azil u drugoj državi članici, članak 19. stavak 2. spomenute uredbe obvezuje državu članicu kojoj je podnesen novi zahtjev za azil da provede, na temelju pravila propisanih tom uredbom, postupak za određivanje države članice odgovorne za razmatranje tog novog zahtjeva za azil.

Nadalje, Sud je ocijenio, baš kao i u gore navedenoj presudi Ghezelbash, da članak 27. stavak 1. Uredbe Dublin III treba tumačiti na način da se podnositelj zahtjeva za azil može u okviru pravnog lijeka protiv odluke o transferu donesene u odnosu na njega pozivati na pogrešnu primjenu pravila iz članka 19. stavka 2. drugog podstavka te uredbe.

2. POLITIKA USELJAVANJA

U predmetu u kojem je 7. lipnja 2016. veliko vijeće donijelo presudu **Affum** (C-47/15, [EU:C:2016:408](#)) Sudu je upućeno pitanje *protivi li se Direktivi 2008/115⁴⁰ nacionalni propis koji kaznom zatvora kažnjava nezakonit ulazak na svoje državno područje državljanina treće zemlje preko unutarnje granice schengenskog prostora*. U pitanju je bila državljanka Gane koja je, iako nije ispunjavala uvjete za ulazak, boravak ili boravište, kao putnica u autobusu krenula iz Belgije, prošla kroz Francusku i stigla u Ujedinjenu Kraljevinu.

Kao prvo, Sud je potvrdio da državljanka treće zemlje, s obzirom na to da se nalazi na području države članice, u njoj nezakonito boravi u smislu članka 3. točke 2. Direktive 2008/115. Činjenica da je takva nazočnost privremena ili da se radi o tranzitu nije relevantna.

Kao drugo, nakon što je podsjetio na načela ustanovljena u presudi *Achughbaban*⁴¹, Sud je ocijenio da se Direktivi 2008/15 protivi nacionalni propis države članice koji samo na temelju nezakonitog ulaska preko unutarnje granice koji je doveo do nezakonitog boravka određuje oduzimanje slobode za državljanina treće zemlje za kojeg postupak vraćanja utvrđen tom direktivom još nije dovršen. U tom pogledu Sud je, među ostalim, naglasio da takvo oduzimanje slobode može spriječiti primjenu tog postupka i odgoditi vraćanje, čime bi se ugrozio koristan učinak Direktive 2008/15. Sud je dodao da to tumačenje također vrijedi u slučaju kada državljanina treće zemlje može preuzeti neka druga država članica osim one u kojoj je uhićen, u skladu sa sporazumom ili dogovorom u smislu članka 6. stavka 3. navedene direktive. Naime, taj članak ne određuje iznimku od područja primjene Direktive 2008/115 koja bi se pribrojila onima iz njezina članka 2. stavka 2. i koja bi u tom slučaju omogućila državama članicama da izuzmu državljane trećih zemalja koji nezakonito borave od zajedničkih standarda i postupaka za vraćanje.

40| Direktiva 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljanina trećih zemalja s nezakonitim boravkom (SL L 348, str. 98.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 188.)

41| Presuda Suda od 6. prosinca 2011., *Achughbaban* (C-329/11, [EU:C:2011:807](#))

IX. PRAVOSUDNA SURADNJA U GRAĐANSKIM STVARIMA

U području pravosudne suradnje u građanskim stvarima treba istaknuti četiri presude koje su se odnosile na tumačenje uredaba br. 44/2001⁴² (Uredba Bruxelles I), br. 593/2008⁴³ (Uredba Rim I) i br. 864/2007⁴⁴ (Uredba Rim II).

1. UREDBA BRUXELLES I

U presudi od 20. travnja 2016., *Profit Investment SIM* (C-366/13, [EU:C:2016:282](#)) Sud se izjašnjavao o *klauzulama o prenošenju nadležnosti unesenima u prospekt o programu izdavanja kreditnih zapisa banke sa sjedištem u državi članici*. U glavnom postupku prospekt je jednostrano sastavio izdavatelj obveznica, dok je program provođen putem ugovora u upisu tih vrijednosnih papira. Jedan od naknadnih stjecatelja vrijednosnih papira, sa sjedištem u Italiji, nad kojim je otvoren stečaj zbog neplaćanja dužnih kamata poduzetniku povezanom s izdavateljem, tužio je potonjeg i još neka društva pred talijanskim sudovima, gdje je protiv njega istaknuta klauzula o prenošenju nadležnosti u korist sudova druge države članice. U tim je okolnostima talijanski Kasacijski sud postavio Sudu pitanja o valjanosti spomenute klauzule i mogućnosti njezina isticanja protiv treće osobe.

Što se tiče formalnog zahtjeva o pisanom obliku klauzule o prenošenju nadležnosti, utvrđenog u članku 23. stavku 1. točki (a) Uredbe br. 44/2001, Sud je najprije utvrdio da je on u okolnostima predmetnog slučaja ispunjen ako je u ugovoru koji su potpisale stranke prilikom prvog ili naknadnih izdavanja vrijednosnih papira navedeno prihvaćanje takve klauzule ili se u njemu izravno upućuje na taj prospekt. U slučaju da naknadni stjecatelj vrijednosnih papira nije izričito prihvatio klauzulu, ipak je njome vezan ako se dokaže da je od prenositelja naslijedio prava i obveze iz tih vrijednosnih papira i da je imao mogućnost upoznati se s prospektom koji sadržava spomenutu klauzulu.

Sud se potom bavio pitanjem može li se takva klauzula o prenošenju nadležnosti, iako ne ispunjava uvjet o pisanom obliku, smatrati dopuštenom međunarodnim trgovačkim običajima u smislu članka 23. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 44/2001 i, prema tome, valjanom i upotrebljivom protiv treće osobe. U tom pogledu Sud je ocijenio da se može zaključiti o postojanju takvih običaja kada je, među ostalim, utvrđeno da se gospodarski subjekti u toj grani trgovine pri sklapanju određene vrste ugovora uobičajeno i redovito ponašaju na određeni način i da oni dotičnim ugovornim strankama moraju biti poznati. Kada je riječ o stvarnom ili pretpostavljenom poznavanju običaja ugovornih stranaka, ono se osobito može utvrditi dokazivanjem da su stranke dotad imale međusobne poslovne odnose ili poslovne odnose s drugim strankama koje posluju u predmetnom sektoru ili da je u tom sektoru određeno postupanje dovoljno poznato da bi se moglo smatrati ustaljenom praksom.

Naposljetku, kada je riječ o mogućnosti da se na predmetni slučaj primijeni članak 6. točka 1. Uredbe br. 44/2001, koji otvara mogućnost tužbe protiv više tuženika pred sudom prebivališta jednoga od njih

42 | Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

43 | Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze (Rim I) (SL L 177, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 109.)

44 | Uredba (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (Rim II) (SL L 199, str. 40.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73.)

ako postoji opasnost od donošenja nepomirljivih sudskih odluka, Sud je utvrdio da, u slučaju dvaju zahtjeva koji imaju različite predmete i osnove te nisu međusobno povezani odnosom podređenosti ili nesklada, nije dovoljno da se eventualno priznavanje osnovanosti jednoga od njih može odraziti na doseg prava čija se zaštita traži u drugom kako bi postojala opasnost od donošenja nepomirljivih odluka.

U presudi od 14. srpnja 2016., **Granarolo** (C-196/15, [EU:C:2016:559](#)) Sud se izjašnjavao o problemu *određivanja nadležnog suda u slučaju iznenadnog prekida dugotrajnog poslovnog odnosa*. Povod glavnom postupku bila je odluka talijanskog proizvođača da prekine odnos distribucije koji oko dvadeset i pet godina održava s poduzetnikom iz Francuske. Navedeni odnos nije bio predmet okvirnog ugovora ili odredbe o ekskluzivnosti. Poduzetnik sa sjedištem u Francuskoj tužio je talijanskog poduzetnika francuskom sudu, zahtijevajući naknadu štete. Sudu je stoga postavljeno pitanje odnosi li se ta tužba na deliktnu ili ugovornu odgovornost, a za potrebe primjene pravila o nadležnosti iz članka 5. Uredbe br. 44/2001.

U tom pogledu Sud je utvrdio da članak 5. točku 3. te uredbe treba tumačiti na način da tužba za naknadu štete koja se temelji na iznenadnom prekidu dugotrajnog poslovnog odnosa ne ulazi u područje stvari koje se odnose na delikte ili kvazi-delikte ako je među strankama postojao prešutni ugovorni odnos, što treba provjeriti sud koji je uputio zahtjev, neovisno o njegovoj kvalifikaciji u nacionalnom pravu. Dokazivanje kojim se želi utvrditi postojanje takvog prešutnog ugovornog odnosa mora se temeljiti na skupu usklađenih dokaza, među kojima osobito mogu biti postojanje dugotrajnog poslovnog odnosa, dobra vjera među strankama, redovitost transakcija i njihov vremenski razvoj koji se odražava u vrijednosti i količini, eventualni dogovori o fakturiranim cijenama i/ili odobreni popusti kao i razmijenjena korespondencija.

Kada je riječ o primjeni članka 5. stavka 1. Uredbe br. 44/2001 na spomenuti dugotrajni poslovni odnos, Sud ističe da potonji treba kvalificirati kao „ugovor o kupoprodaji robe” ili pak kao „ugovor o pružanju usluga”, ovisno o obvezi koja je karakteristična za predmetni ugovor. Ugovor čija je karakteristična obveza isporuka dobara valja kvalificirati kao „prodaju robe”. Takva kvalifikacija može biti primjenjiva na dugotrajni poslovni odnos između dvaju gospodarskih subjekata kada je on ograničen na sukcesivne ugovore od kojih svaki ima za predmet isporuku i primitak robe. Suprotno tomu, ona ne odgovara strukturi tipičnog ugovora o distribuciji za koji je specifično postojanje okvirnog ugovora što su ga sklopila dva gospodarska subjekta i čiji je predmet obveza isporuke i opskrbe u budućnosti.

Što se tiče kvalifikacije odnosa kao pružanja usluga, pojam usluge u smislu spomenute odredbe podrazumijeva barem to da strana koja ih pruža obavlja određenu djelatnost u zamjenu za naknadu. Takav je slučaj kada distributer može klijentima ponuditi usluge i prednosti koje im ne može ponuditi običan preprodavač i na taj način proizvođačevim proizvodima osvojiti veći dio lokalnog tržišta. K tome, činjenica da se ugovor o distribuciji temelji na proizvođačevu odabiru distributera može potonjima priskrbiti konkurentsku prednost koja, u kombinaciji s pomoći koja se ugovorom pruža distributerima glede pristupa reklamnim materijalima, obuke ili olakšavanja otplate, zadovoljava kriterij naknade koji karakterizira ugovor o pružanju usluga.

2. UREDBE RIM I I RIM II

U presudi **Verein für Konsumenteninformation** (C-191/15, [EU:C:2016:612](#)) od 28. srpnja 2016. Sud se izjašnjavao o pitanjima *odnosa između pravila o zaštiti potrošača i pravila o pravu mjerodavnom za ugovore*. U glavnom postupku austrijska udruga za zaštitu interesa potrošača zatražila je pokretanje postupka za dobivanje sudskog naloga u smislu Direktive 2009/22⁴⁵ protiv primjene ugovornih odredaba koje su ocijenjene

45| Direktiva 2009/22/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o sudskim nalogima za zaštitu interesa potrošača (SL L 110, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 1., str. 269.)

nepoštenima, a kojima se određuje mjerodavno pravo za ugovorne i izvanugovorne obveze. Spomenute odredbe nalazile su se u općim uvjetima prodaje poduzetnika sa sjedištem u Luksemburgu koji se bavi elektroničkom prodajom robe potrošačima iz različitih država članica.

Prema mišljenju Suda, uredbe Rim I i Rim II treba tumačiti na način da, ne dovodeći u pitanje članak 1. stavak 3. svake od njih, pravo mjerodavno za postupak za dobivanje sudskog naloga u smislu Direktive 2009/22 treba odrediti u skladu s člankom 6. stavkom 1. Uredbe Rim II jer povrede pravnog poretka proizlaze iz korištenja nepoštenim odredbama koje udruge za zaštitu potrošača žele spriječiti. Suprotno tomu, pravo mjerodavno za ocjenu ugovorne odredbe u pitanju treba uvijek biti određeno primjenom Uredbe Rim I, bez obzira na to provodi li se ta ocjena u okviru individualne ili kolektivne tužbe.

K tome, iz članka 6. stavka 2. Uredbe Rim I proizlazi da, prilikom ocjene nepoštena naravi dane ugovorne odredbe u okviru postupka za dobivanje sudskog naloga, odabir mjerodavnog prava ne utječe na primjenu obveznih odredaba predviđenih pravom države u kojoj su potrošači čija se prava brane putem te tužbe rezidenti. Te odredbe mogu obuhvaćati one koje prenose Direktivu 93/13⁴⁶ o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima ako one osiguravaju, sukladno članku 8. te direktive, višu razinu zaštite potrošača.

Na taj je način odredba koja se nalazi među općim uvjetima prodaje prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge) i nije bila predmet individualnih pregovora, a prema kojoj se na ugovor sklopljen u okviru elektroničke trgovine s potrošačem primjenjuje pravo države članice sjedišta tog prodavatelja (robe) ili pružatelja (usluge), nepoštena u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13 ako tog potrošača dovodi u zabludu. To je osobito slučaj kada spomenuta odredba kod potrošača stvara dojam da se na ugovor primjenjuje samo pravo te države, ne obavještavajući ga o tome da uživa i zaštitu koju mu osiguravaju obvezne odredbe prava koje bi bilo mjerodavno u nedostatku te odredbe.

K tome, Sud je ocijenio da je obrada osobnih podataka u smislu članka 4. stavka 1. točke (a) Direktive 95/46⁴⁷ koju provodi poduzetnik u području elektroničke trgovine uređena pravom države članice prema kojoj taj poduzetnik usmjerava svoje aktivnosti ako se pokaže da on predmetne podatke obrađuje u okviru aktivnosti poslovnog nastana smještenog u toj državi članici.

Naposljetku, u presudi od 18. listopada 2016., donesenoj u predmetu **Nikiforidis** (C-135/15, [EU:C:2016:774](#)), Sud se, okupljen u velikom vijeću, izjašnjavao, s jedne strane, o *području primjene rationae temporis Uredbe Rim I i, s druge strane, o uvjetima za primjenu prevladavajućih obveznih odredaba država članica koje nisu država pred čijim se sudom vodi postupak*. Glavni se postupak odnosio na smanjenje plaće, slijedom provođenja mjera za konsolidaciju grčkih javnih financija, koju je u razdoblju od 2010. do 2012. primao nastavnik koji se s grčkom državom nalazio u ugovornom odnosu privatnog prava te je od 1996. zaposlen u Njemačkoj. U tom predmetu spor se vodio o pravu mjerodavnom za ugovor i obvezi njemačkog suda da primjenjuje prevladavajuće obvezne odredbe grčkog prava.

Sud je najprije istaknuo da se prema članku 28. Uredbe Rim I ona primjenjuje na sve vrste ugovora, pa tako i na ugovore o radu sklopljene počevši od 17. prosinca 2009. Suprotno tomu, iz njezina su područja primjene isključeni budući učinci ugovora sklopljenih prije tog datuma. Posljedično, svaki pristanak ugovornih stranaka da se nakon 16. prosinca 2009. nastavi izvršavati prethodno sklopljeni ugovor ne može učiniti spomenutu uredbu mjerodavnom za taj ugovorni odnos. K tome, odabir zakonodavca bio bi doveden u pitanje kada bi

46| Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

47| Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

svaka izmjena, čak i najmanja, koju stranke provedu počevši od 17. prosinca 2009. u pogledu ugovora koji je početno sklopljen prije tog datuma bila dovoljna da taj ugovor uđe u područje primjene navedene uredbe, na štetu pravne sigurnosti. Suprotno tomu, ako se računajući od datuma početka primjene Uredbe Rim I radni odnos uzajamnom suglasnošću ugovornih stranaka izmijenio u toj mjeri da treba smatrati da je od navedenog datuma sklopljen novi ugovor o radu, valja pretpostaviti da je potonjim zamijenjen početni ugovor.

Što se tiče mogućnosti uzimanja u obzir prevladavajućih obveznih odredaba koje nisu odredbe države pred čijim se sudom vodi postupak ili države izvršenja ugovornih obveza, a koje su navedene u članku 9. stavcima 2. i 3. Uredbe Rim I, Sud je ocijenio da je popis prevladavajućih obveznih odredaba iz spomenutog članka Uredbe kojima sud pred kojim se vodi postupak može dati učinak konačan. Naime, prema mišljenju Suda, proširiti to odstupanje na načelo prema kojem ugovorne stranke slobodno odabiru mjerodavno pravo, kako bi se sudu koji vodi postupak omogućilo da uzme u obzir prevladavajuće obvezne odredbe država koje nisu navedene u članku 9. stavcima 2. i 3. Uredbe Rim I, moglo bi ugroziti ostvarenje pravne sigurnosti u području europskog pravosuđa i utjecati na postizanje cilja zaštite radnika predviđenog pravom države u kojoj on obavlja svoje aktivnosti. Međutim, te se odredbe ne protive tomu da se prevladavajuće obvezne odredbe koje nisu odredbe države pred čijim se sudom vodi postupak ili države izvršenja ugovornih obveza uzmu u obzir kao činjenični elementi, ako je to predviđeno materijalnim pravilima prava mjerodavnog za ugovor koja nisu usklađena Uredbom Rim I.

X. PRAVOSUDNA SURADNJA U KAZNENIM STVARIMA

1. EUROPSKI UHIDBENI NALOG

U 2016. godini može se istaknuti sedam presuda koje su se odnosile na europski uhidbeni nalog, ustanovljen Okvirnom odlukom 2002/584⁴⁸.

Kao prvo, u presudi **Aranyosi i Căldăraru** (C-404/15 i C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)) od 5. travnja 2016. Sud se, okupljen u velikom vijeću, u hitnom prethodnom postupku izjašnjavao o *mogućnosti odgađanja izvršenja europskog uhidbenog naloga u slučaju stvarne opasnosti od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja zbog uvjeta oduzimanja slobode u državi članici izdavateljici naloga*. Po zahtjevima za izvršenje europskih uhidbenih naloga koje su izdali sudovi u Mađarskoj i Rumunjskoj, njemačko tijelo nadležno za izvršenje ocijenilo je da se uvjetima oduzimanja slobode kojima bi dotične osobe mogle biti podvrgnute u zatvorima tih država članica krše njihova temeljna prava, osobito članak 4. Povelje o temeljnim pravima, kojim se zabranjuju nečovječna ili ponižavajuća postupanja ili kazne. U tom pogledu spomenuto tijelo nadležno za izvršenje pozvalo se, među ostalim, na više presuda Europskog suda za ljudska prava kojima je utvrđeno da su Rumunjska i Mađarska povrijedile temeljna prava zbog prenapučenosti u svojim zatvorskim sustavima.

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio da je zabrana nečovječnih ili ponižavajućih postupanja ili kazni, predviđena u članku 4. Povelje, apsolutna jer je usko povezana s poštovanjem ljudskog dostojanstva, navedenog u članku 1. Povelje. Stoga, ako tijelo nadležno za izvršenje naloga raspolaže elementima koji potvrđuju stvarnu opasnost od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja s osobama zadržanima u državi članici izdavateljici, ono tu opasnost mora ocijeniti prije donošenja odluke o predaji dotične osobe.

48 | Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL L 190, str. 1. i ispravak u SL 2006., L 279, str. 30.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 83.)

Ako takva opasnost proizlazi iz općih uvjeta oduzimanja slobode u dotičnoj državi članici, takav zaključak ne može sam po sebi dovesti do odbijanja izvršenja naloga. Naime, tijelo nadležno za izvršenje mora konkretno i precizno razmotriti postoje li ozbiljni i provjereni razlozi koji upućuju na to da je dotična osoba stvarno u takvoj opasnosti zbog uvjeta oduzimanja slobode kojima je izložena u državi članici izdavateljici. U tu svrhu, spomenuto tijelo mora zatražiti od tijela izdavanja da hitno dostavi sve nužne informacije o uvjetima zadržavanja u državi članici izdavateljici. Ako, s obzirom na dostavljene informacije ili bilo koju drugu informaciju kojom raspolaže, tijelo nadležno za izvršenje naloga utvrdi da u pogledu osobe na koju se taj nalog odnosi postoji stvarna opasnost od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja, izvršenje naloga mora se odgoditi do dobivanja dodatnih informacija na temelju kojih je moguće otkloniti postojanje takve opasnosti. Ako se postojanje te opasnosti ne može otkloniti u razumnom roku, to tijelo mora odlučiti treba li obustaviti postupak predaje.

Kao drugo, u presudi **Dworzecki** (C-108/16 PPU, [EU:C:2016:346](#)), donesenoj 24. svibnja 2015. u hitnom prethodnom postupku, Sud se izjašnjavao o tumačenju članka 4.a stavka 1. točke (a) podtočke i. Okvirne odluke 2002/584, kako je izmijenjena Okvirnom odlukom 2009/299⁴⁹, kojim se predviđa razlog za moguće nepriznavanje europskog uhidbenog naloga. Glavni postupak ticao se izvršenja u Nizozemskoj europskog uhidbenog naloga koji je izdao poljski sud protiv poljskog državljanina radi izvršenja u Poljskoj triju kazni zatvora. U pogledu jedne od tih kazni u uhidbenom nalogu je navedeno, s jedne strane, da se osoba nije osobno pojavila na suđenju koje je dovelo do presude kojom je izrečena navedena kazna i, s druge strane, da je sudski poziv, poslan na adresu koju je imenovani naznačio za dostave, primio njegov djed. Na taj način, budući da uhidbeni nalog ne omogućava da se utvrdi je li dotičnoj osobi stvarno dostavljen sudski poziv, nizozemski sud dvoji o tome jesu li ispunjeni uvjeti za nepriznavanje europskog uhidbenog naloga.

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio da je pravosudno tijelo izvršenja u pravilu dužno izvršiti europski uhidbeni nalog bez obzira na odsutnost osobe na suđenju koje je rezultiralo odlukom o izdavanju naloga. Ono je osobito podvrgnuto toj obvezi kada je zainteresirana osoba bila osobno pozvana i time obaviještena o predviđenom datumu i mjestu suđenja ili je na neki drugi način o tome službeno obaviještena, tako da se nedvojbeno utvrdilo da je bila upoznata s predviđenim suđenjem. Poštovanjem tih uvjeta pozivanja moguće je osigurati to da dotična osoba pravodobno primi obavijest o datumu i mjestu suđenja te se tako omogućuje tijelu izvršenja da razmotri jesu li poštovana prava obrane. U tim okolnostima, čak i ako u načelu nije moguće isključiti da dostava sudskog poziva trećoj osobi ispunjava spomenute zahtjeve, treba nedvojbeno utvrditi da je ta treća osoba stvarno prosljedila sudski poziv zainteresiranom.

Slijedom navedenoga, Sud je ocijenio da sudski poziv koji je na adresi potonjeg predan članu domaćinstva koji se obvezao prosljediti ga zainteresiranom, pri čemu se iz europskog uhidbenog naloga ne može utvrditi je li i, ako je to potrebno, kada je ta osoba stvarno predala taj poziv, ne ispunjava uvjete iz spomenutog članka 4.a stavka 1. točke (a) podtočke i. Okvirne odluke. Međutim, Sud je također naglasio da, s obzirom na to da su primjeri iz navedenog članka zamišljeni kao iznimke od razloga za moguće nepriznavanje, pravosudno tijelo izvršenja svakako može uzeti u obzir druge okolnosti na temelju kojih može biti sigurno da predaja zainteresirane osobe ne predstavlja povredu njezinih prava obrane.

Kao treće, u presudi **Bob-Dogi** (C-241/15, [EU:C:2016:385](#)), donesenoj 1. lipnja 2016., Sud je bio u prilici izjasniti se o članku 8. stavku 1. točki (c) Okvirne odluke 2002/584 i osobito o *posljedicama nepostojanja nacionalnog uhidbenog naloga koji prethodi europskom uhidbenom nalogu i različit je od njega u slučaju u kojem se zahtjev za izručenje temelji na potonjem*. U predmetnom slučaju rumunjsko tijelo nadležno za izvršenje zaprimilo je

49| Okvirna odluka Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009. o izmjeni okvirnih odluka 2002/584/PUP, 2005/214/PUP, 2006/783/PUP, 2008/909/PUP i 2008/947/PUP radi jačanja postupovnih prava osoba i promicanja primjene načela uzajamnog priznavanja odluka donesenih na suđenju u odsutnosti dotične osobe (SL L 81, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 16., str. 169.)

zahtjev mađarskog tijela za izručenje samo na temelju europskog uhidbenog naloga koji se nije zasnivao na prethodnom nacionalnom uhidbenom nalogu različitom od njega.

Prema mišljenju Suda, kada europski uhidbeni nalog izdan za potrebe kaznenog progona ne sadržava navod o postojanju nacionalnog uhidbenog naloga, pravosudno tijelo izvršenja ne smije postupiti po njemu ako, nakon što je od tijela koje je izdalo nalog zatražilo da hitno pruži sve potrebne dodatne informacije, utvrdi da je europski uhidbeni nalog izdan bez stvarnog izdavanja nacionalnog uhidbenog naloga. U tom pogledu Sud je pojasnio da je poštovanje zahtjeva o postojanju nacionalnog uhidbenog naloga različitog od europskoga osobito važno zato što podrazumijeva da je prilikom izdavanja europskog uhidbenog naloga za potrebe kaznenog progona dotična osoba već u prvoj fazi postupka mogla ostvariti postupovna jamstva i temeljna prava čiju zaštitu prema primjenjivom nacionalnom pravu mora osigurati tijelo nadležno za izdavanje naloga. Sud je istaknuo da sustav europskog uhidbenog naloga obuhvaća zaštitu na dvjema razinama prava koja moraju biti zajamčena traženoj osobi, s obzirom na to da se na pravosudnu zaštitu prilikom donošenja nacionalne sudske odluke nadovezuje zaštita koju treba osigurati prilikom izdavanja europskog uhidbenog naloga. Međutim, ta pravosudna zaštita načelno ne postoji ako izdavanju europskog uhidbenog naloga nije prethodila odluka nacionalnog pravosudnog tijela.

Kao četvrto, u presudi **JZ** (C-294/16 PPU, [EU:C:2016:610](#)), donesenoj 28. srpnja 2016. u hitnom prethodnom postupku, Sud je bio pozvan tumačiti članak 26. Okvirne odluke 2002/584, koji se odnosi na *uračunavanje vremena zadržavanja u državi članici izvršenja*. U predmetnom slučaju poljski sud izrekao je poljskom državljaninu kaznu oduzimanja slobode u trajanju od tri godine i dva mjeseca. Budući da je osuđeni izmaknuo poljskom pravosuđu, protiv njega je izdan europski uhidbeni nalog. Nakon što su ga uhitila nadležna tijela Ujedinjene Kraljevine, izvršavajući taj nalog, određen mu je boravak u kućnom pritvoru u trajanju od devet sati tijekom noći, uz nadzor putem elektroničke narukvice, obveza svakodnevnog javljanja ili javljanja nekoliko puta tjedno policijskoj postaji u određeno vrijeme i zabrana podnošenja zahtjeva za izdavanje dokumenata koji omogućuju putovanje u inozemstvo. Nakon izručenja poljskim vlastima, zainteresirani je zatražio da mu se vrijeme koje je proveo u kućnom pritvoru u Ujedinjenoj Kraljevini i u kojem je bio podvrgnut elektroničkom nadzoru uračuna u kaznu oduzimanja slobode koja mu je izrečena u Poljskoj.

Sud je ocijenio da pojam „zadržavanje u državi članici izvršenja” u smislu članka 26. stavka 1. Okvirne odluke ne predstavlja ograničavajuću mjeru, nego mjeru oduzimanja slobode, i odnosi se, osim na zatvaranje, na svaku drugu mjeru ili skupinu mjera naloženih dotičnoj osobi koje zbog svoje vrste, trajanja, učinaka i načina izvršenja oduzimaju dotičnoj osobi slobodu na način koji se može usporediti sa zatvaranjem. Posljedično, sudsko tijelo države članice koja izdaje europski uhidbeni nalog mora ispitati treba li mjere poduzete u odnosu na dotičnu osobu u državi članici izvršenja smatrati oduzimanjem slobode. Ako u okviru tog ispitivanja spomenuto sudsko tijelo dođe do takvog zaključka, Okvirnom odlukom nalaže se da se od vremena oduzimanja slobode u državi članici izdateljici naloga oduzme ukupno vrijeme u kojem su te mjere bile primijenjene u državi članici izvršenja.

U predmetnom slučaju Sud je ocijenio da mjere koje su u Ujedinjenoj Kraljevini poduzete protiv zainteresiranog načelno nisu bile toliko ograničavajuće da bi imale učinak oduzimanja slobode usporediv s učinkom zatvaranja i da bi stoga bile kvalificirane kao „zadržavanje” u smislu članka 26. stavka 1. Okvirne odluke. Međutim, budući da se ta odredba ograničava na uspostavljanje minimalne razine zaštite temeljnih prava osobe na koju se odnosi europski uhidbeni nalog, Okvirnoj odluci ne protivi se mogućnost da sudsko tijelo države članice izdateljice naloga samo na temelju nacionalnog prava oduzme od ukupnog trajanja oduzimanja slobode cjelokupno razdoblje u kojem su se na zainteresiranog primjenjivale spomenute mjere ili barem njegov dio.

Kao peto, u presudama koje su u hitnom prethodnom postupku donesene 10. studenoga 2016., **Poltorak** (C-452/16 PPU, [EU:C:2016:858](#)), **Özçelik** (C-453/16 PPU, [EU:C:2016:860](#)) i **Kovalkovas** (C-477/16 PPU,

[EU:C:2016:861](#)), Sud je bio u prilici tumačiti članke 6. i 8. Okvirne odluke 2002/584, na temelju kojih *europski uhidbeni nalog treba, među ostalim, sadržavati dokaz o postojanju uhidbenog naloga ili sudske odluke koju je donijelo nadležno tijelo države članice*. Riječ je bila o zahtjevima za prethodnu odluku koje je uputio jedan nizozemski sud odlučujući, kao pravosudno tijelo izvršenja, o trima europskim uhidbenim nalogima. U predmetu *Poltorak* europski uhidbeni nalog izdala je Glavna uprava švedske policije. Slično tomu, u predmetu *Özçelik* europski uhidbeni nalog izdala je mađarska policijska služba, ali ga je naknadno potvrdilo državno odvjetništvo. S druge strane, u predmetu *Kovalkovas* europski uhidbeni nalog izdalo je litavsko ministarstvo pravosuđa.

Sud koji je uputio zahtjev stoga je zamolio Sud da pojasni mogu li se policijska služba (predmet *Poltorak*) i tijelo izvršne vlasti poput litavskog ministarstva pravosuđa (predmet *Kovalkovas*) smatrati obuhvaćenima pojmom „pravosudno tijelo koje izdaje uhidbeni nalog” u smislu članka 6. stavka 1. točke (c) Okvirne odluke. Usto je zatražio od Suda da odgovori na pitanje može li se potvrđivanje koje je provelo državno odvjetništvo uhidbenog naloga što ga je prethodno izdala policijska služba u svrhu kaznenog progona smatrati obuhvaćenim pojmom „sudska odluka” u smislu članka 8. stavka 1. točke (c) Okvirne odluke (predmet *Özçelik*).

Sud je ocijenio da se izrazom „pravosudno tijelo” iz članka 6. stavka 1. Okvirne odluke ne označavaju samo suci ili sudovi države članice, već se njime, u širem smislu, mogu obuhvatiti tijela pozvana da sudjeluju u obavljanju sudovanja u okviru dotičnog pravnog poretka. Međutim, Sud je pojasnio da se načelo uzajamnog priznavanja, utvrđeno u članku 1. stavku 2. Okvirne odluke, na temelju kojeg pravosudno tijelo izvršenja mora izvršiti uhidbeni nalog koji je izdalo za to nadležno pravosudno tijelo, temelji na premisi da je pravosudno tijelo prije izvršenja europskog uhidbenog naloga bilo uključeno u provođenje sudskog nadzora. Međutim, izdavanje uhidbenog naloga tijela koje nije pravosudno, kao što je policijska služba, ili tijela koje pripada izvršnoj vlasti, poput litavskog ministarstva pravosuđa, ne može pravosudnom tijelu izvršenja pružiti sigurnost da je prilikom izdavanja tog europskog uhidbenog naloga proveden takav sudski nadzor i stoga ne može biti dostatno da bi se opravdala visoka razina povjerenja između država članica, koja čini sam temelj Okvirne odluke.

Nakon što je pojam „pravosudno tijelo” iz članka 6. stavka 1. Okvirne odluke 2002/584 ocijenio autonomnim pojmom prava Unije, Sud je zaključio da on obuhvaća nacionalna tijela koja sudjeluju u kaznenom sudovanju, ali ne i policijske službe (predmet *Poltorak*). Iz toga je zaključio da je potvrđivanje nacionalnog uhidbenog naloga koji je u svrhu kaznenog progona što ga provodi državno odvjetništvo izdala nacionalna policijska služba, pravni akt kojim ono nadzire i potvrđuje taj uhidbeni nalog i koji stoga čini „sudsku odluku” u smislu članka 8. stavka 1. točke (c) Okvirne odluke (predmet *Özçelik*). Suprotno tomu, Sud je ocijenio da navedeni pojam „pravosudno tijelo” ne obuhvaća tijelo izvršne vlasti poput litavskog ministarstva pravosuđa (predmet *Kovalkovas*).

2. PRAVO NA TUMAČENJE I PREVOĐENJE U KAZNENIM POSTUPCIMA

Dana 9. lipnja 2016. u presudi **Balogh** (C-25/15, [EU:C:2016:423](#)) Sud se izjašnjavao, s jedne strane, o *dosegu prava na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima, kako je predviđeno Direktivom 2010/64*⁵⁰, i, s druge strane, o

50 | Direktiva 2010/64/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 20. listopada 2010. o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima (SL L 280, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 213.)

primjeni Okvirne odluke 2009/315⁵¹ i Odluke 2009/316⁵² u području razmjene podataka iz kaznenih evidencija. U predmetnom slučaju austrijski sud osudio je mađarskog državljanina na zatvorsku kaznu. Nadležna austrijska tijela obavijestila su mađarske vlasti o sadržaju te presude putem Europskog informacijskog sustava kaznene evidencije (ECRIS). Nadležna mađarska tijela potom su prosljedila navedenu presudu mađarskom sudu, sukladno posebnom nacionalnom postupku kojem je jedini cilj priznati presudi stranog suda istu vrijednost koju bi imala da ju je donio nacionalni sud. Taj postupak uključuje potrebu osiguravanja prijevoda presude na mađarski jezik. Upućeno pitanje tiče se snošenja troškova prijevoda.

S tim u vezi, Sud je ocijenio da se, na temelju članka 1. stavka 2. Direktive 2010/64, pravo na tumačenje i prevođenje primjenjuje na osobe koje su osumnjičene ili optužene do „zaključenja postupka”, a to znači dok se konačno ne utvrdi jesu li počinile to kazneno djelo, uključujući, prema potrebi, izricanje presude i odluku po žalbi. Posljedično, ono se ne primjenjuje na poseban nacionalni postupak priznavanja konačne sudske odluke koju je donio sud druge države članice jer se potonje u pravilu događa nakon konačnog rješenja pitanja je li osumnjičena ili optužena osoba počinila kazneno djelo i, ovisno o slučaju, nakon njezine osude.

Usto, Sud je ocijenio da se Okvirnoj odluci 2009/315 i Odluci 2009/316 protivi provedba nacionalnog propisa kojim se uvodi poseban postupak priznavanja poput onoga koji predviđa mađarsko pravo. Naime, središnje tijelo države članice koje je osoba državljanin mora u kaznenu evidenciju upisati osuđujuće presude države članice koja ih je izrekla izravno na temelju dostave podataka o osuđujućim presudama koju je izvršilo središnje tijelo potonje države članice putem ECRIS-a. Taj upis ne može, prema tome, ovisiti o prethodnoj provedbi postupka sudskog priznavanja navedenih osuda ni *a fortiori* o dostavi osuđujuće odluke državi članici koje je osoba državljanin u svrhu takvog priznavanja. Takav postupak protivi se načelu međusobnog priznavanja presuda i sudskih odluka u kaznenim stvarima, koje je utvrđeno u članku 82. stavku 1. UFEU-a.

3. KAZNENI POSTUPCI I ODLUKE U DRUGOJ DRŽAVI ČLANICI

U presudi **Kossowski** (C-486/14, [EU:C:2016:483](#)) od 29. lipnja 2016. Sud je bio pozvan pojasniti *doseg načela ne bis in idem* u *schengenskom prostoru*. U predmetnom slučaju kazneni postupak vodio se u Njemačkoj protiv poljskog državljanina, optuženog da je u toj državi počinio kazneno djelo iznude izjednačeno s teškom krađom. Međutim, nadležni njemački sud odbio je pokrenuti sudski postupak jer se tomu protivi načelo *ne bis in idem* na način na koji se primjenjuje u schengenskom prostoru. Naime, poljsko državno odvjetništvo također je pokrenulo postupak istrage o istom kaznenom djelu te je pravomoćno obustavilo progon jer je okrivljenik odbio dati izjavu, a žrtva i svjedok, koji borave u Njemačkoj, nisu mogli biti saslušani. Odlučujući o zahtjevu njemačkog državnog odvjetništva, sud koji je uputio zahtjev želi da Sud pojasni treba li, s obzirom na činjenicu da je poljsko državno odvjetništvo odluku donijelo bez provođenja temeljite istrage, smatrati da je postupak protiv okrivljenika „pravomoćno okončan” u smislu članka 54. Konvencije o provedbi Schengenskog sporazuma⁵³ ili da je „u kaznenom postupku [...] pravomoćno oslobođen” u smislu članka 50. Povelje o temeljnim pravima, tako da se načelo *ne bis in idem* protivi novom progonu za isto kazneno djelo.

51 | Okvirna odluka Vijeća 2009/315/PUP od 26. veljače 2009. o organizaciji i sadržaju razmjene podataka iz kaznene evidencije između država članica (SL L 93, str. 23.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 7., str. 68.)

52 | Odluka Vijeća 2009/316/PUP od 6. travnja 2009. o uspostavi Europskog informacijskog sustava kaznene evidencije (ECRIS) (SL L 93, str. 33.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 2., str. 199.)

53 | Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrola na zajedničkim granicama, potpisana u Schengenu 19. lipnja 1990. (SL 2000., L 239, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 9., str. 12.)

Sud, okupljen u velikom vijeću, podsjetio je da je cilj načela ne bis in idem omogućiti osobi koja je nakon osude odslužila kaznu ili je pravomoćno oslobođena u državi schengenskog prostora slobodno kretanje u tom prostoru bez straha od progona za isto kazneno djelo u nekoj drugoj državi tog prostora. Međutim, to načelo nema za cilj zaštititi osumnjičenika od mogućnosti da se protiv njega vode naknadne istrage o istom kaznenom djelu u više ugovornih stranaka. Sud je stoga ocijenio da se odluka državnog odvjetništva kojom se obustavlja kazneni progon i okončava istražni postupak ne može kvalificirati pravomoćnom odlukom u svrhu primjene načela ne bis in idem kada iz samog obrazloženja te odluke proizlazi da je postupak okončan bez provođenja temeljite istrage. U tom pogledu neslušavanje žrtve i mogućeg svjedoka predstavlja pokazatelj o neprovođenju temeljite istrage.

S druge strane, u presudi **Ognyanov** (C-554/14, [EU:C:2016:835](#)), koju je donio 8. studenoga 2016. sastavljen u velikom vijeću, Sud se izjašnjavao o *dosegu načela uzajamnog priznavanja koje je predviđeno, među ostalim, u Okvirnoj odluci 2008/909*⁵⁴, *kako bi se odredilo mjerodavno pravo za izvršenje kazne*. U tom je predmetu danski sud osudio bugarskog državljanina na kumulativnu kaznu zatvora od 15 godina. Imenovani je dio svoje kazne odslužio u Danskoj prije transfera bugarskim tijelima. Tijekom boravka u zatvoru radio je više od godine i pol. U tom pogledu bugarsko pravo, kako ga tumači nacionalna sudska praksa, predviđa da se rad zatvorenika, čak i ako je obavljen u drugoj državi članici, uzima u obzir za potrebe smanjenja trajanja kazne na način da dva radna dana vrijede kao tri dana oduzimanja slobode. Međutim, prilikom transfera zainteresiranog danska tijela izričito su upozorila bugarska tijela na činjenicu da danski zakon ne dopušta smanjenje kazne zatvora zbog rada koji se obavljao tijekom njezina izvršenja.

Prema tome, kako bi se odredilo preostalo trajanje kazne koju zainteresirani mora odslužiti u Bugarskoj, bugarski sud koji je uputio zahtjev osobito je zatražio od Suda da se izjasni o pitanju protivi li se Okvirnoj odluci nacionalno pravilo kojim se država izvršiteljica naloga ovlašćuje da osuđenoj osobi smanji kaznu zbog rada koji je ona obavljala tijekom oduzimanja slobode u drugoj državi članici, iako nadležna tijela potonje države nisu, u skladu s njezinim pravom, smanjila kaznu na taj način.

Prema mišljenju Suda, članak 17. Okvirne odluke 2008/909 treba tumačiti na način da se na dio kazne koji je dotična osoba odslužila na državnom području države izdateljice naloga do njezina transfera u državu izvršiteljicu naloga primjenjuje isključivo pravo države izdateljice naloga, uključujući u pogledu eventualnog smanjenja kazne. Kad je riječ o pravu države izvršiteljice naloga, ono valja primijeniti samo na preostali dio kazne koji dotična osoba nakon tog transfera mora odslužiti na državnom području te države. Prema tome, tijelo koje je u državi izvršiteljici naloga nadležno za pitanja izvršenja kazne ne može retroaktivno svojim pravom o izvršenju kazni i osobito svojim propisom o smanjenju kazni zamijeniti pravo države izdateljice naloga u pogledu dijela kazne koji je predmetna osoba već odslužila na državnom području potonje države.

XI. TRŽIŠNO NATJECANJE

1. ZABRANJENI SPORAZUMI

U području zabranjenih sporazuma valja istaknuti šest presuda. U prvoj od njih Sud je bio pozvan izjasniti se o pasivnom sudjelovanju u povredi prava tržišnog natjecanja. U drugoj Sud je bio u prilici baviti se određenim

54 | Okvirna odluka Vijeća 2008/909/PUP od 27. studenoga 2008. o primjeni načela uzajamnog priznavanja presuda u kaznenim predmetima kojima se izriču kazne zatvora ili mjere koje uključuju oduzimanje slobode s ciljem njihova izvršenja u Europskoj uniji (SL L 327, str. 27.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 111.)

elementima odnosa između članka 101. UFEU-a i patentnog prava. Četiri preostale presude tiču se primjene Uredbe br. 1/2003⁵⁵ u upravnom postupku koji se odnosi na zabranjeni sporazum.

U presudi **Eturas i dr.** (C-74/14, [EU:C:2016:42](#)), donesenoj 21. siječnja 2016., Sud je bio pozvan pojasniti *pasivne načine sudjelovanja u povredi prava tržišnog natjecanja*. Prethodna pitanja suda koji je uputio zahtjev postavljena su u sporu između putničkih agencija i litavskog Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja, među ostalim, o sudjelovanju spomenutih agencija u povredi prava tržišnog natjecanja prešutnim pristankom. Sve navedene putničke agencije sudjelovale su u zajedničkom informacijskom sustavu ponuda putovanja koji im je omogućavao prodaju putovanja na njihovoj internetskoj stranici u skladu s ujednačenim načinom rezerviranja. Tijekom 2009. godine administrator spomenutog zajedničkog sustava poslao je pretplaćenim agencijama poruku putem osobnog elektroničkog pretinca kojom ih obavještava da će popusti primjenjivi na proizvode koji se prodaju posredstvom tog sustava ubuduće biti ograničeni. Nakon slanja te poruke, spomenuta mjera provedena je u sustavu rezervacija. U tim okolnostima, sud koji je uputio zahtjev postavio je pitanje može li se pretpostaviti da su pretplaćene agencije znale ili morale znati za spomenutu poruku i da su, ne protiveći se takvoj praksi, sudjelovale u usklađenom djelovanju u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a.

Kada je riječ o mogućem sudjelovanju u usklađenom djelovanju, Sud je ocijenio da se može pretpostaviti da su putničke agencije, od trenutka kad su saznale za poruku koju je poslao administrator zajedničkog informacijskog sustava ponuda putovanja, sudjelovale u usklađenom djelovanju u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a ako se nisu javno ogradile od tog djelovanja, ako ga nisu prijavile upravnim tijelima ili podnijele druge dokaze radi obaranja te pretpostavke.

Što se tiče dokaza koje stranke u glavnom postupku trebaju podastrijeti u tom smislu, Sud je ocijenio da, iako članak 2. Uredbe br. 1/2003 izričito uređuje na kome je teret dokazivanja povrede članka 101. stavka 1. UFEU-a, ta uredba ne sadržava odredbe koje se odnose na detaljnije procesne aspekte. Budući da u ovom području ne postoje pravila prava Unije, na nacionalnom je sudu da na osnovi nacionalnih pravila koja uređuju ocjenu dokaza i zahtijevanu razinu dokaza ispita može li, s obzirom na sve okolnosti koje su mu poznate, slanje poruke administratora zajedničkog sustava biti dovoljan dokaz za utvrđenje da su njezini adresati znali za njezin sadržaj. U tom pogledu Sud je, međutim, pojasnio da se pretpostavka nedužnosti protivi tomu da sud koji je uputio zahtjev smatra da samo slanje te poruke može biti dovoljan dokaz da se utvrdi da su njezini adresati morali znati za njezin sadržaj.

U presudi **Genentech** (C-567/14, [EU:C:2016:526](#)), donesenoj 7. srpnja 2016., Sud se izjašnjavao o *sukladnosti s člankom 101. stavkom 1. UFEU-a obveze korisnika licencije patenta da plati dogovorenu naknadu za korištenje patentiranim tehnologijom, iako patenti nisu krivotvoreni niti su licencirani patenti proglašeni ništavima*. Tužitelj u glavnom postupku društvo je koje djeluje u farmaceutskom sektoru i nositelj je neekskluzivne svjetske licencije za korištenje patentiranim aktivatorom. Budući da se tim aktivatorom koristio ne povređujući licencirane patente, on je odbio platiti dio naknade dogovorene u sporazumu o licenciji što ga je sklopio s nositeljem patenta. Arbitražnim pravorijekom farmaceutskom društvu naloženo je plaćanje ugovorne naknade. Nacionalni sud, odlučujući o sporu koji je nastao povodom tog pravorijeka, postavio je Sudu pitanje o tome nameće li plaćanje naknade neopravdane troškove farmaceutskom društvu, s obzirom na Unijino pravo tržišnog natjecanja.

Nastavno na sudsku praksu iz presude *Ottung*⁵⁶, Sud je ocijenio da pravo tržišnog natjecanja ne zabranjuje da se nametne plaćanje naknade za korištenje predmetnim patentiranim aktivatorom, čak i ako ono nije

55| Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.)

56| Presuda Suda od 12. svibnja 1989., *Ottung/Klee & Weilbach i dr.* (320/87, [EU:C:1989:195](#))

dovelo do krivotvorenja ili se smatra da nikad nije bilo zaštićeno u slučaju retroaktivnog proglašenja patenta ništavim. Prema mišljenju Suda, takvo se rješenje opravdava činjenicom da naknada predstavlja cijenu komercijalnog iskorištavanja licencirane tehnologije uz osiguranje da davatelj licencije neće izvršavati svoja prava industrijskog vlasništva. Činjenica da stjecatelj licencije može slobodno raskinuti ugovor omogućava da se u tim uvjetima isključi mogućnost da plaćanje naknade ugrožava tržišno natjecanje ograničavajući slobodu djelovanja stjecatelja licencije ili dovodeći do učinka blokiranja tržišta.

Naposljetku, u presudama **HeidelbergCement/Komisija** (C-247/14 P, [EU:C:2016:149](#)), **Schwenk Zement/Komisija** (C-248/14 P, [EU:C:2016:150](#)), **Buzzi Unicem/Komisija** (C-267/14 P, [EU:C:2016:151](#)) i **Italmobiliare/Komisija** (C-268/14 P, [EU:C:2016:152](#)), donesenima 10. ožujka 2016., Sud je bio u prilici pružiti važna pojašnjenja glede *dosega Komisijine obveze obrazlaganja prilikom sastavljanja zahtjeva za pružanje informacija na temelju članka 18. stavka 3. Uredbe br. 1/2003*. Spor se, među ostalim, odnosio na odluke kojima je Komisija zatražila informacije od više društava o njihovu navodnom sudjelovanju u zabranjenom sporazumu na tržištu cementa i na tržištima srodnih proizvoda⁵⁷.

Kada je riječ o doseg obveze obrazlaganja takvog zahtjeva, Sud je najprije podsjetio na bitne elemente obrazloženja koje zahtijeva članak 18. stavak 3. Uredbe br. 1/2003. Prema toj odredbi, Komisija mora, među ostalim, navesti pravni temelj i svrhu zahtjeva za pružanje informacija, precizirati koje informacije traži i odrediti rok unutar kojeg se one trebaju dostaviti. Ta posebna obveza obrazlaganja predstavlja temeljni zahtjev koji postoji ne samo zato da bi se zahtjev za pružanje informacija pokazao opravdanim već i zato da bi se dotičnim poduzetnicima omogućilo razumijevanje dosega njihove dužnosti suradnje, čuvajući istodobno njihova prava obrane.

Prema tome, kada zahtijeva pružanje informacija na temelju članka 18. stavka 3. Uredbe br. 1/2003, Komisija treba navesti cilj svoje istrage i identificirati navodnu povredu pravila o tržišnom natjecanju. U tom pogledu Sud je pojasnio da, s obzirom na to da se nužnost informacija mora ocijeniti s obzirom na svrhu navedenu u zahtjevu za pružanje informacija, ta svrha mora biti dovoljno određeno navedena jer bi inače bilo nemoguće utvrditi jesu li informacije potrebne te sud ne bi mogao izvršiti svoj nadzor.

Osvrćući se na činjenični okvir predmeta o kojima je riječ, Sud je također istaknuo da, iako je točno da zahtjev za pružanje informacija predstavlja istražnu mjeru koja se uobičajeno upotrebljava u okviru stadija prethodne istrage, Komisija ne može ponuditi prekratko, nejasno i općenito obrazloženje ako je raspolagala informacijama kojeseujomogućavale da preciznije izloži svoje sumnje u povredu koju su navodno počinili predmetni poduzetnici. Na taj način, nakon što je utvrdio da je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava smatrajući da su Komisijine odluke dostatno obrazložene, Sud je odlučio ukinuti presude Općeg suda i spomenute odluke.

57| Odluke Komisije C(2011) 2356 *final*, C(2011) 2361 *final*, C(2011) 2364 *final* i C(2011) 2367 *final* od 30. ožujka 2011. u vezi s postupkom primjene članka 18. stavka 3. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1/2003 (predmet COMP/39520 – Cement i srodni proizvodi)

2. DRŽAVNE POTPORE

U području državnih potpora valja istaknuti četiri presude: prve dvije odnose se na Komisijine komunikacije u vezi s potporama koje se mogu dodijeliti u kontekstu financijske i ekonomske krize; preostale dvije nude pojašnjenja o tumačenju uvjeta selektivnosti.

U presudi **Grčka/Komisija** (C-431/14 P, [EU:C:2016:145](#)), donesenoj 8. ožujka 2006., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, u žalbenom postupku potvrdio *presudu Općeg suda*⁵⁸ *kojom je odbijena tužba za poništenje koju je Grčka podnijela protiv Komisijine odluke o potporama u obliku kompenzacija što ih je isplatio Grčki zavod za poljoprivredno osiguranje (ELGA)*⁵⁹. Tom odlukom Komisija je proglasila nezakonitim državnim potporama određene kompenzacije koje je ELGA isplatila grčkim poljoprivrednicima za štetu nastalu zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta. U tom pogledu Komisija se pozvala, među ostalim, na pravila postupanja sadržana u Privremenom okviru Zajednice (u daljnjem tekstu: POZ) za državne potpore kojima se podupire pristup financiranju u trenutačnoj financijskoj i gospodarskoj krizi⁶⁰.

U svojoj presudi Sud je najprije naglasio da se davanja koja isplaćuje ELGA financiraju iz državnih sredstava. Budući da su isplate koje je izvršila ELGA neovisne o doprinosima koje su uplatili poljoprivrednici na temelju posebnog sustava osiguranja, Sud smatra da predstavljaju prednost koju korisnici ne bi mogli ostvariti u uobičajenim tržišnim uvjetima i da su stoga utjecale na tržišno natjecanje.

Sud je potom odbio argument Grčke prema kojem je Opći sud počinio pogrešku koja se tiče prava ocijenivši da Komisija nije smjela odstupiti od pravila postupanja sadržanih u POZ-u, nego ih je, upravo suprotno, bila dužna primijeniti. U tom pogledu Sud je podsjetio da je Komisija, donijevši pravila postupanja poput onih sadržanih u POZ-u, sama sebe ograničila u izvršavanju svoje široke diskrecijske ovlasti prilikom ocjenjivanja spojivosti s unutarnjim tržištem potpora namijenjenih otklanjanju ozbiljnih poremećaja u gospodarstvu države članice, na temelju članka 107. stavka 3. točke (b) UFEU-a. Nema sumnje da Komisija može biti obvezana odstupiti od pravila postupanja, osobito kada se država članica poziva na izvanredne okolnosti svojstvene njezinu određenom gospodarskom sektoru koje se razlikuju od onih obuhvaćenih tim okvirom. Međutim, kako je to istaknuo Sud, Grčka pred Općim sudom nije istaknula postojanje takvih okolnosti u svojem poljoprivrednom sektoru koje bi mogle natjerati Komisiju da odstupi od POZ-a.

U predmetu u kojem je 19. srpnja 2016. donesena presuda **Kotnik i dr.** (C-526/14, [EU:C:2016:570](#)) veliko vijeće Suda bilo je pozvano izjasniti se o *valjanosti i tumačenju Komisijine komunikacije o bankarskom sektoru*⁶¹, osobito o zahtjevu o podjeli obveza dioničara i podređenih vjerovnika u pokrivanju troškova restrukturiranja banaka u poteškoćama, koji je potrebno ispuniti da bi se potpore u tom sektoru mogle smatrati spojivima. U glavnom postupku Ustavnom sudu Slovenije podneseno je više zahtjeva za ocjenu ustavnosti nacionalnog zakona o bankarskom sektoru. Na temelju tog zakona, a nakon izbijanja svjetske financijske krize, Središnja banka Slovenije donijela je odluku o uspostavi izvanrednih mjera radi dokapitalizacije, spašavanja ili likvidacije pet slovenskih banaka.

58 | Presuda Općeg suda od 16. srpnja 2014., *Grčka/Komisija* (T-52/12, [EU:T:2014:677](#))

59 | Odluka Komisije 2012/157/EU od 7. prosinca 2011. o potporama u obliku kompenzacija koje je Grčki zavod za poljoprivredno osiguranje (ELGA) isplatio tijekom 2008. i 2009. (SL 2012., L 78, str. 21.)

60 | Privremeni okvir Zajednice za državne potpore kojima se podupire pristup financiranju u trenutačnoj financijskoj i gospodarskoj krizi, kako proizlazi iz Komunikacije Europske komisije od 17. prosinca 2008. (SL 2009., C 16, str. 1.), i izmijenjen Komunikacijom Komisije od 31. listopada 2009. (SL 2009., C 261, str. 2.)

61 | Komunikacija Komisije o primjeni pravila o državnim potporama za poticajne mjere u korist banaka u kontekstu financijske krize počevši od 1. kolovoza 2013. („Komunikacija o bankarstvu“) (SL C 216, str. 1.)

U skladu s Komunikacijom o bankarskom sektoru, odluka središnje banke predviđala je likvidaciju kapitala dioničara banaka i podređenog duga. Sud koji je uputio zahtjev postavio je pitanje sukladnosti s pravom Unije uvjeta „podjele obveza” predviđenog Komunikacijom.

Sud je najprije podsjetio da je učinak donošenja pravila postupanja poput onih sadržanih u Komunikaciji o bankarskom sektoru sužen na Komisijino samoograničavanje u izvršavanju svoje diskrecijske ovlasti na način da, ako država članica obavijesti Komisiju o planu državne potpore koji je spojiv s tim pravilima, ona taj plan načelno mora odobriti. S druge strane, države članice zadržavaju mogućnost obavijestiti Komisiju o planovima državne potpore koji ne ispunjavaju kriterije propisane tom komunikacijom i Komisija takve planove u iznimnim okolnostima može odobriti. Iz toga slijedi da Komunikacija o bankarskom sektoru ne može stvoriti samostalne obveze na teret država članica, nego se ograničava na uspostavu uvjeta kojima se nastoji osigurati spojivost s unutarnjim tržištem državnih potpora dodijeljenih bankama u kontekstu financijske krize.

Kada je riječ o podjeli obveza dioničara i podređenih vjerovnika koju je potrebno ispuniti da bi Komisija odobrila državnu potporu, Sud je naglasio da je Komunikacija donesena na temelju odredbe UFEU-a prema kojoj Komisija spojivima s unutarnjim tržištem može smatrati potpore s ciljem otklanjanja ozbiljnih poremećaja u gospodarstvu neke države članice. S tim u vezi, mjerama podjele obveza nastoji se osigurati da će prije dodjele svake državne potpore banke koje imaju manjak temeljnog kapitala sa svojim ulagačima pokušati smanjiti taj manjak, osobito povećanjem temeljnog kapitala kao i doprinosom podređenih vjerovnika, tako da takve mjere mogu ograničiti važnost dodijeljene državne potpore. Drukčije rješenje moglo bi dovesti do narušavanja tržišnog natjecanja jer bi banke čiji dioničari i podređeni vjerovnici nisu pridonijeli smanjenju manjka temeljnog kapitala dobile veću državnu potporu od one koja bi bila dostatna za pokrivanje preostalog manjka temeljnog kapitala. Osim toga, donošenjem te komunikacije Komisija nije posegnula za nadležnostima koje su dodijeljene Vijeću Europske unije.

Nadalje, prema mišljenju Suda, okolnost da tijekom prve faze međunarodne financijske krize podređeni vjerovnici nisu bili pozvani da pridonese spašavanju kreditnih institucija ne omogućava spomenutim vjerovnicima da se pozivaju na načelo zaštite legitimnih očekivanja.

K tome, budući da su dioničari odgovorni za dugove banke do iznosa njezina društvenog kapitala, ne može se smatrati da to što Komunikacija zahtijeva da za prevladavanje manjka temeljnog kapitala neke banke prije dodjele državne potpore ti dioničari pridonese pokrivanju gubitaka koje je banka pretrpjela u istoj mjeri kao u slučaju nepostojanja takve državne potpore negativno utječe na njihovo pravo vlasništva. U vezi s pitanjem valjanosti Komunikacije s obzirom na odredbe Direktive 2012/30⁶², Sud je istaknuo da potonja u bitnome propisuje da o svakom povećanju ili smanjivanju kapitala dioničkih društava mora odlučiti glavna skupština društva. Međutim, Komunikacija o bankarskom sektoru ne sadržava nikakvu posebnu odredbu o pravnim postupcima u kojima treba provesti mjere podjele obveza. Slijedom toga, iako bi države članice možda mogle biti potaknute da u posebnoj situaciji donesu takve mjere podjele obveza bez suglasnosti glavne skupštine društva, ta okolnost ipak ne može dovesti u pitanje valjanost Komunikacije o bankarskom sektoru s obzirom na odredbe Direktive 2012/30.

Što se tiče mjera pretvorbe ili otpisa vrijednosti podređenih instrumenata, Sud je istaknuo da Komunikacija o bankarskom sektoru ne zahtijeva od država članica da bankama u poteškoćama prije dodjele države potpore nalože da podređene instrumente pretvore u temeljni kapital ili smanje njihovu vrijednost ni da tim kapitalom

62 | Direktiva 2012/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2002. o usklađivanju zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članova i trećih osoba, države članice zahtijevaju od trgovačkih društava u smislu članka 54. drugog stavka Ugovora o funkcioniranju Europske unije, u pogledu osnivanja dioničkih društava te održavanja i promjene njihovog kapitala, a s ciljem ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama (SL L 315, str. 74.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 3., str. 32.)

u cijelosti doprinesu poništenju gubitaka. U takvom se slučaju planirana državna potpora, međutim, ne može smatrati ograničenom na prijeko potrebno. Međutim, država članica, kao i banke korisnice te potpore, preuzimaju rizik izloženosti Komisijinoj odluci kojom se spomenute potpore proglašavaju nespojivima s unutarnjim tržištem.

U presudi **Komisija/Hansestadt Lübeck** (C-524/14 P, [EU:C:2016:971](#)) od 21. prosinca 2016., kojom je potvrđena pobijana presuda Općeg suda, Sud je, okupljen u velikom vijeću, pojasnio ne samo sudsku praksu u pogledu *zahtjeva za postojanje pravnog interesa u okviru tužbe za poništenje odluke u području državnih potpora* nego i onu koja se tiče *kriterija selektivnosti potpore*. Povod tom predmetu bio je spor o Komisijinoj odluci o pokretanju formalnog istražnog postupka predviđenog u članku 108. stavku 2. UFEU-a⁶³ koji se ticao, među ostalim, Pravilnika o pristojbama zračnih luka u Lübecku koji se primjenjuje na sve zračne prijevoznike koji se koriste tom zračnom lukom, osim u slučaju postojanja sporazuma između upravitelja zračne luke i zračnog prijevoznika. Pravilnik je donijelo društvo u vlasništvu grada Lübecka koje je upravljalo tom zračnom lukom prije nego što je prodano privatnom društvu. Smatrajući da bi taj pravilnik mogao sadržavati državnu potporu, Komisija je spornom odlukom pokrenula formalni istražni postupak. Nakon što je grad Lübeck podnio tužbu, Opći sud je poništio tu odluku u presudi koja se pobija žalbom⁶⁴.

Što se tiče pravnog interesa grada Lübecka, Sud je potvrdio da on može zahtijevati poništenje odluke o otvaranju postupka i nakon prodaje zračne luke privatnom investitoru. U tom pogledu, on je smatrao da je grad nakon privatizacije zračne luke u Lübecku i dalje bio izložen opasnosti da nacionalni sud naloži povrat eventualno danih potpora u razdoblju u kojem je on kontrolirao poduzetnika u čijem je vlasništvu bila zračna luka obuhvaćena mjerom koja je predmet istrage. Prema tome, dok god ne postoji konačna Komisijina odluka o dovršetku formalnog istražnog postupka, učinci odluke o njegovu otvaranju i dalje ostaju na snazi, tako da grad zadržava interes zahtijevati njezino poništenje.

Kada je riječ o selektivnosti Pravilnika o pristojbama koji je Komisiji sporan, Sud je naglasio da državna mjera koja pogoduje samo jednom sektoru djelatnosti ili dijelu poduzetnika u tom sektoru nije nužno selektivna. Tako činjenica da je u konkretnom slučaju zračna luka u Lübecku u izravnoj konkurenciji s onom u Hamburgu ili s drugim njemačkim zračnim lukama te da samo zračni prijevoznici koji se koriste zračnom lukom u Lübecku imaju pravo na prednosti koje eventualno proizlaze iz spornog pravilnika nije dovoljna za dokazivanje njegove selektivnosti. Sud je u tom pogledu naglasio da je, s obzirom na to da je upravitelj zračne luke Lübeck donio spomenuti pravilnik u okviru izvršavanja ovlasti koje se na nju odnose, referentni okvir za ocjenu selektivnosti spornih pristojbi zračnih luka sam taj pravilnik, a ne općenitiji propis koji se odnosi na sve njemačke zračne luke. Budući da se sporni pravilnik bez razlike primjenjuje na sve zračne prijevoznike koji se koriste zračnom lukom Lübeck, Opći sud s pravom je zaključio da je Komisijina ocjena o Pravilniku kao selektivnoj mjeri pogrešna.

U presudi od 21. prosinca 2016., **Komisija/World Duty Free Group** (C-20/15 i C-21/15, [EU:C:2016:981](#)), kojom je ukinuo pobijane presude Općeg suda, Sud se u velikom vijeću također izjašnjavao o kriteriju *selektivnosti prednosti za potrebe kvalifikacije mjere kao državne potpore u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a*. Dvjema

63| Odluka Komisije C(2012) 1012 *final* od 22. veljače 2012. o državnim potporama SA.27585 i SA.31149 (2012/C) (*ex NN/2012*, *ex CP 31/2009* i CP 162/2010) – Njemačka.

64| Presuda Općeg suda od 9. rujna 2014., **Hansestadt Lübeck/Komisija** (T-461/12, [EU:T:2014:758](#))

presudama Općeg suda⁶⁵ djelomično su poništene Komisijine odluke 2011/5⁶⁶ i 2011/282⁶⁷, kojima je porezna pogodnost koja omogućuje društvima poreznim obveznicima u Španjolskoj da amortiziraju *goodwill* koji proizlazi iz stjecanja udjela u inozemnim poduzetnicima proglašena nespojivom s unutarnjim tržištem te je Kraljevini Španjolskoj naložen povrat potpore dodijeljene na temelju tog sustava.

Sud je zaključio da je Opći sud u pobijanim presudama počinio pogrešku koja se tiče prava prilikom tumačenja uvjeta selektivnosti jer je Komisijine odluke poništio zato što ona – imajući u vidu da je riječ o mjeri koja je *a priori* dostupna svim poduzetnicima koji, neovisno o naravi svoje gospodarske aktivnosti, žele steći udio u inozemnom poduzetniku – u tim odlukama nije definirala kategoriju poduzetnika koji su spornom poreznom mjerom stavljani u povoljniji položaj, zbog čega nije provjeravao je li doista analizirala i utvrdila diskriminatornu narav te mjere. Sud je pojasnio da se ne može zahtijevati od Komisije da radi utvrđenja selektivnosti mjere o kojoj je riječ provjerava određena posebna i specifična obilježja zajednička poduzetnicima koji se koriste poreznom pogodnosti, a koja omogućuju njihovo razlikovanje od onih koji su od toga isključeni. Naime, jedino što je u tom smislu bitno jest to da mjera, neovisno o svojem obliku ili primijenjenoj nomotehnici, ima za učinak stavljanje poduzetnika korisnika u povoljniju situaciju od drugih poduzetnika, iako se svi oni nalaze u situaciji koja je činjenično i pravno usporediva s obzirom na cilj kojem taj porezni sustav teži i da takvo njihovo razlikovanje nije opravdano naravi i strukturom tog sustava.

Nadalje, Sud je ocijenio da je Opći sud počinio dodatnu pogrešku koja se tiče prava zaključivši da kategoriju poduzetnika korisnika u odnosu na koju se treba ispitati selektivnost sporne porezne mjere čine poduzetnici izvoznici. Naime, uzimajući u obzir gore navedena načela, koja se u cijelosti primjenjuju na porezne potpore pri izvozu, mjera poput sporne, čiji je cilj staviti izvoz u povoljniji položaj, može se smatrati selektivnom ako od nje imaju koristi poduzetnici koji ostvaruju prekogranične transakcije, posebice ulagačke, na štetu drugih poduzetnika koji se nalaze u činjenično i pravno usporedivoj situaciji s obzirom na cilj kojem teži dotični porezni sustav, izvršavajući transakcije iste naravi na nacionalnom državnom području.

XII. POREZNE ODREDBE

U presudi ***Ordre des barreaux francophones et germanophone i dr.*** (C-543/14, [EU:C:2016:605](#)), donesenoj 28. srpnja 2016., Sud se izjašnjavao o *valjanosti i tumačenju Direktive 2006/112⁶⁸ u pogledu podvrgavanja pružanja odvjetničkih usluga porezu na dodanu vrijednost (PDV)*. Povod glavnom postupku bio je belgijski zakon kojim je ukinuto izuzeće od PDV-a za te usluge. Sud koji je uputio zahtjev pita Sud je li podvrgavanje odvjetničkih usluga PDV-u, koje je predviđeno u spomenutoj direktivi i koje uključuje povećanje troškova tih usluga za stranke koje nisu obveznici PDV-a i nemaju pravo na besplatnu pravnu pomoć, spojivo s pravom na pristup pravosuđu, ustanovljenim u članku 47. Povelje o temeljnim pravima.

Ponajprije imajući u vidu pravo na djelotvoran pravni lijek i načelo jednakosti oružja, koji su zajamčeni člankom 47. Povelje, Sud je ocijenio da ispitivanjem članka 1. stavka 2. i članka 2. stavka 1. točke (c) Direktive

65| Presude Općeg suda od 7. studenoga 2014., *Autogrill España/Komisija* (T-219/10, [EU:T:2014:939](#)) i *Banco Santander i Santusa/Komisija* (T-399/11, [EU:T:2014:938](#))

66| Odluka Komisije 2011/5/EZ od 28. listopada 2009. o poreznoj amortizaciji financijskog ugleda (*goodwill*) prilikom stjecanja inozemnih udjela C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) koju primjenjuje Španjolska (SL L 7, str. 48.)

67| Odluka Komisije 2011/282/EU od 12. siječnja 2011. o poreznoj amortizaciji financijskog ugleda (*goodwill*) prilikom stjecanja inozemnih udjela C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) koju primjenjuje Španjolska (SL L 135, str. 1.)

68| Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 1., str. 120.)

2006/112 nije utvrđen nijedan element koji bi utjecao na njihovu valjanost zbog toga što je tim odredbama propisano da se na pružanje odvjetničkih usluga strankama koje nemaju pravo na besplatnu pravnu pomoć plaća PDV. Kada je, s jedne strane, riječ o strankama za koje se pretpostavlja da raspolažu dostatnim sredstvima za pristup pravosuđu jer su angažirale odvjetnika, pravo na djelotvoran pravni lijek načelno ne jamči pravo na izuzimanje pružanja spomenutih usluga od PDV-a. Nametanje troškova povezanih s primjenom PDV-a može se osporavati s obzirom na navedeno pravo samo ako su ti troškovi nepremostivi ili ako ostvarivanje prava dodijeljenih pravom Unije čine gotovo nemogućim ili pretjerano teškim.

S druge strane, načelo jednakosti oružja ne podrazumijeva obvezu da se stranke stavi u jednak položaj u pogledu financijskih troškova koji se snose u okviru sudskog postupka. Na taj način, prema mišljenju Suda, iako podvrgavanje plaćanju PDV-a i izvršavanje prava na odbitak može, za identičan iznos naknade, dati stranci koja ima svojstvo poreznog obveznika novčanu pogodnost u odnosu na stranku koja nije porezni obveznik, ta novčana pogodnost ipak ne može utjecati na njihovu procesnu ravnotežu niti može stranke koje nisu porezni obveznici staviti u znatno slabiji položaj.

Sud je potom utvrdio da se radi ocjene valjanosti gore navedenih članaka Direktive 2006/112 nije moguće pozivati na članak 9. stavke 4. i 5. Konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša (Arhuška konvencija). Naime, članak 9. stavci 4. i 5. Arhuške konvencije, čija je Unija stranka, ne sadržavaju nikakvu bezuvjetnu i dovoljno preciznu obvezu kojom se može izravno uređivati pravni položaj pojedinaca i na njih se stoga nije moguće pozivati u prilog prigovoru utemeljenom na navodnoj nezakonitosti određene Unijine direktive.

Kada je, naposljetku, riječ o pitanju eventualnog izuzimanja pružanja odvjetničkih usluga strankama koje imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć, Sud je ocijenio da članak 132. stavak 1. točku (g) Direktive 2006/112 treba tumačiti na način da pružanje spomenutih usluga nije izuzeto od PDV-a. Naime, primjena izuzeća predviđenog tom odredbom uvjetovana je time da je pružanje predmetnih usluga posvećeno socijalnoj dobrobiti, što podrazumijeva uzimanje u obzir ciljeva pružatelja predmetnih usluga u cjelini i stalnosti njihova socijalnog angažmana. Sud je pojasnio da pružanje predmetnih usluga stoga mora biti u uskoj vezi sa socijalnom skrbi i socijalnom sigurnosti i da je izuzeće, osim toga, ograničeno na pružanje usluga koje obavljaju tijela priznata kao tijela posvećena socijalnoj dobrobiti. Na taj način, osobito s obzirom na nestalnost svojeg mogućeg socijalnog angažmana, kategorija odvjetničke struke u cjelini ne može se smatrati posvećenom socijalnoj dobrobiti za potrebe primjene članka 132. stavka 1. točke (g) Direktive 2006/112. Konkretno, u okviru nacionalnog sustava besplatne pravne pomoći o kojem je riječ – a u kojem spomenute usluge ne pružaju svi odvjetnici, nego samo oni koji to dragovoljno čine i koji su uvršteni na popis koji se sastavlja svake godine – pružanje tih usluga samo je jedan od ciljeva odvjetničke struke. Stoga se pružanje tih usluga ne može izuzeti od PDV-a na temelju članka 132. stavka 1. točke (g) Direktive 2006/112.

XIII. USKLAĐIVANJE ZAKONODAVSTAVA

1. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

U području intelektualnog vlasništva valja istaknuti pet presuda: prve četiri odnose se na pitanja autorskog prava, osobito u području elektroničkih komunikacija. Peta se bavi naknadom sudskih troškova stranke koja je izgubila u sporu o povredi prava intelektualnog vlasništva.

Kao prvo, dana 9. lipnja 2016. u presudi **EGEDA i dr.** (C-470/14, [EU:C:2016:418](#)) Sud se izjašnjavao o *sustavu financiranja pravične naknade iz članka 5. stavka 2. točke (b) Direktive 2001/29⁶⁹, namijenjene autorima u slučaju u kojem fizičke osobe reproduciraju njihova djela za privatnu uporabu*. U glavnom postupku sporan je bio španjolski propis kojim se uvodi sustav pravične naknade za privatno reproduciranje koja se financira sredstvima općeg državnog proračuna. U tom okviru, proračunska stavka namijenjena za plaćanje pravične naknade puni se svim sredstvima uplaćenima u opći državni proračun, čemu, dakle, pridonose svi porezni obveznici, uključujući pravne osobe.

U tom pogledu Sud je ocijenio da se, uzimajući u obzir široku marginu prosudbe država članica prilikom detaljnog utvrđivanja različitih elemenata sustava pravične naknade koji uspostavljaju u svojem pravu, članku 5. stavku 2. točki (b) Direktive 2001/29 načelno ne protivi to da države članice koje su odlučile uvesti iznimku od plaćanja naknade za reproduciranje u slučaju privatnog reproduciranja odluče u tom okviru uvesti sustav u kojem se naknada ne financira plaćanjem pristojbe, nego iz njihova općeg proračuna. Međutim, Sud je podsjetio da je iznimka privatnog reproduciranja zamišljena isključivo u korist fizičkih osoba koje reproduciraju ili mogu reproducirati zaštićena djela ili druge predmete zaštite za privatnu uporabu u svrhe koje nisu ni izravno ni neizravno komercijalne. Prema tome, navedene su osobe one koje nanose štetu nositeljima autorskog prava i koje su načelno obvezne zauzvat financirati pravičnu naknadu. S druge strane, pravne osobe isključene su od korištenja tom iznimkom. U tim okolnostima, iako države članice nedvojbeno mogu uspostaviti sustav financiranja pravične naknade putem pristojbe koju su pod određenim uvjetima dužne plaćati pravne osobe, potonje u svakom slučaju ne mogu in fine stvarno snositi teret te pristojbe. Prema mišljenju Suda, to načelo primjenjuje se na sve slučajeve u kojima država članica uvede iznimku za privatno reproduciranje, neovisno o sustavu financiranja koji su odabrale. Slijedom navedenoga, Sud je ocijenio da se članku 5. stavku 2. točki (b) Direktive 2001/29 protivi sustav pravične naknade za privatno reproduciranje koji se financira iz općeg državnog proračuna pa stoga nije moguće zajamčiti da trošak te pravične naknade u konačnici snose korisnici privatnih kopija.

Kao drugo, u presudi **GS Media** (C-160/15, [EU:C:2016:644](#)), donesenoj 8. rujna 2016., Sud je razmatrao pitanje *predstavlja li, i u kojim okolnostima, postavljanje na internetsku stranicu hiperpoveznice koja upućuje na zaštićena djela koja su na slobodnom raspolaganju na drugoj internetskoj stranici bez ovlaštenja nositelja autorskog prava „priopćavanje javnosti“ u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29*. Ta presuda donesena je u sporu između društva koje upravlja internetskom stranicom u području objave novosti i izdavača časopisa koji je nositelj autorskih prava na određenim fotografijama. Spomenuto društvo na svojoj je stranici objavilo članak i hiperpoveznicu koja čitatelje upućuje na drugu internetsku stranicu na koju su sporne fotografije stavljene na raspolaganje javnosti bez pristanka autora.

Podsjećajući da pojam „priopćavanje javnosti“ pretpostavlja pojedinačnu ocjenu, Sud je istaknuo da – kada hiperpoveznicu koja upućuje na djelo koje je slobodno raspoloživo na drugoj internetskoj stranici postavlja osoba koja, čineći to, nema za cilj stjecanje dobiti – valja uzeti u obzir okolnost da ta osoba ne zna i ne može razumno znati da je to djelo objavljeno na internetu bez ovlaštenja nositelja autorskih prava. Suprotno tomu, kad je takva osoba znala ili trebala znati da hiperpoveznica omogućava pristup djelu koje je nezakonito objavljeno na internetu, primjerice zbog činjenice da su je na to upozorili nositelji autorskog prava, treba smatrati da postavljanje te poveznice predstavlja „priopćavanje javnosti“. Isto vrijedi i za slučaj da ta poveznica korisnicima internetske stranice na kojoj se ona nalazi omogućuje zaobilaženje mjera ograničenja koje je postavila stranica na kojoj se nalazi zaštićeno djelo da bi se pristup javnosti ograničio samo na pretplatnike.

69 | Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

Nadalje, Sud je ocijenio da, kada se poveznice postavljaju s ciljem stjecanja dobiti, kao što je to u predmetnom slučaju, od osobe koja ih postavlja može se očekivati da izvrši potrebne provjere kako bi se uvjerila da predmetno djelo nije nezakonito objavljeno na internetskoj stranici na koju upućuju navedene hiperpoveznice. Na taj način, valja pretpostaviti da je to postavljanje izvršeno s punom sviješću o tome da je navedeno djelo zaštićeno i da možda ne postoji ovlaštenje nositelja autorskog prava za objavljivanje na internetu. U takvim okolnostima i pod uvjetom da ta oboriva pretpostavka nije oborena, radnja postavljanja hiperpoveznice koja upućuje na djelo koje je nezakonito objavljeno na internetu predstavlja „priopćavanje javnosti“. Suprotno tomu, nije riječ o „priopćavanju javnosti“ ako su djela prema kojima navedene hiperpoveznice omogućuju pristup stavljena na slobodno raspolaganje na drugoj internetskoj stranici uz pristanak nositelja.

Kao treće, u presudi **Vereniging Openbare Bibliotheken** (C-174/15, [EU:C:2016:856](#)) od 10. studenoga 2016. Sud je bio pozvan izjasniti se o pitanju *može li se sustav posuđivanja digitalnih knjiga u javnim bibliotekama izjednačiti s posuđivanjem knjiga u tradicionalnom obliku s obzirom na odredbe Direktive 2006/115*⁷⁰. Glavni postupak vodio se između udruženja nizozemskih javnih knjižnica i zaklade odgovorne za prikupljanje naknada autorima o pitanju moguće povrede njihovih isključivih prava iznajmljivanja i posudbe djela.

Sud je najprije utvrdio da ne postoji nijedan odlučujući razlog koji omogućuje da se posudba digitalnih primjeraka i nematerijalnih predmeta u svakom slučaju isključi iz područja primjene Direktive 2006/115. Sud je potom provjeravao može li javna posudba primjerka knjige u digitalnom obliku prema modelu *one copy, one user* biti obuhvaćena člankom 6. stavkom 1. spomenute direktive, koji predviđa mogućnost izuzeća od isključivih prava autora u području javne posudbe uz pravičnu naknadu. U tom pogledu Sud je utvrdio da se, s obzirom na važnost javnih posudbi digitalnih knjiga i u svrhu očuvanja kako korisnog učinka spomenute iznimke tako i njezina doprinosa promoviranju kulture, ne može isključiti njezina primjena u slučaju u kojem postupak koji provede javna knjižnica ima značajke usporedive s onima posudbe tiskanih djela. Prema tome, Sud je smatrao da pojam „posudba“ u smislu Direktive 2006/115 obuhvaća i posudbu umnoženog primjerka digitalne knjige prema modelu *one copy, one user*.

Države članice mogu utvrditi dodatne uvjete koji će poboljšati zaštitu prava autora, nadilazeći ono što je izričito propisano Direktivom 2006/115. U predmetnom slučaju nizozemski propis zahtijeva da umnoženi primjerak knjige u digitalnom obliku koji je javna knjižnica stavila na raspolaganje nositelj prava distribucije stavi na tržište prvom prodajom ili drugim prijenosom vlasništva u Uniji ili da se to učini uz njegov pristanak. Prema mišljenju Suda, takav dodatni uvjet treba smatrati sukladnim navedenoj direktivi.

Kada je naposljetku riječ o slučaju u kojem je primjerak knjige u digitalnom obliku dobiven iz nezakonitog izvora, Sud je podsjetio da je jedan od ciljeva Direktive 2006/115 borba protiv piratstva i istaknuo da dopuštanje posudbe takvog primjerka može dovesti do neopravdane štete nositeljima autorskog prava. Posljedično, prema mišljenju Suda, iznimka javne posudbe ne primjenjuje se u slučaju u kojem javna knjižnica stavlja na raspolaganje primjerak knjige u digitalnom obliku dobiven iz nezakonitog izvora.

Kao četvrto, u presudi **Soulier i Doke** (C-301/15, [EU:C:2016:878](#)), donesenoj 16. studenoga 2016., Sud se izjašnjavao o *autorovu pravu da se usprotivi reproduciranju i priopćavanju javnosti u digitalnom obliku knjiga nedostupnih na tržištu s obzirom na odredbe Direktive 2001/29*⁷¹. Glavni postupak vodio se između dvaju

70 | Direktiva 2006/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o pravu iznajmljivanja i pravu posudbe te o određenim autorskom pravu srodnim pravima u području intelektualnog vlasništva (SL L 376, str. 28.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 218.)

71 | Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 119.)

francuskih autora i Francuske Republike o zakonitosti uredbe kojom je uređeno digitalno iskorištavanje knjiga objavljenih prije 2001. koje se više ne prodaju niti objavljuju.

U tom pogledu Sud je ocijenio da se članku 2. točki (a) i članku 3. stavku 1. Direktive 2001/29 protivi to da nacionalni propis udruzi ovlaštenoj za ubiranje i raspodjelu prava povjeri ostvarivanje prava na davanje ovlaštenja za reproduciranje i priopćavanje javnosti u digitalnom obliku „nedostupnih knjiga“, omogućujući autorima ili nositeljima prava na tim knjigama da se usprotive toj praksi ili je okončaju u roku od šest mjeseci od uvrštavanja spomenutih knjiga u bazu podataka ustanovljenu u tu svrhu. Naime, ne dirajući time u iznimke i ograničenja iscrpno navedena u spomenutoj direktivi, autori imaju isključivo pravo na davanje ovlaštenja ili zabranu reproduciranja ili priopćavanja javnosti svojih djela. Da bi se u tim okolnostima mogla dopustiti prethodna prešutna autorova suglasnost za uporabu jednog od njegovih djela, on mora biti stvarno obaviješten o takvoj budućoj uporabi treće osobe i o sredstvima koja mu stoje na raspolaganju da tu uporabu zabrani, ako to želi.

U predmetnom slučaju, s obzirom na formalne i bitne uvjete koji su utvrđeni francuskim propisom, a koje valja ispuniti da bi se autor usprotivio tomu da ovlaštena udruga izvršava sporno pravo ili da bi on to izvršavanje okončao, Sud je ocijenio da navedeni propis ne jamči da će autori biti stvarno i pojedinačno obaviješteni, a samo nepostojanje prigovora s njihove strane ne može se smatrati izražavanjem prešutne suglasnosti u vezi s uporabom njihovih djela, to više što se ne može razumno pretpostaviti da su samo zbog nepostojanja njihova neprotivljenja svi autori „zaboravljenih“ knjiga skloni f„oživljavanju“ svojih djela u digitalnom obliku. K tome, pravo autora da okonča buduće iskorištavanje svojeg djela u digitalnom obliku mora se moći ostvariti a da to pritom ne ovisi o suglasnosti osoba koje nisu one koje je ovlastio na takvo digitalno iskorištavanje. Konkretno, autor djela mora moći okončati to iskorištavanje a da se pritom nije obvezan podvrgnuti formalnosti koja se sastoji u dokazivanju da druge osobe nisu nositelji ostalih prava na navedenom djelu, poput onih koja se odnose na njegovo iskorištavanje u tiskanom obliku.

Kao peto, presuda **United Video Properties** (C-57/15, [EU:C:2016:611](#)), donesena 28. srpnja 2016., bila je prilika da Sud protumači pojmove „opravdani i razmjerni sudski troškovi“ i „drugi troškovi“ u smislu članka 14. Direktive 2004/48⁷². U skladu s tim člankom, takvi troškovi, ako ih je imala uspješna stranka u sporu, kao opće pravilo, snosi neuspješna stranka, osim ako to nije dopušteno zbog pravičnosti. Glavni postupak, koji se izvorno ticao povrede patenta, odnosio se samo na podmirivanje troškova uspješne stranke u sporu. Potonja je osporavala sukladnost sa spomenutim člankom nacionalnog propisa koji, iako sudu omogućava da vodi računa o posebnim značajkama predmeta, s jedne strane, sadržava sustav paušalnih tarifa u okviru kojeg je određen najviši iznos naknade troškova za pomoć odvjetnika i, s druge strane, predviđa naknadu troškova stručnog savjetnika samo u slučaju krivnje stranke koja nije uspjela u postupku.

Što se tiče paušalnih tarifa za nagrade za rad odvjetnika, Sud je ocijenio da bi propis koji ih predviđa u načelu mogao biti opravdan ako mu je cilj osigurati opravdanost troškova koje valja naknaditi, uzimajući u obzir čimbenike kao što su predmet spora, njegova vrijednost ili rad koji je potrebno uložiti za obranu predmetnog prava. Suprotno tomu, ne može se opravdati propis koji određuje paušalne tarife znatno niže od prosječnih tarifa koje se stvarno primjenjuju na odvjetničke usluge u toj državi članici. K tome, budući da članak 14. Direktive 2004/48 propisuje da sudski troškovi moraju biti „razmjerni“, protivi mu se nacionalni propis koji predviđa paušalne tarife koje zbog preniskih najviših iznosa koje sadržavaju ne osiguravaju to da stranka koja nije uspjela u postupku snosi barem značajan i primjeren dio opravdanih troškova uspješne stranke u postupku.

72 | Direktiva 2004/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o provedbi prava intelektualnog vlasništva (SL L 157, str. 45. i ispravak u SL L 195, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 74.)

Kada je riječ o troškovima pomoći stručnog savjetnika, Sud je ocijenio da se članku 14. Direktive 2004/48 protive nacionalna pravila koja predviđaju njihovu naknadu samo u slučaju krivnje stranke koja nije uspjela u postupku jer su te usluge, neovisno o svojoj prirodi, nužne za učinkovito podnošenje tužbe čiji je cilj osigurati poštovanje prava intelektualnog vlasništva. Naime, ti troškovi ulaze u kategoriju „ostalih troškova” koji su izravno i usko povezani s tom tužbom i koje, na temelju navedene odredbe, treba naknaditi stranka koja nije uspjela u postupku.

2. OBRADA OSOBNIH PODATAKA

U predmetu u kojem je 19. listopada 2016. donesena presuda **Breyer** (C-582/14, [EU:C:2016:779](#)) Sud je bio u prilici pružiti pojašnjenja o pojmu „osobni podaci” te o ostvarivanju zakonitog nadzornikova interesa u smislu članka 2. točke (a) i članka 7. točke (f) Direktive 95/46/EZ⁷³, u kontekstu pohranjivanja adresa internetskog protokola (IP adrese) koje provodi pružatelj usluga internetskih medija. Tužitelj u glavnom postupku zatražio je da se Saveznoj Republici Njemačkoj zabrani da pohranjuje ili da trećim osobama povjeri pohranjivanje informatičkih podataka prenesenih nakon svakog posjeta internetskim stranicama njemačkih saveznih službi. Naime, pružatelj usluga internetskih medija njemačkih saveznih službi pohranjuje podatke koji se sastoje od dinamičke IP adrese⁷⁴ te datuma i vremena konkretnog posjeta internetskoj stranici. Ti podaci sami za sebe ne omogućuju tom pružatelju da identificira korisnika, dok pružatelj internetskog pristupa raspolaže dodatnim informacijama koje, ako se povežu s tom IP adresom, omogućuju spomenutu identifikaciju.

Kao prvo, Sud je ocijenio da dinamička IP adresa koju pohrani pružatelj usluga internetskih medija prilikom posjeta osobe internetskoj stranici koju taj pružatelj čini dostupnom javnosti u odnosu na tog pružatelja predstavlja osobni podatak u smislu članka 2. točke (a) Direktive 95/46, ako raspolaže pravnim sredstvima koja mu omogućuju identifikaciju navedene osobe pomoću dodatnih informacija kojima o njoj raspolaže pružatelj internetskog pristupa.

Kao drugo, Sud je analizirao sporni nacionalni propis prema kojem pružatelj usluga internetskih medija može prikupljati i koristiti se osobnim podacima korisnika tih usluga bez njegova dopuštenja samo u dijelu u kojem su to prikupljanje i to korištenje potrebni kako bi omogućio i obračunao njegovo konkretno korištenje tim uslugama, pri čemu cilj osiguranja općeg funkcioniranja tih usluga ne može opravdati korištenje tim podacima nakon njegova konkretnog posjeta. Prema mišljenju Suda, takav se propis protivi članku 7. točki (f) Direktive 95/46. Naime, na temelju te odredbe obrada osobnih podataka zakonita je ako je potrebna u svrhe ostvarivanja zakonitog interesa koji ima nadzornik ili treća stranka ili stranke kojima se podaci otkrivaju, pod uvjetom da ne prevagaju interesi dotične osobe ili njezina temeljna prava i slobode. U predmetnom slučaju njemački propis kategorički je i općenito isključio mogućnost obrade za određene kategorije osobnih podataka, pri čemu ne dopušta odvagivanje suprotstavljenih prava i interesa o kojima je riječ u konkretnom slučaju. Time je nezakonito suzio doseg tog načela, predviđenog u članku 7. točki (f) Direktive 96/45, isključujući mogućnost da se cilj osiguranja općeg funkcioniranja internetskih medija odvaguje s interesom ili temeljnim pravima i slobodama korisnika.

Dana 21. prosinca 2016. u presudi **Tele2 Sverige i Watson i dr.** (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#)) Sud se, okupljen u velikom vijeću, u ubrzanom postupku izjašnjavao o tumačenju članka 15. stavka 1. Direktive

73| Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.)

74| Dinamičke IP adrese sastoje se od privremenih adresa koje se dodjeljuju prilikom svakog povezivanja na internet i zamjenjuju prilikom kasnijih povezivanja.

2002/58⁷⁵, koji omogućuje državama članicama da uvedu iznimke od obveze, navedene u toj direktivi, osiguravanja povjerljivosti elektroničkih komunikacija i s njima povezanih podataka o prometu. Zahtjevi za prethodnu odluku upućeni su u okviru dvaju sporova koji se tiču nacionalnih propisa, švedskog i britanskog, kojima se uređuje pristup javnih tijela podacima korisnika koje su zadržali pružatelji usluga elektroničke pošte.

U svojoj presudi Sud je najprije podsjetio na sudsku praksu prema kojoj zaštita prava na poštovanje privatnog života na razini Unije zahtijeva da se odstupanja i ograničenja u zaštiti osobnih podataka svedu na granice onoga što je strogo nužno, a u skladu s načelom proporcionalnosti. On je potom ocijenio da se članku 15. stavku 1. Direktive 2002/58 u vezi s člancima 7., 8. i 11. i člankom 52. stavkom 1. Povelje o temeljnim pravima protiv nacionalni propis poput onoga u Švedskoj, koji u cilju borbe protiv kriminaliteta određuje opće i neselektivno zadržavanje svih podataka o prometu i lokaciji svih pretplatnika i registriranih korisnika u pogledu svih sredstava elektroničke komunikacije. Prema mišljenju Suda, takav propis prelazi granice strogo nužnog i ne može se smatrati opravdanim u demokratskom društvu, kao što to zahtijeva članak 15. stavak 1. Direktive 2002/58 u vezi s gore navedenim člancima Povelje. Suprotno tomu, toj se odredbi ne protivi propis koji u svrhu borbe protiv teških kaznenih djela preventivno dopušta ciljano zadržavanje podataka te naravi, pod uvjetom da ono – kad je riječ o obuhvaćenim kategorijama podataka, predviđenim komunikacijskim sredstvima, osobama na koje se zadržavanje odnosi kao i njegovu trajanju – bude ograničeno na ono što je strogo nužno.

Prema mišljenju Suda, članku 15. stavku 1. Direktive 2002/58 također se protivi nacionalni propis poput onoga u Ujedinjenoj Kraljevini, koji dopušta pristup nadležnih nacionalnih tijela podacima o prometu i lokaciji a da svrha tog pristupa nije ograničena na borbu protiv teških kaznenih djela, koja jedina može opravdati takav pristup. Na nacionalnom je pravu da predvidi jasna i precizna pravila koja pokazuju pod kojim uvjetima pružatelji elektroničkih komunikacijskih usluga moraju dopustiti pristup tim podacima. Nadalje, taj pristup, osim u valjano opravdanim hitnim slučajevima, mora biti podvrgnut prethodnom nadzoru suda ili neovisnog upravnog tijela, a odluka tog suda ili tijela donesena na obrazloženi zahtjev nacionalnih tijela podnesen osobito u okviru postupaka sprečavanja, otkrivanja ili progona kaznenih djela. Naposljetku, Sud je istaknuo da se nacionalnim propisom mora predvidjeti zadržavanje predmetnih podataka na području Unije i njihovo nepovratno uništenje nakon isteka razdoblja zadržavanja, kako bi se tim propisom poštovala razina zaštite koja je u području obrade osobnih podataka zajamčena Poveljom.

3. ELEKTRONIČKA TRGOVINA

U presudi **Mc Fadden** (C-484/14, [EU:C:2016:689](#)), donesenoj 15. rujna 2016., Sud je dao pojašnjenja o primjeni članka 12. stavka 1. Direktive 2000/31 o elektroničkoj trgovini⁷⁶. Glavni postupak vodio se između stvaratelja glazbenog djela i vlasnika prodavaonice u kojoj je potonji nudio javnu i besplatnu Wi-Fi mrežu koja omogućuje javnosti da preuzme glazbeno djelo bez pristanka njegova stvaratelja. Sud je bio pozvan utvrditi *onemogućava li oslobođenje od odgovornosti posrednih davatelja usluga „samo kao prijenosnika“ informacija, predviđeno tom odredbom, pozivanje na neizravnu odgovornost mrežnog operatora zbog povreda autorskog prava koje je počinio jedan od korisnika njegove mreže.*

75| Direktiva 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL L 337, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 52., str. 224.)

76| Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (SL L 178, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.)

Sud je najprije naglasio da stavljanje komunikacijske mreže na besplatno raspolaganje javnosti čini „uslugu informacijskog društva“ u smislu članka 12. stavka 1. Direktive 2000/31, kada je dotični pružatelj ne pruža uz naknadu nego u svrhu oglašavanja prodane robe ili pruženih usluga. Ta odredba isključuje odgovornost pružatelja takvih usluga za informacije dobivene od njihovih primatelja ako su ispunjena tri uvjeta: da ti davatelji usluge ne iniciraju prenošenje informacija, da ne odabiru njihova primatelja i da ne izabiru i ne mijenjaju informacije koje se prenose. Iz toga slijedi da je, kad su navedeni uvjeti ispunjeni, isključena mogućnost da nositelj autorskog prava zahtijeva od spomenutog davatelja usluga naknadu štete zbog toga što su se vezom s tom mrežom koristili treći za povredu njegovih prava. Budući da takav zahtjev za naknadu štete ne može uspjeti, isključeno je i to da nositelj autorskih prava može zahtijevati naknadu troškova slanja opomene ili sudskih troškova povezanih s navedenim zahtjevom za naknadu štete. Međutim, tom se odredbom ne dira u mogućnost nositelja autorskog prava da od nacionalnog tijela ili suda zatraži da davatelju usluga naloži da okonča svaku povredu njegovih autorskih prava koju su počinili korisnici njegove mreže ili da spriječi takve povrede.

Naposljetku, Sud je utvrdio da mjera kojom se pružatelju usluge nalaže zaštita internetske veze, primjerice lozinkom, može osigurati pravednu ravnotežu između, s jedne strane, temeljnog prava na zaštitu intelektualnog vlasništva i, s druge strane, prava na slobodu poduzetništva pružatelja pristupa komunikacijskoj mreži i prava na slobodu informiranja korisnika te mreže. Takva mjera može odvratiti korisnike te mreže od povređivanja prava intelektualnog vlasništva, s obzirom na to da su obvezni otkriti svoj identitet kako bi primili navedenu lozinku. Suprotno tomu, mjera koja se sastoji u potpunosti deaktivaciji internetske veze a da pritom ne predviđa donošenje mjera kojima se manje zadire u slobodu poduzetništva pružatelja te veze ne može pomiriti prethodno navedena konkurentna prava.

4. TELEKOMUNIKACIJE

Presuda **Ormaetxea Garai i Lorenzo Almedros** (C-424/15, [EU:C:2016:780](#)), donesena 19. listopada 2016., bila je prilika da Sud tumači Direktivu 2002/21⁷⁷ *precizirajući doseg zahtjeva nepristranosti i neovisnosti državnih regulatornih tijela (u daljnjem tekstu: DRT) u području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga*. U predmetnom slučaju španjolska vlada provela je reformu spajanjem različitih regulatornih tijela u jedno jedinstveno višesektorsko tijelo. To je za izravnu posljedicu imalo okončanje mandata predsjednika DRT-a o kojem je riječ u glavnom postupku i mandata jednog od njegovih savjetnika prije isteka mandata i bez postojanja zakonitog razloga za razrješenje predviđenog nacionalnim zakonom kojim se uređuje rad tog tijela.

U tom pogledu, kada je, kao prvo, riječ o zakonitosti restrukturiranja DRT-ova, Sud je ocijenio da se Direktiva 2002/21 ne protivi nacionalno zakonodavstvo kojim se jedan DRT spaja s drugima, poput onih nadležnih za tržišno natjecanje, poštanski sektor i energetska sektor, kako bi se osnovalo višesektorsko regulatorno tijelo. Međutim, to vrijedi samo ako to tijelo pri izvršavanju svojih zadaća ispunjava uvjete stručnosti, neovisnosti, nepristranosti i transparentnosti predviđene spomenutom direktivom i ako se protiv odluka koje ono donosi može podnijeti djelotvoran pravni lijek tijelu neovisnom o uključenim strankama, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Kao drugo, Sud je utvrdio da u uvjetima poput onih u predmetnom slučaju država članica, da bi ispunila obveze iz članka 3. stavka 3.a Direktive 2002/21, mora utvrditi pravila koja osiguravaju da razrješenje

77 | Direktiva 2002/21/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (Okvirna direktiva) (SL L 108, str. 33.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 49., str. 25.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/140/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL L 337, str. 37. i ispravak u SL 2013., L 241, str. 8.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 50., str. 68.)

članova kolegijalnog tijela koje upravlja DRT-om prije kraja njihovih mandata ne ugrozi njihovu neovisnost i nepristranost. Prema mišljenju Suda, opasnost od trenutnog razrješenja zbog razloga različitog od onih unaprijed predviđenih zakonom s kojim bi bio suočen makar i jedan član takvog kolegijalnog tijela mogla bi dovesti do osnovane sumnje u neutralnost predmetnog DRT-a i njegovu neovisnost o utjecaju vanjskih čimbenika te ugroziti njegovu neovisnost, nepristranost i ugled. Sud je stoga zaključio da se članku 3. stavku 3.a Direktive 2002/21 protivi to da se – samo zato što je došlo do institucijske reforme kojom se spajaju određeni DRT-ovi – njihovi ovlašteni zastupnici prijevremeno razriješe dužnosti, ako nisu utvrđena pravila koja osiguravaju da takvo razrješenje ne ugrožava njihovu neovisnost i nepristranost.

5. DUHANSKI PROIZVODI

Trima presudama⁷⁸ od 4. svibnja 2016. Sud se izjašnjavao o valjanosti pojedinih odredaba Direktive 2014/40⁷⁹ o proizvodnji, predstavljanju i prodaji duhanskih proizvoda.

Među tim odlukama valja istaknuti presudu **Poljska/Parlament i Vijeće** (C-358/14, [EU:C:2016:323](#)). Njome je Sud odbio tužbu za poništenje kojom se osporavala valjanost pojedinih odredaba Direktive 2014/40, među kojima i članka 7. stavka 1., koji predviđa zabranu stavljanja na tržište duhanskih proizvoda sa svojstvenom aromom, poput mentola. U prilog toj tužbi Poljska je istaknula tri tužbena razloga, koji se temelje na povredi, redom, članka 114. UFEU-a, načela proporcionalnosti i načela supsidijarnosti.

Kada je, kao prvo, riječ o tužbenom razlogu koji se temelji na činjenici da članak 114. UFEU-a nije prikladna pravna osnova za donošenje pobijanih odredaba, Sud je najprije podsjetio da su izrazom „mjere za usklađivanje” iz spomenutog članka autori Ugovora željeli Unijinu zakonodavcu dodijeliti marginu prosudbe kad je riječ o najprimjerenijoj tehnici usklađivanja radi postizanja željenog rezultata, posebno u područjima koja obilježavaju složene tehničke značajke. Te se mjere mogu sastojati u tome da se sve države članice obvežu na to da će odobriti prodaju dotičnog proizvoda ili više njih, da se takva obveza odobrenja podvrgne određenim uvjetima ili čak da se privremeno ili konačno zabrani prodaja određenog proizvoda ili više njih. Sud je potom ocijenio da se uklanjanjem razlika između nacionalnih propisa, među ostalim, zabranjivanjem određenih aditiva u duhanskim proizvodima na razini Unije, nastoji olakšati neometano funkcioniranje unutarnjeg tržišta tih proizvoda. Prema tome, ništa ne govori u prilog tomu da Unijin zakonodavac nije poštovao marginu prosudbe koja mu je dodijeljena člankom 114. UFEU-a kada je uspostavio dinamične mehanizme koji Komisiji omogućuju da utvrđuje duhanske proizvode koji sadržavaju svojstvenu aromu.

Kao drugo, Sud je ocijenio da je sporna zabrana također prikladna za ostvarivanje dvostrukog cilja, koji se sastoji u tome da se olakša neometano funkcioniranje unutarnjeg tržišta duhanskih proizvoda, uzimajući kao polazište visoku razinu zaštite ljudskog zdravlja, pogotovo mladih ljudi. Naime, njima su određene arome osobito privlačne i olakšavaju započinjanje konzumacije duhana. Kada je riječ o nužnosti zabrane svih svojstvenih aroma, Sud je ocijenio da je Unijin zakonodavac mogao, izvršavajući svoju diskrecijsku ovlast, nametnuti takvu zabranu jer se manje ograničavajuće mjere koje spominje Poljska ne čine jednako prikladnima za ostvarenje postavljenog cilja. Otvagujući, s jedne strane, gospodarske posljedice navedene zabrane za sve države članice i, s druge strane, obvezu osiguranja povećanog stupnja zaštite ljudskog zdravlja, zakonodavac se pobrinuo za ublažavanje negativnih posljedica zabrane uporabe mentola kao svojstvene arome. Slijedom toga, Sud je zaključio da se navedena mjera ne može smatrati protivnom načelu proporcionalnosti.

78| Presude Suda od 4. svibnja 2016., **Poljska/Parlament i Vijeće**, (C-358/14, [EU:C:2016:323](#)), **Pillbox 38** (C-477/14, [EU:C:2016:324](#)) i **Philip Morris Brands i dr.** (C-547/14, [EU:C:2016:325](#))

79| Direktiva 2014/40/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica o proizvodnji, predstavljanju i prodaji duhanskih i srodnih proizvoda i o stavljanju izvan snage Direktive 2001/37/EZ (SL L 127, str. 1.)

Naposljetku, kada je riječ o tužbenom razlogu koji se temelji na povredi načela supsidijarnosti, Sud je ocijenio da bi se, zbog međuovisnosti dvaju ciljeva Direktive 2014/40, oni mogli bolje ostvariti na razini Unije nego na razini država članica. Naime, pred Sudom nije dokazano da je konzumacija duhanskih proizvoda s mentolom u biti ograničena na određene države članice.

6. KOZMETIČKI PROIZVODI

U presudi **European Federation for Cosmetic Ingredients** (C-592/14, [EU:C:2016:703](#)) od 21. rujna 2016. Sud je bio pozvan pojasniti *doseg, u smislu članka 18. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 1223/2009*⁸⁰, *zabrane stavljanja na tržište kozmetičkih proizvoda koji sadržavaju sastojke koji su, radi ispunjenja zahtjeva iz spomenute uredbe, ispitani na životinjama*. Glavni postupak ticao se profesionalnog udruženja koje predstavlja proizvođače sastojaka kozmetičkih proizvoda u Europskoj uniji, a čiji su članovi provodili ispitivanja na životinjama izvan područja Unije, kako bi omogućili stavljanje na tržište svojih proizvoda u trećim zemljama.

Kao prvo, uzimajući u obzir kontekst i ciljeve koji se nastoje postići Uredbom br. 1223/2009, Sud smatra da se njome žele utvrditi uvjeti pristupa tržištu Unije za kozmetičke proizvode i osigurati visoka razina zaštite zdravlja ljudi, uz istodobno osiguravanje dobrobiti životinja zabranom ispitivanja na njima. Samo se za rezultate ispitivanja na životinjama navedene u izvješću o sigurnosti kozmetičkog proizvoda može smatrati da se odnose na ispitivanja provedena radi ispunjenja zahtjeva iz navedene uredbe. S tim u vezi, nije relevantno to što su ispitivanja na životinjama bila potrebna kako bi se omogućilo stavljanje proizvoda na tržište u trećim zemljama.

Kao drugo, Sud je pojasnio da se pravom Unije ne uspostavlja razlikovanje s obzirom na mjesto gdje je ispitivanje na životinjama provedeno. Uredbom br. 1223/2009 nastoji se promovirati primjena alternativnih metoda bez uporabe životinja kako bi se zajamčila sigurnost kozmetičkih proizvoda. Ostvarivanje tog cilja bilo bi ozbiljno ugroženo ako bi se zabrane predviđene pravom Unije mogle zaobići na način da se ispitivanja na životinjama provode u trećim zemljama. Posljedično, prema mišljenju Suda, stavljanje na tržište Unije kozmetičkih proizvoda čiji su određeni sastojci ispitani na životinjama izvan Unije kako bi se omogućilo njihovo stavljanje na tržište u trećim zemljama može se zabraniti ako rezultati tih ispitivanja također služe za dokazivanje sigurnosti tih proizvoda u svrhu njihova stavljanja na tržište Unije.

XIV. JAVNA NABAVA

Tijekom 2016. godine sud je donio više važnih odluka koje su se odnosile, među ostalim, na pojam ugovora o javnoj nabavi, na tehničku i/ili stručnu sposobnost gospodarskih subjekata i na određene postupovne zahtjeve koji proizlaze iz Direktive 89/665⁸¹.

80 | Uredba (EZ) br. 1223/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o kozmetičkim proizvodima (SL L 342, str. 59.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 27., str. 152.)

81 | Direktiva Vijeća 89/665/EEZ od 21. prosinca 1989. o usklađivanju zakona i drugih propisa u odnosu na primjenu postupaka kontrole na sklapanje ugovora o javnoj nabavi robe i javnim radovima (SL L 395, str. 33.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 6., str. 3.), kako je izmijenjena Direktivom 2007/66/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2007.

U presudi **Falk Pharma** (C-410/14, [EU:C:2016:399](#)) od 2. lipnja 2016. Sud je pojašnjavao *pojam ugovora o javnoj nabavi u smislu članka 1. stavka 2. točke (a) Direktive 2004/18*⁸². Glavni postupak vodio se između poduzetnika koji distribuira lijekove i fonda za zdravstveno osiguranje u odnosu na postupak što ga je potonji pokrenuo s ciljem sklapanja više istovjetnih sporazuma s poduzetnicima koji stavljaju na tržište određeni lijek. Tužitelj je smatrao da taj postupak podliježe pravu javne nabave.

U tom pogledu Sud je ocijenio da u smislu spomenute odredbe nije ugovor o javnoj nabavi sustav sporazuma kojim javni subjekt želi pribaviti robu na tržištu sklapanjem ugovora, tijekom cijelog razdoblja valjanosti tog sustava, sa svim gospodarskim subjektima koji se obvežu isporučiti odnosnu robu po unaprijed određenim uvjetima, bez obavljanja odabira između zainteresiranih subjekata i omogućavanjem tim subjektima da pristupe navedenom sustavu tijekom cijelog razdoblja njegove valjanosti. Naime, neodređivanje gospodarskog subjekta kojem bi bio dodijeljen isključivi ugovor ima za posljedicu to da nema potrebe detaljnim propisima Direktive 2004/18 regulirati postupanje tog javnog naručitelja kako bi ga se spriječilo da dodijeli ugovor dajući prednost domaćim subjektima. Međutim, takav postupak, ako se pokaže da uključuje određeni prekogranični interes, mora biti osmišljen i organiziran u skladu s temeljnim pravilima UFEU-a, posebice s načelima nediskriminacije i jednakog postupanja prema gospodarskim subjektima. U tom pogledu, iako države članice u toj situaciji raspolažu određenom marginom prosudbe, obveza transparentnosti podrazumijeva odgovarajuću objavu kojom se potencijalno zainteresiranim gospodarskim subjektima omogućuje da se upoznaju s odvijanjem i bitnim značajkama postupka odobrenja sudjelovanja.

U presudama **Partner Apelski Dariusz** (C-324/14, [EU:C:2016:214](#)) od 7. travnja 2016. i **Wrocław - Miasto na prawach powiatu** (C-406/14, [EU:C:2016:562](#)) od 14. srpnja 2016. Sud je tumačio pojam *tehničke i/ili stručne sposobnosti gospodarskih subjekata u smislu Direktive 2004/18*. U prvom predmetu osvrnuo se i na *načela jednakog postupanja prema gospodarskim subjektima i zabrane njihova diskriminiranja*.

U predmetu **Partner Apelski Dariusz** glavni postupak vodio se između društva ponuditelja i Uprave za čistoću grada Varšave, u vezi s isključenjem tog društva iz postupka javne nabave usluga čišćenja gradskih ulica zato što navedena uprava, u svojstvu javnog naručitelja, nije smatrala dokazanim da će spomenuto društvo pravilno izvršavati ugovor, s obzirom na to da je dio njegove ponude uključivao usluge treće osobe smještene u drugom gradu, relativno udaljenom od Varšave. Prije svega, Sud podsjeća da članak 47. stavak 2. i članak 48. stavak 3. Direktive 2004/18 u vezi s njezinim člankom 44. stavkom 2. priznaju svakom gospodarskom subjektu pravo da se za određeni ugovor osloni na sposobnost drugih subjekata, bez obzira na prirodu njihova međusobnog odnosa, pod uvjetom da se javnom naručitelju dokaže da će natjecatelj ili ponuditelj doista imati na raspolaganju resurse spomenutih subjekata nužne za izvršenje ugovora. Međutim, ostvarivanje takvog prava može se ograničiti u posebnim okolnostima. Naime, ne može se isključiti to da, s jedne strane, neki radovi uključuju posebnosti koje zahtijevaju određene sposobnosti koje nije prikladno ostvariti kumuliranjem manjih sposobnosti nekoliko subjekata i da se, s druge strane, u posebnim okolnostima, uzimajući u obzir vrstu i ciljeve određenog ugovora, sposobnosti trećeg subjekta koje su nužne za izvršavanje određenog ugovora ne mogu prenijeti ponuditelju. Slijedom navedenoga, u takvim okolnostima ponuditelj se može osloniti na te sposobnosti samo ako treći subjekt izravno i osobno sudjeluje u izvršavanju dotičnog ugovora.

Nadalje, u skladu s člankom 48. stavcima 2. i 3. Direktive 2004/18, javni naručitelj može u posebnim okolnostima, a radi pravilnog izvršenja određenog ugovora, u pozivu na nadmetanje ili u dokumentaciji za nadmetanje izričito naznačiti točna pravila prema kojima se gospodarski subjekt može osloniti na sposobnosti

82 | Direktiva 2004/18/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o usklađivanju postupaka za sklapanje ugovora o javnim radovima, ugovora o javnoj nabavi robe te ugovora o javnim uslugama (SL L 134, str. 114.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6, svezak 1., str. 156.).

drugih subjekata, pod uvjetom da su ta pravila povezana s predmetom i ciljevima tog ugovora i da su im proporcionalna.

U predmetu *Wrocław - Miasto na prawach powiatu* glavni postupak vodio se između grada Wrocława (Poljska) i ministra infrastrukture i razvoja, povodom odluke o određivanju financijskog ispravka tom gradu zbog povrede Direktive 2004/18. Odluka se ticala obveze navedene u dokumentaciji za nadmetanje koja se odnosila na postupak javne nabave radova sufinanciranih iz Unijinih fondova, prema kojoj ponuditelj mora izvršiti barem 25 % predmetnih radova korištenjem vlastitih sredstava. U tom pogledu Sud je ocijenio da javni naručitelj ne smije u dokumentaciji za nadmetanje u postupku javne nabave zahtijevati da budući uspješni ponuditelj za taj ugovor mora izvršiti određeni postotak radova koji je njime obuhvaćen korištenjem vlastitih sredstava. Naime, s jedne strane, članak 48. stavak 3. Direktive 2004/18 utvrđuje pravo na korištenje podizvođenjem za izvršenje ugovora, ne ograničavajući to pravo ni na koji način. S druge strane, ako dokumentacija za nadmetanje obvezuje ponuditelje da u svojim ponudama navedu dio ugovora koji eventualno namjeravaju dati u podizvođenje, javni naručitelj, naravno, može zabraniti oslanjanje na podizvoditelje za izvršenje bitnih dijelova ugovora u slučaju da u fazi ispitivanja ponuda i odabira uspješnog ponuditelja nije mogao provjeriti njihove sposobnosti. Međutim, takav doseg svakako nema odredba koja ograničava oslanjanje na podizvoditelje za dio ugovora apstraktno određen kao njegov postotak, i to bez obzira na mogućnost provjeravanja sposobnosti eventualnih podizvoditelja i bez ikakve napomene o tome jesu li zadaci na koje se odnosi bitan dio ugovora.

Naposljetku, u presudi **PFE** (C-689/13, [EU:C:2016:199](#))⁸³ Sud je bio u prilici pojasniti *postupovne zahtjeve koji proizlaze iz Direktive 89/665, u okolnostima u kojima su, nakon provedenog postupka javne nabave, neuspješni i uspješni ponuditelj podnijeli tužbe kojima traže međusobno isključenje iz tog postupka*. Sud je najprije podsjetio da svaka od stranaka u postupku ima legitiman interes za isključivanje ponude ostalih natjecatelja. Na taj način, protutužba uspješnog ponuditelja ne može dovesti do odbijanja tužbe koju je neuspješni ponuditelj podnio protiv odluke o dodjeli ugovora ako se valjanost ponude svakog gospodarskog subjekta osporava u okviru istog postupka. S druge strane, broj sudionika u predmetnom postupku javne nabave, broj onih koji su podnijeli pravno sredstvo i različitost istaknutih pravnih razloga nisu važni za primjenu tog načela razvijenog u sudskoj praksi.

XV. EKONOMSKA I MONETARNA POLITIKA

U području ekonomske i monetarne politike tri presude Suda obilježile su 2016. godinu – dvije se odnose na program potpore bankovnom sektoru na Cipru, a treća se bavi povećanjem kapitala irske banke u uvjetima ozbiljnih poremećaja u gospodarstvu i financijskom sustavu.

Dana 20. rujna 2016. Sud je, okupljen u velikom vijeću, donio presude **Mallis i dr./Komisija i ESB** (C-105/15 P do C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)) i **Ledra Advertising i dr./Komisija i ESB** (C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)).

U prvoj presudi Sud je odbio žalbe podnesene protiv pet rješenja⁸⁴ kojima je Opći sud kao nedopuštene odbacio *tužbe za poništenje izjave Euroskupine od 25. ožujka 2013. o restrukturiranju bankovnog sektora na Cipru*. Sud je potvrdio stajalište Općeg suda ocjenjujući da se sporna izjava Euroskupine nije mogla smatrati zajedničkom odlukom Komisije i Europske središnje banke (u daljnjem tekstu: ESB) koja proizvodi obvezujuće

83| Radi prikaza dijela te presude koji se odnosi na postupovna pitanja vidjeti dio V. „Postupci prema pravu Unije“.

84| Rješenja Općeg suda od 16. listopada 2014., *Mallis i Malli/Komisija i ESB* (T-327/13, [EU:T:2014:909](#)), *Tameio Pronoias Prosopikou Trapezis Kyprou/Komisija i ESB* (T-328/13, [EU:T:2014:906](#)), *Chatzithoma/Komisija i ESB* (T-329/13, [EU:T:2014:908](#)), *Chatziioannou/Komisija i ESB* (T-330/13, [EU:T:2014:904](#)) i *Nikolaou/Komisija i ESB* (T-331/13, [EU:T:2014:905](#))

pravne učinke. Naime, funkcije povjerene Komisiji i ESB-u u okviru Ugovora o uspostavljanju europskog stabilizacijskog mehanizma (ESM) ne podrazumijevaju nikakvu specifičnu ovlast odlučivanja, a aktivnosti tih dviju institucija u okviru istog ugovora obvezuju samo ESM. Okolnost da Komisija i ESB sudjeluju na sastancima Euroskupine ne mijenja narav njezinih izjava. Nadalje, spomenuta izjava Euroskupine ne sadržava nijedan element koji bi upućivao na to da odluka Komisije i ESB-a na teret Cipra stvara zakonsku obvezu provedbe mjera koje ona sadržava, nego je ta izjava samo informativne naravi i ima za cilj informiranje javnosti o postojanju političkog sporazuma između Euroskupine i ciparskih vlasti te odražava zajedničku želju za nastavkom pregovora prema uvjetima utvrđenima u navedenoj izjavi.

Suprotno tomu, Sud je u drugoj presudi prihvatio žalbe podnesene protiv triju rješenja Općeg suda⁸⁵ kojima je potonji odbio kao djelomično nedopuštene i djelomično neosnovane tužbe za poništenje i za naknadu štete u vezi s donošenjem Memoranduma o razumijevanju o specifičnim uvjetima gospodarske politike zaključenog između Cipra i Europskog stabilizacijskog mehanizma. Sud je ocijenio da to što aktivnosti povjerene Komisiji i ESB-u u okviru Ugovora o ESM-u ne podrazumijevaju nikakvu ovlast vlastitog odlučivanja i obvezuju samo ESM ne onemogućava da se od tih dviju institucija zatraži naknada štete zbog njihova navodno nezakonita postupanja prilikom donošenja Memoranduma o razumijevanju u ime ESM-a. Naime, zadaće koje su Komisiji i ESB-u dodijeljene u okviru Ugovora o ESM-u ne mijenjaju temeljnu narav ovlasti koje su tim institucijama dodijeljene UEU-om i UFEU-om. Tako Komisija u okviru Ugovora o ESM-u zadržava svoju ulogu zaštitnice Ugovorâ, tako da bi se trebala suzdržati od potpisivanja memoranduma o razumijevanju ako sumnja u njegovu usklađenost s pravom Unije. Prema tome, prema mišljenju Suda, Opći sud počinio je pogrešku koja se tiče prava utvrdivši da nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu za naknadu štete utemeljenom na nezakonitosti određenih odredaba Memoranduma o razumijevanju isključivo na osnovi tvrdnje da se donošenje tih odredaba ne može formalno pripisati ni Komisiji ni ESB-u.

Nadalje, budući da je stanje postupka to dopuštalo, Sud je sam donio odluku o tužbi za naknadu štete. U tom pogledu on je podsjetio da je uspostavljanje izvanugovorne odgovornosti Unije podvrgnuto ispunjenju niza uvjeta, među kojima je i nezakonitost postupanja koje se prigovara instituciji Unije, za što je potrebno utvrditi dovoljno ozbiljnu povredu pravnog pravila koje ima za cilj dodijeliti prava pojedincima. Kada je riječ o tom uvjetu, Sud je istaknuo da je u predmetnom slučaju mjerodavno pravno pravilo kojem je cilj dodijeliti prava pojedincima članak 17. stavak 1. Povelje o temeljnim pravima, u kojem se navodi da svatko ima pravo na vlasništvo nad svojom na zakonit način stečenom imovinom. Iako se Povelja ne odnosi na države članice kada ne provode pravo Unije, svakako se obraća – i to bez ograničenja – njezinim institucijama, čak i onda kada djeluju izvan pravnog okvira Unije, kao što je to u slučaju ESM-a. Komisija je stoga dužna osigurati sukladnost memoranduma poput pobijanog s temeljnim pravima utvrđenima u Povelji. Slijedom navedenoga, prema mišljenju Suda, taj uvjet utvrđivanja izvanugovorne odgovornosti Unije u ovom slučaju nije ispunjen. Naime, donošenjem spomenutog memoranduma ispunjava se cilj od općeg interesa koji Unija slijedi, a to je očuvanje stabilnosti bankarskog sustava europodručja. Uzimajući u obzir taj cilj, narav razmatranih mjera i neposredni rizik od financijskog gubitka kojem bi deponenti bili izloženi u slučaju stečaja dotičnih banaka, spomenute mjere ne predstavljaju prekomjerno i neprihvatljivo uplitanje kojim se nanosi šteta samoj biti prava deponenata na vlasništvo i, slijedom toga, ne mogu se smatrati neopravdanim ograničenjima tog prava.

Kao drugo, u presudi **Dowling i dr.** (C-41/15, [EU:C:2016:836](#)), donesenoj 8. studenoga 2016., Sud se, okupljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *sukladnosti s pravom Unije povećanja kapitala banke što su ga naložila irska javna tijela bez odobrenja glavne skupštine te banke, u uvjetima teških poremećaja u gospodarstvu i financijskom sustavu države članice*. Glavni postupak vodio se između članova i dioničara društva koje je vlasnik kreditne institucije i irskog ministra financija, a ticao se njihova zahtjeva za ukidanje rješenja što ga je na ministrov zahtjev

85| Rješenja Općeg suda od 10. studenoga 2014., *Ledra Advertising/Komisija i ESB* (T-289/13, [EU:T:2014:981](#)), *Eleftheriou i dr./Komisija i ESB* (T-291/13, [EU:T:2014:978](#)) i *Theophilou/Komisija i ESB* (T-293/13, [EU:T:2014:979](#))

donio High Court, a kojim se društvu nalaže povećanje kapitala i izdavanje novih dionica u korist ministra po cijeni nižoj od njihove nominalne vrijednosti. Mjera, čiji je cilj dokapitalizacija spomenute kreditne institucije, donesena je u okviru dokapitalizacije domaćih banaka, u skladu s obvezama koje proizlaze iz Provedbene odluke 2011/77 o odobravanju financijske pomoći Unije Irskoj⁸⁶.

U tom pogledu Sud je istaknuo da je cilj Direktive 77/91⁸⁷ najmanje jednakovrijedna zaštita i za dioničare i za vjerovnike dioničkih društava. Mjere propisane tom direktivom u vezi s osnivanjem te održavanjem, povećanjem i smanjenjem kapitala tih društava jamče navedenu zaštitu od akata tijela tih društava i stoga se odnose na njihovo redovno poslovanje.

Međutim, rješenje o kojem je riječ u glavnom postupku izvanredna je mjera u uvjetima ozbiljnih poremećaja u gospodarstvu i financijskom sustavu čiji je cilj izbjegavanje sustavnog rizika za financijsku stabilnost Unije. Slijedom toga, Direktivi 77/91 ne protivi se takva izvanredna mjera koju su u teškoj gospodarskoj situaciji poput predmetne donijela nacionalna tijela bez odobrenja glavne skupštine društva, s ciljem izbjegavanja sustavnog rizika za Uniju. Prema mišljenju Suda, iako postoji očit javni interes za osiguranje snažne i dosljedne zaštite dioničara i vjerovnika u Uniji, ne može se smatrati da on u svim okolnostima prevladava nad općim interesom koji se sastoji od jamčenja stabilnosti financijskog sustava Unije koji je uspostavljen Ugovorima.

XVI. SOCIJALNA POLITIKA

U području socijalne politike mogu se spomenuti dvije presude, koje se tiču zabrane diskriminacije na temelju dobi.

Kao prvo, u presudi **DI** (C-441/14, [EU:C:2016:278](#)), koju je 19. travnja 2016. donijelo veliko vijeće, Sud je prihvatio *moгуćnost pozivanja na opće načelo zabrane diskriminacije na temelju dobi, kako je konkretizirano u Direktivi 2000/78*⁸⁸, uključujući sporove između pojedinaca, i pojasnio koje su to obveze nacionalnog suda u slučaju nesukladnosti domaće sudske prakse s pravom Unije. U glavnom postupku sporna je bila valjanost nacionalnog propisa prema kojem zaposlenik nema pravo na otpremninu ako može ostvariti pravo na starosnu mirovinu koju mu njegov poslodavac plaća na temelju mirovinskog sustava kojemu je pristupio prije nego što je navršio 50 godina, neovisno o tome hoće li odlučiti ostati na tržištu rada ili otići u mirovinu.

Sud je najprije pojasnio da se Direktivom 2000/78 samo konkretizira opće načelo zabrane diskriminacije na temelju dobi u području zaposlenja i rada pa se na njega moguće pozvati i u sporu između pojedinaca u kojem se osporava nacionalni propis poput onoga u predmetnom slučaju.

Sud je potom podsjetio da obveza država članica da postignu rezultat koji proizlazi iz direktive obuhvaća i pravosudna tijela. S tim u vezi, Sud je upozorio na to da zahtjev tumačenja u skladu s pravom Unije uključuje obvezu za nacionalne sudove da izmijene, ako je to potrebno, ustaljenu sudsku praksu ako se ona temelji na tumačenju nacionalnog prava koje nije u skladu s ciljevima direktive. Tu obvezu ne mogu dovesti u pitanje

86 | Provedbena odluka Vijeća 2011/77/EU od 7. prosinca 2010. o odobravanju financijske pomoći Unije Irskoj (SL 2011., L 30, str. 34.)

87 | Druga direktiva Vijeća 77/91/EEZ od 13. prosinca 1976. o koordinaciji zaštitnih mehanizama koje, radi zaštite interesa članica i ostalih, države članice zahtijevaju od trgovačkih društava u smislu članka 58. stavka 2. Ugovora, s obzirom na osnivanje dioničkih društava i održavanje i promjenu njihovog kapitala, a s ciljem ujednačavanja tih zaštitnih mehanizama (SL 1977., L 26, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 3.)

88 | Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.)

ni načelo pravne sigurnosti ni načelo zaštite legitimnih očekivanja ni mogućnost pojedinca da se pozove na odgovornost dotične države članice za povredu prava Unije.

Kao drugo, u presudi **Salaberria Sorondo** (C-258/15, [EU:C:2016:873](#)) od 15. studenoga 2016. veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o postojanju *diskriminacije na temelju dobi u okviru ograničenja zapošljavanja policijskih službenika na kandidate koji nisu navršili određenu dob*. U predmetnom slučaju bila je riječ o natječaju namijenjenom zapošljavanju policijskih službenika Autonomne zajednice Baskije, koji zahtijeva da kandidati budu mlađi od 35 godina. Zainteresirana osoba, starija od 35 godina, istaknula je da se tim zahtjevom povređuje, među ostalim, Direktiva 2000/78⁸⁹.

Sud je ocijenio da se članku 2. stavku 2. Direktive 2000/78 u vezi s njezinim člankom 4. stavkom 1. ne protivi nacionalni propis koji zahtijeva da kandidati za radna mjesta policijskih službenika koji imaju sve operativne odnosno izvršne zadaće budu mlađi od 35 godina. Posjedovanje posebnih fizičkih sposobnosti za ispunjavanje triju ključnih zadaća policije Autonomne zajednice – zaštite osoba i imovine, osiguravanja slobodnog izvršavanja njihovih prava i sloboda te brige o sigurnosti građana – može se, u smislu članka 4. stavka 1. Direktive 2000/78, smatrati stvarnim i odlučujućim uvjetom za obavljanje zanimanja o kojem je riječ. Prema tome, može se smatrati da je propis poput predmetnoga, s jedne strane, prikladan za ostvarivanje cilja koji se sastoji u osiguravanju operativne spremnosti i dobrog funkcioniranja dotične policijske službe i da, s druge strane, ne prekoračuje ono što je nužno za njegovo postizanje. Naime, taj cilj zahtijeva da se, u svrhu ponovne uspostave zadovoljavajuće dobne strukture, posebne fizičke sposobnosti predvide ne samo statički, prilikom ispita u okviru natječaja za zapošljavanje, nego i dinamički, uzimajući u obzir godine službe koje će službenik ostvariti nakon zapošljavanja.

XVII. ZAŠTITA POTROŠAČA

U području zaštite potrošača pet presuda zaslužuje osobitu pozornost. Prva se odnosi na ugovore o potrošačkim kreditima, sljedeće tri tiču se nepoštenih ugovornih odredaba, a osobito nadležnosti nacionalnih sudova za provođenje nadzora, dok se posljednji predmet bavi prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama koje se navode na hrani.

Kao prvo, u spojenim predmetima u kojima je 21. prosinca 2016. donesena presuda **Gutiérrez Naranjo i dr.** (C-154/15, C-307/15 i C-308/15, [EU:C:2016:980](#)) veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *nacionalnom propisu kojim se vremenski ograničava potrošačevo pravo na povrat iznosa koji su neosnovano plaćeni na temelju nepoštenih ugovornih odredbe u smislu Direktive 93/13 o nepoštenim uvjetima*⁹⁰. Glavni postupci ticali su se odredaba unesenih u ugovore o hipotekarnom zajmu koje su predviđale minimalnu stopu ispod koje se promjenjiva kamatna stopa ne može smanjivati. Iako su te odredbe o najnižoj kamatnoj stopi proglašene nepoštenima u ranijoj presudi nacionalnog vrhovnog suda, a u svjetlu sudske prakse Suda koja se odnosi na tumačenje Direktive 93/13, taj nacionalni sud ograničio je u svim slučajevima restitucijske učinke proglašenja ništavosti spomenutih odredaba na iznose neosnovano plaćene nakon proglašenja njegove ključne presude. U tim uvjetima sud koji je uputio zahtjev, kojem su se obratili potrošači pogođeni primjenom spomenutih odredaba o najnižoj kamatnoj stopi, dvoji o tome je li takvo vremensko ograničavanje učinaka proglašenja ništavosti sukladno s Direktivom 93/13.

89 | Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.)

90 | Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

U svojoj presudi Sud je naglasio da utvrđenje nepoštenosti određene ugovorne odredbe u smislu Direktive 93/13 mora omogućavati ponovno uspostavljanje situacije u kojoj bi potrošač bio da ta odredba nije postojala. Slijedom toga, u predmetnom slučaju utvrđenje nepoštenosti odredaba o najnižoj kamatnoj stopi trebalo je omogućiti povrat koristi neosnovano stečenih na potrošačevu štetu. U tom pogledu Sud je pojasnio da, iako nacionalni sud može odlučiti da njegova presuda, u interesu pravne sigurnosti, ne smije zahvaćati situacije o kojima je konačno odlučeno ranijim sudskim odlukama, samo on može odlučivati o vremenskim ograničenjima koja se primjenjuju na njegovo tumačenje odredbe prava Unije. Nadalje, budući da vremensko ograničavanje učinaka ništavosti odredaba o najnižoj kamatnoj stopi kakvo je prihvatio nacionalni vrhovni sud uskraćuje potrošačima pravo na puni povrat iznosa koje su neosnovano platiti, potonjima pruža nepotpunu i nedostatnu zaštitu. U tim okolnostima, spomenuto ograničavanje ne predstavlja ni primjeren ni učinkovit način da se zaustavi primjena te vrste odredaba, protivno onomu što je propisano Direktivom. Na taj način, Sud je ocijenio da se pravu Unije protivi navedeno vremensko ograničavanje restitucijskih učinaka ništavosti nepoštenih odredbe.

Kao drugo, u presudi **Radlinger i Radlingerová** (C-377/14, [EU:C:2016:283](#)), donesenoj 21. travnja 2016., Sud je pojasnio, u kontekstu stečajnog postupka, nadležnost nacionalnog suca da po službenoj dužnosti ispituje poštuju li prodavatelji robe i pružatelji usluga pravila prava Unije u području zaštite potrošača. Glavni postupak ticao se češkog propisa koji nacionalnim sudovima ne priznaje takvu nadležnost u pogledu odredaba ugovora o potrošačkom kreditu.

Sud je najprije utvrdio da se članku 7. stavku 1. Direktive 93/13 o nepoštenim uvjetima⁹¹ protivi takav nacionalni propis koji, s jedne strane, ne dopušta ispitivanje odredaba spomenutog ugovora, čak i u slučaju kad taj sud raspolaže potrebnim pravnim i činjeničnim elementima, i koji, s druge strane, ovlašćuje spomenuti sud na ispitivanje samo nekih tražbina i samo u odnosu na određen broj prigovora. Nadalje, Sud je naglasio da, u skladu s člankom 10. stavkom 2. Direktive 2008/48 o ugovorima o potrošačkim kreditima⁹², nacionalni sud pred kojim se vodi spor o tražbinama koje se temelje na takvom ugovoru također mora po službenoj dužnosti ispitati jesu li informacije o kreditu koje moraju biti sadržane u ugovoru (poput efektivne kamatne stope) u njemu jasno i sažeto naznačene. Posljedično, nacionalni sud dužan je poduzeti sve mjere koje su predviđene nacionalnim pravom u slučaju povrede te obveze. Sankcije izrečene u tom kontekstu moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće, u smislu članka 23. Direktive 2008/48.

Sud je također pojasnio da na temelju te direktive pojam „ukupan iznos kredita” koji treba biti naveden u ugovoru o kreditu ne može uključivati iznose koji ulaze u „ukupne troškove kredita” poput upravnih troškova, kamata, naknada i drugih vrsta troškova koje mora snositi potrošač. Nedopušteno uključenje tih iznosa u ukupan iznos kredita ima za posljedicu nižu procjenu efektivne kamatne stope i, slijedom toga, utječe na točnost informacija koje je vjerovnik morao navesti u ugovoru o kreditu. Naposljetku, kada je riječ o ispitivanju nepoštenosti ugovornih kazni prema potrošaču koji ne ispunjava obveze, Sud je istaknuo da je nacionalni sud dužan ocijeniti kumulativni učinak svih odredaba ugovora i, u slučaju da utvrdi nepoštenost više njih, izuzeti iz primjene sve takve odredbe, a ne samo neke od njih.

Kao treće, u predmetu u kojem je 18. veljače 2016. donesena presuda **Finanmadrid EFC** (C-49/14, [EU:C:2016:98](#)) Sud je pružio pojašnjenja o širini nadležnosti nacionalnog suda da se izjašnjava o ništavosti nepoštenih odredbe sadržane u potrošačkom ugovoru u okviru postupka izdavanja platnog naloga. Taj se predmet ticao španjolskog

91 | Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

92 | Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL L 133, str. 66. i ispravci u SL 2009., L 207, str. 14., SL 2010., L 199, str. 40., SL 2011., L 234, str. 46. i SL 2015., L 36, str. 15.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58.)

propisa koji, s jedne strane, ne predviđa angažman suda u postupku izdavanja platnog naloga, osim u iznimnim slučajevima, i koji, s druge strane, tom sudu ne dopušta ni to da po službenoj dužnosti ispita moguće postojanje nepoštenih odredaba u okviru izdavanja takvog naloga.

U tom pogledu Sud je ocijenio da bi potrošač mogao biti suočen s ovršnom ispravom a da ni u jednom trenutku tijekom postupka nije uživao jamstvo provođenja ocjene nepoštenosti spornih ugovornih odredaba, ako su odvijanje i posebnosti španjolskog postupka izdavanja platnog naloga takvi da se u slučaju nepostojanja okolnosti koje dovode do intervencije suda postupak izdavanja platnog naloga obustavlja bez mogućnosti nadzora postoje li nepoštene odredbe u ugovoru što su ga prodavatelj robe i pružatelj usluga sklopili s potrošačem i ako sud koji odlučuje o ovrši platnog naloga nije nadležan po službenoj dužnosti ocjenjivati postoje li takve odredbe. Takav postupovni sustav može narušiti djelotvornost zaštite prava proizišlih iz Direktive 93/13. Naime, djelotvornu zaštitu tih prava moguće je zajamčiti samo ako spomenuti postupovni sustav dopušta u okviru postupka izdavanja platnog naloga ili postupka njegove ovrhe nadzor po službenoj dužnosti moguće nepoštene naravi odredaba sadržanih u dotičnom ugovoru.

Prema mišljenju Suda, takvo stajalište ne može dovesti u pitanje činjenica da nacionalno postupovno pravo daje odluci tijela koje razmatra prijedlog za izdavanje platnog naloga snagu pravomoćno presuđene stvari i priznaje joj učinke istovrsne onima sudske odluke. Naime, takav propis ne pokazuje se sukladnim s načelom djelotvornosti jer u postupcima koje su pokrenuli prodavatelji robe i pružatelji usluga, a u kojima su potrošači tuženici, čini nemogućim ili pretjerano teškim primjenu zaštite koju Direktiva 93/13 nastoji pružiti potonjima.

Kao četvrto, dana 8. prosinca 2016. u presudi **Verein für Konsumenteninformation** (C-127/15, [EU:C:2016:934](#)) Sud je bio u prilici pojasniti, s jedne strane, *područje primjene Direktive 2008/48*⁹³ i, s druge strane, *iznimke od tom direktivom propisane obveze informiranja potrošača prije sklapanja ugovora*. Glavni postupak vodio se između udruženja za informiranje potrošača i agencije za naplatu potraživanja, u vezi s njezinom praksom koja se sastojala u sklapanju sporazumâ s potrošačima o reprogramiranju duga koji su se odnosili na odobrenje odgode plaćanja a da im prije sklapanja ugovora nisu pružene informacije.

Budući da se Direktiva 2008/48 ne primjenjuje na ugovore o kreditu bez kamata i drugih troškova, Sud je najprije pojasnio da sporazum o reprogramiranju kredita koji je sklopljen između potrošača i vjerovnika uz posredovanje agencije za naplatu potraživanja nije sporazum „bez plaćanja pristojbi” u smislu te odredbe jer se njime potrošač obvezuje platiti ne samo ukupan iznos kredita nego i kamate ili troškove koji nisu bili predviđeni prvotnim ugovorom u skladu s kojim je navedeni kredit bio odobren. Takva tvrdnja ne može se dovesti u pitanje činjenicom da kumulirani iznosi kamata i troškova predviđenih takvim sporazumom ne prelaze one koji bi se trebali platiti kada ne bi bilo sporazuma među strankama, a u skladu s nacionalnim propisima.

Sud je k tome ocijenio da agenciju za naplatu potraživanja koja u vjerovnikovo ime sklapa sporazum o reprogramiranju neplaćenog kredita, ali koja tek podredno djeluje u svojstvu posrednika, treba smatrati kreditnim posrednikom u smislu Direktive 2008/48 i stoga nije podvrgnuta obvezi pružanja informacija potrošaču prije sklapanja ugovora u skladu s člancima 5. i 6. te direktive. Sud je, međutim, naglasio da ta iznimka od obveze pružanja informacija prije sklapanja ugovora ne utječe ni na razinu zaštite potrošača predviđenu Direktivom 2008/48 ni na obvezu vjerovnika da vodi računa o tome da potrošač prije sklapanja ugovora dobije informacije navedene u člancima 5. i 6. te direktive.

93 | Direktiva 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL L 133, str. 66.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58.)

Kao peto i posljednje, u presudi **Verband Sozialer Wettbewerb** (C-19/15, [EU:C:2016:563](#)), donesenoj 14. srpnja 2016., Sud je bio pozvan utvrditi *ulaze li u područje primjene Uredbe br. 1924/2006⁹⁴ prehrambene i zdravstvene tvrdnje o određenoj hrani koje su iznesene u komercijalnoj komunikaciji i usmjerene isključivo na stručne krugove*. Glavni postupak vodio se između udruge za zaštitu tržišnog natjecanja i društva koje prodaje dodatak hrani, a ticao se promidžbenog pisma koje je potonje poslalo isključivo liječnicima. U tim okolnostima udruga je, među ostalim, tvrdila da spomenuto pismo sadržava zdravstvene tvrdnje koje su zabranjene Uredbom br. 1924/2006.

U svojoj presudi Sud je ocijenio da te prehrambene i zdravstvene tvrdnje čine komercijalnu komunikaciju koja ulazi u područje primjene Uredbe br. 1924/2006, čak i ako ona nije namijenjena krajnjem potrošaču, nego isključivo stručnim krugovima. Naime, pojam „komercijalna komunikacija” u smislu te uredbe obuhvaća osobito komunikaciju u obliku oglašavanja hrane namijenjenu njezinoj izravnoj ili neizravnoj promidžbi. Međutim, takva se komunikacija također može odvijati promidžbenim pismom koje subjekti u poslovanju s hranom upućuju stručnim krugovima u smislu te uredbe, kako bi ti stručnjaci, ako je to potrebno, preporučili svojim pacijentima kupnju i/ili konzumaciju navedene hrane.

Nadalje, ne može se isključiti da bi sami stručni krugovi mogli biti zavedeni netočnim, zavaravajućim ili lažnim prehrambenim ili zdravstvenim tvrdnjama, što bi ih dovelo u opasnost da krajnjim potrošačima u dobroj vjeri prenesu pogrešne informacije. Slijedom navedenoga, prema mišljenju Suda, primjena Uredbe br. 1924/2006 na prehrambene i zdravstvene tvrdnje u komercijalnoj komunikaciji namijenjenoj stručnim krugovima pridonosi visokoj razini zaštite potrošača u okviru unutarnjeg tržišta.

XVIII. OKOLIŠ

Dana 8. studenoga 2016. u presudi **Lesoochranárske zoskupenie VLK** (C-243/15, [EU:C:2016:838](#)) Sud je, sastavljen u velikom vijeću, razmatrao *protive li se članku 47. Povelje o temeljnim pravima u vezi s člankom 9. Arhuške konvencije⁹⁵ određena nacionalna postupovna pravila koja se tiču učinaka podnošenja žalbe udruge za zaštitu okoliša protiv odluke o odobrenju projekta*. Glavni postupak pokrenut je povodom odbijanja da se udrugi za zaštitu okoliša prizna status stranke u upravnom postupku izdavanja odobrenja za projekt koji bi se trebao provesti na zaštićenom području, na temelju članka 6. stavka 3. Direktive 92/43⁹⁶. Budući da je žalba udruge protiv tog odbijanja odbijena zato što je spomenuti upravni postupak zaključen u meritumu prije donošenja konačne sudske odluke o njezinu svojstvu „stranke u postupku”, sud koji je uputio zahtjev pita protivi li se pravu Unije takvo tumačenje postupovnih pravila, upozoravajući na postojanje još jednog pravnog lijeka koji udruga može podnijeti glede merituma nakon donošenja upravne odluke o odobrenju.

U tom pogledu Sud je, s jedne strane, podsjetio da organizacija za zaštitu okoliša koja ispunjava zahtjeve navedene u članku 2. stavku 5. Arhuške konvencije ima pravo u smislu njezina članka 6. sudjelovati u postupku donošenja odluke po zahtjevu za odobrenje projekta koji može imati značajan učinak na okoliš jer u okviru tog

94 | Uredba (EZ) br. 1924/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. prosinca 2006. o prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama koje se navode na hrani (SL L 404, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 7., str. 172.)

95 | Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša potpisana je u Aarhusu 25. lipnja 1998. te potvrđena u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 2005/370/EZ od 17. veljače 2005. (SL L 124, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 3., str. 10.)

96 | Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 2., str. 14.), posljednji put izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. o prilagodbi određenih direktiva u području okoliša zbog pristupanja Republike Hrvatske (SL L 158, str. 193.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 27., str. 143.)

postupka treba biti donesena jedna od odluka iz članka 6. stavka 3. Direktive 92/43. Kada je riječ o pravu na djelotvorno pravno sredstvo, utvrđenom u članku 47. Povelje, Sud je, s druge strane, napomenuo da odluke koje donose nadležna tijela državne vlasti u okviru spomenutog članka 6. stavka 3. Direktive 92/43 ulaze u područje primjene članka 9. stavka 2. Arhuške konvencije. Ta odredba ograničava marginu prosudbe kojom države članice raspolažu prilikom određivanja vrsta pravnih sredstava kako bi se „dotičnoj javnosti“ osigurao „širok pristup pravosuđu“.

Prema tome, Sud je zaključio da se članku 47. Povelje, zajedno s člankom 9. stavcima 2. i 4. Arhuške konvencije, time što jamči pravo na djelotvornu sudsku zaštitu u uvjetima u kojima je osiguran širok pristup pravosuđu, protivi to da se udruzi za zaštitu okoliša odbije zahtjev za uključivanje u postupak u svojstvu stranke zato što je u predmetnom slučaju upravni postupak zaključen. U tom pogledu Sud je naglasio da bi status stranke u upravnom postupku, da joj je bio dodijeljen, spomenutoj udruzi omogućio da aktivnije sudjeluje u postupku odlučivanja, relevantnije razvijajući svoje argumente o rizicima negativnih utjecaja planiranog projekta na cjelovitost zaštićenog područja, a što bi nadležna nacionalna tijela morala uzeti u obzir prije odobrenja i provedbe tog projekta. Sud je usto istaknuo da se zaključivanjem upravnog postupka izdavanja odobrenja prije donošenja odluke o zahtjevu za uključivanje u taj postupak povređuju prethodno navedene odredbe Povelje i Arhuške konvencije, s obzirom na to da je svojstvo „stranke u postupku“ prijeko potrebno kako bi se zatražilo poništenje odluke o odobrenju projekta koji bi se trebao provesti na zaštićenom području.

U presudi **Borealis Polyolefine i dr.** (C-191/14, C-192/14, C-295/14, C-389/14 i C-391/14 do C-393/14, [EU:C:2016:311](#)), donesenoj 28. travnja 2016., Sud se izjašnjavao o valjanosti članka 15. stavka 3. Odluke 2011/278⁹⁷, članka 4. Odluke 2013/448⁹⁸ i Priloga II. potonjoj odluci. U glavnom postupku više poduzetnika osporavalo je valjanost nacionalnih odluka o dodjeli emisijskih jedinica stakleničkih plinova za razdoblje od 2013. do 2020. U tim je odlukama primijenjen jedinstven međusektorski faktor korekcije predviđen u članku 10.a stavku 5. Direktive 2003/87⁹⁹, to jest faktor korekcije koji se primjenjuje kada je količina besplatnih jedinica koje su privremeno dodijelile države članice veća od maksimalne količine besplatnih jedinica koju je utvrdila Komisija. U prilog tužbi njezini podnositelji ističu, među ostalim, da su odluke 2011/278 i 2013/448, koje sadržavaju mjere za provedbu Direktive 2003/87, djelomično nevaljane.

Kao prvo, Sud je utvrdio da je Odluka 2011/278, kojom je isključeno uzimanje u obzir emisija proizvođača električne energije prilikom određivanja maksimalne godišnje količine besplatnih jedinica, valjana. Naime, iz Direktive 2003/87 proizlazi da se, za razliku od emisija koje ispuštaju industrijska postrojenja, emisije proizvođača električne energije nikada ne uzimaju u obzir u tu svrhu. Sud smatra da je takav asimetrični tretman predmetnih emisija, kojim se ograničava broj raspoloživih jedinica, u skladu s glavnim ciljem Direktive 2003/87, smanjenjem emisija stakleničkih plinova.

Kada je, kao drugo, riječ o valjanosti odredaba Odluke 2013/448, kojom se utvrđuje jedinstven međusektorski faktor korekcije za razdoblje od 2013. do 2020. godine, Sud je iz konteksta i svrhe Direktive 2003/87 zaključio da se Komisija prilikom određivanja maksimalne godišnje količine jedinica dužna referirati isključivo na emisije onih postrojenja koja se uključe u sustav Zajednice počevši od 2013. godine. Međutim, budući da je Komisija

97| Odluka Komisije 2011/278/EU od 27. travnja 2011. o utvrđivanju prijelaznih propisa na razini Unije za usklađenu besplatnu dodjelu emisijskih jedinica na temelju članka 10.a Direktive 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL L 130, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 29., str. 27.)

98| Odluka Komisije 2013/448/EU od 5. rujna 2013. o nacionalnim provedbenim mjerama za prijelaznu besplatnu dodjelu emisijskih jedinica stakleničkih plinova u skladu s člankom 11. stavkom 3. Direktive 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (SL L 240, str. 27.)

99| Direktiva 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 2003. o uspostavi sustava trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova unutar Zajednice i o izmjeni Direktive Vijeća 96/61/EZ (SL L 275, str. 32.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 9., str. 28.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. (SL L 140, str. 63.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 30., str. 3.)

uzela u obzir podatke određenih država članica o emisijama koje potječu od novih aktivnosti postrojenja koja su prije 2013. već podvrgnuta sustavu trgovanja jedinicama, Sud je utvrdio da njihovo uvrštavanje u izračun ukupne godišnje količine jedinica nije u skladu sa zahtjevima iz članka 10.a Direktive 2003/87, kojoj se protivi i faktor korekcije utvrđen u članku 4. Odluke 2013/448 i u Prilogu II. toj odluci. Posljedično, Sud je zaključio da su članak 4. Odluke 2013/448 i Prilog II. toj odluci nevaljani.

Međutim, Sud je ograničio vremenske učinke proglašenja nevaljanosti kako bi uzeo u obzir opasnost od teških posljedica za velik broj pravnih odnosa nastalih u dobroj vjeri i ciljeve Direktive 2003/87.

XIX. MEĐUNARODNI SPORAZUMI

Kad je riječ o međunarodnim sporazumima, mogu se istaknuti tri presude koje su se bavile različitim sporazumima o pridruživanju.

U presudi **Genc** (C-561/14, [EU:C:2016:247](#)) od 12. travnja 2016. veliko vijeće Suda bilo je pozvano tumačiti *klauzulu o mirovanju (standstill)* iz članka 13. Odluke br. 1/80 Vijeća za pridruživanje EEZ-Turska¹⁰⁰ kojom se državama članicama i Turskoj zabranjuje uvođenje novih ograničenja uvjeta pristupa zaposlenju radnika i članova njihovih obitelji koji zakonito borave na njihovu državnom području. U glavnom postupku maloljetni turski državljanin koji boravi u Turskoj, a čiji otac, također turskog državljanstva, posjeduje dozvolu boravka na neodređeno vrijeme u Danskoj, gdje trajno boravi kao zaposlena osoba, podnio je zahtjev za dozvolu boravka. Taj su zahtjev nadležna danska tijela odbila na temelju nacionalne odredbe koja je donesena nakon što je u Danskoj stupila na snagu Odluka br. 1/80¹⁰¹. Prema toj odredbi, a u svrhu spajanja obitelji, maloljetno dijete mora imati dovoljne veze s državom, što nije slučaj ako je zahtjev podnesen nakon roka od dvije godine od dana kada je roditelju izdana dozvola za boravak.

Pozivajući se na tumačenje dano u presudi *Dogan*¹⁰², Sud je ocijenio da nacionalni propis države članice koji otežava spajanje obitelji postrožujući uvjete za prvi ulazak maloljetne djece turskih državljana koji u toj državi borave kao radnici u odnosu na uvjete koji su vrijedili u vrijeme stupanja na snagu Odluke br. 1/80 i koji, prema tome, mogu utjecati na ekonomsku aktivnost tih turskih državljana u spomenutoj državi članici čini novo ograničenje njihova slobodnog kretanja kao radnika.

Prema mišljenju Suda, nedvojbeno je da cilj ostvarivanja uspješne integracije maloljetnog djeteta može biti važan razlog u općem interesu koji opravdava takvu mjeru. Međutim, činjenica da se ispunjavanje uvjeta dovoljnih veza s državom domaćinom ne ocjenjuje s obzirom na osobnu situaciju djece, nego s obzirom na kriterij nepovezan s mogućnošću integriranja u dotičnoj državi članici, kao što je rok od dana odobravanja dozvole stalnog boravka dotičnom roditelju do dana podnošenja zahtjeva za spajanje obitelji, može dovesti do diskriminacije koja se ne može opravdati pravom Unije.

U presudi **SECIL** (C-464/14, [EU:C:2016:896](#)), donesenoj 24. studenoga 2016., Sud je bio u prilici izjasniti se o *usporodnoj primjenjivosti odredaba UFEU-a i euro-mediteranskih sporazuma o pridruživanju, to jest sporazuma*

100| Odluka br. 1/80 Vijeća za pridruživanje od 19. rujna 1980. o razvoju pridruživanja, priložena Sporazumu o pridruživanju između Europske ekonomske zajednice i Turske koji su u Ankari 12. rujna 1963. potpisale Republika Turska, s jedne strane, i države članice EEZ-a i Zajednica, s druge strane, te koji je sklopljen, odobren i potvrđen u ime Zajednice Odlukom Vijeća 64/732/EEZ od 23. prosinca 1963. (SL 1964., 217, str. 3685.)

101| Članak 9. stavak 13. danskog Zakona o strancima, koji je uveden Zakonom br. 427 od 9. lipnja 2004.

102| Presuda Suda od 10. srpnja 2014., *Dogan* (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#))

*EZ-Tunis*¹⁰³ i *EZ-Libanon*¹⁰⁴, čiji je cilj, među ostalim, uspostaviti uvjete za postupnu liberalizaciju trgovine kapitalom. U okviru spora između društva sa sjedištem u Portugalu i poreznih tijela te države Sudu je, među ostalim, postavljeno pitanje povređuje li dva gore navedena sporazuma i članke 63. do 65. UFEU-a porezni propis na temelju kojeg to društvo pod određenim uvjetima može odbiti od svoje porezne osnovice dividende koje je primilo od društva sa sjedištem u istoj državi članici, ali ne i one primljene od društva sa sjedištem u Tunisu ili Libanonu.

Nakon što je ispitao predmet i svrhu tih sporazuma, Sud je zaključio da članak 34. Sporazuma EZ-Tunis i članak 31. Sporazuma EZ-Libanon imaju izravan učinak u pogledu slobodnog kretanja kapitala. Sud je potom utvrdio da sporni nacionalni propis može odvratiti društva sa sjedištem u Portugalu od ulaganja svojeg kapitala u društva s poslovnim nastanom u trećim državama, kao što su to Republika Tunis i Libanonska Republika, i stoga čini načelno zabranjeno ograničenje slobodnog kretanja kapitala, ne samo na temelju članka 63. UFEU-a nego i na temelju gore navedenih odredaba sporazuma.

Međutim, Sud je istaknuo da se takvo ograničenje može opravdati važnim razlozima u općem interesu koji se temelje na nužnosti osiguranja učinkovitog poreznog nadzora. To može biti slučaj kada se pokaže nemogućim da porezna tijela dotične države članice dobiju podatke od treće države koji im omogućavaju da provjere jesu li ispunjeni svi uvjeti za odbijanje dividendi koje je primilo društvo sa sjedištem u toj državi članici. Međutim, Sud je pojasnio da se odbijanje odobravanja djelomičnog odbitka, načelno primjenjivog u slučaju u kojem dohodak proizlazi iz dobiti koja zapravo nije oporezovana, ne može opravdati nužnošću osiguranja učinkovitog poreznog nadzora ako se taj djelomični odbitak može primijeniti na situacije u kojima je nemoguće provjeriti je li društvo koje raspodjeljuje dobit oporezovano u državi koje je rezident.

Kada je riječ o mogućnosti utvrđenoj u članku 64. stavku 1. UFEU-a da država članica u odnosima s trećim državama nastavi primjenjivati ograničenja određenih kretanja kapitala koja se protive članku 63. UFEU-a, pod uvjetom da su već postojala na dan 31. prosinca 1993., Sud je pojasnio da taj vremenski uvjet zahtijeva da je pravni okvir koji sadržava spomenuto ograničenje bio dio pravnog poretka predmetne države članice neprekidno od tog datuma. U protivnom bi država članica mogla u svakom trenutku ponovno uvesti ograničenja kretanja kapitala u treće države ili iz njih, a koja su na dan 31. prosinca 1993. postojala u nacionalnom pravnom poretku, ali nisu bila zadržana. U tom pogledu Sud je ocijenio da se država članica odriče mogućnosti predviđene u članku 64. stavku 1. UFEU-a kada, bez formalnog stavljanja izvan snage ili izmjene postojećeg propisa, sklopi međunarodni sporazum, poput sporazuma o pridruživanju koji u odredbi s izravnim učinkom propisuje liberalizaciju jedne kategorije kapitala iz spomenutog članka 64. stavka 1. Ta izmjena pravnog okvira stoga se u svojim učincima na mogućnost pozivanja na članak 64. stavak 1. UFEU-a mora izjednačiti s donošenjem novog propisa koji počiva na logici drukčijoj od one postojećeg.

103|Euro-mediteranski sporazum o pridruživanju između Europskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Republike Tunis, s druge strane, potpisan u Bruxellesu 17. srpnja 1995. i odobren u ime Europske zajednice i Europske zajednice za ugljen i čelik Odlukom Vijeća i Komisije 98/238/EZ, EZUČ od 26. siječnja 1998. (SL L 97, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 12., str. 15.)

104|Euro-mediteranski sporazum o pridruživanju između Europske zajednice i njezinih država članica, s jedne strane, i Libanonske Republike, s druge strane, potpisan u Luxembourg 17. lipnja 2002. i odobren u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 2006/356/EZ od 14. veljače 2006. (SL L 143, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 72., str. 3.)

U presudi **Vijeće/Front Polisario** (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)), koju je veliko vijeće donijelo 21. prosinca 2016., Sud je prihvatio žalbu Vijeća na presudu Općeg suda¹⁰⁵ kojom je djelomično poništena Odluka 2012/497¹⁰⁶ o odobrenju, u ime Unije, Sporazuma o liberalizaciji EU-Maroko kojim se mijenja raniji Sporazum o pridruživanju¹⁰⁷ i, konkretno, odredbe u području liberalizacije trgovine poljoprivrednim proizvodima i proizvodima ribarstva. Tužitelj u prvom stupnju bio je Front Polisario, organizacija koja se bori za neovisnost Zapadne Sahare i kontrolira jedan mali i vrlo slabo naseljen dio njezina teritorija, dok najveći dio trenutačno kontrolira Maroko.

Kada je riječ o dopuštenosti tužbe za poništenje, Sud je ocijenio da je Opći sud pogrešno presudio da se Sporazum o liberalizaciji primjenjuje na Zapadnu Saharu te je zaključio da Front Polisario ne može imati aktivnu procesnu legitimaciju. Stoga njegovu tužbu za poništenje treba odbaciti kao nedopuštenu.

Kada je, kao prvo, riječ o tumačenju Sporazuma o pridruživanju, Sud je smatrao da je Opći sud u predmetnom slučaju morao uzeti u obzir ne samo pravilo o tumačenju u dobroj vjeri iz članka 31. stavka 1. Bečke konvencije¹⁰⁸ nego i načelo samoodređenja, pravilo običajnog prava koje je kodificirano u članku 29. Bečke konvencije, a prema kojem ugovor veže svaku stranku samo u odnosu na „njezino područje“, ako ne postoji drukčija izričita namjera, te načelo relativnog učinka ugovora. Prema mišljenju Suda, navedenim pravilima i načelima protivi se to da se Zapadna Sahara smatra obuhvaćenom teritorijalnim područjem primjene Sporazuma o pridruživanju jer je za njegovu provedbu na tom području potrebno ishoditi pristanak naroda Zapadne Sahare kao „trećeg“ u odnosu na sporazum. Međutim, iz pobijane presude ne proizlazi da je izražen takav pristanak.

Kao drugo, Sud je napomenuo da su sporazumi o pridruživanju i liberalizaciji sukcesivni i da drugonavedeni treba smatrati podređenim prvonavedenom, u smislu članka 30. stavka 2. Bečke konvencije. Imajući u vidu tu vezu, odredbe Sporazuma o pridruživanju koje nisu izričito izmijenjene Sporazumom o liberalizaciji trebaju prevladati prilikom primjene potonjeg, kako bi se izbjegla svaka neusklađenost među njima. Prema tome, Sporazum o liberalizaciji nije se u trenutku sklapanja mogao shvatiti na način da njegovo područje primjene uključuje teritorij Zapadne Sahare. Nadalje, ta ocjena ne može se dovesti u pitanje postojanjem prakse iz vremena nakon sklapanja Sporazuma o pridruživanju prema kojoj nadležna marokanska tijela već duži niz godina primjenjuju njegove odredbe na Zapadnu Saharu.

XX. ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA

U presudi **National Iranian Oil Company/Vijeće** (C-440/14, [EU:C:2016:128](#)), donesenoj 1. ožujka 2016., Sud je, okupljen u velikom vijeću, u žalbenom postupku potvrdio presudu Općeg suda¹⁰⁹ kojom je odbijena tužba za poništenje što ju je podnijelo iransko javno poduzeće koje djeluje u naftnom i plinskom sektoru protiv više odluka Vijeća o zamrzavanju financijskih sredstava primijenjenih zbog činjenice da je spomenuto poduzeće u

105| Presuda Općeg suda od 10. prosinca 2015., *Front Polisario/Vijeće* (T-512/12, [EU:T:2015:953](#))

106| Odluka Vijeća 2012/497/EU od 8. ožujka 2012. o sklapanju Sporazuma u obliku razmjene pisama između Europske unije i Kraljevine Maroka o uzajamnoj liberalizaciji mjera za poljoprivredne proizvode, prerađene poljoprivredne proizvode, ribu i proizvode ribarstva, zamjeni protokola 1, 2 i 3 i njihovih priloga i izmjeni Euro-mediteranskog sporazuma o pridruživanju između Europskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Kraljevine Maroka, s druge strane (SL L 241, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 118., str. 249.)

107| Euro-mediteranski sporazum o pridruživanju između Europskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Kraljevine Maroko, s druge strane, potpisan u Bruxellesu 26. veljače 1996. i odobren u ime navedenih Zajednica Odlukom Vijeća i Komisije 2000/204/EZ, EZUČ od 24. siječnja 2000. (SL L 70, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 26., str. 3.)

108| Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora od 23. svibnja 1969. (Zbornik ugovora Ujedinjenih naroda, sv. 1155., str. 331.)

109| Presuda Općeg suda od 16. srpnja 2014., *National Iranian Oil Company/Vijeće* (T-578/12, [EU:T:2014:678](#))

vlasništvu i pod upravom iranske države te da osigurava financijska sredstva vladi te države. Iransko je poduzeće u svojoj žalbi, među ostalim, prigovorilo Općem sudu da je počinio pogrešku koja se tiče prava prihvaćajući mogućnost da Vijeće u svojoj uredbi o donošenju mjera ograničavanja protiv Irana za sebe zadrži ovlast donošenja provedbene uredbe kojom određuje predmetno zamrzavanje financijskih sredstava. Žalitelj je također osporavao presudu Općeg suda u dijelu u kojem je potvrđeno da je Vijeće moglo odrediti zamrzavanje financijskih sredstava primjenom pravnog kriterija osiguravanja potpore iranskoj vladi.

Odbijajući žalbu, Sud je istaknuo da, iako u pravilu Komisija provodi uredbe Vijeća, ono može zadržati pravo da samo provodi svoje uredbe u posebnim i valjano obrazloženim slučajevima. U ovom predmetu Vijeće je za sebe zadržalo ovlast donošenja najosjetljivijih mjera ograničavanja, a to su popisi fizičkih i pravnih osoba čija se financijska sredstva zamrzavaju. Budući da takva zamrzavanja imaju znatan negativan učinak na gospodarski život i djelovanje dotičnih osoba te da se o njima treba odlučivati u kratkim rokovima i u postupku u kojem je Vijeće u najboljem položaju da osigura dosljednost i usklađenost, Sud je zaključio da je ono moglo razumno smatrati da mjere ograničavanja o kojima je riječ imaju poseban karakter koji opravdava zadržavanje provedbene ovlasti.

Kada je riječ o kriteriju uvrštavanja osoba podvrgnutih mjerama zamrzavanja financijskih sredstava, Sud je ocijenio da je Opći sud pravilno protumačio razvoj spomenutog kriterija. U tom pogledu Sud je naglasio da je Vijeće, kao što je to pravilno ocijenio Opći sud, imalo pravo, počevši od 2012., proširiti spomenuti kriterij tako da on uključuje i one fizičke i pravne osobe koje, iako nisu ni na koji način izravno ili neizravno povezane sa širenjem nuklearnog oružja, ipak mogu poticati to širenje osiguravanjem sredstava ili potpore koji iranskoj vladi omogućuju obavljanje aktivnosti na širenju nuklearnog oružja.

U presudi ***H/Vijeće i Komisija*** (C-455/14, [EU:C:2016:569](#)) od 19. srpnja 2016. Sud je ukinuo rješenje Općeg suda¹¹⁰ kojim se potonji proglasio *nenadležnim za odlučivanje o tužbi koju je podnijela talijanska sutkinja upućena u Policijsku misiju Europske unije (EUPM) u Sarajevu, a kojom se zahtijeva poništenje dviju EUPM-ovih odluka kojima se predviđa njezino preraspoređivanje u regionalni ured te misije*. U prilog žalbi njezina podnositeljica ističe, među ostalim, da je Opći sud počinio pogreške koje se tiču prava kada se proglasio nenadležnim za odlučivanje o toj žalbi.

Prije svega, nakon što je podsjetio da u načelu nije nadležan za odredbe koje se odnose na ZVSP, Sud je upozorio na to da se sporne odluke odnose na operativno djelovanje Unije o kojem se odlučuje i koje se vodi u okviru ZVSP-a. Međutim, takva okolnost ne dovodi nužno do isključenja nadležnosti suda Unije u predmetnom slučaju. Naime, s jedne strane, sudovi Unije nadležni su, sukladno članku 270. UFEU-a, odlučivati o svim tužbama koje podnesu Unijini članovi osoblja upućeni u EUPM. S druge strane, iz Odluke 2009/906¹¹¹ proizlazi da se na članove osoblja koje su uputile države članice i one koje su uputile institucije Unije primjenjuju ista pravila u pogledu izvršavanja njihovih dužnosti „na terenu”. Prema tome, iznimno ograničenje nadležnosti suda Unije za odredbe koje se odnose na ZVSP ne može isključiti njegovu nadležnost za nadzor nad aktima upravljanja osobljem, kada je riječ o članovima osoblja koje su uputile države članice, a koji imaju za cilj odgovoriti potrebama spomenute misije na terenu. Posljedično, Opći sud i u okviru žalbenog postupka Sud nadležni su za nadzor takvih akata.

110 | Rješenje Općeg suda od 10. srpnja 2014., *H/Vijeće i dr.* (T-271/10, [EU:T:2014:702](#))

111 | Odluka Vijeća 2009/906/ZVSP od 8. prosinca 2009. o Policijskoj misiji Europske unije (EUPM) u Bosni i Hercegovini (SL L 322, str. 22.)

C | AKTIVNOST TAJNIŠTVA SUDA U 2016.

Timothy MILLETT, zamjenik tajnika

Glavne aktivnosti tajništva Suda povezane su s ostvarivanjem temeljnih triju zadaća povjerenih mu propisima kojima se uređuje njegova djelatnost.

Ovlašteno prema Poslovniku za zaprimanje, upućivanje i čuvanje svih dokumenata, tajništvo Suda ponajprije osigurava nesmetano odvijanje postupaka i vođenje spisa predmeta o kojima odlučuje Sud – od upisa akta kojim se pokreće postupak u upisnik tajništva do dostave dotičnim strankama odluke kojom se završava postupak.

U sklopu ostvarivanja te prve zadaće – i nastavno na nju – tajništvo, osim toga, održava potrebne kontakte sa zastupnicima stranka te s trećim osobama glede neriješenih odnosno zaključenih predmeta, i to na svim službenim jezicima Europske unije.

Naposlijetku, tajništvo stoji na raspolaganju članovima Suda, pomažući im u izvršavanju svih njihovih dužnosti. Ta se podrška nesumnjivo ogleda u rješavanju mnogobrojnih postupovnih pitanja koja se otvaraju tijekom cjelokupnog postupanja u predmetu te u aktivnom sudjelovanju članova tajništva na raspravama pred Sudom i na upravnim sjednicama njegovih vijeća, ali i u uključenosti u rad različitih odbora, osobito odbora za izmjene Statuta Suda i njegova Poslovnika.

Tekst u nastavku namijenjen je tomu da čitatelju ponudi kratak statistički pregled pravosudne aktivnosti u protekloj godini i tako mu pojasni aktivnost tajništva u svjetlu spomenutih triju zadaća.

I. KRATAK STATISTIČKI PREGLED PRAVOSUDNE AKTIVNOSTI U 2016.

Kao što to proizlazi iz prethodno navedenog, na aktivnost tajništva izravno utječe broj predmeta o kojima Sud odlučuje, a nad kojim nema nikakve kontrole, te u manjoj mjeri broj predmeta koje je Sud zaključio. Proteklu godinu, baš kao i 2015., obilježava intenzivna aktivnost koja svjedoči kako o vitalnosti prava Europske unije tako i o važnosti koju Sud pridaje brzom rješavanju preda nj iznesenih sporova.

Novi predmeti

Sudu su u 2016. podnesena 692 predmeta. Broj novih predmeta, prema tome, neznatno je manji od prošlogodišnjeg, kada je podneseno rekordnih 713 predmeta, ali ono što privlači pozornost u tablicama u nastavku podjela je tih predmeta prema vrsti postupka. Među 692 nova predmeta u 2016., 470 odnosilo se na zahtjeve za prethodnu odluku, što čini oko 70 % ukupnog broja predmeta koji su tijekom 2016. podneseni Sudu. Nikada u njegovoj povijesti broj zahtjeva za prethodnu odluku nije bilo tako velik. Suprotno tomu, 35 predmeta po izravnim tužbama (za poništenje, zbog propusta odnosno zbog povrede obveze) rekordno je niska razina, dok 175 predmeta po žalbi (uključene sve kategorije) čini neznatno smanjenje koje se može dijelom pripisati smanjenju broja zaključenih predmeta pred Općim sudom, što je uzrokovano specifičnim okolnostima u kojima se taj sud nalazio u 2016. (odlazak i dolazak mnogobrojnih članova, povezan osobito s reformom ustrojstva Suda Europske unije).

Uz neobično velik broj zahtjeva za prethodnu odluku podnesenih Sudu u 2016., zanimljivo je istaknuti odakle su upućeni. Naime, uz jednu iznimku, sudovi svih država članica obratili su se u 2016. Sudu kako bi mu postavili pitanja o tumačenju i valjanosti prava Unije. Taj trend odražava rastuću važnost prethodnog postupka ne samo u državama koje su već dulje članice Europske unije (povećan broj zahtjeva upućenih u 2016. dolazi iz Njemačke, Italije i Španjolske) nego i iz onih država članica koje su joj pristupile kasnije, u 2004., 2007. ili 2013. Tako su u 2016. bugarski sudovi uputili 18 zahtjeva za prethodnu odluku, dok 19 takvih zahtjeva potječe od poljskih sudova, što je najveći godišnji broj zahtjeva upućenih iz Poljske od pristupanja te države Europskoj uniji 2004. Osim toga, zanimljivo je istaknuti da su se britanski sudovi – bez obzira na mnoge nejasnoće povezane s rezultatima referenduma održanog 23. lipnja 2016. – u protekloj godini obratili Sudu u 23 navrata, što je najveći broj zahtjeva za prethodnu odluku upućenih iz Ujedinjene Kraljevine od 2011.

Naposlijetku, kada je riječ o temama o kojima se u 2016. Sud izjašnjavao, i ovaj se put zapaža njihova velika raznolikost. Kao i u 2015., područje slobode, sigurnosti i pravde, oporezivanje i intelektualno vlasništvo zauzimaju prva tri mjesta, pri čemu je došlo do znatnog porasta broja predmeta u prvoj kategoriji (76 predmeta koji se odnose na područje slobode, sigurnosti i pravde u odnosu na 52 u prošloj godini), što je nesumnjivo povezano s migrantskom krizom i mjerama nacionalnih vlasti s tim u vezi. Državne potpore s 39 novih predmeta u 2016. također čine nezanemariv dio aktivnosti Suda, jednako kao i pravo tržišnog natjecanja, socijalna politika, okoliš ili promet.

Zaključeni predmeti

Iako se broj novih predmeta u 2016. neznatno smanjio, broj zaključenih predmeta, suprotno tomu, znatno se povećao jer je Sud u protekloj godini riješio 704 predmeta, što čini povećanje veće od 14 % u odnosu na 2015. godinu (tijekom koje je zaključeno 616 predmeta). Veliku većinu predmeta koje je Sud zaključio u 2016., točnije više od 90 %, čine zahtjevi za prethodnu odluku i žalbe.

Kada je riječ o načinu zaključivanja predmeta, dva detalja zaslužuju osobitu pozornost. S jedne strane, to je broj predmeta u kojima je odlučeno nakon danog mišljenja i, s druge strane, to je znatno povećanje broja rješenja.

Tijekom 2016. godine Sud je, naime, donio 412 presuda, od čega 271 (odnosno 66 % od ukupnog broja) nakon mišljenja nezavisnog odvjetnika. Usporedbe radi, broj predmeta o kojima je odlučeno nakon danog mišljenja u 2015. dosegao je „samo“ 57 % broja odluka donesenih u toj godini.

Što se tiče broja rješenja, on se također znatno povećao jer je Sud u 2016., osim četiriju rješenja u postupcima privremene pravne zaštite, donio 232 rješenja kojima se završava postupak. Usporedbe radi, u 2015. doneseno je 171 takvo rješenje. To se povećanje u bitnome može objasniti pojačanom primjenom instrumenata iz Poslovnika kojima se ubrzava rješavanje predmeta, osobito mogućnošću koja je predviđena u njegovu članku 99. da Sud odluči obrazloženim rješenjem kad je pitanje postavljeno u prethodnom postupku jednako pitanju o kojem je on već odlučivao, kad se odgovor na takvo pitanje može jasno izvesti iz sudske prakse ili kad odgovor ne ostavlja mjesta nikakvoj razumnoj sumnji. U 2016. na temelju te odredbe zaključeno je ukupno 55 predmeta (u odnosu na 37 u 2015.).

Jednako tako, kada su u pitanju žalbe, 89 predmeta – odnosno gotovo polovica od ukupnog broja žalbenih predmeta zaključenih u 2016. (189) – riješeno je na temelju članka 181. Poslovnika, koji omogućuje Sudu da odluči obrazloženim rješenjem kad su žalba ili protužalba u potpunosti ili djelomično očito nedopuštene ili očito neosnovane. U 2015. bilo je samo 57 takvih predmeta.

Trajanje postupaka

Kombinacija prethodno iznesenih čimbenika djelomično objašnjava vrlo pozitivan rezultat koji je u protekloj godini postignut kada je riječ o trajanju postupaka. Naime, prosječno trajanje prethodnih postupaka iznosilo je 15 mjeseci, što je već postignuto u 2014. i što je najkraće zabilježeno trajanje u više od trideset godina. Trajanje postupaka po izravnim tužbama neznatno se produljilo (19,3 mjeseca), dok se u slučaju žalbi skratilo. Naime, trajanje potonjih u 2016. iznosilo je 12,9 mjeseci, što i u tom području čini najkraće ikad zabilježeno trajanje od osnivanja Općeg suda.

Navedeno skraćivanje žalbenih postupaka objašnjava se uglavnom novim pristupom koji je Sud zauzeo u 2016. prilikom rješavanja žalbi podnesenih u područjima pristupa dokumentima, javne nabave i intelektualnog vlasništva. Kada Sud, naime, ocijeni da žalbu podnesenu u tim područjima valja odbiti na temelju članka 181. Poslovnika, on prema novom pristupu u svoje rješenje uključuje analizu nezavisnog odvjetnika kojemu je predmet dodijeljen ne nudeći nova razmatranja u pogledu razloga i argumenata stranaka, što pridonosi znatnom skraćivanju trajanja postupaka.

Cjelovitosti radi, naposljetku valja napomenuti da je Sudu u 2016. upućen povećan broj zahtjeva za primjenu ubranog postupka odnosno hitnog prethodnog postupka i da je on u znatnom broju predmeta prihvatio takve zahtjeve. Od 12 zahtjeva za provođenje hitnog prethodnog postupka podnesenih u 2016., izabrano više je prihvatilo je osam, dok je ubrzani postupak primijenjen u četiri navrata (triput u prethodnom i jednom u žalbenom postupku). Vrijeme utrošeno na rješavanje tih predmeta i dalje je zadovoljavajuće, osobito s obzirom na činjenicu da se trenutačno u toj vrsti predmeta također donese mišljenje: prosječno 2,7 mjeseci u predmetima u kojima se odlučivalo u hitnom prethodnom postupku i 4 mjeseca za rješavanje predmeta po zahtjevu za prethodnu odluku u ubranom postupku. S druge strane, Sud je za sedam predmeta dao prednost u odlučivanju, baš kao u 2015.

Neriješeni predmeti

Na dan 31. prosinca 2016. broj neriješenih predmeta pred Sudom dosegnuo je 872 (824 nakon spajanja), što je malo manje od broja neriješenih predmeta na kraju 2015. godine (884 predmeta).

II. KOMUNIKACIJA SA STRANKAMA I TREĆIM OSOBAMA

Kao jasan odraz intenzivne pravosudne aktivnosti u protekloj godini, komunikacija tajništva Suda sa zastupnicima stranaka i, kada je to primjenjivo, s trećim osobama glede neriješenih ili zaključenih predmeta intenzivirala se u 2016. i očituje se, među ostalim, u povećanom broju postupovnih dokumenata upisanih u upisnik tajništva te u povećanom broju rasprava. Nakon 256 rasprava održanih u 2015., njihov se broj u 2016. povećao na 270, dok se broj rasprava na kojima se iznosilo mišljenje nezavisnog odvjetnika u 2016. povećao na 319, što čini porast od 33 % u odnosu na prethodnu godinu.

Priprema svih tih rasprava čini nezanemariv dio rada tajništva i službe za usmeno prevođenje, što se, na svu sreću, kompenzira sve prisutnijom uporabom računalnih aplikacija.

U tom pogledu valja istaknuti posebno uspješne rezultate pete pune godine funkcioniranja aplikacije *e-Curia*, zajedničke dvama sudovima koji sačinjavaju instituciju, a koja omogućuje podnošenje i dostavu postupovnih akata elektroničkim putem. Uz Unijine institucije i rastući broj agenata i odvjetnika, sve države članice Europske unije trenutačno raspolažu korisničkim računom za tu aplikaciju putem koje je Sudu u 2016. podneseno

više od 75 % dokumenata. Drugim riječima, unatoč stalnom rastu radnog opterećenja, spomenuta aplikacija važan je element za poboljšanje produktivnosti u radu sudova i istodobno pridonosi skraćivanju rokova u postupku (i smanjenju poštanskih troškova) te zaštiti okoliša.

Na informatičkom planu 2016. godinu također su obilježili brža objava sudske prakse i poboljšanje funkcionalnosti dostupnih korisnicima. Elektronički Zbornik sudske prakse – koji je prije objavljan u mjesečnim svescima u kojima su se nalazile sve odluke sudova Unije donesene u određenom mjesecu – sada se kontinuirano nadopunjuje i objavljuje istodobno s donošenjem odluka Suda i Općeg suda. Ta promjena u ritmu objavljanja – koja je nastupila 1. studenoga 2016. i zahtijevala znatne napore u organizaciji i koordiniranju svih sudionika uključenih u objavu sudske prakse, unutar i izvan institucije – donosi važne prednosti za javnost u cjelini jer nudi ne samo vrlo brzu dostupnost sudske prakse na svim ponuđenim jezicima nego i veće mogućnosti pretraživanja, s obzirom na to da odluke objavljene u Zborniku sadržavaju hiperpoveznice koje izravno upućuju na u njima navedene relevantne točke odluka ili zakonodavnih akata.

Naposljetku, valja istaknuti da tajništvo, kao i prethodnih godina, prima mnogobrojne prijedloge i zahtjeve različitih vrsta koji nisu u vezi sa sudskim predmetima, a po kojima postupa izravno ili u suradnji s Upravom za komunikaciju. Ne treba podcijeniti važnost radnog opterećenja povezanog s tim prijedlozima i zahtjevima, kojih tajništvo prima na tisuće i koji su upućeni na svim službenim jezicima Europske unije i u najrazličitijim oblicima (tradicionalna i elektronička pošta odnosno telefonski pozivi). Naime, spomenuta aktivnost podrazumijeva detaljnu analizu svakog zahtjeva upućenog Sudu, iza kojeg se katkad krije i stvarni predmet.

III. PODRŠKA ČLANOVIMA SUDA

Kao što je to istaknuto u uvodu ovog dijela, tajništvo u konačnici pruža podršku članovima Suda u izvršavanju svih njihovih dužnosti.

Ta se podrška ponajprije sastoji od konkretnog upućivanja svih postupovnih akata – i njihovih prijevoda – sucima i nezavisnim odvjetnicima kojima su dodijeljeni predmeti o kojima odlučuje Sud i od rješavanja mnogobrojnih postupovnih pitanja koja se mogu pojaviti tijekom rješavanja tih predmeta. Obavljanje tih zadataka nesumnjivo je činilo znatan dio posla tajništva u 2016., ali je i ono doživjelo velike promjene tijekom protekle godine jer je Sud, na poticaj predsjednika, uveo u opću uporabu digitalizirane oblike interne razmjene postupovnih dokumenata. U cijelosti zamjenjujući papirnati sustav razmjene računalnim, utemeljenim na postojećim aplikacijama, „predajni obrasci u elektroničkom obliku” omogućili su modernizaciju rada institucije, skraćujući vrijeme potrebno za donošenje odluka u postupku.

Podrška tajništva uključuje, nadalje, aktivno sudjelovanje u pripremi i provedbi odluka donesenih na općoj sjednici Suda te na raspravama koje organizira Sud jer je ono, među ostalim, odgovorno za sastavljanje zapisnika s tih sjednica, koji su dio izvornog spisa predmeta.

Naposljetku, tajništvo pomaže u radu različitih odbora, osobito odbora za izmjene Statuta Suda i njegova Poslovnika. Taj se odbor u protekloj godini sastao u više navrata te je njegova aktivnost u 2016. dovela do donošenja nekoliko važnih dokumenata.

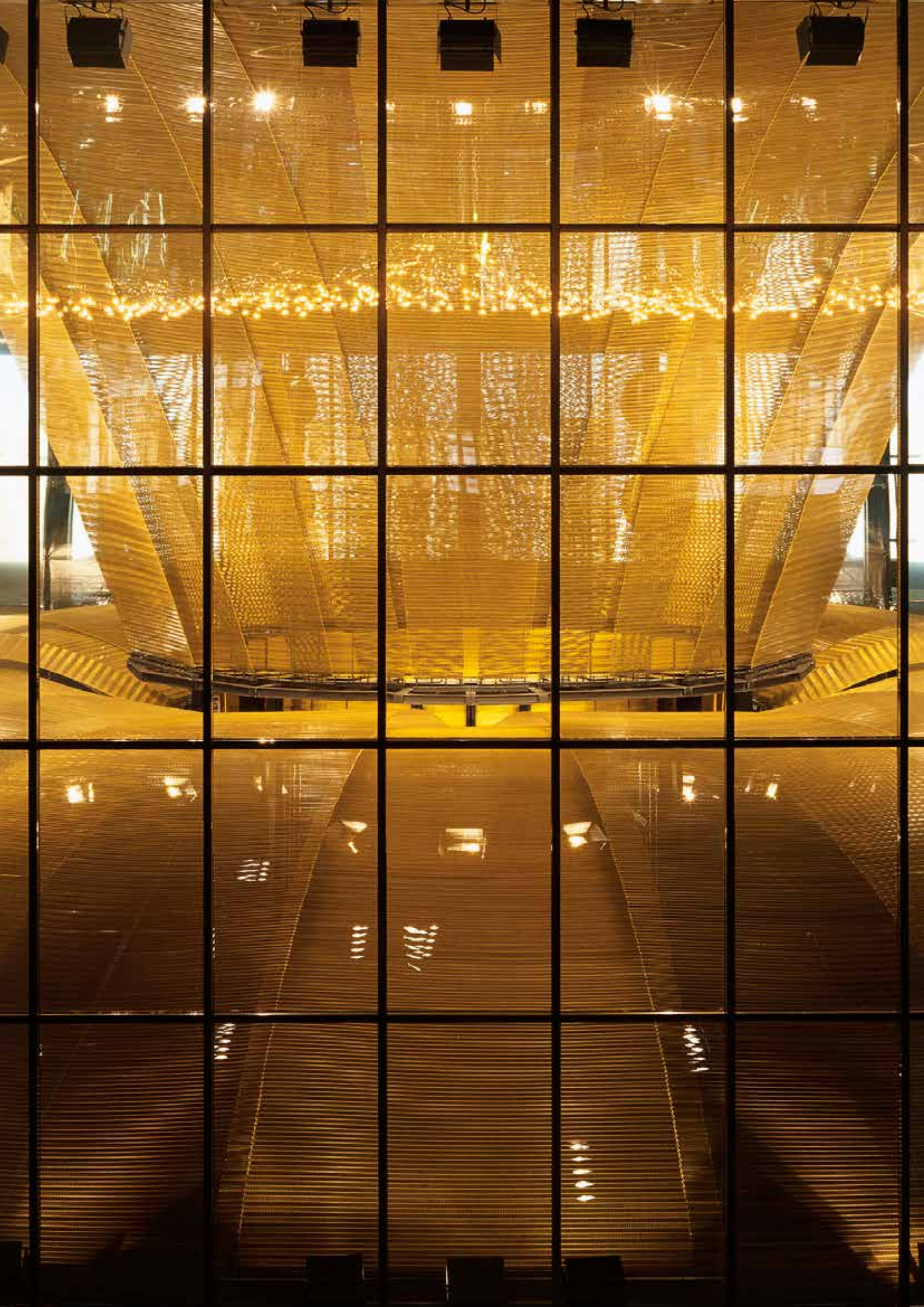
Najprije valja podsjetiti na rasprave povezane s reformom ustrojstva Suda Europske unije koje su 6. srpnja 2016. dovele do donošenja Uredbe (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika¹.

1 | Ta uredba objavljena je u Službenom listu Europske unije L 200 od 26. srpnja 2016., str. 137.

Nadalje, valja istaknuti napore koji su u području sigurnosti uloženi kako bi se dopunio mehanizam što ga je Opći sud ustanovio radi prikladne zaštite informacija odnosno dokumenata koji su mu upućeni, a odnose se na sigurnost Unije ili njezinih država članica odnosno na vođenje njihovih međunarodnih odnosa. Istodobno s izmjenom članka 105. Poslovnika Općeg suda, novi članak 190.a također je unesen u Poslovnik Suda kako bi se u slučaju žalbe na odluku Općeg suda osigurala jednaka razina zaštite u drugom stupnju. Te odredbe upotunjene su donošenjem odluka Suda i Općeg suda o primjeni članaka 105. i 190.a, kojima se precizira narav i doseg mjera predviđenih za postizanje spomenutog rezultata². U skladu sa svojim tekstom, spomenute dvije odluke stupile su na snagu dan nakon objave u *Službenom listu Europske unije*, to jest 25. prosinca 2016.

Naposljetku, valja spomenuti da je Sud donio novu verziju Preporuka namijenjenih nacionalnim sudovima koje se odnose na pokretanje prethodnog postupka. Te preporuke – koje su na svim službenim jezicima objavljene u *Službenom listu Europske unije* C 439 od 25. studenoga 2016. – važan su instrument u dijalogu Suda i sudova država članica. Naime, one upozoravaju na bitne značajke prethodnog postupka i sadržavaju dragocjene naputke glede predmeta i dosega zahtjeva za prethodnu odluku te glede njegova oblika i sadržaja. Prvi put u povijesti Suda, u vrlo praktičnom prilogu namijenjenom nacionalnim sudovima objedinjeni su svi elementi koje oni trebaju uzeti u obzir kada Sudu upućuju zahtjev za prethodnu odluku.

2| Ti članci i te odluke objavljeni su u *Službenom listu Europske unije* L 217 od 12. kolovoza 2016., str. 69. i 72. odnosno L 355 od 24. prosinca 2016., str. 5. i 18.



D | SUDSKA STATISTIKA SUDA

I. OPĆA AKTIVNOST SUDA

1. Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2012.-2016.)

II. NOVI PREDMETI

2. Vrste postupaka (2012.-2016.)
3. Predmet pravnog sredstva (2016.)
4. Tužbe zbog povrede obveze države članice (2012.-2016.)

III. ZAKLJUČENI PREDMETI

5. Vrste postupaka (2012.-2016.)
6. Presude, rješenja, mišljenja (2016.)
7. Sastav suda (2012.-2016.)
8. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem (2012.-2016.)
9. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2012.-2016.)
10. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2016.)
11. Presude zbog povrede obveze države članice: ishod postupka (2012.-2016.)
12. Trajanje postupaka u mjesecima i desetinama mjeseca (2012.-2016.)

IV. NERJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

13. Vrste postupaka (2012.-2016.)
14. Sastav suda (2012.-2016.)

V. RAZNO

15. Ubrzani postupci (2012.-2016.)
16. Hitni prethodni postupci (2012.-2016.)
17. Postupci privremene pravne zaštite (2016.)

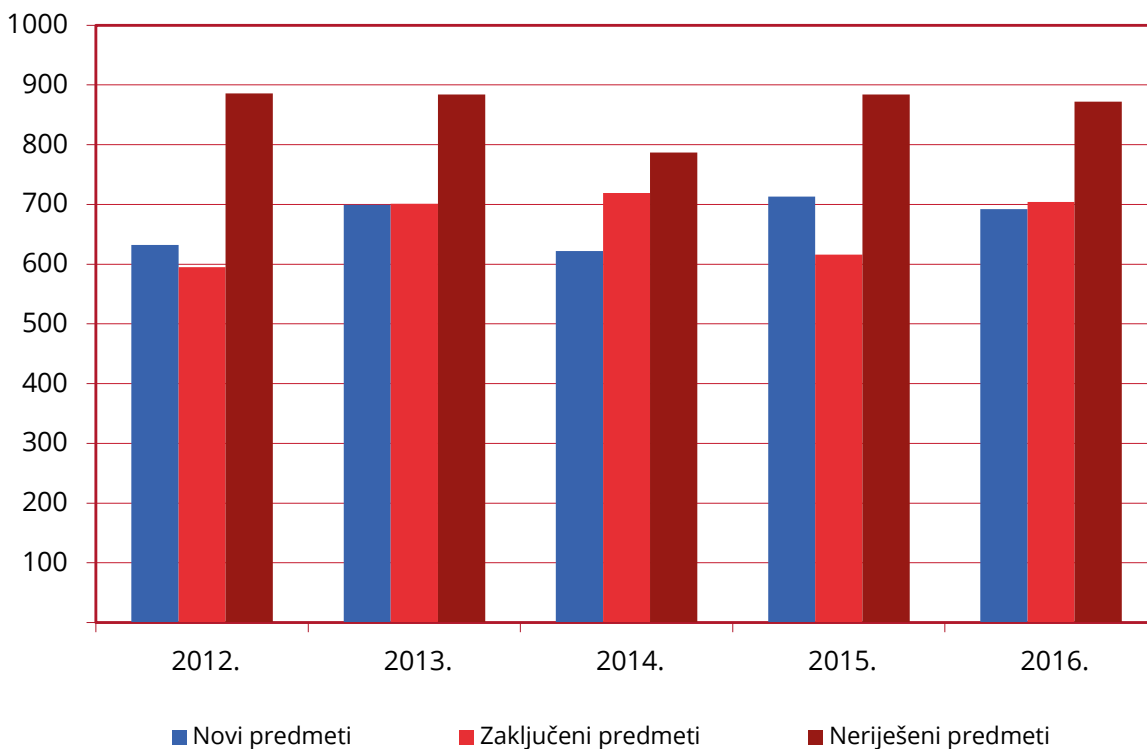
VI. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2016.)

18. Novi postupci i presude
19. Novi zahtjevi za prethodnu odluku (prema državi članici i godini)
20. Novi zahtjevi za prethodnu odluku (prema državi članici i sudu)
21. Nove tužbe podnesene zbog povrede obveze protiv država članica

VII. DJELATNOST TAJNIŠTVA SUDA (2015.-2016.)

I. OPĆA AKTIVNOST SUDA

1. NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2012.-2016.)¹

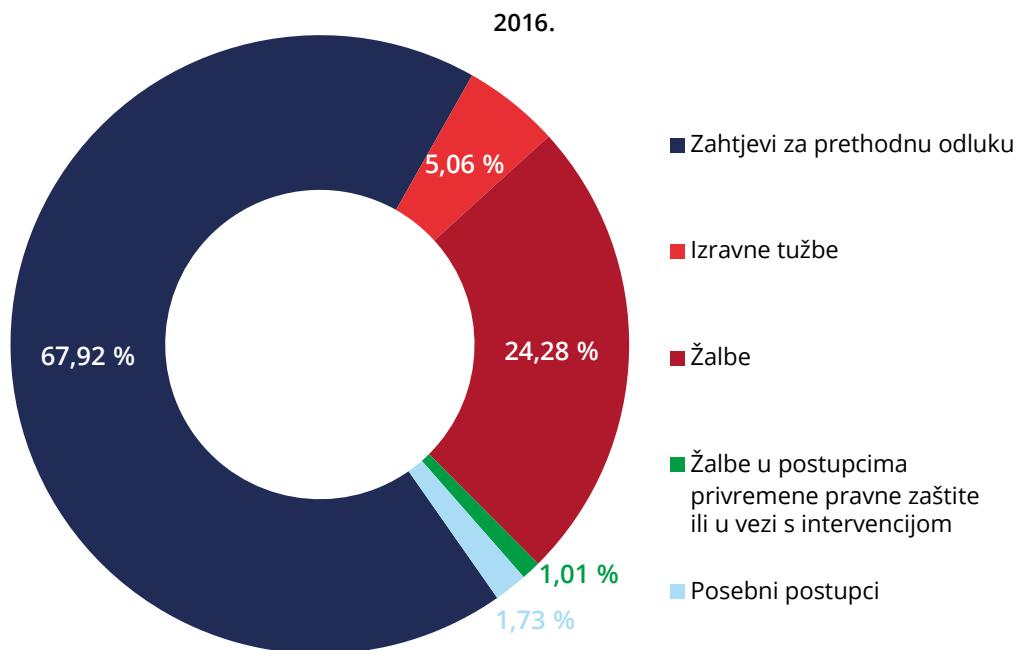


	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Novi predmeti	632	699	622	713	692
Zaključeni predmeti	595	701	719	616	704
Neriješeni predmeti	886	884	787	884	872

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

II. NOVI PREDMETI

2. VRSTE POSTUPAKA (2012.-2016.)¹



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Zahtjevi za prethodnu odluku	404	450	428	436	470
Izravne tužbe	73	72	74	48	35
Žalbe	136	161	111	206	168
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	3	5		9	7
Zahtjevi za mišljenje	1	2	1	3	
Posebni postupci ²	15	9	8	11	12
Ukupno	632	699	622	713	692
Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu		1	3	2	3

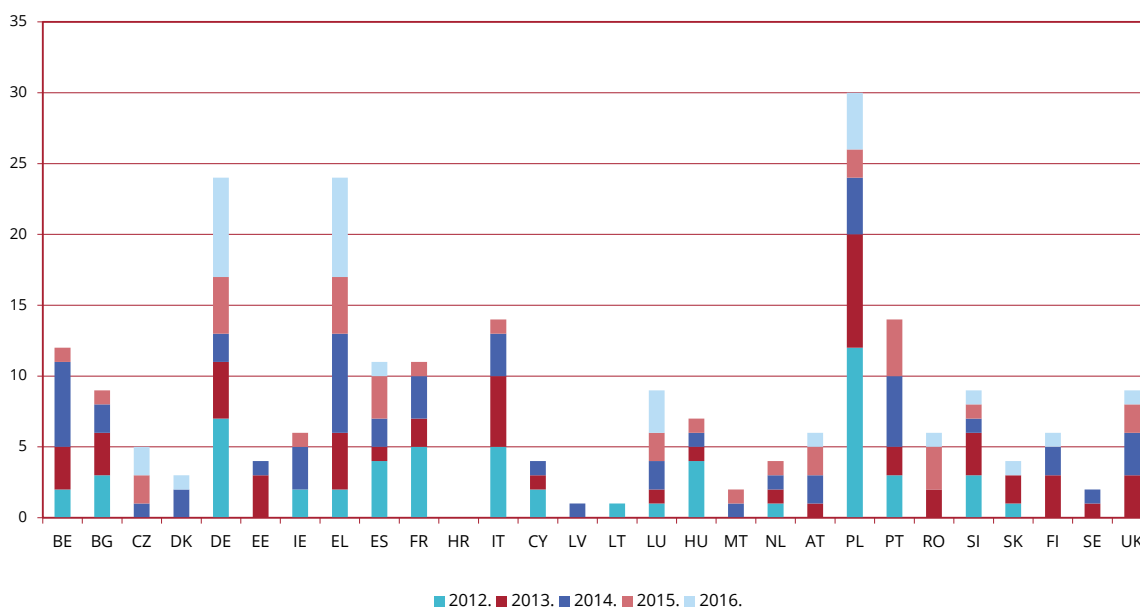
1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| „Posebnim postupcima“ smatraju se: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja, predmeti u vezi s imunitetom.

3. PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2016.)¹

	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Ukupno	Posebni postupci
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	13				13	
Državljanstvo Unije	6				6	
Državne potpore	10	2	26	1	39	
Ekonomska i monetarna politika			1		1	
Energija	2		1		3	
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	2		1		3	
Industrijska politika	3				3	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	18		48		66	
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir			3		3	
Javna nabava	15	1	3		19	
Javno zdravlje			1		1	
Načela prava Unije	9	1	1		11	
Okoliš	18	11		1	30	
Oporezivanje	68	3			71	
Područje slobode, sigurnosti i pravde	76				76	
Poljoprivreda	14		12	1	27	
Pravo društava	7				7	
Pravo institucija	2	3	15	1	21	1
Približavanje zakonodavstva	32	2			34	
Pristup dokumentima			3	3	6	
Promet	23	9			32	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)			2		2	
Sloboda poslovnog nastana	15	1			16	
Slobodno kretanje kapitala	4				4	
Slobodno kretanje osoba	27	1			28	
Slobodno kretanje robe	3				3	
Slobodno pružanje usluga	15				15	
Socijalna politika	33				33	
Socijalna sigurnost radnika migranata	10				10	
Trgovinska politika	6		14		20	
Tržišno natjecanje	12		23		35	
Vanjsko djelovanje Europske unije	3		1		4	
Zajednička ribarstvena politika	2		1		3	
Zajednička vanjska i sigurnosna politika			7		7	
Zaštita potrošača	21		2		23	
Ugovor o EZ-u/FEU-u	469	34	165	7	675	1
Postupak			3		3	10
Povlastice i imuniteti	1				1	1
Pravilnik o osoblju za dužnosnike		1			1	
Ostalo	1	1	3		5	11
SVEUKUPNO	470	35	168	7	680	12

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

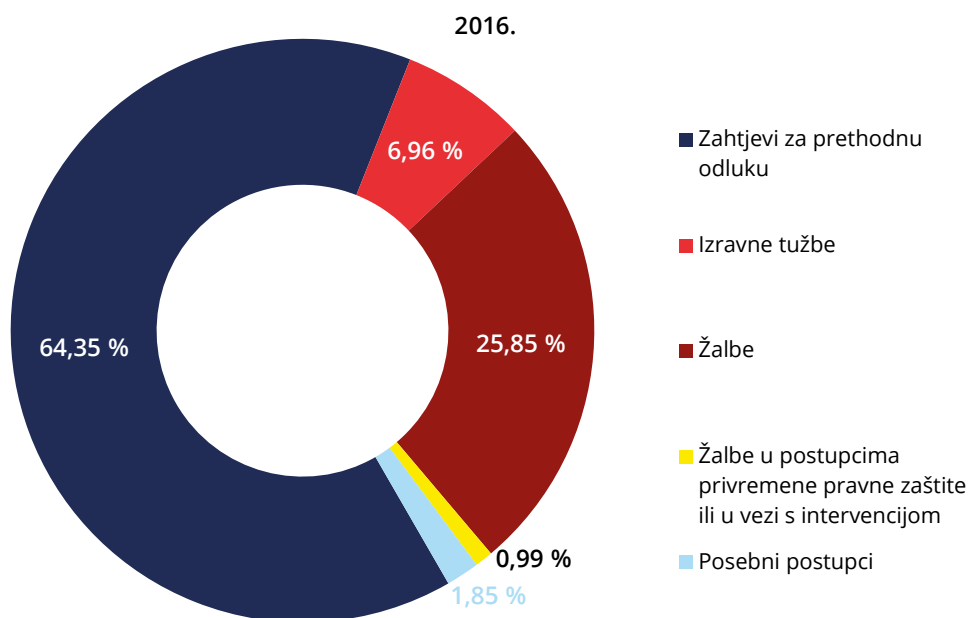
4. TUŽBE ZBOG POVREDE OBVEZE DRŽAVE ČLANICE (2012.-2016.)¹

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Belgija	2	3	6	1	
Bugarska	3	3	2	1	
Češka Republika			1	2	2
Danska			2		1
Njemačka	7	4	2	4	7
Estonija		3	1		
Irska	2		3	1	
Grčka	2	4	7	4	7
Španjolska	4	1	2	3	1
Francuska	5	2	3	1	
Hrvatska					
Italija	5	5	3	1	
Cipar	2	1	1		
Latvija			1		
Litva	1				
Luksemburg	1	1	2	2	3
Mađarska	4	1	1	1	
Malta			1	1	
Nizozemska	1	1	1	1	
Austrija		1	2	2	1
Poljska	12	8	4	2	4
Portugal	3	2	5	4	
Rumunjska		2		3	1
Slovenija	3	3	1	1	1
Slovačka	1	2			1
Finska		3	2		1
Švedska		1	1		
Ujedinjena Kraljevina		3	3	2	1
Ukupno	58	54	57	37	31

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

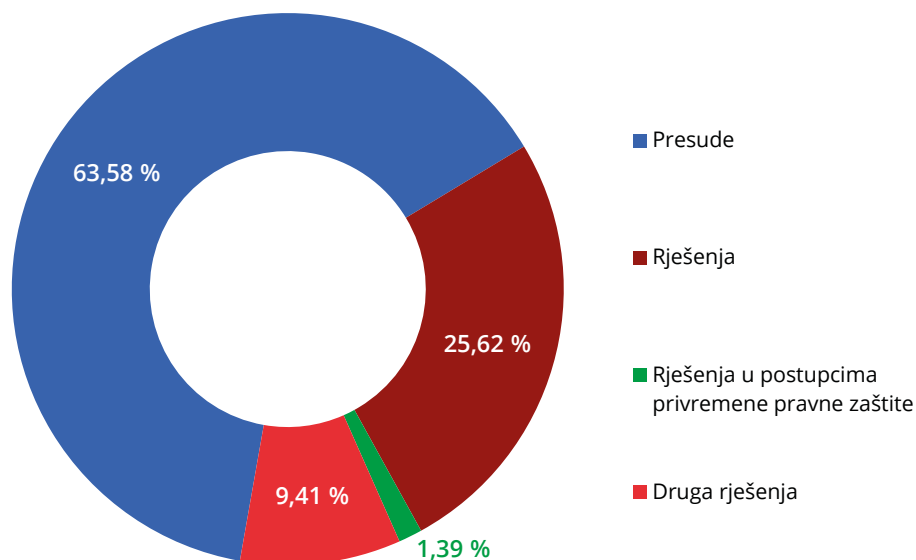
III. ZAKLJUČENI PREDMETI

5. VRSTE POSTUPAKA (2012.-2016.)¹



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Zahtjevi za prethodnu odluku	386	413	476	404	453
Izravne tužbe	70	110	76	70	49
Žalbe	117	155	157	127	182
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	12	5	1	7	7
Zahtjevi za mišljenje		1	2	1	
Posebni postupci	10	17	7	7	13
Ukupno	595	701	719	616	704

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

6. PRESUDE, RJEŠENJA, MIŠLJENJA (2016.)¹

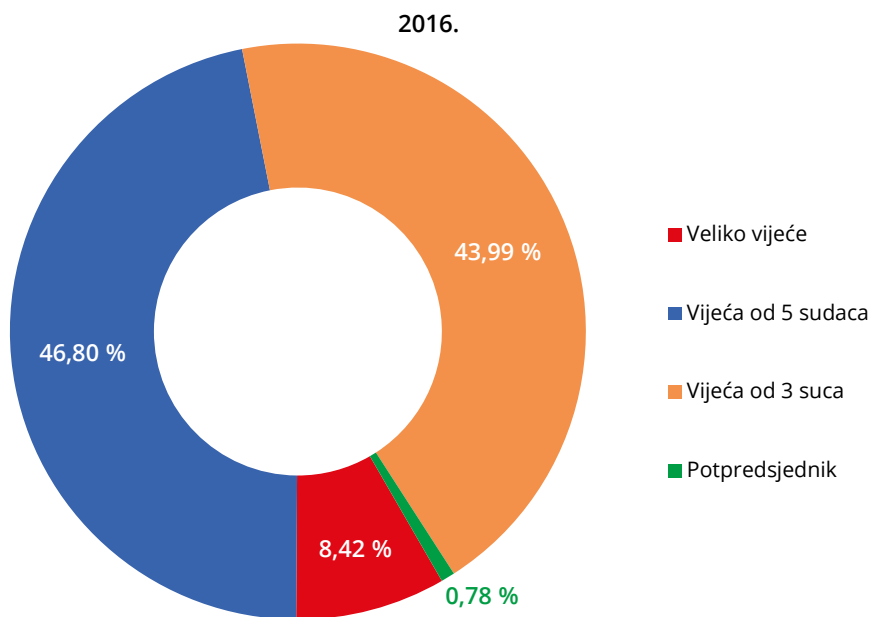
	Presude	Rješenja ²	Rješenja u postupcima privremene pravne zaštite ³	Druga rješenja ⁴	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno
Zahtjevi za prethodnu odluku	302	67		39		408
Izravne tužbe	37	1		10		48
Žalbe	73	87	4	9		173
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom			5	2		7
Zahtjevi za mišljenje						
Posebni postupci		11		1		12
Ukupno	412	166	9	61	0	648

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

2 | Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3 | Rješenja donesena po zahtjevu na temelju članaka 278. i 279. UFEU-a (nekadašnji članci 242. i 243. UEZ-a), na temelju članka 280. UFEU-a (nekadašnji članak 244. UEZ-a), na temelju odgovarajućih odredaba UEZAE-a ili po žalbi protiv rješenja u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom.

4 | Rješenja kojima se postupak završava brisanjem predmeta, obustavom ili vraćanjem predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

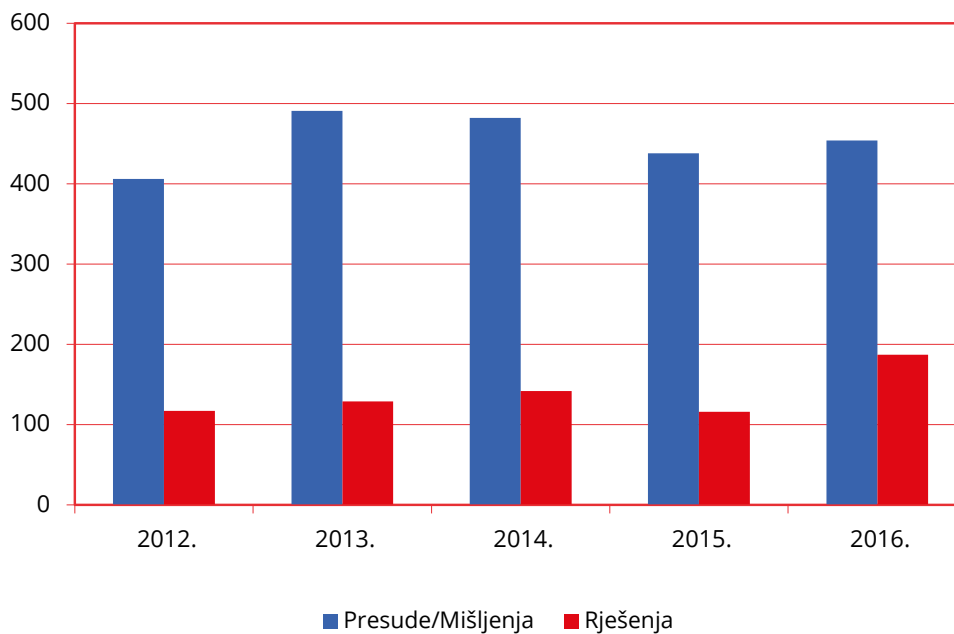
7. SASTAV SUDA (2012.-2016.)¹

	2012.			2013.			2014.			2015.			2016.		
	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno
Puni sastav	1		1				1		1						
Veliko vijeće	47		47	52		52	51	3	54	47		47	54		54
Vijeća od 5 sudaca	275	8	283	348	18	366	320	20	340	298	20	318	280	20	300
Vijeća od 3 suca	83	97	180	91	106	197	110	118	228	93	89	182	120	162	282
Predsjednik		12	12												
Potpredsjednik					5	5		1	1		7	7		5	5
Ukupno	406	117	523	491	129	620	482	142	624	438	116	554	454	187	641

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

8. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM (2012.-2016.)^{1 2}



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Presude/Mišljenja	406	491	482	438	454
Rješenja	117	129	142	116	187
Ukupno	523	620	624	554	641

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2 | Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

9. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2012.-2016.)¹

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Carinska unija i zajednička carinska tarifa ⁴	19	11	21	20	27
Državljanstvo Unije	8	12	9	4	8
Državne potpore	10	34	41	26	26
Ekonomska i monetarna politika	3		1	3	10
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	3	6	8	4	2
Energija		1	3	2	
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.) ²	3	2	5	1	2
Industrijska politika	8	15	3	9	10
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	46	43	69	51	80
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1	1		1	3
Javna nabava	12	12	13	14	31
Javno zdravlje	1	2	3	5	4
Načela prava Unije	7	17	23	12	13
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport			1	1	
Okoliš ³	27	35	30	27	53
Okoliš i potrošači ³	1				
Oporezivanje	64	74	52	55	41
Područje slobode, sigurnosti i pravde	37	46	51	49	51
Poljoprivreda	22	33	29	20	13
Pravo društava	1	4	3	1	1
Pravo institucija	27	31	18	27	20
Pravosudna suradnja u građanskim stvarima					1
Približavanje zakonodavstava	12	24	25	24	16
Pristup dokumentima	5	6	4	3	4
Pristupanje novih država	2				1
Promet	14	17	18	9	20

>>>

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica“ i „Vlastita sredstva Zajednica“ spojene su u rubriku „Financijske odredbe“.

3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači“ podijeljena je na dvije različite rubrike.

4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa“ i „Carinska unija“ spojene su u jednu rubriku.

Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)			5	1	1
Sloboda poslovnog nastana	6	13	9	17	27
Slobodno kretanje kapitala	21	8	6	8	7
Slobodno kretanje osoba	18	15	20	13	12
Slobodno kretanje robe	7	1	10	9	5
Slobodno pružanje usluga	29	16	11	17	14
Socijalna politika	28	27	51	30	23
Socijalna sigurnost radnika migranata	8	12	6	14	5
Transeuropske mreže					1
Trgovinska politika	8	6	7	4	14
Tržišno natjecanje	30	42	28	23	30
Turizam	1				
Vanjsko djelovanje Europske unije	5	4	6	1	5
Zajednička ribarstvena politika			5	3	1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	9	12	3	6	11
Zapošljavanje				1	
Zaštita potrošača ³	9	19	20	29	33
Ugovor o EZ-u/FEU-u	513	601	617	544	626
Ugovor o EZAE-u				1	
Postupak	7	14	6	4	14
Povlastice i imuniteti	3			2	1
Pravilnik o osoblju za dužnosnike		5	1	3	
Ostalo	10	19	7	9	15
SVEUKUPNO	523	620	624	554	641

1] Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2] Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica“ i „Vlastita sredstva Zajednica“ spojene su u rubriku „Financijske odredbe“.

3] Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači“ podijeljena je na dvije različite rubrike.

4] Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa“ i „Carinska unija“ spojene su u jednu rubriku.

10. PREDMETI ZAVRŠENI PRESUDOM, MIŠLJENJEM ILI RJEŠENJEM – PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2016.)¹

	Presude/ Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno
Carinska unija i zajednička carinska tarifa ⁵	25	2	27
Državljanstvo Unije	7	1	8
Državne potpore	19	7	26
Ekonomska i monetarna politika	10		10
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	2		2
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.) ³	2		2
Industrijska politika	10		10
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	29	51	80
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1	2	3
Javna nabava	20	11	31
Javno zdravlje	2	2	4
Načela prava Unije	10	3	13
Okoliš ⁴	42	11	53
Oporezivanje	37	4	41
Područje slobode, sigurnosti i pravde	45	6	51
Poljoprivreda	11	2	13
Pravo društava	1		1
Pravo institucija	11	9	20
Pravosudna suradnja u građanskim stvarima	1		1
Približavanje zakonodavstava	15	1	16
Pristup dokumentima	2	2	4
Pristupanje novih država	1		1
Promet	14	6	20

>>>

- 1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).
- 2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.
- 3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica“ i „Vlastita sredstva Zajednica“ spojene su u rubriku „Financijske odredbe“.
- 4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači“ podijeljena je na dvije različite rubrike.
- 5| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa“ i „Carinska unija“ spojene su u jednu rubriku.

Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	1		1
Sloboda poslovnog nastana	5	22	27
Slobodno kretanje kapitala	6	1	7
Slobodno kretanje osoba	11	1	12
Slobodno kretanje robe	5		5
Slobodno pružanje usluga	11	3	14
Socijalna politika	19	4	23
Socijalna sigurnost radnika migranata	5		5
Transeuropske mreže	1		1
Trgovinska politika	10	4	14
Tržišno natjecanje	23	7	30
Vanjsko djelovanje Europske unije	5		5
Zajednička ribarstvena politika	1		1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	11		11
Zaštita potrošača ⁴	22	11	33
Ugovor o EZ-u/FEU-u	453	173	626
Povlastice i imuniteti	1		1
Postupak		14	14
Ostalo	1	14	15
SVEUKUPNO	454	187	641

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

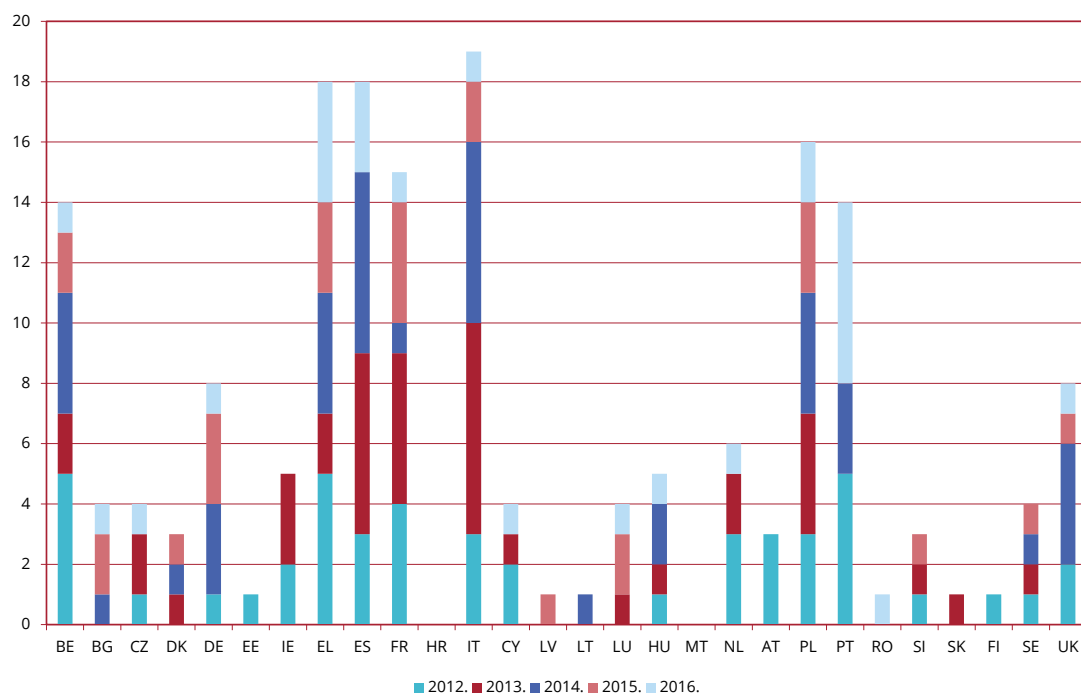
2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenja o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Proračun Zajednica“ i „Vlastita sredstva Zajednica“ spojene su u rubriku „Financijske odredbe“.

4| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrika „Okoliš i potrošači“ podijeljena je na dvije različite rubrike.

5| Za predmete započete nakon 1. prosinca 2009. rubrike „Zajednička carinska tarifa“ i „Carinska unija“ spojene su u jednu rubriku.

11. PRESUDE ZBOG POVREDE OBVEZE DRŽAVE ČLANICE: ISHOD POSTUPKA (2012.-2016.)¹

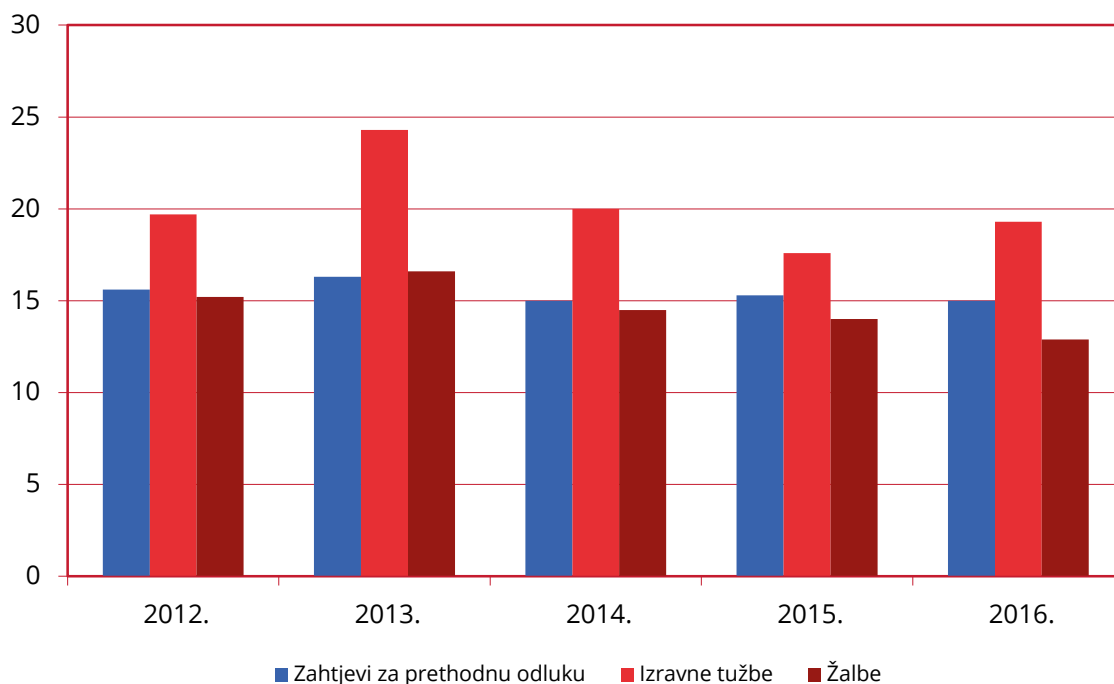


	2012.		2013.		2014.		2015.		2016.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Belgija	5	1	2	1	4		2		1	
Bugarska					1	1	2		1	
Češka Republika	1		2	2					1	
Danska			1	1	1		1			
Njemačka	1	2		2	3	1	3		1	
Estonija	1									
Irska	2		3	1				1		
Grčka	5		2	1	4		3		4	
Španjolska	3		6		6				3	
Francuska	4		5	3	1		4		1	
Hrvatska										
Italija	3		7	1	6		2		1	
Cipar	2		1						1	
Latvija							1			
Litva					1					
Luksemburg			1	1			2		1	
Mađarska	1		1		2				1	
Malta										1
Nizozemska	3	1	2	2		1			1	1
Austrija	3			1						1
Poljska	3		4	2	4		3	1	2	
Portugal	5			1	3				6	
Rumunjska									1	
Slovenija	1		1				1			
Slovačka		1	1					2		
Finska	1			2						
Švedska	1		1	1	1		1			
Ujedinjena Kraljevina	2			1	4		1	1	1	1
Ukupno	47	5	40	23	41	3	26	5	27	4

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

12. TRAJANJE POSTUPAKA U MJESECIMA I DESETINAMA MJESECA (2012.-2016.)¹

(PRESUDE I RJEŠENJA)

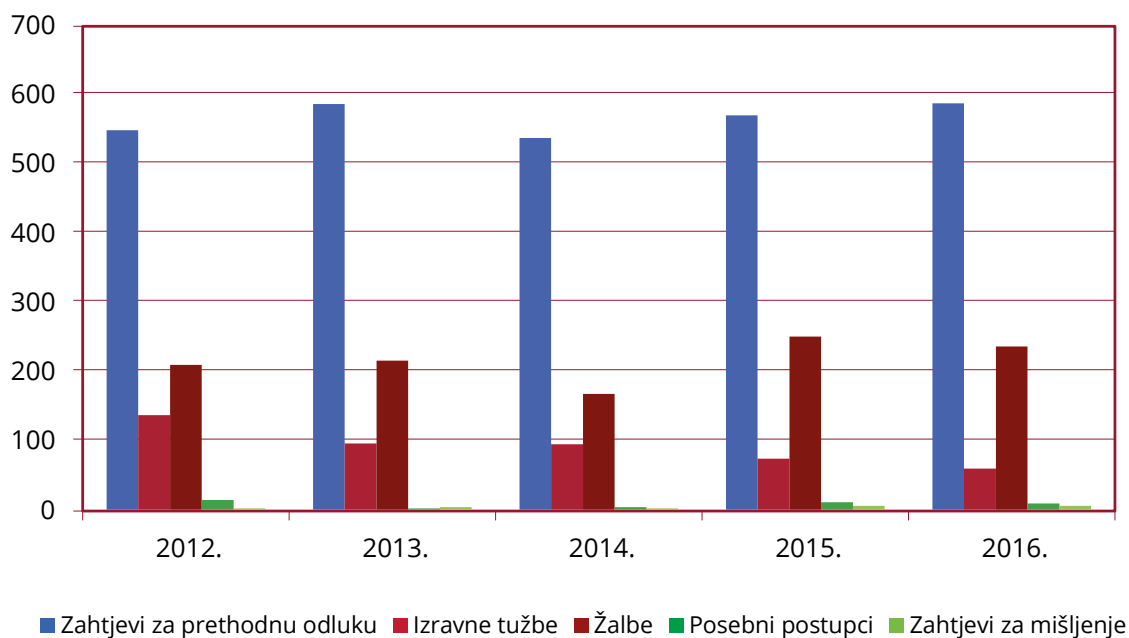


	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Zahtjevi za prethodnu odluku	15,6	16,3	15,0	15,3	15,0
Hitni prethodni postupci	1,9	2,2	2,2	1,9	2,7
Izravne tužbe	19,7	24,3	20,0	17,6	19,3
Žalbe	15,2	16,6	14,5	14,0	12,9

1] Pri izračunavanju trajanja postupaka ne uzimaju se u obzir: predmeti u kojima je donesena međupresuda ili mjera izvođenja dokaza; mišljenja; posebni postupci (i to: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja i predmeti u vezi s imunitetom); predmeti koji su završeni rješenjem o brisanju, rješenjem o obustavi postupka ili rješenjem o vraćanju na ponovno odlučivanje Općem sudu; postupci privremene pravne zaštite kao i žalbe u tim postupcima ili u vezi s intervencijom.

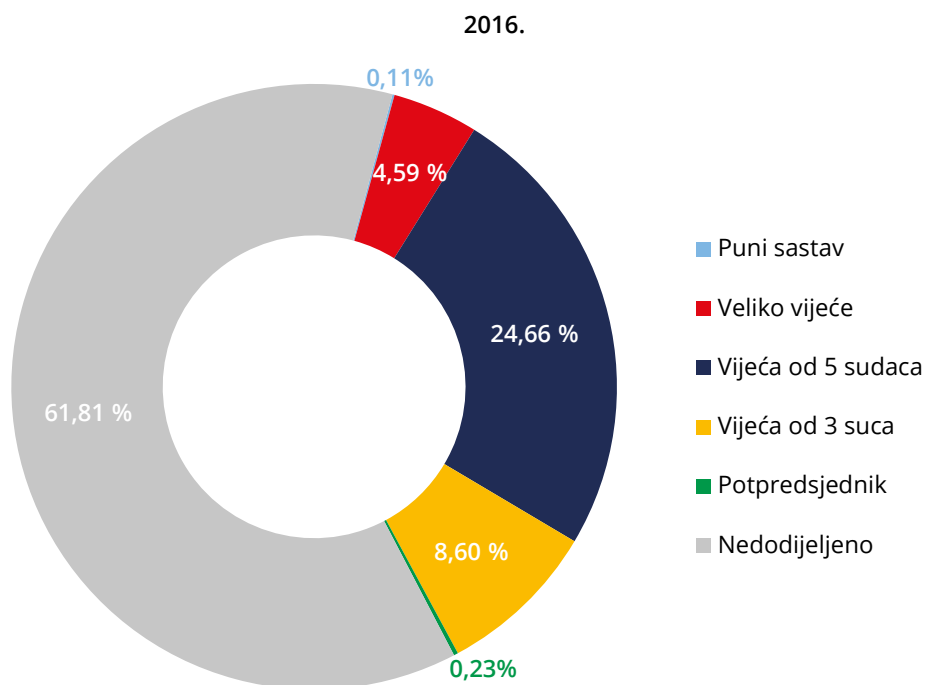
IV. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

13. VRSTE POSTUPAKA (2012.-2016.)¹



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Zahtjevi za prethodnu odluku	537	574	526	558	575
Izravne tužbe	134	96	94	72	58
Žalbe	205	211	164	245	231
Posebni postupci	9	1	2	6	5
Zahtjevi za mišljenje	1	2	1	3	3
Ukupno	886	884	787	884	872

1 | Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

14. SASTAV SUDA (2012.-2016.)¹

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Puni sastav					1
Veliko vijeće	44	37	33	38	40
Vijeća od 5 sudaca	239	190	176	203	215
Vijeća od 3 suca	42	51	44	54	75
Potpredsjednik	1	1		2	2
Nedodijeljeno	560	605	534	587	539
Ukupno	886	884	787	884	872

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

V. RAZNO

15. UBRZANI POSTUPCI (2012.-2016.)¹

	2012.		2013.		2014.		2015.		2016.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Izravne tužbe	1			1						
Zahtjevi za prethodnu odluku	1	5		16	2	10	1	14	2	13
Žalbe		1							1	
Ukupno	2	6	0	17	2	10	1	14	3	13

1| Predmeti u kojima je tijekom dotične godine donesena odluka ili rješenje o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva za primjenu ubrzanog postupka.

16. HITNI PRETHODNI POSTUPCI (2012.-2016.)¹

	2012.		2013.		2014.		2015.		2016.	
	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno	Prihvaćeno	Odbijeno
Područje slobode, sigurnosti i pravde	4	1	2	3	4	1	5	5	8	4
Približavanje zakonodavstva						1				
Ukupno	4	1	2	3	4	2	5	5	8	4

1| Predmeti u kojima je tijekom dotične godine donesena odluka o prihvaćanju ili odbijanju zahtjeva za primjenu hitnog postupka.

17. POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2016.)¹

	Novi postupci privremene pravne zaštite	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Ishod postupka		
			Odbijeno	Prihvaćeno	Brisanje predmeta ili obustava postupka
Pristup dokumentima		3	1	1	
Poljoprivreda	1	1	2		
Državne potpore		1	1		
Tržišno natjecanje			2	1	
Pravo institucija		1			1
Okoliš	1	1	2		
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1				1
SVEUKUPNO	3	7	8	2	2

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

VI. OPĆI TREND U RADU SUDA (1952.-2016.)

18. NOVI POSTUPCI I PRESUDE

Godina	Novi predmeti ¹								Presude/Mišljenja ²
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu		
1953.		4				4			
1954.		10				10		2	
1955.		9				9	2	4	
1956.		11				11	2	6	
1957.		19				19	2	4	
1958.		43				43		10	
1959.		46			1	47	5	13	
1960.		22			1	23	2	18	
1961.	1	24			1	26	1	11	
1962.	5	30				35	2	20	
1963.	6	99				105	7	17	
1964.	6	49				55	4	31	
1965.	7	55				62	4	52	
1966.	1	30				31	2	24	
1967.	23	14				37		24	
1968.	9	24				33	1	27	
1969.	17	60				77	2	30	
1970.	32	47				79		64	
1971.	37	59				96	1	60	
1972.	40	42				82	2	61	
1973.	61	131				192	6	80	
1974.	39	63				102	8	63	
1975.	69	61			1	131	5	78	
1976.	75	51			1	127	6	88	
1977.	84	74				158	6	100	
1978.	123	146			1	270	7	97	
1979.	106	1 218				1 324	6	138	
1980.	99	180				279	14	132	
1981.	108	214				322	17	128	
1982.	129	217				346	16	185	
1983.	98	199				297	11	151	
1984.	129	183				312	17	165	
1985.	139	294				433	23	211	
1986.	91	238				329	23	174	
								>>>	

1| Bruto podaci; bez posebnih postupaka

2| Neto podaci

Godina	Novi predmeti ¹							Presude/Mišljenja ²
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	
1987.	144	251				395	21	208
1988.	179	193				372	17	238
1989.	139	244				383	19	188
1990.	141	221	15	1		378	12	193
1991.	186	140	13	1	2	342	9	204
1992.	162	251	24	1	2	440	5	210
1993.	204	265	17			486	13	203
1994.	203	125	12	1	3	344	4	188
1995.	251	109	46	2		408	3	172
1996.	256	132	25	3		416	4	193
1997.	239	169	30	5		443	1	242
1998.	264	147	66	4		481	2	254
1999.	255	214	68	4		541	4	235
2000.	224	197	66	13	2	502	4	273
2001.	237	187	72	7		503	6	244
2002.	216	204	46	4		470	1	269
2003.	210	277	63	5	1	556	7	308
2004.	249	219	52	6	1	527	3	375
2005.	221	179	66	1		467	2	362
2006.	251	201	80	3		535	1	351
2007.	265	221	79	8		573	3	379
2008.	288	210	77	8	1	584	3	333
2009.	302	143	105	2	1	553	1	376
2010.	385	136	97	6		624	3	370
2011.	423	81	162	13		679	3	370
2012.	404	73	136	3	1	617		357
2013.	450	72	161	5	2	690	1	434
2014.	428	74	111		1	614	3	416
2015.	436	48	206	9	3	702	2	399
2016.	470	35	168	7		680	3	412
Ukupno	9 616	8 984	2 063	122	26	20 811	364	11 024

1| Bruto podaci; bez posebnih postupaka

2| Neto podaci

19. NOVI ZAHTEVI ZA PRETHODNU ODLUKU (PREMA DRŽAVI ČLANICI I GODINI)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi ¹	Ukupno	
1961.																			1										1		
1962.																			5											5	
1963.														1					5											6	
1964.												2							4											6	
1965.					4				2										1											7	
1966.																			1											1	
1967.	5				11				3							1			3											23	
1968.	1				4				1		1								2											9	
1969.	4				11				1						1															17	
1970.	4				21				2		2								3											32	
1971.	1				18				6		5					1			6											37	
1972.	5				20				1		4								10											40	
1973.	8				37				4		5					1			6											61	
1974.	5				15				6		5								7							1				39	
1975.	7				26				15		14					1			4							1				69	
1976.	11				28				8		12								14							1				75	
1977.	16				30				14		7								9							5				84	
1978.	7				46				12		11								38							5				123	
1979.	13				33				18		19					1			11							8				106	
1980.	14				24				14		19								17							6				99	
1981.	12				41				17		11					4			17							5				108	
1982.	10				36				39		18								21							4				129	
1983.	9				36				15		7								19							6				98	
1984.	13				38				34		10								22							9				129	
1985.	13				40				45		11					6			14							8				139	
1986.	13				48			2	1	19	5					1			16							8				91	
																															>>>

- 1 | Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerichtshof)
 Predmet *Miles i drugi*, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola)
 Predmet *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerichtshof)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi ¹	Ukupno
1987.	15			5	32		2	17	1	36		5				3			19									9		144
1988.	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179
1989.	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139
1990.	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141
1991.	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186
1992.	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162
1993.	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994.	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995.	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996.	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997.	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239
1998.	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264
1999.	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255
2000.	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224
2001.	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237
2002.	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216
2003.	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210
2004.	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005.	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006.	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007.	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1			5	6	16		265
2008.	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009.	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010.	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011.	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012.	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013.	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014.	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015.	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016.	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
Ukupno	820	101	53	184	2 300	18	91	178	437	954	8	1 388	7	55	45	91	136	3	975	490	108	153	123	17	38	102	126	612	3	9 616

1| Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)
 Predmet *Miles i drugi*, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola)
 Predmet *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

20. NOVI ZAHTEVI ZA PRETHODNU ODLUKU (PREMA DRŽAVI ČLANICI I SUDU)

			Ukupno
Belgija	Cour constitutionnelle	32	
	Cour de cassation	94	
	Conseil d'État	80	
	Drugi sudovi	614	820
Bugarska	Върховен касационен съд	2	
	Върховен административен съд	17	
	Drugi sudovi	82	101
Češka Republika	Ústavní soud		
	Nejvyššího soudu	8	
	Nejvyšší správní soud	26	
	Drugi sudovi	19	53
Danska	Højesteret	36	
	Drugi sudovi	148	184
Njemačka	Bundesverfassungsgericht	1	
	Bundesgerichtshof	213	
	Bundesverwaltungsgericht	120	
	Bundesfinanzhof	313	
	Bundesarbeitsgericht	37	
	Bundessozialgericht	76	
	Drugi sudovi	1 540	2 300
Estonija	Riigikohus	7	
	Drugi sudovi	11	18
Irska	Supreme Court	30	
	High Court	28	
	Drugi sudovi	33	91
Grčka	Άρειος Πάγος	11	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	57	
	Drugi sudovi	110	178
Španjolska	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	71	
	Drugi sudovi	365	437
Francuska	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	122	
	Conseil d'État	110	
	Drugi sudovi	721	954

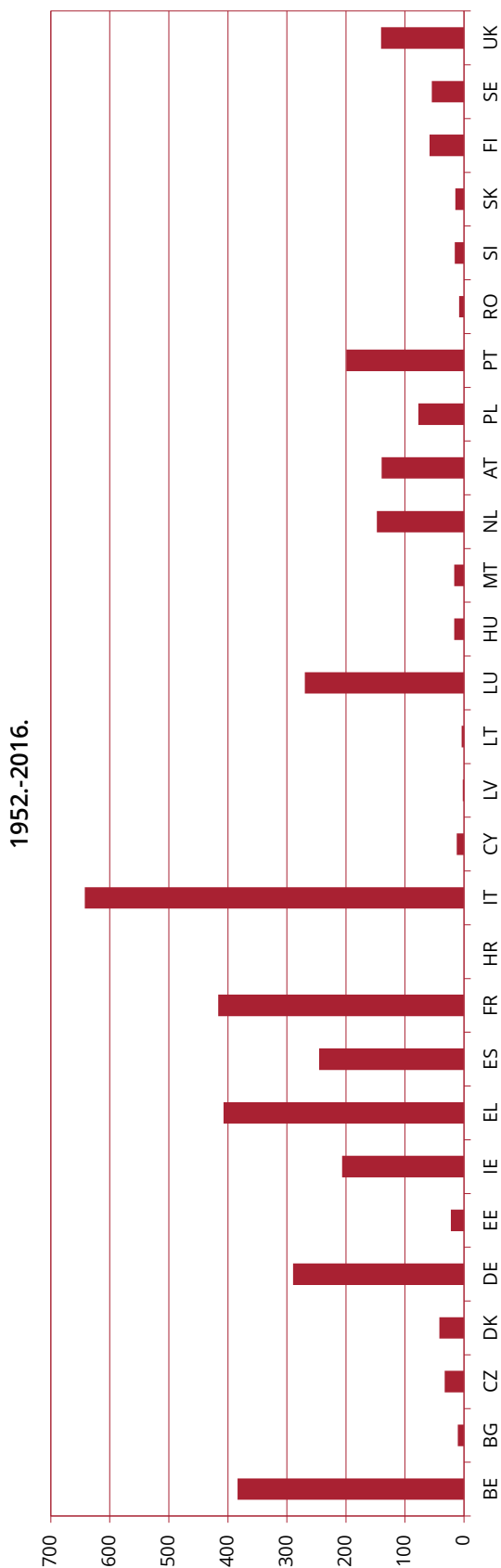
Hrvatska	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		
	Drugi sudovi	8	8
Italija	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	141	
	Consiglio di Stato	134	
	Drugi sudovi	1 111	1 388
Cipar	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Drugi sudovi	3	7
Latvija	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Drugi sudovi	34	55
Litva	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	16	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	17	
	Drugi sudovi	11	45
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	27	
	Cour administrative	28	
	Drugi sudovi	35	91
Mađarska	Kúria	23	
	Fővárosi Ítéltábla	6	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Drugi sudovi	105	136
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Drugi sudovi	3	3
Nizozemska	Hoge Raad der Nederlanden	278	
	Raad van State	109	
	Centrale Raad van Beroep	63	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	156	
	Tariefcommissie	35	
	Drugi sudovi	334	975
Austrija	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	115	
	Verwaltungsgerichtshof	96	
	Drugi sudovi	274	490

Poljska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	15	
	Naczelny Sąd Administracyjny	40	
	Drugi sudovi	52	108
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	8	
	Supremo Tribunal Administrativo	59	
	Drugi sudovi	86	153
Rumunjska	Înalta Curte de Casație și Justiție	11	
	Curtea de Apel	64	
	Drugi sudovi	48	123
Slovenija	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	11	
	Drugi sudovi	5	17
Slovačka	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	15	
	Drugi sudovi	23	38
Finska	Korkein oikeus	19	
	Korkein hallinto-oikeus	50	
	Työtuomioistuin	3	
	Drugi sudovi	30	102
Švedska	Högsta Domstolen	21	
	Högsta förvaltningsdomstolen	8	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Drugi sudovi	88	126
Ujedinjena Kraljevina	House of Lords	40	
	Supreme Court	10	
	Court of Appeal	83	
	Drugi sudovi	479	612
Drugi	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechthof ¹	2	
	Odbor za pritužbe europskih škola ²	1	3
Ukupno			9 616

1| Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00
Predmet *Montis Design*, C-169/15

2| Predmet *Miles i drugi*, C-196/09

21. NOVE TUŽBE PODNESENE ZBOG POVREDE OBVEZE PROTIV DRŽAVA ČLANICA



BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Ukupno
383	9	32	41	289	22	206	407	245	416	0	642	12	1	3	269	16	16	147	139	77	199	7	15	14	58	54	140	3 859

VII. DJELATNOST TAJNIŠTVA SUDA (2015.-2016.)

Vrsta intervencije	2015.	2016.
Broj podnesaka upisanih u registar tajništva	89 328	93 215
Postotak postupovnih akata podnesenih putem e-Curije	69 %	75 %
Broj sazvanih i organiziranih rasprava	256	270
Broj sazvanih i organiziranih rasprava za objavu mišljenja	239	319
Broj presuda, mišljenja i rješenja dostavljenih strankama i kojima se okončava postupak	570	645
Broj zapisnika s rasprava (za iznošenje izlaganja stranaka, za iznošenje mišljenja i za objavu presuda)	894	1001
Broj objava u SL-u u vezi s novim predmetima	639	660
Broj objava u SL-u u vezi s riješenim predmetima	546	522

E | SASTAV SUDA



(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2016.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Prvi nezavisni odvjetnik M. Wathelet, predsjednici vijeća T. von Danwitz i M. Ilešič, potpredsjednik Suda A. Tizzano, predsjednik Suda K. Lenaerts, predsjednica vijeća R. Silva de Lapuerta, predsjednici vijeća L. Bay Larsen i J. L. da Cruz Vilaça

Drugi red, slijeva nadesno:

Suci A. Borg Barthet i A. Rosas, predsjednik vijeća M. Vilaras, predsjednica vijeća M. Berger, predsjednik vijeća E. Juhász, predsjednica vijeća A. Prechal, predsjednik vijeća E. Regan, nezavisna odvjetnica J. Kokott

Treći red, slijeva nadesno:

Sutkinja C. Toader, sudac J.-C. Bonichot, nezavisni odvjetnik P. Mengozzi, suci E. Levits i J. Malenovský, nezavisna odvjetnica E. Sharpston, nezavisni odvjetnik Y. Bot, sudac A. Arabadžiev

Četvrti red, slijeva nadesno:

Sudac F. Biltgen, nezavisni odvjetnik N. Wahl, suci C. G. Fernlund, D. Šváby, M. Safjan, E. Jarašiūnas, C. Vajda i S. Rodin

Peti red, slijeva nadesno:

Nezavisni odvjetnici M. Bobek, M. Campos Sánchez-Bordona i M. Szpunar, sutkinja K. Jürimäe, sudac C. Lycourgos, nezavisni odvjetnici H. Saugmandsgaard Øe i E. Tanchev, tajnik A. Calot Escobar

1. PROMJENA U SASTAVU SUDA U 2016.

Odlukom od 7. rujna 2016. predstavnici vlada država članica Europske unije imenovali su Evgenija Tancheva¹ nezavisnim odvjetnikom Suda za razdoblje od 16. rujna 2016. do 6. listopada 2021.

1 | U skladu s načelom rotacije, E. Tanchev, bugarski državljanin, naslijedio je N. Jääskinena, finskog državljanina, čiji je mandat prestao 7. listopada 2015.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2016. DO 6. LISTOPADA 2016.

K. LENAERTS, predsjednik
A. TIZZANO, potpredsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
M. ILEŠIČ, predsjednik 2. vijeća
L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
A. ARABADJIEV, predsjednik 6. vijeća
C. TOADER, predsjednica 7. vijeća
D. ŠVÁBY, predsjednik 8. vijeća
F. BILTGEN, predsjednik 10. vijeća
C. LYCOURGOS, predsjednik 9. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
A. BORG BARTHET, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
P. MENGOZZI, nezavisni odvjetnik
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
J.-C. BONICHOT, sudac
M. SAFJAN, sudac
M. BERGER, sutkinja
A. PRECHAL, sutkinja
E. JARAŠIŪNAS, sudac
C. G. FERNLUND, sudac
C. VAJDA, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
K. JÜRIMÄE, sutkinja
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
M. VILARAS, sudac
E. REGAN, sudac
H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

OD 7. LISTOPADA 2016. DO 31. PROSINCA 2016.

K. LENAERTS, predsjednik
A. TIZZANO, potpredsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
M. ILEŠIČ, predsjednik 2. vijeća
L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
E. JUHÁSZ, predsjednik 9. vijeća
M. BERGER, predsjednica 10. vijeća
A. PRECHAL, predsjednica 7. vijeća
M. VILARAS, predsjednik 8. vijeća
E. REGAN, predsjednik 6. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
A. BORG BARTHET, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
P. MENGOZZI, nezavisni odvjetnik
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
J.-C. BONICHOT, sudac
A. ARABADJIEV, sudac
C. TOADER, sutkinja
M. SAFJAN, sudac
D. ŠVÁBY, sudac
E. JARAŠIŪNAS, sudac
C. G. FERNLUND, sudac
C. VAJDA, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
F. BILTGEN, sudac
K. JÜRIMÄE, sutkinja
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
C. LYCOURGOS, sudac
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

SUCI

Massimo PILOTTI, sudac (1952.-1958.), predsjednik od 1952. do 1958.
Petrus SERRARENS, sudac (1952.-1958.)
Otto RIESE, sudac (1952.-1963.)
Louis DELVAUX, sudac (1952.-1967.)
Jacques RUEFF, sudac (1952.-1959. i 1960.-1962.)
Charles Léon HAMMES, sudac (1952.-1967.), predsjednik od 1964. do 1967.
Adrianus VAN KLEFFENS, sudac (1952.-1958.)
Maurice LAGRANGE, nezavisni odvjetnik (1952.-1964.)
Karl ROEMER, nezavisni odvjetnik (1953.-1973.)
Rino ROSSI, sudac (1958.-1964.)
Nicola CATALANO, sudac (1958.-1962.)
Andreas Matthias DONNER, sudac (1958.-1979.), predsjednik od 1958. do 1964.
Alberto TRABUCCHI, sudac (1962.-1972.), zatim nezavisni odvjetnik (1973.-1976.)
Robert LECOURT, sudac (1962.-1976.), predsjednik od 1967. do 1976.
Walter STRAUSS, sudac (1963.-1970.)
Riccardo MONACO, sudac (1964.-1976.)
Joseph GAND, nezavisni odvjetnik (1964.-1970.)
Josse J. MERTENS de WILMARS, sudac (1967.-1984.), predsjednik od 1980. do 1984.
Pierre PESCATORE, sudac (1967.-1985.)
Hans KUTSCHER, sudac (1970.-1980.), predsjednik od 1976. do 1980.
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, nezavisni odvjetnik (1970.-1972.)
Henri MAYRAS, nezavisni odvjetnik (1972.-1981.)
Cearbhall O'DALAIGH, sudac (1973.-1974.)
Max SØRENSEN, sudac (1973.-1979.)
Jean-Pierre WARNER, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.)
Alexander J. MACKENZIE STUART, sudac (1973.-1988.), predsjednik od 1984. do 1988.
Gerhard REISCHL, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.)
Aindrias O'KEEFFE, sudac (1974.-1985.)
Francesco CAPOTORTI, sudac (1976.), zatim nezavisni odvjetnik (1976.-1982.)
Giacinto BOSCO, sudac (1976.-1988.)
Adolphe TOUFFAIT, sudac (1976.-1982.)
Thymen KOOPMANS, sudac (1979.-1990.)
Ole DUE, sudac (1979.-1994.), predsjednik od 1988. do 1994.
Ulrich EVERLING, sudac (1980.-1988.)
Alexandros CHLOROS, sudac (1981.-1982.)
Sir Gordon SLYNN, nezavisni odvjetnik (1981.-1988.), zatim sudac (1988.-1992.)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, nezavisni odvjetnik (1981.-1986.)
Simone ROZÈS, nezavisna odvjetnica (1981.-1984.)
Fernand GRÉVISSE, sudac (1981.-1982. i 1988.-1994.)
Kai BAHLMANN, sudac (1982.-1988.)
G. Federico MANCINI, nezavisni odvjetnik (1982.-1988.), zatim sudac (1988.-1999.)
Yves GALMOT, sudac (1982.-1988.)
Constantinos KAKOURIS, sudac (1983.-1997.)

Carl Otto LENZ, nezavisni odvetnik (1984.-1997.)
Marco DARMON, nezavisni odvetnik (1984.-1994.)
René JOLIET, sudac (1984.-1995.)
Thomas Francis O'HIGGINS, sudac (1985.-1991.)
Fernand SCHOCKWEILER, sudac (1985.-1996.)
Jean MISCHO, nezavisni odvetnik (1986.-1991. i 1997.-2003.)
José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, sudac (1986.-2000.)
José Luís da CRUZ VILAÇA, nezavisni odvetnik (1986.-1988.)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLESIAS, sudac (1986.-2003.), predsjednik od 1994. do 2003.
Manuel DIEZ de VELASCO, sudac (1988.-1994.)
Manfred ZULEEG, sudac (1988.-1994.)
Walter VAN GERVEN, nezavisni odvetnik (1988.-1994.)
Francis Geoffrey JACOBS, nezavisni odvetnik (1988.-2006.)
Giuseppe TESAURO, nezavisni odvetnik (1988.-1998.)
Paul Joan George KAPTEYN, sudac (1990.-2000.)
Claus Christian GULMANN, nezavisni odvetnik (1991.-1994.), zatim sudac (1994.-2006.)
John L. MURRAY, sudac (1991.-1999.)
David Alexander Ogilvy EDWARD, sudac (1992.-2004.)
Antonio Mario LA PERGOLA, sudac (1994. i 1999.-2006.), nezavisni odvetnik (1995.-1999.)
Georges COSMAS, nezavisni odvetnik (1994.-2000.)
Jean-Pierre PUISSOCHET, sudac (1994.-2006.)
Philippe LÉGER, nezavisni odvetnik (1994.-2006.)
Günter HIRSCH, sudac (1994.-2000.)
Michael Bendik ELMER, nezavisni odvetnik (1994.-1997.)
Peter JANN, sudac (1995.-2009.)
Hans RAGNEMALM, sudac (1995.-2000.)
Leif SEVÓN, sudac (1995.-2002.)
Nial FENNELLY, nezavisni odvetnik (1995.-2000.)
Melchior WATHELET, sudac (1995.-2003.)
Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, nezavisni odvetnik (1995.-2009.)
Romain SCHINTGEN, sudac (1996.-2008.)
Krateros IOANNOU, sudac (1997.-1999.)
Siegbert ALBER, nezavisni odvetnik (1997.-2003.)
Antonio SAGGIO, nezavisni odvetnik (1998.-2000.)
Vassilios SKOURIS, sudac (1999.-2015.), predsjednik od 2003. do 2015.
Fidelma O'KELLY MACKEN, sutkinja (1999.-2004.)
Ninon COLNERIC, sutkinja (2000.-2006.)
Stig Von BAHR, sudac (2000.-2006.)
José Narciso da CUNHA RODRIGUES, sudac (2000.-2012.)
Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, sudac (2000.-2010.)
Leendert A. GEELHOED, nezavisni odvetnik (2000.-2006.)
Christine STIX-HACKL, nezavisna odvetnica (2000.-2006.)
Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, nezavisni odvetnik (2003.-2009.)
Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, sudac (2004.-2012.)
Jerzy MAKARCZYK, sudac (2004.-2009.)
Pranas KÜRIS, sudac (2004.-2010.)
Georges ARESTIS, sudac (2004.-2014.)
Ján KLUČKA, sudac (2004.-2009.)
Uno LÖHMUS, sudac (2004.-2013.)

Aindrias Ó CAOIMH, sudac (2004.-2015.)
Pernilla LINDH, sutkinja (2006.-2011.)
Ján MAZÁK, nezavisni odvjetnik (2006.-2012.)
Verica TRSTENJAK, nezavisna odvjetnica (2006.-2012.)
Jean-Jacques KASEL, sudac (2008.-2013.)
Niilo JÄÄSKINEN, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)
Pedro CRUZ VILLALÓN, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)

PREDSJEDNICI

Massimo PILOTTI (1952.-1958.)
Andreas Matthias DONNER (1958.-1964.)
Charles Léon HAMMES (1964.-1967.)
Robert LECOURT (1967.-1976.)
Hans KUTSCHER (1976.-1980.)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980.-1984.)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984.-1988.)
Ole DUE (1988.-1994.)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994.-2003.)
Vassilios SKOURIS (2003.-2015.)

TAJNICI

Albert VAN HOUTTE (1953.-1982.)
Paul HEIM (1982.-1988.)
Jean-Guy GIRAUD (1988.-1994.)
Roger GRASS (1994.-2010.)





POGLAVLJE II

OPĆI SUD



A | AKTIVNOST OPĆEG SUDA U 2016.

Marc Jaeger, predsjednik

Za Opći sud 2016. bila je godina mnogobrojnih i velikih promjena. Uz trogodišnju djelomičnu zamjenu sudaca, u tijeku je bila provedba reforme ustrojstva tog suda, obilježena prvim dvjema fazama povećanja broja njegovih sudaca¹, raspuštanjem Službeničkog suda i prijenosom na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika². Suci su – blisko surađujući s tajništvom Općeg suda i službama institucije – promišljali o rješenjima čiji je temeljni cilj bio prilagoditi organizaciju potrebama proširenog Općeg suda, uz očuvanje postignuća na području učinkovitosti i kvalitete koja su rezultat unutarnjih reformi razvijanih u posljednjem desetljeću. Osnažen na taj način, Opći sud položio je nove temelje za uspješno ostvarivanje ciljeva koje si je zadao u uvjetima povećanog broja sudaca, a to su brzina, kvaliteta, dosljednost i autoritet njegove sudske prakse.

1. ORGANIZACIJA

Kao prvo, kada je riječ o sastavu Općeg suda, on je dobio 22 nova člana (točno polovicu broja članova koji trenutačno obnašaju dužnost), što je zahtijevalo provedbu mnogih koraka kako bi se osiguralo skladno i brzo uključivanje novih kabineta u rad (zapošljavanje, osiguravanje prostora i opreme, uspostava novog sustava dodjeljivanja predmeta, osposobljavanje osoblja, ažuriranje računalnih sustava itd.).

Među tim sucima, šesnaestero ih je imenovano u sklopu prvih dviju faza reforme Općeg suda, u skladu s hodoigramom koji se provodi postupno zbog ograničenja povezanih s postupkom odlučivanja o imenovanju. Na taj način na dužnost su stupili:

- 13. travnja 2016., C. Iliopoulos, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín, D. Spielmann, V. Valančius, Z. Csehi, N. Póltorak i A. Marcoulli, u sklopu prve faze reforme;
- 8. lipnja 2016., P. G. Xuereb, F. Schalin i I. Reine, u sklopu prve faze reforme;
- 19. rujna 2016.:
 - J. Passer, u sklopu prve faze reforme;
 - E. Perillo, R. Barents, J. Svenningsen, M. J. Costeira i M. A. Kornezov, u sklopu druge faze reforme.

Osim toga, Opći sud dobio je šestero novih sudaca u sklopu njihove trogodišnje djelomične zamjene: R. da Silva Passos, P. Nihoul, B. Berke, U. Öberg, O. Spineanu-Matei i K. Kowalik-Bańczyk tako su imenovani kao zamjena za M. E. Martins Ribeiro, F. Dehousse, O. Czúcz, C. Wettera, A. Popescua i I. Wiszniewsku-Białecku.

1] Uredba (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14). U skladu s Uredbom 2015/2422, povećanje broja sudaca Općeg suda odvija se u tri faze. Prva faza uključuje imenovanje dodatnih dvanaestero sudaca 25. prosinca 2015. Druga faza sastoji se od imenovanja dodatnih sedmero sudaca u kontekstu raspuštanja Službeničkog suda 1. rujna 2016. Treća i posljednja faza uključuje imenovanje posljednjih devetero novih sudaca 1. rujna 2019., čime će njihov broj narasti na 56.

2] Uredba (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.). Zbog posebnosti postupaka u pitanjima Unijine javne službe izmijenjen je i Poslovnik Općeg suda (SL 2016., L 217, str. 73.).

Trenutačno sastavljen od 44 suca³, Opći sud još treba dobiti preostalo troje (jednog u sklopu prve faze reforme i još dvoje u sklopu druge faze) kako bi dosegnuo broj od 47 sudaca, predviđen u članku 48. Statuta Suda Europske unije za razdoblje od 2016. do 2019. godine, u kojoj će se provesti treća i posljednja faza reforme, imenovanjem dodatnih devetero sudaca.

Nadalje, što se tiče strukture Općeg suda, izmijenjeno je načelo njegova unutarnjeg ustrojstva koje se primjenjivalo od rujna 2007. do rujna 2016. Tako je on trenutačno sastavljen od devet vijeća od pet sudaca koji zasjedaju ili u sastavu od tri suca u dvama mogućim podsastavima koje vodi predsjednik vijeća, ili u sastavu od pet sudaca⁴.

Naposljetku, kada je riječ o radu Općeg suda, stvoreni su uvjeti kojima se osigurava ravnoteža između učinkovitosti i koordiniranosti. Naime, iako vijeće i dalje uobičajeno zasjeda u tročlanom sastavu, novom strukturom želi se olakšati upućivanje predmeta vijećima od pet sudaca, zamjenjivanje spriječenih sudaca istog vijeća te povjeravanje potpredsjedniku Općeg suda ili predsjednicima vijeća snažnije uloge u koordiniranju i usklađivanju sudske prakse.

K tome, prilikom trogodišnje djelomične zamjene sudaca Opći sud bio je pozvan imenovati za razdoblje od rujna 2016. do kolovoza 2019. predsjednika, potpredsjednika i predsjednike vijeća. Tako su, s jedne strane, M. Jaeger i M. van der Woude imenovani predsjednikom odnosno potpredsjednikom Općeg suda, dok su, s druge strane, I. Pelikánová, M. Prek, S. Frimodt Nielsen, H. Kanninen, D. Gratsias, G. Berardis, V. Tomljenović, A. M. Collins i S. Gervasoni imenovani predsjednicima vijeća.

2. SUDSKA STATISTIKA

Analiza sudske statistike za 2016. otkriva u bitnome dvije pojave, i to, s jedne strane, povećanje broja novih i broja neriješenih predmeta i, s druge strane, osjetno kraće trajanje postupaka.

Broj novih predmeta povećao se za 17 %, s 831 predmeta u 2015. na 974 u 2016., u vrlo velikoj mjeri zbog prijenosa nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima koji se tiču Unijine javne službe (koji čine 163 predmeta)⁵. Broj neriješenih predmeta porastao je u sličnoj mjeri, s 1267 predmeta u 2015. na 1486 u 2016. Produktivnost Općeg suda ogleda se u održanju razine rezultata koja se postiže od 2013., s brojem riješenih predmeta koji je među tri najveća od osnutka Općeg suda (755 riješenih predmeta). Zabilježeno smanjenje u odnosu na 2015. i 2014. godinu objašnjava se rješavanjem zaostataka (osobito u 2015.), trogodišnjom djelomičnom zamjenom sudaca i unutarnjim preustrojem Općeg suda potrebnim zbog dolaska novih sudaca koji ne mogu vidljivo i bitno pridonijeti učinkovitosti u prvim mjesecima svojeg mandata.

Istodobno, glavni pokazatelj učinka Općeg suda – trajanje postupaka – nastavlja s pozitivnim trendom. Potvrđena je dinamika sve kraćeg trajanja postupaka koja se zapaža od 2013., s općim prosjekom od 18,7 mjeseci (predmeti zaključeni presudom ili rješenjem, u svim područjima), što je 1,9 mjeseci kraće u odnosu na 2015. godinu i 8,2 mjeseca kraće u odnosu na 2013.

Osim toga, valja istaknuti da je – osobito s obzirom na reorganizaciju Općeg suda i nove mogućnosti otvorene provedbom reforme njegova ustrojstva – broj predmeta koji je upućen vijećima od pet sudaca u 2016.

3| Na dan 31. prosinca 2016.

4| Do dolaska preostalih troje novih sudaca, tri od devet vijeća privremeno su sastavljena od četiri suca koji mogu zasjedati ili u sastavu od tri suca u tri moguća podsastava ili u sastavu od pet sudaca, kojom prilikom se taj sastav upotpunjava dodatnim sucem iz drugog vijeća.

5| Službenički sud djelovao je do 31. kolovoza 2016. Pregled tog djelovanja nalazi se u poglavlju III. „Službenički sud“.

porastao na 29, dok je prosjek koji je za takva upućivanja zabilježen od 2010. do 2015. bio manji od devet predmeta godišnje.

Naposljetku, što se tiče vrste postupaka, valja spomenuti porast broja predmeta u području intelektualnog vlasništva (+ 11 %), prijenos nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima o Unijinoj javnoj službi (123 predmeta prenesena su sa Službeničkog suda 1. rujna, dok je do 31. prosinca 2016. naknadno pokrenuto novih 40, što čini ukupno 163 predmeta ili gotovo 17 % novih), relativno smanjenje broja predmeta u području mjera ograničavanja (novih 28 predmeta u 2016.), održavanje visokog broja predmeta u području državnih potpora (76 predmeta), osobito kada je riječ o oporezivanju u državama članicama, te novi izvor sudskih sporova koji se tiče primjene pravila o bonitetnom nadzoru kreditnih institucija.

U nastavku ovog izvješća potpredsjednik Općeg suda iznosi pregled sudske prakse koja je obilježila 2016. godinu. Taj pregled svjedoči o izraženoj raznolikosti, a katkad i složenosti pitanja o kojima je naš sud trebao odlučivati te o ključnoj ulozi koja mu je povjerena kao jamcu prava na djelotvornu sudsku zaštitu, a time i Unije koja se temelji na pravu.



B | SUDSKA PRAKSA OPĆEG SUDA U 2016.

I. SUDSKI POSTUPAK

DOPUŠTENOST TUŽBI NA TEMELJU ČLANKA 263. UFEU-A

Sudska praksa iz 2016. omogućila je Općem sudu da se izjasni, među ostalim, o poštovanju formalnih zahtjeva i rokova za podnošenje tužbe te o pojmovima akta koji se može pobijati, aktivne procesne legitimacije i regulatornog akta koji ne podrazumijeva provedbene mjere.

1. POJAM AKTA KOJI SE MOŽE POBIJATI

U presudi od 15. rujna 2016., *Italija/Komisija* (T-353/14 i T-17/15, podnesena žalba¹, [EU:T:2016:495](#)) Opći sud bio je u prilici pružiti pojašnjenja o pojmu akta koji se može pobijati tužbom za poništenje u smislu članka 263. UFEU-a. Dva zahtjeva za poništenje ticala su se dviju obavijesti o natječaju što ih je objavio Europski ured za odabir osoblja (EPSO)², a podnesena su u spojenim predmetima koji su doveli do te presude. Europska komisija istaknula je apsolutnu zapreku vođenju postupka jer su pobijane obavijesti u načelu potvrđujući akti ili akti koji se tiču puke provedbe Općih pravila primjenjivih na otvorene natječaje³ i Općih smjernica Vijeća voditelja administracije o uporabi jezika u natječajima koje organizira EPSO, a koje se nalaze u Prilogu 2. spomenutim općim pravilima.

Kao prvo, Opći sud ističe da je za potrebe davanja odgovora na Komisijine navode potrebno ispitati narav i pravni doseg Općih pravila i Općih smjernica. Naime, sporne obavijesti o natječaju mogu se smatrati isključivo potvrđujućim ili strogo provedbenim aktima samo ako njihova namjera nije utvrditi obvezujuća pravila, što bi ih činilo aktima koji mogu proizvoditi obvezujuće pravne učinke. Međutim, iz samog sadržaja spornih akata proizlazi da EPSO njihovom objavom nije na konačan način utvrdio jezični režim za sve natječaje koje je dužan organizirati. Nadalje i u svakom slučaju, čak i ako ti akti sadržavaju niz odredaba koje sužavaju izbor drugog jezika u natječajima koje organizira EPSO i jezika komunikacije među kandidatima, ne može se tumačiti da te odredbe propisuju jezični režim mjerodavan za sve takve natječaje, s obzirom na to da nijednom odredbom EPSO odnosno Vijeće voditelja administracije nije ovlašteno propisati takav režim opće primjene ili prihvatiti u tom smislu načelna pravila od kojih obavijesti o natječaju samo iznimno mogu odstupati. EPSO nije spriječen da – u svrhu osiguravanja jednakog postupanja i pravne sigurnosti – donese i objavi akte poput Općih pravila ili Općih smjernica kojima se utvrđuje na koji se način valja u određenim situacijama koristiti diskrecijskim prostorom kojim raspolaže u skladu s tim pravilima, pod uvjetom da ti akti ne odstupaju od pravila opće primjene kojima se definiraju njegove ovlasti i pod uvjetom da se EPSO donoseći ih ne suzdržava od izvršavanja ovlasti koje su mu povjerene prilikom organiziranja različitih natječaja, a tiču se ocjene potreba institucija, tijela, ureda i agencija Europske unije, uključujući njihove jezične potrebe. Iz navedenog proizlazi da Opća pravila i Opće smjernice treba tumačiti na način da čine, u najgorem slučaju, obavijesti u kojima se navode kriteriji prema kojima EPSO namjerava odabrati jezični režim natječaja za čiju je organizaciju odgovoran.

1| Predmet C-621/16 P, *Komisija/Italija*

2| Obavijest o otvorenom natječaju – EPSO/AD/276/14 – Administratori (AD 5) (SL 2014., C 74 A, str. 4) i Obavijest o otvorenom natječaju – EPSO/AD/294/14 – Administratori (AD 6) u području zaštite podataka (SL 2014., C 391 A, str. 1.)

3| Opća pravila primjenjiva na otvorene natječaje (SL 2014., C 60 A, str. 1.)

Kao drugo, Opći sud napominje da se svaka obavijest o natječaju donosi u svrhu utvrđivanja pravila za provođenje postupka u jednom ili više specifičnih natječaja, čime se stvara normativni okvir ovisno o cilju koji je utvrdilo tijelo za imenovanje. Upravo se tim normativnim okvirom, koji se prema potrebi utvrđuje u skladu s pravilima opće primjene mjerodavnima za organizaciju natječaja, uređuje provođenje postupka u predmetnom natječaju od trenutka objave obavijesti o kojoj je riječ do objave popisa uspješnih kandidata tog natječaja. Stoga valja zaključiti da se obavijest o natječaju poput pobijanih – koja u skladu sa specifičnim potrebama dotičnih Unijinih institucija, tijela, ureda ili agencija utvrđuje normativni okvir predmetnog natječaja, uključujući jezični režim, i koja, prema tome, proizvodi autonomne pravne učinke – načelno ne može smatrati potvrđujućim aktom ili aktom kojim se isključivo provode prethodno doneseni propisi. Prema tome, pobijane obavijesti akti su koji uključuju obvezujuće pravne učinke u pogledu jezičnog režima predmetnog natječaja pa ih je moguće pobijati tužbom, pri čemu taj zaključak ne može dovesti u pitanje činjenica da je EPSO prilikom njihova donošenja uzeo u obzir kriterije utvrđene u Općim pravilima i Općim smjernicama na koje pobijane obavijesti izravno upućuju.

2. AKTIVNA PROCESNA LEGITIMACIJA

IZRAVNI UTJECAJ

U rješenju od 28. rujna 2016., *PAN Europe i dr./Komisija* (T-600/15, [EU:T:2016:601](#)) Opći sud pružio je pojašnjenja o kriteriju izravnog utjecaja kako bi ocijenio postoji li procesna legitimacija tužitelja – udruženja pčelara i organizacija za zaštitu okoliša – za poništenje Provedbene uredbe (EU) 2015/1295⁴, čiji je predmet, među ostalim, odobravanje pod određenim uvjetima aktivne tvari sulfoksaflora kao sastojka sredstava za zaštitu bilja u skladu s Uredbom (EZ) br. 1107/2009⁵ i uvrštavanje te tvari u Prilog Provedbenoj uredbi (EU) br. 540/2011⁶.

U tom pogledu Opći sud najprije je upozorio na to da odobrenje sulfoksaflora i njegovo uvrštavanje na popis aktivnih tvari, što je rezultat pobijanog akta, imaju za pravnu posljedicu pružanje mogućnosti državama članicama da, uz uvjet ispunjenja niza dodatnih zahtjeva, odobre stavljanje na tržište sredstava za zaštitu bilja koja sadržavaju sulfoksaflor, ako je podnesen takav zahtjev. Prema tome, pobijani akt izravno utječe na pravnu situaciju država članica kao i na onu potencijalnih tražitelja odobrenja za stavljanje na tržište sredstava za zaštitu bilja koja sadržavaju sulfoksaflor. Prema mišljenju Općeg suda, odobravanje aktivne tvari sulfoksaflora pobijanom uredbom ne predstavlja prijetnju proizvodnoj djelatnosti članova udruženja koje je tužitelj u ovom predmetu i, posljedično, ne proizvodi pravne učinke na njihovo pravo vlasništva i pravo obavljanja gospodarske djelatnosti. Naime, s jedne strane, pod pretpostavkom da uporaba sredstava za zaštitu bilja koja sadržavaju sulfoksaflor doista može ugroziti poslovanje članova udruženja koje je tužitelj, te gospodarske posljedice ne odnose se na njihovu pravnu, nego samo na činjeničnu situaciju. S druge strane, ta navodna prijetnja također pretpostavlja odobrenje države članice sredstva za zaštitu bilja koje sadržava

4] Provedbena uredba Komisije (EU) 2015/1295 od 27. srpnja 2015. o odobravanju aktivne tvari sulfoksaflora u skladu s Uredbom (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja i o izmjeni Priloga Provedbenoj uredbi Komisije (EU) br. 540/2011 (SL 2015., L 199, str. 8.)

5] Uredba (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja i stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 79/117/EEZ i 91/414/EEZ (SL 2009., L 309, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 61., str. 52.)

6] Provedbena uredba Komisije (EU) br. 540/2011 od 25. svibnja 2011. o provedbi Uredbe (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu popisa odobrenih aktivnih tvari (SL 2011., L 153, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 3., svezak 6., str. 133.)

sulfoksaflor. Posljedično, utjecaj pobijanog akta na pravo vlasništva i poslovanje članova udruženja koje je tužitelj, čak i kad bi se smatrao pravnim, ne može se ni u kojem slučaju smatrati izravnim.

K tome, Opći sud pojašnjava da članci 37. i 47. Povelje Europske unije o temeljnim pravima ne dovode u pitanje tumačenje članka 263. stavka 4. UFEU-a, a osobito tumačenje kriterija izravnog utjecaja. Naime, kada je riječ o članku 37. Povelje o temeljnim pravima, on samo sadržava načelo kojim se propisuje opća obveza Unije s obzirom na ciljeve koje želi ostvariti u okviru svojih politika, a ne pravo na podnošenje tužbe u pitanjima okoliša pred sudovima Unije. Što se tiče članka 47. Povelje o temeljnim pravima, cilj te odredbe nije izmjena sustava sudskog nadzora predviđenog Ugovorima, a osobito pravila o dopuštenosti tužbi izravno podnesenih sudu Unije. Naposljetku, Opći sud podsjeća da međunarodni sporazumi koje je sklopila Unija, uključujući Arhušku konvenciju⁷, nisu nadređeni primarnom pravu Unije, zbog čega se ne može prihvatiti odstupanje od članka 263. stavka 4. UFEU-a na temelju te konvencije. K tome, budući da članak 9. stavak 3. Arhuške konvencije ne sadržava nikakvu bezuvjetnu i dovoljno preciznu obvezu takve prirode da bi izravno uređivao pravni položaj pojedinaca, stranke se ne mogu izravno pozivati na tu odredbu pred sudovima Unije. Osim toga, Opći sud napominje da sama Arhuška konvencija, formulacijom „pripadnici javnosti, koji udovoljavaju mjerilima, ako ih ima, utvrđenima domaćim zakonodavstvom” uvjetuje prava – koja bi članak 9. stavak 3. trebao dati pripadnicima javnosti – kriterijem dopuštenosti koji proizlazi iz članka 263. stavka 4. UFEU-a. U svakom slučaju, nije dokazano da je članak 263. stavak 4. UFEU-a, kako ga tumače sudovi Unije, neusklađen s člankom 9. stavkom 3. Arhuške konvencije.

a. OSOBNI UTJECAJ

Presuda od 13. prosinca 2016., *IPSO/ESB* (T-713/14, [EU:T:2016:727](#)) bila je prilika da se Opći sud izjasni o aktivnoj procesnoj legitimaciji sindikalne organizacije u okviru tužbe kojom se zahtijeva, među ostalim, poništenje akta izvršnog odbora Europske središnje banke (ESB) kojim je na dvije godine ograničeno razdoblje u kojem ESB može angažirati istog radnika privremeno zaposlenog radi obavljanja administrativnih i tajničkih poslova. Tu je tužbu podnijela Udruga zaposlenih u europskim i međunarodnim institucijama u Saveznoj Republici Njemačkoj (IPSO).

Opći sud podsjeća da su tužbe koje podnose sindikalne organizacije dopuštene u trima situacijama, to jest ako one predstavljaju interese svojih članova koji sami imaju procesnu legitimaciju, ako su sindikalne organizacije individualizirane s obzirom na utjecaj na svoje vlastite interese – osobito ako akt čije se poništenje traži utječe na njihov položaj pregovarača – ili ako im neka zakonska odredba izričito priznaje niz postupovnih mogućnosti. U predmetnom slučaju tužitelj se poziva na aktivnu procesnu legitimaciju, među ostalim, s obzirom na vlastite interese kao socijalnog partnera i sudionika pregovora o položaju članova privremenog osoblja unutar ESB-a.

Opći sud naglašava da samo svojstvo pregovarača koje odlikuje sindikalnu organizaciju nije dovoljno da se ona individualizira na način na koji se to čini kada je riječ o primatelju spornog akta. Tužba takve organizacije može, međutim, biti dopuštena ako je njezin pregovarački položaj ugrožen pobijanim aktom u specifičnim okolnostima u kojima je taj položaj jasno definiran i usko povezan s predmetom pobijanog akta. Opći sud smatra da je u ovom slučaju njezin položaj ESB-ova socijalnog partnera u pregovorima o kojima je riječ dovoljan da potvrdi činjenicu da pobijana odluka na nju osobno utječe u smislu 263. UFEU-a. To je njezino svojstvo, naime, individualizira u odnosu na sve druge sindikalne organizacije koje zastupaju zaposlenike ESB-a ili osobe koje ondje rade, s obzirom na to da je ona jedina među sindikatima potencijalno aktivnima

7) Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, potpisana u Aarhusu 25. lipnja 1998. te potvrđena u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 2005/370/EZ od 17. veljače 2005. (SL 2005., L 124, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 3., str. 10.)

u obrani interesa tih osoba koja sudjeluje u dijalogu s ESB-om upravo o pitanjima obuhvaćenima pobijanim aktom.

3. POJAM REGULATORNOG AKTA KOJI NE PODRAZUMIJEVA PROVEDBENE MJERE

U 2016. Opći sud u više navrata bio je u prilici osvrnuti se na pojam regulatornog akta koji ne podrazumijeva provedbene mjere, u smislu trećeg slučaja navedenog u članku 263. stavku 4. UFEU-a. Kao prvo, u predmetima u kojima su 14. siječnja 2016. donesene presude *Tilly-Sabco/Komisija* (T-397/13, podnesena žalba⁸, [EU:T:2016:8](#)) i *Doux/Komisija* (T-434/13, neobjavljena, [EU:T:2016:7](#)) Opći je sud odlučivao o dvjema tužbama društava aktivnih, među ostalim, u izvozu cijele zamrznute peradi u države Bliskog istoka. Tim je tužbama zatraženo poništenje Provedbene uredbe (EU) br. 689/2013⁹ kojom je Komisija svela na nulu iznos izvoznih subvencija u sektoru mesa peradi za tri kategorije cijele zamrznute peradi.

Tužitelji ističu da su njihove tužbe dopuštene na temelju članka 263. stavka 4. UFEU-a jer je pobijana provedbena uredba regulatorni akt koji ne podrazumijeva provedbene mjere. U tom pogledu Opći sud najprije ističe kao nesporno to da iz sudske prakse proizlazi da pojam regulatornog akta koji ne podrazumijeva provedbene mjere valja tumačiti s obzirom na cilj te odredbe, a to je osigurati djelotvornu sudsku zaštitu. Međutim, to ne znači da taj pojam treba razmotriti isključivo s obzirom na navedeni cilj. S obzirom na tekst trećeg slučaja iz članka 263. stavka 4. UFEU-a, provedbene mjere u smislu te odredbe mogu biti jedino mjere koje tijela Unije ili nacionalna tijela donose u uobičajenom tijeku stvari. Ako u uobičajenom tijeku stvari tijela Unije i nacionalna tijela ne donesu nikakvu mjeru za provedbu regulatornog akta i konkretiziranje njegovih posljedica za svakog od operatora o kojima je riječ, taj regulatorni akt ne „podrazumijeva” provedbene mjere. Također treba biti riječ o mjerama koje prirodno proizlaze iz regulatornog akta. Prema tome, nije dovoljno da operator umjetno može obvezati upravu na donošenje mjere protiv koje je moguć pravni lijek jer takva mjera nije mjera koju regulatorni akt „podrazumijeva”.

Budući da su u pobijanoj provedbenoj uredbi iznosi izvoznih subvencija svedeni na nulu te u nedostatku obveze predočenja izvozne dozvole za izvoz proizvoda o kojima je riječ, u uobičajenom tijeku stvari nacionalnim tijelima neće biti podnesen nijedan zahtjev za izvozne dozvole kojima se unaprijed utvrđuju izvozne subvencije. S obzirom na nepostojanje takvih zahtjeva, nacionalna tijela u uobičajenom tijeku stvari neće donositi mjere za provedbu pobijane uredbe. Stoga neće postojati nikakva mjera koja konkretizira posljedice pobijane uredbe na različite operatore o kojima je riječ.

U tom pogledu činjenica da bi se zahtjev nacionalnim tijelima podnio samo u svrhu stjecanja pristupa sudu znači da se taj zahtjev neće podnijeti u uobičajenom tijeku stvari. Budući da nacionalno tijelo nema drugog izbora nego svesti iznos subvencije na nulu, izvoznik u tim okolnostima ne može imati nikakav interes da mu ono odredi subvenciju, osim ako želi na „umjetan” način izazvati donošenje akta protiv kojeg se može podnijeti pravni lijek. Iz toga proizlazi da pobijana uredba ne podrazumijeva provedbene mjere u smislu trećeg slučaja iz članka 263. stavka 4. UFEU-a.

8| Predmet C-183/16 P, *Tilly-Sabco/Komisija*

9| Provedbena uredba Komisije (EU) br. 689/2013 od 18. srpnja 2013. o određivanju izvoznih subvencija za meso peradi (SL 2013., L 196, str. 13.)

Kao drugo, u predmetu u kojem je 15. rujna 2016. donesena presuda **Ferracci/Komisija** (T-219/13, podnesena žalba¹⁰, [EU:T:2016:485](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi vlasnika hotelske ustanove u blizini Rima (Italija) usmjerenoj protiv Komisijine odluke o poreznom sustavu u kojem su nekomercijalni subjekti oslobođeni plaćanja općinskog poreza na nekretnine. Iako je Komisija u spomenutoj odluci proglasila taj sustav djelomično nespojivim s unutarnjim tržištem, nije naložila povrat potpore, smatrajući to nemogućim.

Kada je, kao prvo, riječ o pitanju treba li pobijanu odluku smatrati regulatornim aktom, Opći sud ocjenjuje da je Komisijina odluka u području državnih potpora koja se primjenjuje u okolnostima koje su objektivno utvrđene i uključuje pravne učinke prema kategoriji osoba – njome obuhvaćenih na općenit i apstraktan način – akt opće primjene. Konkretno, predmet odluke koja se odnosi na porezni sustav države članice svodi se na ispitivanje uključuju li, s obzirom na članak 107. UFEU-a, mjerodavni pravni propisi koji se primjenjuju na neodređeni krug osoba obuhvaćenih tim propisima na općenit i apstraktan način elemente državne potpore i, prema potrebi, je li potpora o kojoj je riječ spojiva s unutarnjim tržištem i treba li je vratiti. S obzirom na narav ovlasti dodijeljenih Komisiji na temelju odredaba UFEU-a koje se tiču državnih potpora, ta odluka odražava, čak i ako ima samo jednog primatelja, doseg nacionalnih instrumenata koji su bili predmet ispitivanja te institucije, bilo u svrhu izdavanja odobrenja potrebnog za provedbu mjere potpore bilo u svrhu određivanja posljedica koje proizlaze iz njezine eventualne nezakonitosti ili nespojivosti s unutarnjim tržištem. Operatori obuhvaćeni područjem primjene instrumenata o kojima je riječ općenito su i apstraktno definirani. Stoga ti instrumenti imaju opću primjenu.

Kada je, kao drugo, riječ o postojanju mjera za provedbu pobijane odluke, Opći sud smatra da – s obzirom na Komisijinu ocjenu prema kojoj je potpuno nemoguće izvršiti povrat nezakonitih potpora što ih je dodijelila država članica i odluku te institucije da potonjoj ne nametne obvezu da od svih korisnika zatraži povrat iznosa koje im je dodijelila na temelju spomenutog sustava – nacionalna tijela nisu dužna poduzeti nijednu mjeru, osobito ne prema tužitelju, kako bi provela pobijanu odluku. K tome, Opći sud ističe da, s obzirom na Komisijinu ocjenu prema kojoj nacionalna odredba nije potpora u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a, pobijana odluka ne podrazumijeva donošenje bilo kakve provedbene mjere jer nacionalna tijela u tom pogledu samo trebaju primijeniti nacionalni propis kao takav. Na nacionalnoj razini neće biti donesena nijedna mjera za provedbu spomenute odluke, osobito kada je riječ o tužitelju.

4. POŠTOVANJE FORMALNIH ZAHTJEVA I ROKOVA ZA PODNOŠENJE TUŽBE

U predmetu u kojem je 22. lipnja 2016. doneseno rješenje **1&1 Telecom/Komisija** (T-43/16, [EU:T:2016:402](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje Komisijine odluke o provedbi korektivnih mjera predviđenih u konačnim obvezama koje su priložene odluci o uvjetnom odobravanju koncentracije. Komisija je tvrdila da je tužbeni zahtjev nedopušten jer ga nije potpisao odvjetnik koji zastupa tužitelja.

U tom pogledu Opći sud najprije podsjeća na to da izostanak potpisa odvjetnika ovlaštenog za poduzimanje postupovnih radnji pred Općim sudom na tužbi ne pripada u formalne nepravilnosti koje se mogu otkloniti nakon proteka roka za tužbu sukladno članku 19. Statuta Suda Europske unije kao i članku 51. stavku 4. i članku 78. stavku 5. Poslovnika Općeg suda. Naime, cilj zahtjeva sukladno kojem tužbu, radi pravne sigurnosti, mora potpisati zastupnik tužitelja jest jamčiti vjerodostojnost tužbe i isključiti mogućnost da ona bude djelo za to neovlaštenog autora i taj zahtjev treba smatrati bitnim postupovnim pravilom te ga strogo primjenjivati, tako da je posljedica njegova nepoštovanja nedopuštenost tužbe.

10| Predmet C-624/16 P, *Komisija/Ferracci*

U ovom slučaju Opći je sud utvrdio da je tužbu stvarno potpisao odvjetnik ovlašten za poduzimanje postupovnih radnji pred njim. Nema sumnje da je na prvoj stranici tužbe navedeno da tužitelja zastupa odvjetnik iz Bruxellesa (Belgija), dok je podnošenje putem aplikacije e-Curia izvršio *solicitor* upisan u Law Society Engleske i Walesa, suradnik spomenutog odvjetnika u istom odvjetničkom uredu. Međutim, nije sporno da je navedeni *solicitor* član jedne europske odvjetničke komore te je po toj osnovi ovlašten za poduzimanje postupovnih radnji pred Općim sudom.

Sama činjenica da se ime tog *solicitora* ne pojavljuje na prvoj stranici tužbe ne može dovesti u pitanje njegovo svojstvo tužiteljeva zastupnika. Naime, to je svojstvo dokazano činjenicom da je tužitelj podnio punomoć kojom je potonjeg ovlastio da ga zastupa. Činjenica da ta punomoć nije bila podnesena zajedno s tužbom nije takve naravi da bi mogla izmijeniti taj zaključak niti dovesti do nedopuštenosti tužbe, s obzirom na to da se takav propust prilikom podnošenja tužbe može otkloniti te je i otklonjen u roku određenom na temelju članka 78. stavka 5. Poslovnika.

Nadalje, korištenje računom e-Curia ne znači samo potpis na temelju članka 3. Odluke e-Curia¹¹, već, za razliku od običnog vlastoručnog potpisa, automatski obavještava o identitetu, svojstvu i adresi potpisnika koji zastupa tužitelja. Stoga treba smatrati da je tužbom zadovoljen i zahtjev iz članka 76. točke (b) Poslovnika o navođenju svojstva i adrese tužiteljeva zastupnika. U svakom slučaju, to što adresa odnosnog odvjetnika ili činjenica da je on zastupnik tužitelja nije spomenuta u tekstu tužbe ne može sama po sebi dovesti do nedopuštenosti tužbe koju je valjano potpisao odvjetnik iz Unije opunomoćen po tužitelju, neovisno o tome je li riječ o vlastoručnom ili o elektroničkom potpisu, i koja je podnesena u roku predviđenom člankom 263. stavkom 6. UFEU-a.

U presudi od 18. listopada 2016., **Sina Bank/Vijeće** (T-418/14, [EU:T:2016:619](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati tužbu jedne iranske banke koja je osporavala protiv nje donesene mjere ograničavanja. Vijeće Europske unije pred Općim sudom istaknulo je nedopuštenost trećeg dijela tužbenog zahtjeva, usmjerenog na poništenje Odluke (ZVSP) 2015/1008¹² i Provedbene uredbe (EU) 2015/1001¹³, kojima je tužiteljevo ime zadržano na spornom popisu. Prema mišljenju Vijeća, dostavom tih akata tužiteljevim odvjetnicima 26. lipnja 2015. počeo je teći rok za tužbu protiv navedenih akata, koji je istekao 5. rujna 2015.

Opći sud naglašava da je mogućnost prilagodbe tužbenog zahtjeva podvrgnuta uvjetu poštovanja roka za pokretanje postupka predviđenog člankom 263. stavkom 6. UFEU-a. Da bi taj rok počeo teći u odnosu na tužitelja, Vijeće mu je, s obzirom na to da je znalo njegovu adresu, trebalo osobno dostaviti Odluku 2015/1008 i Provedbenu uredbu 2015/1001. Opći sud napominje da je u ovom slučaju Vijeće te akte tužitelju dostavilo putem njegovih odvjetnika, dopisom i elektroničkom porukom od 26. lipnja 2015.

Međutim, članak 263. stavak 6. UFEU-a govori o „obavještavanj[u] tužitelja [o mjeri]”, a ne o obavještavanju njegova zastupnika. Prema tome, ako se akt mora dostaviti da bi rok počeo teći, valja ga načelno uputiti njegovu adresatu, a ne odvjetnicima koji ga zastupaju. U ovom slučaju primjenjivi propisi, odnosno članak 24.

11 | Odluka Općeg suda od 14. rujna 2011. o podnošenju i dostavi postupovnih akata putem aplikacije e-Curia (SL 2011., C 289, str. 9.)

12 | Odluka Vijeća (ZVSP) 2015/1008 od 25. lipnja 2015. o izmjeni Odluke 2010/413/ZVSP o mjerama ograničavanja protiv Irana (SL 2015., L 161, str. 19.)

13 | Provedbena uredba Vijeća (EU) 2015/1001 od 25. lipnja 2015. o provedbi Uredbe (EU) br. 267/2012 o mjerama ograničavanja protiv Irana (SL 2015., L 161, str. 1.)

stavak 3. Odluke 2010/413/ZVSP¹⁴ i članak 46. stavak 3. Uredbe (EU) br. 267/2012¹⁵, izričito ne upućuju ni na kakvu mogućnost da se o mjerama ograničavanja koje su donesene protiv neke osobe ili subjekta obavijesti njezina odnosno njegova zastupnika, već izričito propisuje da se, ako je adresa dotične osobe ili subjekta poznata, odluka o primjeni mjera ograničavanja mora toj osobi odnosno tom subjektu priopćiti izravno. Odluka 2015/1008 i Provedbena uredba 2015/1001 trebale su stoga biti izravno dostavljene tužitelju, čija je adresa Vijeću bila poznata. Nadalje, budući da ništa ne upućuje na to da se tužitelj dogovorio s Vijećem da mu predmetne akte dostavi na adresu odvjetnika i na taj način posredstvom potonjih, Opći sud ocjenjuje da njihovo stvarno obavještanje o tim aktima nije jednakovrijedno obavještanju tužitelja te stoga ne odgovara dostavi tih akata njemu samome.

ZLOUPORABA POSTUPKA

U predmetu u kojem je 16. ožujka 2016. doneseno rješenje *One of Us i dr./Komisija* (T-561/14, [EU:T:2016:173](#)) Opći sud bio je pozvan pojasniti pojam zlorabe postupka, nakon što su tužitelji na internetskoj stranici objavili zahtjeve za intervenciju u tom predmetu, poprativši objavu negativnim komentarima o organizacijama koje su ih podnijele.

Opći sud podsjeća da na temelju pravila kojima je uređeno njegovo postupanje s predmetima stranke uživaju zaštitu od neprimjerene uporabe postupovnih dokumenata. Tom je zaštitom izražen ključan aspekt općeg načela dobrog sudovanja, na temelju kojeg stranke imaju pravo braniti svoje interese neovisno o svim vanjskim utjecajima, a osobito utjecaju javnosti. Iz toga slijedi da se, u svrhu neometanog odvijanja rasprave među strankama i donošenja odluke dotičnog suda, stranka kojoj je odobren pristup postupovnim aktima drugih stranaka tim pravom može koristiti samo u svrhu vlastite obrane, isključujući svaki drugi cilj, kao što je to poticanje javnosti da kritizira argumente koje su iznijele druge stranke u postupku. Djelovanje suprotno navedenom aspektu općeg načela dobrog sudovanja predstavlja zlorabu postupka koja se može uzeti u obzir prilikom raspodjele troškova. Ta zaštita stranaka u sudskom postupku mora se proširiti na podnositelja zahtjeva za intervenciju, koji sudjeluje u odvijanju postupka i koji zato mora uživati jednaku razinu zaštite kao stranke u pogledu mogućnosti zaštite svojih interesa neovisno o svakom vanjskom utjecaju, osobito javnosti.

S obzirom na navedeno, Opći sud ocijenio je da su tužitelji u ovom predmetu internetskom objavom zahtjeva za intervenciju uz neposredno upućivanje na predmetni postupak pred Općim sudom i predstavljanje podnositelja zahtjeva za intervenciju na negativan način u javnosti zlorabili postupak, što se može uzeti u obzir prilikom raspodjele troškova na temelju članka 135. stavka 2. Poslovnika.

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

U rješenju od 17. veljače 2016., *KK/EASME* (T-376/15 AJ, [EU:T:2016:89](#)) Opći sud pružio je pojašnjenja o uvjetima dodjele besplatne pravne pomoći na temelju članka 146. do 150. Poslovnika.

U tom pogledu Opći sud najprije upozorava da se u svrhu eventualne dodjele besplatne pravne pomoći pravnoj osobi njezino imovinsko stanje ne može ocjenjivati samo s obzirom na njezina sredstva uzeta zasebno, neovisno o situaciji u kojoj se nalaze izravni ili neizravni vlasnici njezina kapitala. Naime, napominje Opći sud,

14| Odluka Vijeća 2010/413/ZVSP od 26. srpnja 2010. o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Zajedničkog stajališta 2007/140/ZVSP (SL 2010., L 195, str. 39.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 3., str. 220.)

15| Uredba Vijeća (EU) br. 267/2012 od 23. ožujka 2012. o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 961/2010 (SL 2012., L 88, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 4., str. 194.)

uvjeti dodjele besplatne pravne pomoći iz članaka 146. do 150. Poslovnika moraju se tumačiti s obzirom na načelo utvrđeno u članku 47. stavku 3. Povelje o temeljnim pravima, prema kojem se besplatna pravna pomoć osigurava osobama koje nemaju dostatna sredstva, ako je takva pomoć potrebna za osiguravanje učinkovitog pristupa pravosuđu. Ne može se smatrati da je pravnoj osobi onemogućen učinkovit pristup pravosuđu u smislu članka 47. Povelje o temeljnim pravima samo zato što su izravni ili neizravni vlasnici njezina kapitala odbili koristiti se sredstvima kojima raspolažu kako bi toj pravnoj osobi omogućili pokretanje sudskog postupka. U tim okolnostima nije na proračunu Unije da, pomoću sredstava kojima raspolaže Opći sud, nadomjesti propust osoba koje kontroliraju predmetnu pravnu osobu i koje su, u konačnici, prije svih zainteresirane za obranu svojih prava.

Posljedično tomu, Opći sud zaključuje da prilikom ocjene imovinskog stanja pravne osobe koja zahtijeva besplatnu pravnu pomoć treba voditi računa ne samo o njezinim vlastitim financijskim sredstvima već i o sredstvima kojima u cjelini raspolaže grupa poduzetnika kojoj izravno ili neizravno pripada te o financijskim mogućnostima njezinih dioničara i članova, fizičkih ili pravnih osoba.

PRIMJENA NOVOG POSLOVNIKA

U predmetu u kojem je 25. svibnja 2016. donesena presuda **Komisija/McCarron.Poultry** (T-226/14, [EU:T:2016:313](#)) Opći sud izjašnjavao se o vremenskoj primjeni članka 123. Poslovnika, kojim je izmijenjen režim propisan prethodno važećim Poslovnikom od 2. svibnja 1991., a u pogledu postupka donošenja presude zbog ogluhe. U pitanju je bila Komisijina tužba s ciljem da se od jednog privatnog društva ishodi povrat dijela predujma koji je ona platila po ugovoru sklopljenom u okviru petog okvirnog programa Zajednice za istraživanja, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti (1998. – 2002.). Budući da je u predmetnom slučaju Komisija 10. ožujka 2015. zatražila od Općeg suda da na temelju članka 122. stavka 1. Poslovnika od 2. svibnja 1991. donese presudu kojom prihvaća njezin tužbeni zahtjev, ali i da je 1. srpnja 2015. stupio na snagu Poslovnik koji u svojem članku 123. sadržava nove odredbe o postupku donošenja presude zbog ogluhe, Opći sud trebao je utvrditi koja se odredba primjenjuje na ovaj predmet.

Opći sud napominje da, s obzirom na to da se nijedna prijelazna odredba ne odnosi izričito na članak 123. Poslovnika, treba smatrati da potonji, kao postupovna odredba, ima izravan učinak od dana početka važenja Poslovnika, 15. srpnja 2015., i da se stoga primjenjuje na ovaj spor, koji je bio u tijeku u vrijeme njegova stupanja na snagu. U tom pogledu Opći sud naglašava da – čak i pod pretpostavkom da se može smatrati da su pravila koja se primjenjuju na donošenje presude kojom se prihvaća tužbeni zahtjev u okviru postupka donošenja presude zbog ogluhe djelomično obuhvaćena materijalnim pravom jer izravno utječu na interese stranaka u postupku – ta okolnost nema nikakva utjecaja na vremensku primjenu tih pravila. Naime, budući da je situacija koja proizlazi iz nepodnošenja odgovora na tužbu i podnošenja zahtjeva za donošenje presude kojom se prihvaća tužbeni zahtjev konačno nastala tek u trenutku kada Opći sud odlučuje o navedenom zahtjevu, ta se pravila odmah primjenjuju.

Prema tome, u skladu s člankom 123. stavkom 3. Poslovnika, Opći sud donosi presudu kojom prihvaća tužbeni zahtjev, osim ako je očito da nije nadležan za odlučivanje o tužbi ili je ona očito nedopuštena odnosno očito potpuno pravno neosnovana. Opći sud utvrdio je da je nadležan za odlučivanje o tužbi na temelju arbitražne klauzule, u smislu članka 272. UFEU-a, sadržane u članku 5. stavku 2. spornog ugovora. Nadalje, on smatra da nema nikakve dvojbe o tome da je tužba dopuštena i da, s obzirom na odredbe spomenutog ugovora i opis činjenica koji je Komisija iznijela u tužbi i koji je potkrijepljen dokazima u spisu, nije očito potpuno pravno neosnovana.

II. PRAVO INSTITUCIJA – EUROPSKA GRAĐANSKA INICIJATIVA – SOCIJALNA POLITIKA

U predmetu u kojem je 19. travnja 2016. donesena presuda *Costantini i dr./Komisija* (T-44/14, [EU:T:2016:223](#)) Općem sudu podnesena je tužba za poništenje Komisijine odluke o odbijanju zahtjeva za registraciju predložene europske građanske inicijative (u daljnjem tekstu: EGI) čiji je cilj pozvati Uniju da „predloži zakonodavstvo koje štiti temeljno pravo na ljudsko dostojanstvo i jamči odgovarajuću socijalnu zaštitu te pristup kvalitetnoj dugotrajnoj skrbi, koja nadilazi zdravstvenu skrb“. Cilj sporne inicijative načelno je u tome da se dugoročna skrb, na temelju članka 14. UFEU-a, isključi iz područja primjene pravila unutarnjeg tržišta i kvalificira kao usluga od općeg gospodarskog interesa (u daljnjem tekstu: UOGI). Komisija je svoje odbijanje utemeljila na članku 4. stavku 2. točki (b) Uredbe (EU) br. 211/2011¹⁶, ocjenjujući da predložena građanska inicijativa očito ne ulazi u okvir njezine ovlasti podnošenja prijedloga pravnog akta Unije za provedbu Ugovorâ. Ona je, među ostalim, smatrala da članak 14. UFEU-a nije valjana pravna osnova za predloženi EGI jer zakonodavac Unije ne može nametnuti državama članicama pružanje UOGI-ja.

Kao prvo, Opći sud ističe da je Komisija mogla pravilno zaključiti da, s obzirom na podjelu ovlasti između država članica i Unije u pitanjima UOGI-ja, ne može podnijeti prijedlog akta na temelju članka 14. UFEU-a čija je svrha kvalificirati dugotrajnu skrb kao UOGI. Naime, države članice ovlaštene su, uz poštovanje prava Unije, definirati opseg i organizaciju svojih UOGI-ja. One raspolažu širokom diskrecijskom ovlašću u pogledu definiranja UOGI-ja pa definiciju tih usluga koju je prihvatila neka država članica Komisija može dovesti u pitanje samo u slučaju očite pogreške. Taj prerogativ države članice glede definicije UOGI-ja potvrđen je time što ne postoji ni nadležnost koja je posebno dodijeljena Uniji ni precizna i potpuna definicija pojma UOGI-ja u pravu Unije.

Kao drugo, Opći sud smatra da je Komisija u pobijanoj odluci također mogla pravilno zaključiti da očito ne može podnijeti prijedlog akta na temelju članka 14. UFEU-a, čija je svrha izuzeti dugotrajnu skrb od primjene pravila unutarnjeg tržišta. Naime, iz članka 14. UFEU-a proizlazi da se posebna pravila koja su njime određena primjenjuju na UOGI, ne dovodeći u pitanje članak 106. UFEU-a. U skladu sa stavkom 2. potonje odredbe, čak i poduzetnici kojima je povjereno pružanje takvih usluga podliježu pravilima Ugovorâ, osobito onima koja se odnose na unutarnje tržište i tržišno natjecanje, što je načelo od kojeg je moguće odstupiti samo pod strogo određenim uvjetima čije postojanje ovisi o pravnim i činjeničnim okolnostima koje prevladavaju u svakoj državi članici i koje u svakom pojedinačnom slučaju mora dokazati država članica ili poduzetnik koji se na njih poziva. Iz toga slijedi da Komisija ne može na općenit način predložiti da se usluge čija kvalifikacija kao UOGI-ja ovisi o nacionalnoj politici svake države članice izuzmu od primjene pravila unutarnjeg tržišta.

16 | Uredba (EU) br. 211/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o građanskoj inicijativi (SL 2011., L 65, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 20., svezak 1., str. 31.)

III. PRIMJENA PRAVILA O TRŽIŠNOM NATJECANJU NA PODUZETNIKE

OPĆENITO

Godina 2016. obilovala je sudskom praksom u području tržišnog natjecanja, osobito kada je riječ o pravima obrane, uvjetima za oslobađanje od kazni, Komisijinoj mogućnosti da ponudi nagodbu, obvezi obrazlaganja i neograničenoj nadležnosti suda Unije.

1. PRAVA OBRANE

a. OBAVIJEST O PRELIMINARNO UTVRĐENIM ČINJENICAMA U POSTUPKU

U predmetu u kojem je 19. siječnja 2016. donesena presuda *Toshiba/Komisija* (T-404/12, podnesena žalba¹⁷ [EU:T:2016:18](#)) Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost Komisijine odluke da ponovno izrekne novčane kazne dvama sudionicima u zabranjenom sporazumu, nakon što je navedeni sud djelomično poništio njezinu prethodnu odluku, ističući metodološku pogrešku u odabiru referentne godine za izračun iznosa novčane kazne¹⁸. Iako je prije donošenja pobijane odluke Komisija dotičnim strankama poslala dopis o činjeničnom stanju u kojem su sažeti načini novog izračuna iznosa novčane kazne, tužitelj je smatrao da mu je umjesto spomenutog dopisa trebala biti dostavljena nova obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku.

Opći sud ističe da je moguće uzeti u obzir sadržaj obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku koja je prethodila donošenju ranije odluke jer on nije doveden u pitanje presudom kojom je potonja djelomično poništena. Nadalje, Opći sud napominje da presudom kojom je djelomično poništena prva odluka nisu dovedeni u pitanje istinitost, relevantnost ili osnovanost pravnih i činjeničnih elemenata koji se odnose na izračun iznosa novčane kazne, a navedeni su u obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku koji je prethodio donošenju navedene odluke. Odbijajući tužiteljeve argumente koji su se temeljili, među ostalim, na presudi *Cimenteries CBR i dr./Komisija*¹⁹, a ticali su se navodne Komisijine prakse odlučivanja i njezine Obavijesti o najboljoj praksi²⁰, Opći sud zaključuje da načelo poštovanja prava obrane nije toj instituciji nalagalo slanje nove obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku.

17| Predmet C-180/16 P, *Toshiba/Komisija*

18| U pogledu te presude vidjeti također naknadno iznesena razmatranja pod „b) Pravo na saslušanje” i u dijelu „Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. UFEU-a – 3. Izračun novčane kazne”.

19| Presuda od 15. ožujka 2000. (T-25/95, T-26/95, T-30/95 do T-32/95, T-34/95 do T-39/95, T-42/95 do T-46/95, T-48/95, T-50/95 do T-65/95, T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 i T-104/95, [EU:T:2000:77](#))

20| Obavijest Komisije o dobroj praksi u postupku primjene članka 101. [UFEU-a] i 102. [UFEU-a] (SL 2011., C 308, str. 6.)

b. PRAVO NA SASLUŠANJE

Presuda od 19. siječnja 2016., *Toshiba/Komisija* (T-404/12, podnesena žalba²¹, [EU:T:2016:18](#)) također je bila prilika da Opći sud pojasni doseg prava na saslušanje²².

U tom pogledu Opći sud podsjeća da poštovanje prava obrane zahtijeva da se zainteresiranoj osobi tijekom upravnog postupka omogućiti da učinkovito izrazi svoje stajalište o postojanju i važnosti činjenica i navedenih okolnosti kao i o dokumentima koje je Komisija priložila u prilog svojoj tvrdnji o postojanju povrede UFEU-a. Na taj način, kada Komisija, kao u predmetnom slučaju, nakon djelomičnog poništenja odluke kojom je izrečena novčana kazna, donese odluku kojom mijenja njezin iznos, dužna je dotičnom poduzetniku pružiti dodatne elemente o načinima provedbe svoje namjere da osigura odvratajući učinak novčane kazne kako bi mu omogućila da učinkovito iznese svoje stajalište u tom pogledu, uključujući i pitanje izricanja dodatnog iznosa. Međutim, ako prije donošenja odluke o izmjeni Komisija spomenutom poduzetniku pošalje dopis o činjenicama, nije nužno da u njemu izričito navede predmetne elemente, s obzirom na to da taj dokument nema posebnu postupovnu važnost. Važnije je provjeriti je li dotični poduzetnik mogao na primjeren način, s obzirom na odvijanje cijelog postupka u kojem je donesena pobijana odluka, razumjeti tu namjeru i na nju odgovoriti.

S obzirom na ta razmatranja, Opći sud zapaža da je u predmetnom slučaju dotični poduzetnik nakon prvotne obavijesti o preliminarno utvrđenim činjenicama u postupku znao da Komisija namjerava osigurati odvratajući učinak izrečene novčane kazne. Nadalje, Opći sud napominje da je taj poduzetnik barem nakon prvotne odluke mogao razumjeti da ta namjera uključuje izricanje dodatnog iznosa za određeno razdoblje djelovanja i da nije dovedena u pitanje presudom o djelomičnom poništenju te da je ponovno potvrđena u dopisu o činjeničnom stanju i na Komisijinu sastanku s navedenim poduzetnikom. Opći sud stoga zaključuje da nije dokazana povreda prava obrane potonjeg kada je riječ o Komisijinoj namjeri da mu izrekne dodatni iznos novčane kazne.

c. UPORABA TAJNIH ZAPISA TELEFONSKIH RAZGOVORA KAO DOKAZA

U presudi od 8. rujna 2016., *Goldfish i dr./Komisija* (T-54/14, [EU:T:2016:455](#)) Opći sud bio je u prilici izjasniti se o uporabi tajnih zapisa telefonskih razgovora kao dokaza u sklopu istrage o povredi prava tržišnog natjecanja. Konkretno, u tom se slučaju postavlja pitanje može li Komisija upotrijebiti dokaze koje je propisno prikupila – ovdje je riječ o tajnim zapisima telefonskih razgovora – čak i ako su ih prvotno prikupile treće osobe, ovisno o slučaju, na nezakonit način, primjerice povredom prava na poštovanje privatnog života osobe na koju se odnose sporni zapisi.

U tom pogledu Opći sud napominje da iz sudske prakse Europskog suda za ljudska prava proizlazi da se sama uporaba nezakonitog zapisa kao dokaznog sredstva ne protivi načelima pravičnosti iz članka 6. stavka 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, čak ni kada su prikupljanjem tog dokaza povrijeđeni zahtjevi iz članka 8. te konvencije, potpisane u Rimu 8. studenoga 1950., ako, s jedne strane, predmetnom tužitelju nije uskraćeno pravo na pošteno suđenje ni njegova prava obrane i, s druge strane, ako nije riječ o

21 | Predmet C-180/16 P, *Toshiba/Komisija*

22 | U pogledu te presude vidjeti također razmatranja prethodno iznesena pod „a) Obavijest o preliminarno utvrđenim činjenicama” te razmatranja koja se iznose u nastavku, u dijelu „Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. UFEU-a – 3. Izračun novčane kazne”

jedinom dokaznom sredstvu na kojem se temelji osuda. Opći sud pojašnjava da je u ovom slučaju Komisija tijekom upravnog postupka svim strankama ponudila mogućnost pristupa svim audiozapisima i pisanim bilješkama uz te zapise koji su dio spisa. Osim toga, sporni zapisi nisu bili jedino dokazno sredstvo koje je upotrijebila Komisija, s obzirom na to da se u pobijanoj odluci utvrđenje povrede članka 101. UFEU-a koju su počinili tužitelji temelji na nizu dokaza što ih je Komisija prikupila tijekom upravnog postupka. U tim okolnostima Opći sud zaključuje da, čak i ako treba smatrati da je jedan od poduzetnika koji konkuriraju tužiteljima predmetne zapise snimio nezakonito, Komisija potonje pravilno upotrijebila kao dokazna sredstva u okviru pobijane odluke kako bi utvrdila povredu članka 101. UFEU-a.

2. UVJETI ZA OSLOBAĐANJE OD KAZNI

U presudi od 29. veljače 2016., *Schenker/Komisija* (T-265/12, podnesena žalba²³, [EU:T:2016:111](#)) Opći sud izjašnjavao se o uvjetima pod kojima Komisija može osloboditi od kazne poduzetnika koji je otkrio svoje sudjelovanje u navodnom zabranjenom sporazumu²⁴. Opći sud odlučivao je o zahtjevu za poništenje Komisijine odluke kojom je utvrđeno da su društva koja djeluju u sektoru usluga međunarodnog zračnog otpremništva sudjelovala u različitim sporazumima i usklađenim djelovanjima u tom sektoru. U istrazi koja je pokrenuta nakon što je društvo Deutsche Post AG podnijelo zahtjev za oslobađanje od novčane kazne na temelju Obavijesti o suradnji iz 2006.²⁵ Komisija je dodijelila zatraženo oslobađanje. Tužitelj je osporavao Komisijinu odluku da društvu Deutsche Post odobri oslobađanje od novčane kazne tvrdeći da je ona pogodovala spomenutom društvu u odnosu na druge poduzetnike koji su podnijeli zahtjeve za oslobađanje od novčane kazne i njezino smanjenje. Iako je utvrđeno postojanje četiriju povreda, Komisija je društvu Deutsche Post odobrila opće uvjetno oslobađanje od novčane kazne koje pokriva sektor zračne otpreme, ne ispitujući pritom jesu li dokazi koje je ono podnijelo obuhvatili sva predmetna postupanja. Tužitelj tvrdi da bi, da su svi zahtjevi za oslobađanje od novčane kazne i za njezino smanjenje bili ocijenjeni uzimajući u obzir cjelokupan sektor otpremništva, on imao pravo na povoljniji tretman.

U tom pogledu Opći sud ističe da Komisija, u trenutku kada zaprimi zahtjev za oslobađanje od novčane kazne u smislu točke 8. podtočke (a) Obavijesti o suradnji iz 2006., još nema saznanja o predmetnom zabranjenom sporazumu. Prema tome, kao što je to precizirano u bilješci br. 1 u točki 8. podtočki (a) Obavijesti o suradnji iz 2006., ona je dužna provesti prethodnu ocjenu zahtjeva za oslobađanje od novčane kazne koja se temelji isključivo na vrsti i kvaliteti podataka koje je poduzetnik dostavio. Obavijest o suradnji iz 2006. ne protivi se stoga tomu da Komisija odobri uvjetno oslobađanje od novčane kazne nekom poduzetniku, čak i ako joj podaci koje je on dostavio i dalje ne omogućuju da stekne detaljnu i preciznu sliku o vrsti i opsegu navodnog zabranjenog sporazuma. Opći sud iz navedenog zaključuje da se točkom 8. podtočkom (a) i točkama 9. i 18. Obavijesti o suradnji iz 2006. ne zahtijeva to da dokazi koje dostavi poduzetnik moraju biti podaci i dokazi koji se odnose upravo na povrede što ih je Komisija utvrdila na kraju upravnog postupka, nego je dovoljno to da joj oni omoguće obavljanje ciljanog nadzora u vezi s navodnom povredom koja obuhvaća povredu ili povrede utvrđene na kraju tog postupka.

23| Predmet C-263/16 P, *Schenker/Komisija*

24| U pogledu te presude vidjeti također naknadno iznesena razmatranja u dijelu „3. Mogućnost Komisije da ponudi nagodbu“.

25| Obavijest Komisije o oslobađanju od kazni i smanjenju kazni u slučajevima kartela (SL 2006., C 298, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 62.)

3. KOMISIJINA MOGUĆNOST DA PONUDI NAGODBU

Presuda od 29. veljače 2016., **Schenker/Komisija** (T-265/12, podnesena žalba²⁶, [EU:T:2016:111](#)) također je bila prilika da se Opći sud izjasni o doseg margine prosudbe kojom Komisija raspolaže prilikom nuđenja nagodbe u sklopu primjene članka 101. i 102. UFEU-a²⁷. Tužitelj tvrdi da je Komisija počinila pogrešku u ocjeni kada je donijela odluku da neće pokušati sklopiti nagodbu a da prije toga nije stupila u kontakt s adresatima pobijane odluke. Naime, prema tužiteljevu mišljenju, Komisija nije sposobna u potpunosti ocijeniti oportunističku mogućnost postupka nagodbe prije stupanja u kontakt s predmetnim strankama i prije nego što je ispitala njihov interes za postizanje nagodbe.

Opći sud napominje da, sukladno članku 10.a stavku 1. Uredbe (EZ) br. 773/2004²⁸, kako je izmijenjena Uredbom br. 622/2008²⁹, Komisija može odrediti rok u kojem se stranke mogu pisano očitovati da su spremne sudjelovati u razgovorima o uvjetima nagodbe s ciljem njezina mogućeg predlaganja. Iz teksta te odredbe jasno proizlazi da Komisija nije obvezna stupiti u kontakt sa strankama, nego da u tom pogledu raspolaže marginom prosudbe. U tom kontekstu Opći sud ističe da je Komisijina praksa u skladu s tim pristupom. Naime, prema točki 6. njezine Obavijesti o vođenju postupaka nagodbe³⁰, kada Komisija smatra da bi u pojedinom slučaju bilo primjereno načelno postići nagodbu, ona je obvezna istražiti mogući interes svih stranaka za njezino postizanje, iako stranke iz tog postupka nemaju pravo na taj oblik postupka. Iz spomenute točke jasno proizlazi da je samo u slučaju ako smatra da bi u pojedinom predmetu bilo primjereno postići nagodbu Komisija obvezna istražiti interes predmetnih poduzetnika. Prema tome, navedena točka predviđa i mogućnost Komisijina zaključka da u predmetu nije primjereno postizanje nagodbe a da prije toga nije stupila u kontakt s predmetnim strankama i da nije istražila njihov interes za njezino postizanje. Iz toga slijedi da u predmetu o kojem je riječ činjenica da Komisija nije istražila tužiteljev interes ni interes drugih predmetnih poduzetnika za postizanje nagodbe ne može sama po sebi dokazati da pobijana odluka sadržava pogreške.

4. OBVEZA OBRAZLAGANJA

U presudi od 13. prosinca 2016., **Printeos i dr./Komisija** (T-95/15, [EU:T:2016:722](#)) Opći sud bio je u prilici pojasniti doseg obveze obrazlaganja Komisijinih odluka o izricanju novčanih kazni u pravu tržišnog natjecanja koje su donesene u postupku nagodbe, na temelju članka 10.a Uredbe br. 773/2004 i Obavijesti o vođenju postupaka nagodbe.

U tom pogledu, nakon što je podsjetio na načela koja se tiču primjene obveze obrazlaganja, kako je predviđena u članku 296. stavku 2. UFEU-a, Opći je sud ocijenio da se ta načela – s obzirom na zahtjeve koji proizlaze iz članka 47. Povelje o temeljnim pravima, zajedno s člankom 263. UFEU-a, s jedne strane, i člankom 261. UFEU-a

26| Predmet C-263/16 P, **Schenker/Komisija**

27| U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „2. Uvjeti za oslobađanje od kazni“.

28| Uredba Komisije (EZ) br. 773/2004 od 7. travnja 2004. o postupcima koje Komisija vodi na temelju članka [101. i 102. UFEU-a] (SL 2004., L 123, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 298.)

29| Uredba Komisije (EZ) br. 622/2008 od 30. lipnja 2008. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 773/2004 o provođenju postupaka nagodbe u kartelnim predmetima (SL 2008., L 171, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 243.)

30| Obavijest Komisije o vođenju postupaka nagodbe s ciljem donošenja odluka u skladu s člancima 7. i 23. Uredbe br. 1/2003 u kartelnim predmetima (SL 2008., C 167, str. 1.)

i člankom 31. Uredbe (EZ) br. 1/2003³¹, s druge strane, na koje je Komisija podsjetila u točki 41. Obavijesti o nagodbi – primjenjuju *mutatis mutandis* na Komisijinu obvezu obrazlaganja odluke kojom se izriču kazne, a koju donosi po okončanju postupka nagodbe, u okviru kojeg se za predmetno društvo smatra da prihvaća samo najveći iznos predložene kazne.

Komisijino poštovanje jamstava dodijeljenih pravnim poretom Unije u upravnim postupcima, među kojima je i obveza obrazlaganja, ima još veću temeljnu važnost ako ona u stadiju određivanja iznosa izrečenih novčanih kazni odstupa od opće metodologije iz Smjernica o metodi za izračun tih kazni³², oslanjajući se, kao u ovom slučaju, na njihovu točku 37. Naime, Smjernice iz 2006. utvrđuju pravila postupanja koja upućuju na praksu koju valja slijediti i od koje Komisija u konkretnom slučaju ne može odstupati, osim ako pruži razloge koji su sukladni, među ostalim, načelu jednakog postupanja. To obrazloženje treba biti tim preciznije jer točka 37. Smjernica iz 2006. samo neodređeno spominje pojedinosti danog slučaja i stoga Komisiji ostavlja široku marginu prosudbe za iznimnu prilagodbu osnovnih iznosa novčanih kazni. Iz toga slijedi da je u ovom slučaju Komisija bila dužna dovoljno jasno i precizno objasniti način na koji namjerava upotrijebiti svoju diskrecijsku ovlast, uključujući različite činjenične i pravne elemente koje je u tu svrhu uzela u obzir. Konkretno, s obzirom na njezinu obvezu poštovanja načela jednakog postupanja prilikom određivanja iznosa novčanih kazni, ta obveza obrazlaganja obuhvaća sve relevantne elemente potrebne za ocjenu jesu li predmetna društva, u odnosu na koja su osnovni iznosi njihovih kazni bili prilagođeni, bila u usporedivim situacijama ili ne, je li s tim situacijama postupano na jednak način ili ne te je li eventualno jednako ili nejednako postupanje s tim situacijama bilo objektivno opravdano. U ovom slučaju Opći je sud utvrdio da je Komisija u pobijanoj odluci propustila navesti razloge zbog kojih je primijenila vrlo različite stope smanjenja na predmetna društva. Iz toga je izveo zaključak da pobijana odluka nije dostatno obrazložena.

5. NEOGRANIČENA NADLEŽNOST

Presude od 28. lipnja 2016., **Portugal Telecom/Komisija** (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) i **Telefónica/Komisija** (T-216/13, podnesena žalba³³, [EU:T:2016:369](#)) za Opći sud bile su prilika da pojasni doseg sudskog nadzora suda Unije nad Komisijinim odlukama koje se tiču primjene članaka 101. i 102. UFEU-a, a osobito određivanja iznosa novčanih kazni koje valja izreći s tim u vezi³⁴. Opći sud bio je pozvan ispitati zakonitost Komisijine odluke u kojoj je utvrđeno da su društva Portugal Telecom SGPS, SA (prvi telekomunikacijski operater u Portugalu) i Telefónica, SA (prvi telekomunikacijski operater u Španjolskoj) povrijedila članak 101. UFEU-a sudjelovanjem u sporazumu o zabrani tržišnog natjecanja. U pitanju je bila klauzula o zabrani tržišnog natjecanja na iberском tržištu unesena u ugovor kojim društvo Telefónica stječe udjele društva Portugal Telecom u brazilskom operateru mobilne telefonije Vivo.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da se sustav sudskog nadzora Komisijinih odluka u vezi s postupcima na temelju članaka 101. i 102. UFEU-a sastoji od kontrole zakonitosti akata Unijinih institucija, koja je utvrđena u članku 263. UFEU-a, a koja, sukladno odredbi članka 261. UFEU-a i na zahtjev tužitelja, može biti upotpunjena neograničenom nadležnošću Općeg suda u vezi sa sankcijama koje u tom području izriče Komisija. Opći sud,

31 | Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101. i 102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 1., str. 165.)

32 | Smjernice o metodi za utvrđivanje kazni koje se propisuju u skladu s člankom 23. stavkom 2. točkom (a) Uredbe (EZ) br. 1/2003 (SL 2006., C 210, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 58.)

33 | Predmet C-487/16 P, **Telefónica/Komisija**

34 | U pogledu te presude vidjeti također razmatranja iznesena u dijelu „Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. UFEU-a – 2. Ograničenje s obzirom na cilj i 3. Izračun novčane kazne“.

međutim, smatra da u predmetnim slučajevima ne raspolaže s dovoljno elemenata za utvrđivanje konačnog iznosa novčane kazne koju valja izreći tužiteljima. Naime, on naglašava da je doista točno da je neograničenom nadležnošću koju ima na temelju članka 31. Uredbe br. 1/2003 sudu omogućeno da, nadilazeći puki nadzor zakonitosti sankcije, Komisijinu ocjenu zamijeni svojom ocjenom. Međutim, u predmetnom slučaju Komisija nije analizirala elemente na koje su se pozvali tužitelji kako bi dokazali nepostojanje mogućeg tržišnog natjecanja između stranaka u pogledu određenih usluga, a s ciljem utvrđivanja vrijednosti prihoda od prodaje koju treba uzeti u obzir pri izračunu iznosa novčane kazne. Kada bi Opći sud utvrđivao vrijednost prihoda od te prodaje, to bi značilo popunjavanje praznina u istrazi. Međutim, izvršavanje neograničene nadležnosti ne uključuje mogućnost da Opći sud provodi takvu istragu.

DOPRINOSI SUĐSKOJ PRAKSI U PODRUČJU PRIMJENE ČLANKA 101. UFEU-A

1. POJAM MOGUĆEG TRŽIŠNOG NATJECANJA

Donesena istog dana kao i ostalih pet presuda (presude od 8. rujna 2016., **Arrow Group i Arrow Generics/Komisija**, T-467/13, neobjavljena, [EU:T:2016:450](#); **Merck/Komisija**, T-470/13, neobjavljena, [EU:T:2016:452](#); **Sun Pharmaceutical Industries i Ranbaxy (UK)/Komisija**, T-460/13, neobjavljena, [EU:T:2016:453](#); **Generics (UK)/Komisija**, T-469/13, neobjavljena, [EU:T:2016:454](#), **Xellia Pharmaceuticals i Alpharma/Komisija**, T-471/13, neobjavljena, [EU:T:2016:460](#)) u povodu niza tužbi protiv Komisijine odluke kojom se utvrđuje postojanje zabranjenog sporazuma na tržištu antidepresiva s aktivnim farmaceutskim sastojkom citalopramom, presuda od 8. rujna 2016., **Lundbeck/Komisija** (T-472/13, podnesena žalba³⁵, [EU:T:2016:449](#)) bila je prilika da se Opći sud izjasni o pojmu mogućeg tržišnog natjecanja³⁶. U pitanju su bila dva sporazuma koja je H. Lundbeck A/S (u daljnjem tekstu: Lundbeck), društvo osnovano prema danskom pravu koje kontrolira skupinu društava aktivnih u području istraživanja novih lijekova i njihova stavljanja na tržište, ujedno i nositelja patenata za predmetne lijekove, sklopio s poduzetnicima koji djeluju u proizvodnji i prodaji generičkih lijekova. Cilj tih sporazuma bio je ograničiti ulazak drugonavedenih na tržište predmetnih proizvoda u zamjenu za naknadu u znatnom iznosu koju bi im uplaćivao Lundbeck. Komisija je utvrdila da su Lundbeck i poduzetnici u području generičkih lijekova bili u najmanju ruku mogući konkurenti i da su sporni sporazumi predstavljali ograničenja tržišnog natjecanja s obzirom na cilj.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da ispitivanje uvjeta tržišnog natjecanja na određenom tržištu počiva ne samo na stvarnom nego i na mogućem tržišnom natjecanju, kako bi se moglo zaključiti postoje li, uzimajući u obzir strukturu tržišta i gospodarski i pravni kontekst u kojem ono funkcionira, stvarne i konkretne mogućnosti da se poduzetnici o kojima je riječ upuste u tržišno natjecanje ili da novi konkurent uđe na dotično tržište i konkurira ondje prisutnim poduzetnicima. Kako bi se ocijenilo je li poduzetnik potencijalni konkurent, Komisija mora provjeriti bi li – kada ne bi postojao sporazum koji ispituje – postojale stvarne i konkretne mogućnosti da se spomenuti poduzetnik u uvjetima održive gospodarske strategije uključi u natjecanje na tom tržištu i konkurira poduzetnicima koji su ondje već prisutni. Komisijino utvrđenje mora biti potkrijepljeno činjenicama ili analizom strukture relevantnog tržišta.

35| Predmet C-591/16 P, **Lundbeck/Komisija**

36| U pogledu te presude vidjeti također naknadno iznesena razmatranja u dijelu „2. Ograničenje s obzirom na cilj – b) Nerazmjerna obrnuta plaćanja koja dovode do isključenja konkurenata s tržišta”.

Pozvan da s tim u vezi detaljno ispita Lundbeckov navod o tome da pobijana odluka sadržava pogrešku koja se tiče prava jer je ocijenjeno da je puštanje u promet lijekova kojima se povređuje intelektualno vlasništvo trećih osoba izraz mogućeg tržišnog natjecanja na temelju članka 101. UFEU-a, Opći sud zapaža da – iako je točno da se patenti smatraju valjanima dok se izričito ne povuku ili ih nadležno tijelo ili sud proglašava ništavima – spomenuta presumpcija valjanosti ne može biti jednaka presumpciji nezakonitosti generičkih proizvoda valjano stavljenih na tržište za koje nositelj patenta tvrdi da povređuju potonji. Na taj način, na Lundbecku je da u ovom slučaju pred nacionalnim sudovima dokaže da je prilikom ulaska generičkih lijekova na tržište povrijeđen neki od njegovih patenata za postupke jer rizični ulazak nije bio sam po sebi nezakonit. Štoviše, da je Lundbeck protiv poduzetnika u području generičkih lijekova podnio tužbu zbog krivotvorenja, potonji bi imali mogućnost protutužbom pobijati valjanost patenta na koji se poziva Lundbeck. Prema tome, općenito je postojalo više načina, odnosno konkretnih i stvarnih mogućnosti, da u trenutku sklapanja spornih sporazuma poduzetnici u području generičkih lijekova uđu na tržište, među kojima je i puštanje u promet „rizičnog“ generičkog proizvoda uz moguće suočavanje s Lundbeckom u okviru eventualnih sporova. Takva mogućnost svakako je izraz mogućeg tržišnog natjecanja u situaciji poput predmetne, u kojoj su Lundbeckovi izvorni patenti istekli odnosno u kojoj su postojali drugi postupci za proizvodnju generičkog citaloprama za koje nije dokazano da povređuju ostale Lundbeckove patente. Nadalje, koraci i investicije što su ih poduzeli poduzetnici u području generičkih lijekova s ciljem ulaska na tržište citaloprama prije nego što su sklopljeni sporni sporazumi pokazuju njihovu spremnost za ulazak na to tržište i preuzimanje s tim povezanog rizika. K tome, Opći sud ističe da, iako bi ostale izjave dane u vrijeme sklapanja spornih sporazuma mogle navesti na pomisao o postojanju dvojbi poduzetnika u području generičkih lijekova glede protupravnosti njihovih proizvoda ili o Lundbeckovoj uvjerenosti u valjanost svojih patenata, one ne mogu dovesti u pitanje zaključak prema kojem su poduzetnici u području generičkih lijekova ocijenjeni potencijalnom prijetnjom za Lundbeck i prema kojoj su mogli, samom svojom pojavom, izvršiti konkurentski pritisak na to društvo ili na poduzetnike prisutne na tržištu.

Opći sud usto podsjeća da se za dokazivanje postojanja mogućeg tržišnog natjecanja zahtijeva samo ulazak na tržište u razumnom roku, pri čemu u tom pogledu nije predviđeno nikakvo ograničenje. Stoga nije potrebno, da bi se u predmetnom slučaju potvrdilo postojanje mogućeg tržišnog natjecanja, da Komisija dokazuje da se ulazak na tržište poduzetnika u području generičkih lijekova sa sigurnošću dogodio prije isteka spornih sporazuma, to više što se u farmaceutskom sektoru takvo natjecanje može realizirati mnogo prije isteka patenta i što su koraci poduzeti prije tog trenutka bitni za ocjenu o ograničavanju takvog tržišnog natjecanja. Naposljetku, Opći sud napominje da moguće tržišno natjecanje uključuje, među ostalim, aktivnosti poduzetnika u području generičkih lijekova usmjerene na ishođenje potrebnih odobrenja za stavljanje na tržište i poduzimanje svih upravnih i poslovnih koraka nužnih za pripremu ulaska na tržište. Moguće tržišno natjecanje zaštićeno je člankom 101. UFEU-a. Naime, kada bi bilo moguće bez povrede prava tržišnog natjecanja ponuditi novac poduzetnicima koji poduzimaju korake nužne za pripremu puštanja u promet generičkog lijeka i koji su u tu svrhu izvršili znatna ulaganja kako bi okončali ili jednostavno usporili taj proces, nikada ne bi došlo do stvarnog tržišnog natjecanja ili bi se ono dogodilo uz velike odgode, a na štetu potrošača.

2. OGRANIČENJE S OBZIROM NA CILJ

a. KLAUZULA O ZABRANI TRŽIŠNOG NATJECANJA

U presudama od 28. lipnja 2016., **Portugal Telecom/Komisija** (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) i **Telefónica/Komisija** (T-216/13, podnesena žalba³⁷, [EU:T:2016:369](#)) Opći sud također je bio pozvan izjasniti se o kvalifikaciji sporne klauzule o zabrani tržišnog natjecanja kao ograničenju tržišnog natjecanja s obzirom na cilj³⁸. Tužitelji su osporavali tu kvalifikaciju ističući da Komisija nije dokazala da su oni mogući međusobni konkurenti i da je klauzula stoga mogla ograničiti tržišno natjecanje.

Kada je, kao prvo, riječ o kvalifikaciji „akcesornog ograničenja” sporne klauzule, Opći sud ocjenjuje da društvo Portugal Telecom nije dokazalo da je ograničenje uspostavljeno tom klauzulom bilo povezano s opcijom kupnje njegovih dionica koje drži društvo Telefónica (opcija je bila prvotno predviđena i naknadno uklonjena iz sporazuma) i s ostavkom članova njegova upravnog odbora koje je imenovalo španjolsko društvo (ostavka je predviđena u konačnoj verziji sporazuma). Što se tiče obveze samoocjene sadržane u spornoj klauzuli, ništa ne upućuje na to da je potonja sadržavala takvu obvezu o kojoj ovisi stupanje na snagu zabrane tržišnog natjecanja. Nadalje, iako društvo Telefónica tvrdi da je spornu klauzulu nametnula portugalska vlada odnosno da je ona u svakom slučaju bila potrebna da bi se spomenuta vlada suzdržala od blokiranja sporazuma o „transakciji Vivo”, Opći sud smatra da društvo Telefónica nije podastrlo dostatne dokaze u prilog tim tvrdnjama. Nadalje, on napominje da društvo Telefónica nije iznijelo nijedan element kojim bi se moglo objasniti zašto bi se klauzula o zabrani tržišnog natjecanja na iberskom tržištu mogla smatrati objektivno bitnom za transakciju koja se odnosi na prijenos udjela u jednom brazilskom operateru.

Kada je, kao drugo, riječ o mogućnosti da klauzula ograniči tržišno natjecanje između društava Portugal Telecom i Telefónica, tužitelji tvrde da je Komisija pogriješila jer nije ispitala uvjete njihova mogućeg tržišnog natjecanja kako bi provjerila stvarne i konkretne mogućnosti njegova odvijanja na relevantnim tržištima navodno obuhvaćenima klauzulom o zabrani takvog natjecanja. U tom pogledu Opći sud ističe da, kako bi se procijenilo sadržava li neki sporazum među poduzetnicima ili odluka udruženja poduzetnika dovoljan stupanj štetnosti da bi bili smatrani ograničenjem tržišnog natjecanja s obzirom na cilj u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a, valja uzeti u obzir sadržaj njegovih odredaba, ciljeve koje želi postići te ekonomski i pravni kontekst u koji je smješten. Međutim, Komisija nije uvijek obvezna točno definirati jedno ili više referentnih tržišta. Naime, prema članku 101. stavku 1. UFEU-a, nije potrebno prethodno definirati relevantno tržište kada je cilj spornog sporazuma sam po sebi protutržišni. Slijedom navedenog, budući da je u predmetnom slučaju Komisija utvrdila da je klauzula sankcionirana pobijanom odlukom imala za cilj podjelu tržišta, tužitelj ne može tvrditi da je bila potrebna detaljna analiza predmetnih tržišta kako bi se utvrdilo predstavlja li klauzula ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj. Naime, poduzetnici koji sklope sporazum čiji je cilj ograničiti tržišno natjecanje ne mogu načelno izbjeći primjenu članka 101. stavka 1. navodeći da njihov sporazum neće imati znatne posljedice na tržišno natjecanje. Prema tome, nisu relevantni argumenti tužitelja prema kojima postojanje navodnog sporazuma o zabrani tržišnog natjecanja ne može biti dokaz o postojanju mogućeg tržišnog natjecanja između stranaka.

37| Predmet C-487/16 P, *Telefónica/Komisija*

38| U pogledu tih presuda vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „Općenito – 5. Neograničena nadležnost” te razmatranja iznesena u nastavku, u dijelu „3. Izračun novčane kazne”.

b. NERAZMJERNA OBRNUTA PLAĆANJA KOJA DOVODE DO ISKLJUČENJA KONKURENATA S TRŽIŠTA

U predmetu u kojem je 8. rujna 2016. donesena presuda **Lundbeck/Komisija** (T-472/13, podnesena žalba³⁹, [EU:T:2016:449](#)) Opći je sud bio pozvan ispitati, među ostalim, ulaze li u područje primjene zabrane iz članka 101. stavka 1. UFEU-a⁴⁰ sporazumi koje je s poduzetnicima u području generičkih lijekova zaključila skupina društava pod kontrolom Lundbecka, nositelja patenata za antidepresive koji sadržavaju aktivni farmaceutski sastojak citalopram, a koji predviđaju isključenje tih poduzetnika s tržišta navedenih lijekova u zamjenu za naknadu u znatnom iznosu koju bi uplaćivao Lundbeck.

Kao prvo, Opći sud ističe da je činjenica da su ograničenja tržišnog natjecanja uvedena posredstvom znatnih obrnutih plaćanja odlučujući element za pravnu ocjenu tih sporazuma. Iz toga proizlazi da – kada se obrnuto plaćanje kombinira s isključenjem konkurenata s tržišta ili s ograničavanjem poticaja za ulazak na tržište – moguće je da takvo ograničenje tržišnog natjecanja nije isključivo rezultat procjene stranaka o snazi patenata, nego je postignuto opisanim plaćanjem koje se može smatrati otkupom tržišnog natjecanja. Na taj način u predmetnom slučaju nerazmjernost takvih plaćanja, kombinirana s više drugih čimbenika – poput činjenice da iznosi tih plaćanja, čini se, u najmanju ruku odgovaraju očekivanom profitu poduzetnika u području generičkih lijekova nakon ulaska na tržište ili poput nepostojanja odredaba sporazuma koje spomenutim poduzetnicima dopuštaju da svoje proizvode stave na tržište po isteku sporazuma bez straha da će protiv njih biti podnesene tužbe zbog krivotvorenja – dopušta zaključak da je svrha spornih sporazuma bila ograničiti tržišno natjecanje s obzirom na cilj u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a.

Opći sud potom je napomenuo da je točno to da nesimetričnost rizika koje preuzimaju poduzetnici u području generičkih lijekova i Lundbeck, kojemu patentirani lijek donosi ključan dio prihoda, djelomično objašnjava zbog čega se potonji mogao odlučiti na znatna obrnuta plaćanja kako bi izbjegao bilo kakav, pa i najmanji rizik od ulaska generičkih lijekova na tržište. Međutim, ta okolnost ne može ni na koji način isključiti primjenu članka 101. UFEU-a. Dakle, iako je moguće da bi za Lundbeck mogla nastati nepopravljiva šteta u slučaju nezakonitog ulaska na tržište poduzetnika u području generičkih lijekova, zbog nepovratnog pada cijena koji bi takav ulazak uzrokovao, snižavanje regulatornih cijena nakon isteka važenja patenta za aktivni farmaceutski sastojak značajka je farmaceutskih tržišta poznata Lundbecku, koja stoga čini uobičajeni komercijalni rizik kojim se ne može opravdati sklapanje protutržišnih sporazuma. Prema tome, prihvatiti tezu o nesimetričnosti rizika značilo bi u konačnici smatrati da se Lundbeck može – posredstvom sporazuma s poduzetnicima u području generičkih lijekova poput onih koji su ovdje sporni – zaštititi od nepovratnog pada cijena koji ne bi mogao izbjeći čak i kada bi uspio u postupku pred nacionalnim sudovima pokrenutom tužbom zbog krivotvorenja. Takav bi rezultat očito bio protivan ciljevima odredaba UFEU-a o tržišnom natjecanju kojima se nastoje, među ostalim, zaštititi potrošači od neopravdanih povećanja cijena koja su rezultat tajnog sporazuma konkurenata. Prema tome, nema nikakva razloga prihvatiti dopuštenost takvog tajnog sporazuma u ovom slučaju, pod izgovorom da su u pitanju patenti za postupak, čak i kada obrana tih patenata pred nacionalnim sudovima ni u najpogodnijem scenariju za Lundbeck ne bi mogla dovesti do istih negativnih rezultata za konkurenciju i osobito za potrošače. U svakom slučaju, Opći sud naglašava da, čak i ako ograničenja sadržana u spornim sporazumima potencijalno ulaze u područje primjene Lundbeckovih patenata, u smislu da se do njih moglo doći u sudskom postupku, riječ je tek o mogućnosti koja je postojala u trenutku sklapanja tih sporazuma. Međutim, činjenica da je neizvjesnost u pogledu pitanja jesu li proizvodi poduzetnika u području generičkih lijekova krivotvorine te u pogledu valjanosti Lundbeckovih patenata otklonjena sigurnošću da spomenuti

39| Predmet C-591/16 P, *Lundbeck/Komisija*

40| U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „1. Pojam mogućeg tržišnog natjecanja”.

poduzetnici neće ući na tržište tijekom trajanja spornih sporazuma čini u ovom predmetu ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj jer je taj rezultat postignut obrnutim plaćanjem.

Naposljetku, Opći sud utvrđuje da su poduzetnici u području generičkih lijekova poduzeli znatne napore za pripremu svojeg ulaska na tržište i da nisu namjeravali odustati od svoje nakane zbog Lundbeckovih patenata. Točno je da je postojala neizvjesnost u vezi s time hoće li nadležni sud eventualno proglasiti njegove proizvode krivotvorinama. Pobijana odluka pokazala bi, međutim, da su poduzetnici u području generičkih lijekova imali realne mogućnosti uspjeti u slučaju spora. Prema tome, zaključivanjem spornih sporazuma njihove su stranke otklonile tu neizvjesnost sigurnošću da poduzetnici u području generičkih lijekova neće ulaziti na tržište, u zamjenu za znatne iznose obrnutih plaćanja, isključujući na taj način s tržišta sve konkurente, čak i potencijalne, tijekom trajanja tih sporazuma.

3. IZRAČUN NOVČANE KAZNE

U presudama od 28. lipnja 2016., *Portugal Telecom/Komisija* (T-208/13, [EU:T:2016:368](#)) i *Telefónica/Komisija* (T-216/13, podnesena žalba⁴¹, [EU:T:2016:369](#)) Opći sud također je bio pozvan izjasniti se o određivanju vrijednosti prihoda od prodaje koju valja uzeti u obzir prilikom izračuna mjeroavnog iznosa novčane kazne⁴². Tužitelji su tvrdili da iz izračuna treba isključiti prihode od prodaje ostvarene na tržištima ili od usluga koji nisu podvrgnuti mogućem tržišnom natjecanju i nisu obuhvaćeni područjem primjene sporne klauzule o zabrani tržišnog natjecanja.

U tom pogledu – iako Komisija ističe da, s obzirom na široko područje primjene klauzule o zabrani tržišnog natjecanja, nije potrebno analizirati moguće tržišno natjecanje između stranaka za svaku uslugu koju navode tužitelji kako bi se utvrdila vrijednost prihoda od prodaje koju treba uzeti u obzir za izračun iznosa novčane kazne – Opći sud ocjenjuje da se takva argumentacija ne može prihvatiti. Naime, u skladu s njezinim tekstom, spomenuta se klauzula primjenjivala na „bilo koji projekt iz telekomunikacijskog sektora koji može biti konkurentan u odnosu na drugu stranku na iberskom tržištu“. Nadalje, Opći sud napominje da se Komisija za potrebe izračuna iznosa novčane kazne koristila vrijednošću prihoda od prodaje od djelatnosti obuhvaćenih, prema njezinu mišljenju, područjem primjene klauzule i isključila prodaju koja se odnosi na djelatnosti u tijeku koje su, u skladu s tekstom klauzule, isključene iz njezina područja primjene. Slijedom navedenog, pri izračunu iznosa novčane kazne trebala je biti isključena prodaja koja se odnosi na djelatnosti koje nisu mogle biti konkurentne u odnosu na drugu stranku tijekom razdoblja primjene klauzule i koje su na temelju teksta klauzule također isključene iz njezina područja primjene. Slijedi da, čak i da Komisija nije morala ocijeniti moguće tržišno natjecanje s obzirom na svaku od usluga koje su naveli tužitelji za potrebe utvrđenja povrede, ipak je trebala ispitati jesu li oni mogli osnovano tvrditi da vrijednost prihoda od prodaje predmetnih usluga treba isključiti iz izračuna novčane kazne zbog nepostojanja mogućeg tržišnog natjecanja između stranaka u pogledu tih usluga.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da Komisija mora ocijeniti željeni učinak na poduzetnika o kojem je riječ, osobito uzimajući u obzir prihod koji odražava stvarni gospodarski položaj poduzetnika tijekom razdoblja u kojem je počinjena povreda. Pri izračunu iznosa novčane kazne moguće je uzeti u obzir kako ukupan prihod poduzetnika tako i udio tog prihoda ostvaren proizvodima obuhvaćenima povredom i koji je, prema tome, pokazatelj njezina opsega. S tim u vezi Opći sud napominje da je cilj točke 13. Smjernica o metodi za izračun

41 | Predmet C-487/16 P, *Telefónica/Komisija*

42 | U pogledu tih presuda vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „Općenito – 5. Neograničena nadležnost“ i u dijelu „Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. UFEU-a – 2. Ograničenje s obzirom na cilj – a) Klauzula o zabrani tržišnog natjecanja“.

kazni uzeti u obzir kao polazište za izračunavanje novčane kazne koja se izriče nekom poduzetniku iznos koji odražava ekonomsku važnost povrede i veličinu poduzetnikova doprinosa toj povredi. Prema tome, pojam vrijednosti prihoda od prodaje na koju se odnosi točka 13. spomenutih smjernica uključuje prodaju ostvarenu na tržištu obuhvaćenom povredom unutar Europskog gospodarskog prostora (EGP), pri čemu nije potrebno utvrditi je li ta prodaja stvarno bila obuhvaćena navedenom povredom. Međutim, navedeni pojam ne može se proširiti tako da uključuje prodaju poduzetnika u pitanju koja nije obuhvaćena, izravno ili neizravno, područjem primjene zabranjenog sporazuma.

Prema mišljenju Općeg suda, od Komisije se ne može zahtijevati da u uvjetima ograničenja s obzirom na cilj po službenoj dužnosti ispituje moguće tržišno natjecanje u odnosu na sva tržišta i usluge obuhvaćene područjem primjene povrede. Rješenje doneseno u predmetnom slučaju ne sastoji se u tome da se u okviru utvrđivanja iznosa novčane kazne Komisiji nametne obveza čije se ispunjenje od nje ne može zahtijevati za potrebe primjene članka 101. UFEU-a jer se radi o povredi koja ima protutržišni cilj, nego u tome da se izvedu odgovarajući zaključci iz činjenice da vrijednost prihoda od prodaje mora biti izravno ili neizravno povezana s povredom u smislu točke 13. Smjernica i da ne može uključivati prodaju koja nije izravno ili neizravno obuhvaćena sankcioniranom povredom. U predmetnom slučaju, s obzirom na tekst sporne klauzule i na činjenicu da su tužitelji iznijeli niz činjenica kako bi dokazali da vrijednost prihoda od pružanja nekih od navedenih usluga treba isključiti pri izračunu iznosa novčane kazne zbog potpunog nepostojanja tržišnog natjecanja između stranaka, Komisija je trebala ispitati te činjenice. Na taj način Komisija je trebala utvrditi usluge u pogledu kojih stranke nisu bile mogući konkurenti na iberskom tržištu. Jedino je na temelju takve činjenične i pravne analize bilo moguće utvrditi prodaju izravno ili neizravno povezanu s povredom, čija je vrijednost trebala poslužiti kao polazna točka pri izračunu osnovnog iznosa novčane kazne.

U presudama od 19. siječnja 2016., *Toshiba/Komisija* (T-404/12, podnesena žalba⁴³, [EU:T:2016:18](#))⁴⁴ i *Mitsubishi Electric/Komisija* (T-409/12, [EU:T:2016:17](#)) Opći je sud, među ostalim, pružio pojašnjenja u pogledu utvrđivanja osnovnog iznosa novčane kazne u slučaju sudjelovanja poduzetnika u zabranjenom sporazumu posredstvom zajedničkog poduzetnika. Tijekom referentne godine tužitelji su sudjelovali u spornom zabranjenom sporazumu posredstvom zajedničkog poduzetnika u kojem su držali jednak udio kao i drugi sudionik. Kako bi uklonila nezakonitost zbog koje je poništena odluka što ju je prvotno donijela u pogledu tog zabranjenog sporazuma, Komisija je odlučila izračunati hipotetski početni iznos za zajedničkog poduzetnika na temelju njegovih prihoda u referentnoj godini i podijeliti ga na njegova dva dioničara prema udjelu njihovih prihoda od prodaje predmetnih proizvoda tijekom cijele godine koja je prethodila godini stvaranja zajedničkog poduzetnika.

Opći sud smatra da je Komisija s pravom odlučila utvrditi hipotetski početni iznos za zajedničkog poduzetnika i podijeliti ga na njegove dioničare jer je spomenuti poduzetnik bio zaseban subjekt u odnosu na potonje, iako su ga oni zajedno kontrolirali. U tim okolnostima činjenica da su novčane kazne iz pobijane odluke izrečene samo dioničarima, s obzirom na to da je zajednički poduzetnik prestao postojati, ne može dovesti do Komisijine obveze da umjetno razdvoji prihod potonjeg. Kada je riječ o argumentu prema kojem je podjela prihoda na dva dioničara trebala biti izvršena s obzirom na veličinu njihovih udjela u kapitalu zajedničkog poduzetnika, a ne s obzirom na njihove prihode od prodaje u godini koja je prethodila stvaranju tog poduzetnika, Opći sud smatra da se ne može prihvatiti. U tom pogledu Opći sud također potvrđuje Komisijinu odluku da početni iznos podijeli na dioničare prema njihovim prihodima od prodaje u godini koja je prethodila godini stvaranja zajedničkog poduzetnika jer ti podaci potvrđuju u stvarnosti nejednak položaj tih dvaju dioničara na tržištu u trenutku stvaranja spomenutog poduzetnika, dok za udio u kapitalu mogu postojati ili na njega mogu utjecati

43| Predmet C-180/16 P, *Toshiba/Komisija*

44| U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „Općenito – 1. Prava obrane“.

razlozi koji nemaju veze s tržištem. Opći sud ocjenjuje da u okolnostima predmetnog slučaja takva Komisijina odluka ne predstavlja nejednako postupanje u odnosu na druge sudionike zabranjenog sporazuma.

Nadalje, ispitujući argument tužitelja prema kojem je Komisija povrijedila načelo proporcionalnosti jer je iznos izrečene im novčane kazne izračunala na isti način kao i iznose novčanih kazni za europske proizvođače, Opći sud ističe da, ako povredu počini više poduzetnika, treba ispitati težinu sudjelovanja svakog od njih u povredi. Zato se činjenica da jedan poduzetnik nije sudjelovao u svim sastavnim dijelovima zabranjenog sporazuma ili da je imao manje bitnu ulogu u aspektima u kojima je sudjelovao mora uzeti u obzir prilikom ocjene težine povrede i određivanja novčane kazne. S obzirom na ta razmatranja, Opći sud napominje da je propuštanje japanskih poduzetnika, među kojima i tužitelja, da djeluju u predmetnom slučaju bilo preduvjet za mogućnost raspodjele projekata koji se odnose na plinom izolirane sklopne uređaje unutar EGP-a među europskim proizvođačima, u skladu s pravilima koja su u tu svrhu bila dogovorena. Stoga su, poštujući svoje obveze, japanski poduzetnici davali nužan doprinos cjelokupnom djelovanju povrede. Slijedom toga, Opći je sud zaključio da je doprinos tužitelja povredi usporediv s onim europskih proizvođača.

IV. DRŽAVNE POTPORE

DOPUŠTENOST

1. AKT KOJI SE MOŽE POBIJATI

U rješenju od 9. ožujka 2016., *Port autonome du Centre et de l'Ouest i dr./Komisija* (T-438/15, [EU:T:2016:142](#)) Opći sud bio je u prilici podsjetiti na uvjete pod kojima je Komisijin dopis akt koji se može pobijati tužbom u smislu članka 263. UFEU-a, a u okviru postupka koji se odnosi na postojeće potpore. Sporni dopis poslan je u okviru postupka suradnje između države članice o kojoj je riječ i Komisije iz članka 17. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 659/1999⁴⁵. Prema mišljenju tužitelja, taj dopis sadržavao je odluku kojom se utvrđuje nespojivost s unutarnjim tržištem postojeće potpore koja se sastoji od izuzimanja od poreza na dobit u korist belgijskih luka.

Prema mišljenju Općeg suda, s obzirom na to da prijedlog odgovarajućih mjera ne predstavlja akt koji se može pobijati, *a fortiori* ni pripremni akti sastavljeni u svrhu tog prijedloga, poput spornog dopisa, nisu akti koji proizvode obvezujuće pravne učinke. U tom smislu on podsjeća na ustaljenu sudsku praksu prema kojoj su, kada je riječ o aktima ili odlukama koji se izražuju u više faza, osobito nakon provođenja unutarnjeg postupka, akti koje je moguće pobijati načelno samo one mjere koje konačno utvrđuju stajalište institucije nakon provedbe tog postupka, ali ne i međumjere čiji je cilj priprema konačne odluke. Međutim, to nije slučaj kada je riječ o spornom dopisu, s obzirom na to da iz njegova sadržaja jasno proizlazi da se radi o Komisijinu „prethodnom mišljenju” i da će ona stoga možda morati prijeći u sljedeću fazu postupka, koja se sastoji u podnošenju formalnih prijedloga odgovarajućih mjera koje treba poduzeti predmetna država članica. S obzirom na ta razmatranja, Opći sud zaključuje da sporni dopis nije akt koji proizvodi konačne pravne učinke, protiv kojeg bi se mogla podnijeti tužba za poništenje na temelju članka 263. UFEU-a.

45 | Uredba Vijeća (EZ) br. 659/1999 od 22. ožujka 1999. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka [108. UFEU-a] (SL 1999., L 83, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 4., str. 16.)

2. OSOBNI UTJECAJ

U predmetima u kojima su 4. veljače 2016. donesene presude **Heitkamp BauHolding/Komisija** (T-287/11, podnesena žalba⁴⁶, [EU:T:2016:60](#)) i **GFKL Financial Services/Komisija** (T-620/11, podnesena žalba⁴⁷, [EU:T:2016:59](#)) Opći je sud, među ostalim, pružio pojašnjenja o pojmu osobnog utjecaja u smislu članka 263. stavka 4. UFEU-a⁴⁸. U pitanju je bila Komisijina odluka kojom je nespojivom s unutarnjim tržištem proglašena državna potpora što ju je Savezna Republika Njemačka pružila u obliku sanacijske klauzule predviđene u Zakonu o porezu na dobit. Ta klauzula omogućuje poduzetnicima u poteškoćama koji su pretrpjeli značajne promjene u dioničarskoj strukturi da prenesu svoje gubitke u buduće porezno razdoblje.

U tom pogledu Opći sud smatra da poduzetnik u načelu ne može podnijeti tužbu za poništenje Komisijine odluke kojom se zabranjuje neki sustav sektorskih potpora ako se ta odluka na njega odnosi samo na temelju činjenice da pripada predmetnom sektoru i da je potencijalni korisnik navedenog sustava. Suprotno tomu, kad ta Komisijina odluka utječe na skupinu osoba koje su bile određene ili određive u trenutku donošenja tog akta i prema kriterijima koji su svojstveni članovima navedene skupine, ona se može individualno odnositi na te osobe kao na dio uskog kruga gospodarskih subjekata. Posljedično, poduzetnika koji, poput tužitelja, na temelju nacionalnih propisa raspolaže stečenim pravom na ostvarivanje uštede poreza koja je kvalificirana kao državna potpora u odluci kojom se zabranjuje sustav sektorskih potpora treba smatrati dijelom zatvorenog kruga gospodarskih subjekata koji su bili određeni ili barem lako određivi u trenutku donošenja pobijane odluke, u smislu presude **Plaumann/Komisija**⁴⁹. Taj zaključak nije doveden u pitanje činjenicom da su nakon Komisijine odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka i potom odluke o zabrani sustava sektorskih potpora njemačka tijela donijela mjere čiji je cilj bio izuzeti iz primjene predmetne nacionalne propise.

UPRAVNI POSTUPAK

U predmetu u kojem je 1. ožujka 2016. donesena presuda **Secop/Komisija** (T-79/14, [EU:T:2016:118](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi protiv Komisijine odluke kojom je utvrđena spojivost s unutarnjim tržištem potpore koju je Talijanska Republika dodijelila društvu ACC Compressors SpA u obliku državnog jamstva⁵⁰. Komisija je prethodno, u sklopu postupka kontrole koncentracija između poduzetnika, odlučila da neće podnijeti prigovor na to što je tužiteljevo društvo kći steklo udjele u imovini društva ACC Austria GmbH, koje je društvo kći ACC Compressorsa. Tužitelj pred Općim sudom ističe da nije imao priliku iznijeti svoje mišljenje u postupku kontrole državnih potpora pokrenutom u korist ACC Compressorsa, iako je potonji u postupku ocjene koncentracije bio u prilici usprotiviti se tomu da tužitelj otkupi imovinu društva ACC Austria. Time je, prema njegovu mišljenju, povrijeđeno načelo jednakog postupanja.

U tom pogledu Opći sud napominje da ni u postupku kontrole državnih potpora ni u postupku ocjene koncentracija tržišni konkurenti dotičnih poduzetnika nemaju pravo da ih se po službenoj dužnosti uključe u postupak, a posebno u njegovoj prvoj fazi, u kojoj Komisija provodi prethodnu ocjenu predmetne potpore odnosno prijavljene koncentracije. Suprotno tomu, u okviru postupka ocjene koncentracije društvo ACC Compressors ne samo da je bilo tržišni konkurent društva Secop Austria nego je bilo i u položaju „druge

46| Predmeti C-203/16 P, *Andres (stečaj Heitkamp BauHoldinga)/Komisija* i C-208/16 P, *Njemačka/Komisija*

47| Predmeti C-209/16 P, *Njemačka/Komisija* i C-219/16 P, *GFKL Financial Services/Komisija*

48| U pogledu tih presuda vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „Selektivnost – Porezne potpore“.

49| Presuda od 15. srpnja 1963. (25/62, [EU:C:1963:17](#))

50| U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „Državna potpora spojiva s unutarnjim tržištem“.

uključene stranke” u smislu članka 11. točke (b) Uredbe br. 802/2004⁵¹. Naime, budući da je riječ o društvu majci društva ACC Austria – u kojem je trebalo rasprodati svu imovinu – valjalo ga je izjednačiti s prodavateljem te imovine i dopustiti mu da sudjeluje u predloženoj koncentraciji. Za razliku od tržišnih konkurenata sudionika predložene koncentracije, zainteresirane stranke imaju pravo očitovati se u svakom stadiju postupka, uključujući prethodnu fazu. Stoga je potrebno zaključiti da je tužitelj položaj u postupku kontrole državnih potpora u kojem je donesena pobijana odluka drukčiji od položaja društva ACC Compressors u postupku ocjene koncentracije, s obzirom na to da je potonji imao pravo biti saslušan prije donošenja spomenute odluke. Slijedom toga, to što Komisija prije donošenja pobijane odluke tužitelju nije dala priliku da se očituje nije dovelo do povrede načela jednakog postupanja.

Nadalje, ispitujući Komisijinu mogućnost da informacije prikupljene u postupku ocjene koncentracije upotrijebi u druge svrhe, Opći sud prije svega naglašava da se, u skladu s člankom 17. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 139/2004⁵², informacije prikupljene na temelju njezinih odredaba mogu upotrijebiti isključivo za potrebe određenog zahtjeva, istrage ili saslušanja. Te su informacije, međutim, indicije koje se prema potrebi mogu uzeti u obzir kao opravdanje za pokretanje postupka na drugom pravnom temelju. Opći sud upozorava na to da u predmetnom slučaju tužitelj ne prigovara Komisiji to što na temelju informacija prikupljenih u postupku ocjene koncentracije nije pokrenula postupak kontrole državnih potpora, nego to što spomenute informacije nije uzela u obzir u drugonavedenom postupku koji je već bio u tijeku. Prema tome, Opći sud zaključuje da je Komisija u postupku kontrole državnih potpora imala pravo barem zatražiti da se podnesu informacije ili dokumenti za koje je saznala u postupku ocjene koncentracije ako su te informacije ili dokumenti bili relevantni za ispitivanje predmetne potpore. Nadalje, Opći sud napominje da Komisija mora načelno izbjegavati neusklađenosti do kojih može doći prilikom provedbe različitih odredaba Unije. Slijedom toga, kada donosi odluku o spojivosti državne potpore, Komisija mora uzeti u obzir posljedice koncentracije koju istodobno ocjenjuje u drugom postupku. Komisija bi se, prema potrebi, mogla naći u obvezi obraćanja dotičnoj državi članici kako bi predmetne informacije uključila u postupak kontrole državnih potpora. Međutim, takva obveza nije postojala u predmetnom slučaju jer informacije o kojima je riječ nisu bile relevantne za ocjenu spojivosti sporne potpore s unutarnjim tržištem.

POJAM PREDNOSTI

1. TERET DOKAZIVANJA

U presudi od 26. svibnja 2016., *Francuska i IFP Énergies nouvelles/Komisija* (T-479/11 i T-157/12, podnesena žalba⁵³, [EU:T:2016:320](#)) Opći sud izjašnjavao se o zakonitosti odluke kojom je Komisija kao državnu potporu kvalificirala prešutno i neograničeno državno jamstvo što ga je Francuska Republika dala Institutu français du pétroleu (IFP), priznajući mu status javne ustanove za obavljanje industrijskih i komercijalnih djelatnosti (EPIC). Opći je sud, među ostalim, bio pozvan razmotriti pitanje je li Komisija s pravom zaključila da je to jamstvo IFP Énergies nouvellesu (IFPEN) dalo selektivnu prednost koja je jedan od sastavnih elemenata državne potpore u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a.

51 | Uredba Komisije (EZ) br. 802/2004 od 21. travnja 2004. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 139/2004 o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL 2004., L 133, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 95.)

52 | Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (SL 2004., L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 73.)

53 | Predmet C-438/16 P, *Komisija/Francuska*

U tom pogledu Opći sud najprije napominje da se metoda koju je Komisija odabrala za utvrđivanje postojanja gospodarske prednosti za IFPEN koju je on ostvarivao zbog svojeg statusa EPIC-a sastojala u ispitivanju prednosti nastale u IFPEN-ovim odnosima sa svojim vjerovnicima. Prema mišljenju Općeg suda, ta metoda ne sadržava pogrešku koja se tiče prava. Naime, s jedne strane, jamstvo je akcesorna obveza, pa se ne smije ispitivati zanemarujući obvezu na koju se nadovezuje. S druge strane, specifičnost jamstva koje je predmet pobijane odluke jest to što je ono svojstveno poduzetniku koji je njegov korisnik. Zbog te specifičnosti, jamstvo koje je predmet pobijane odluke moglo bi utjecati na percepciju koju imaju vjerovnici poduzetnika koji je njegov korisnik. Na taj se način prednost koja proizlazi iz državnog jamstva svojstvenog poduzetniku koji je njegov korisnik konkretizira u odnosu koji tog poduzetnika povezuje s njegovim vjerovnicima. Ona se sastoji u povoljnijem tretmanu koji ti vjerovnici daju poduzetniku korisniku.

Međutim, u predmetnom slučaju primjena te metode pokazuje velike manjkavosti. Naime, s jedne strane, pobijana odluka ne sadržava nikakav argument koji bi dokazivao postojanje fenomena snižavanja cijena koje ustanovama koje uživaju državno jamstvo odobravaju njihovi dobavljači, tako da je Komisija u stvarnosti samo pretpostavila da spomenuti fenomen postoji. K tome, Komisija se bavila procjenom razmjera tog sniženja cijena primjenjujući pokazatelj koji nije mjerio samo sniženje cijena, nego tek vrijednost jamstva, koju je smatrala usporedivom s onom što ju je ostvarivao IFPEN. Kada je, kao drugo, riječ o odnosu između IFPEN-a i njegovih klijenata, iz pobijane odluke proizlazi da je Komisija potporu koju je IFPEN mogao ostvariti iz državnog jamstva svojstvenog svojem statusu EPIC-a definirala kao neplaćanje premije za garanciju ispunjenja ugovorne obveze. Međutim, ona ne iznosi nikakav dokaz iz kojeg bi se dalo zaključiti da su pretpostavke na kojima gradi svoju argumentaciju osnovane ili barem vjerojatne. Stoga treba zaključiti da je Komisija propustila definirati prednost koju je IFPEN mogao ostvariti iz predmetnog jamstva u svojim odnosima s klijentima. Nadalje, Opći sud naglašava da je obrazloženje pobijane odluke koje se odnosi na to pitanje nejasno i nedosljedno i da, prema tome, ne zadovoljava standard propisan odredbom članka 296. UFEU-a.

Taj je predmet također bio prilika da Opći sud pojasni doseg presude **Francuska/Komisija**⁵⁴, u kojoj je Sud ocijenio da postoji jednostavna pretpostavka prema kojoj davanje prešutnog i neograničenog državnog jamstva u korist poduzetnika na kojeg se ne primjenjuju redovni postupci restrukturiranja i likvidacije ima za posljedicu poboljšanje njegova financijskog položaja smanjenjem troškova koji uobičajeno opterećuju njegov proračun. Međutim, treba reći da mogućnost primjene presumpcije kao načina dokazivanja ovisi o vjerodostojnosti pretpostavki na kojima se ona temelji. Komisija se ne može pozvati na spomenutu presumpciju prilikom dokazivanja postojanja prednosti u odnosima između, s jedne strane, javne istraživačke ustanove koja uživa prešutno i neograničeno državno jamstvo i, s druge strane, njezinih dobavljača i klijenata jer je primjena te presumpcije ograničena na odnose koji uključuju transakciju financiranja, zajam ili, šire gledano, kredit koji odobrava vjerovnik te javne ustanove.

2. KRITERIJ PRIVATNOG VJEROVNIKA

U predmetu u kojem je 16. ožujka 2016. donesena presuda **Frucona Košice/Komisija** (T-103/14, podnesena žalba⁵⁵, [EU:T:2016:152](#)) Opći je sud odlučivao o tužbi za poništenje odluke kojom je Komisija proglasila nespojivom s unutarnjim tržištem državnu potporu što ju je provela Slovačka u korist tužitelja u obliku djelomičnog otpisa poreznog duga u okviru dogovora s vjerovnicima. Ta je presuda omogućila Općem sudu da se, među ostalim, osvrne na ocjenu pojma državne potpore prema kriteriju privatnog vjerovnika te na teret dokazivanja u tom kontekstu.

54| Presuda od 3. travnja 2014. (C-559/12 P, [EU:C:2014:217](#))

55| Predmet C-300/16 P, *Komisija/Frucona Košice*

Prije svega, Opći sud ističe da, kada javni vjerovnik poduzetniku daje olakšice u plaćanju duga koji ovaj prema njemu ima, to jest državna potpora u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a jer, uzimajući u obzir iznos gospodarske prednosti koja se na taj način dodjeljuje, poduzetnik korisnik te potpore usporedive olakšice očito ne bi mogao dobiti od privatnog vjerovnika koji se nalazi u situaciji najslabijoj situaciji javnog vjerovnika i koji nastoji namiriti svoja potraživanja prema dužnicima u financijskim problemima. To se ocjenjivanje provodi primjenjujući u pravilu kriterij privatnog vjerovnika, koji je, kada je primjenjiv, jedan od elemenata koje Komisija mora uzeti u obzir prilikom utvrđivanja postojanja takve potpore. Na Komisiji je da provede opću ocjenu u okviru koje uzima u obzir sve relevantne dokaze koji joj u pojedinom slučaju omogućuju da utvrdi da poduzetnik korisnik sličnu prednost očito ne bi mogao dobiti od privatnog vjerovnika. U slučaju uobičajeno razboritog i pažljivog privatnog vjerovnika koji se nalazi u situaciji najslabijoj onoj lokalnog poreznog tijela, kojem stoji na raspolaganju više postupaka za namirenje iznosa koje potražuje od dužnika, mora ocijeniti prednosti i nedostatke svakog od tih postupaka kako bi utvrdio koji je od njih najpovoljniji. Na odlučivanje privatnog vjerovnika – osim niza čimbenika poput njegova položaja privilegirano ili običnog hipotekarnog vjerovnika, naravi i opsega instrumenata osiguranja koje eventualno ima, njegove procjene izgleda da se poduzetnik ekonomski oporavi kao i pripadajuće dobiti u slučaju stečajnog postupka, ali i rizika od toga da mu se gubici dodatno povećaju – može znatno utjecati i trajanje postupka zbog kojeg se odgađa namirenje potraživanja, a koje isto tako u slučaju dugih postupaka može posebno utjecati na njihovu vrijednost.

Nadalje, kada jer riječ o teretu dokazivanja, Opći sud je ocijenio da, u skladu sa sudskom praksom Suda o primjenjivosti kriterija privatnog vjerovnika, valja smatrati da je država članica dužna – ako se u okviru upravnog postupka poziva na taj kriterij – u slučaju dvojbe jasno i na temelju objektivnih i provjerljivih elemenata dokazati da je mjeru provela u svojstvu privatnog subjekta. Međutim, iz te sudske prakse ne proizlazi da se Komisija može, kada se dotična država članica ne pozove na kriterij privatnog vjerovnika i kada smatra da predmetna mjera predstavlja državnu potporu, samo na temelju navedenog osloboditi od obveze ispitivanja tog kriterija ili smatrati da se on ne primjenjuje. Suprotno tomu, na kriterij privatnog vjerovnika može se pozivati korisnik potpore, pri čemu, kao što je to navedeno, u slučaju sumnje mora jasno i na temelju objektivnih i provjerljivih elemenata dokazati da je država članica mjeru provela u svojstvu gospodarskog subjekta.

Naposljetku, Opći sud podsjeća da je već presuđeno da primjenjivost kriterija privatnog vjerovnika ne ovisi o obliku u kojem je dodijeljena pogodnost, nego o ocjeni predmetne mjere, pri čemu je presudno pridržava li se ona kriterija ekonomske opravdanosti. S druge strane, Opći sud smatra da u predmetnom slučaju sama okolnost da vjerovniku nije bio dostupan postupak različit od onoga u kojem je donesena sporna mjera, to jest postupak porezne ovrhe, ne može biti prepreka ispitivanju kriterija privatnog vjerovnika. Naime, ta okolnost ne znači da se ne treba ispitati ekonomska opravdanost odluke lokalnog poreznog tijela da se opredijeli za dogovor s vjerovnicima.

U presudi od 15. rujna 2016., *FIH Holding i FIH Erhvervsbank/Komisija* (T-386/14, podnesena žalba⁵⁶, [EU:T:2016:474](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi podnesenoj protiv odluke kojom je Komisija proglasila spojivom s unutarnjim tržištem potporu što ju je Kraljevina Danska dodijelila banci FIH Erhvervsbank A/S, u obliku prijenosa njezine imovine umanjene vrijednosti novom društvu kćeri te ponovnog otkupa te imovine koji je provelo dansko tijelo nadležno za osiguranje financijske stabilnosti. Prema pobijanoj odluci, mjere u korist FIH Erhvervsbanka državna su potpora u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a jer je Komisija ocijenila da se njima ne poštuje načelo privatnog subjekta u tržišnom gospodarstvu. Tužitelji su osporavali takav zaključak. Prema njihovu mišljenju, Komisija je pogriješila smatrajući da nijedan subjekt u tržišnom gospodarstvu ne bi izvršio ulaganja u istovjetnim uvjetima.

56 | Predmet C-579/16 P, *Komisija/FIH Holding i FIH Erhvervsbank*

U tom pogledu Opći sud najprije naglašava da, kako bi se ocijenilo predstavlja li državna mjera potporu u smislu članka 107. UFEU-a, treba utvrditi je li poduzetnik korisnik ostvario gospodarsku prednost koju ne bi ostvario u normalnim tržišnim uvjetima. Prema tome, da bi se utvrdilo predstavlja li intervencija javnih vlasti u kapital društva državnu potporu, treba ocijeniti bi li u sličnim okolnostima privatni ulagač veličine usporedive s veličinom tijela u javnom sektoru donio mjeru o kojoj je riječ. Međutim, Opći sud pojašnjava da, kada se radi o naplati javnih tražbina, nije potrebno ispitati jesu li dotična tijela javne vlasti postupala kao javni ulagači čiju intervenciju treba usporediti s postupanjem privatnog ulagača koji djeluje s ciljem postizanja strukturne, globalne ili sektorske politike i koji se rukovodi dugoročnim izgledima za isplativost uloženog kapitala. Ta tijela, naime, valja usporediti s privatnim vjerovnikom koji želi ostvariti naplatu iznosa koje mu duguje dužnik s financijskim teškoćama. S tim u vezi, može se pokazati opravdanim da gospodarski subjekt koji ima udjele u kapitalu društva kojemu je osim toga odobrio jamstvo poduzme mjere koje pretpostavljaju određeni trošak, kada mu to omogućuje da bitno smanji odnosno otkloni rizik od gubitka svojeg kapitala i od izvršenja jamstva. Posebno može biti ekonomski opravdano za državu članicu da prihvati mjere poput prijenosa imovine umanjene vrijednosti sve dok je njihov trošak ograničen i dok pretpostavljaju smanjene rizike te ako bi, da njih nema, bilo vrlo vjerojatno da će morati snositi gubitke u iznosu većem od navedenog troška. Na taj način, Opći sud zaključuje da je Komisija počinila pogrešku koja se tiče prava kada je sporne mjere ispitivala s obzirom na kriterij privatnog ulagača u tržišnom gospodarstvu, a ne s obzirom na načelo privatnog vjerovnika u tom gospodarstvu, neovisno o rezultatu do kojeg bi dovela ta analiza.

POJAM DRŽAVNIH SREDSTAVA

U predmetu u kojem je 10. svibnja 2016. donesena presuda **Njemačka/Komisija** (T-47/15, podnesena žalba⁵⁷, [EU:T:2016:281](#)) Opći sud je odlučivao o tužbi za poništenje odluke kojom je Komisija proglasila djelomično nespojivima s unutaršnjim tržištem državne potpore dodijeljene pojedinim odredbama njemačkog zakona o obnovljivim izvorima energije. Savezna Republika Njemačka istaknula je pred Općim sudom da je sporna odluka zahvaćena povredom članka 107. stavka 1. UFEU-a jer je Komisija pogrešno smatrala da funkcioniranje mehanizma ustanovljenog spornim propisom uključuje državna sredstva. Presuda je Općem sudu omogućila da pojašni doseg presude **PreussenElektra**⁵⁸ Opći sud najprije podsjeća da je spornim propisom ustanovljen sustav potpore u korist proizvođača električne energije iz obnovljivih izvora (u daljnjem tekstu: električna energija iz EEG-a). Kako bi se financirale spomenute mjere potpore, tim je propisom predviđen „EEG doplatak“ na teret dobavljača. Taj doplatak plaća se operaterima međuregionalnog prijenosnog sustava visokog i vrlo visokog napona (u daljnjem tekstu: OPS) koji su obvezni prodavati električnu energiju iz EEG-a. Opći sud ističe da su OPS-ovi zaduženi za upravljanje sustavom potpore proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i da su središnja točka u funkcioniranju sustava predviđenog spornim propisom. Prema mišljenju Općeg suda, zadaće upravljanja tim sustavom sa stajališta svojih učinaka mogu se izjednačiti s državnom koncesijom. Naime, sredstva uključena u funkcioniranje spomenutog sustava, koja se sastoje od dodatnih troškova prebačenih na krajnje potrošače, a koje dobavljači električne energije plaćaju OPS-ovima, ne prelaze izravno s krajnjih potrošača na proizvođače električne energije iz EEG-a, odnosno između autonomnih gospodarskih subjekata, nego je za to potrebna intervencija posrednika. Valja osobito istaknuti da su navedena sredstva predmet zasebnog računovodstva

57 | Predmet C-405/16 P, **Njemačka/Komisija**. Valja napomenuti da se u više povezanih predmeta trenutačno ne postupa do donošenja presude po žalbi. Riječ je o predmetima T-103/15, **Flabeg Deutschland/Komisija**, T-108/15, **Bundesverband Glasindustrie i dr./Komisija**, T-109/15, **Saint-Gobain Isover G+H i dr./Komisija**, T-294/15, **ArcelorMittal Ruhrort/Komisija**, T-319/15, **Deutsche Edelstahlwerke/Komisija**, T-576/15, **VIK/Komisija**, T-605/15, **Wirtschaftsvereinigung Stahl i dr./Komisija**, T-737/15, **Hydro Aluminium Rolled Products/Komisija**, T-738/15, **Aurubis i dr./Komisija** i T-743/15, **Vinnolit/Komisija**.

58 | Presuda od 13. ožujka 2001., C-379/98, [EU:C:2001:160](#)

i da su isključivo namijenjena financiranju sustava potpore i naknade, pri čemu je isključena svaka druga namjena. Prema tome, treba zaključiti da su ta sredstva i dalje pod prevladavajućim utjecajem javnih vlasti.

Opći sud potom je napomenuo da su sredstva o kojima je riječ u ovom slučaju, ostvarena EEG doplatkom, dobivena zahvaljujući obvezama koje su spornim propisom *in fine* nametnute privatnim subjektima i da nije sporno da dobavljači električne energije u praksi prebacuju na krajnje kupce financijsko opterećenje koje nastaje zbog EEG doplatka. S obzirom na opseg tog opterećenja, koje čini 20 do 25 % ukupnog iznosa računa prosječnog krajnjeg potrošača, njegovo prebacivanje na potonje treba smatrati posljedicom koju je predvidio i propisao njemački zakonodavac. Riječ je o opterećenju koje je država jednostrano odredila u okviru svoje politike potpore proizvođačima električne energije iz EEG-a, u javnom interesu i prema objektivnom kriteriju. Prema tome, Opći sud smatra da iznose o kojima je riječ, ostvarene EEG doplatkom, treba kvalificirati kao fondove koji uključuju državna sredstva usporediva s pristojbom.

Opći sud, nadalje, pojašnjava da su OPS-ovi, iako se većinom pojavljuju u obliku društava s ograničenom odgovornošću privatnog prava, zaduženi – uz ovlasti svojstvene svojoj osnovnoj djelatnosti – i za upravljanje sustavom potpore proizvodnji električne energije iz EEG-a i da pri obavljanju te zadaće podliježu nadzoru. S tim u vezi, djelovanje tih tijela nije djelovanje gospodarskog subjekta koji slobodno postupa na tržištu u cilju stjecanja dobiti, nego je riječ djelovanju koje je odredio zakonodavac. OPS-ovi usto podliježu obvezi upravljanja financijskim iznosima koji su ostvareni primjenom spornog propisa, na posebnom zajedničkom računu podvrgnutom nadzoru državnih tijela. To dodano upućuje na činjenicu da nije riječ o sredstvima kojima se uobičajeno raspolaže u privatnom sektoru. Konkretno, što se tiče nadzora državnih tijela nad OPS-ovima, koji se provodi na više razina, Opći sud naglašava da je postojanje takvog strogog nadzora dio opće logike cjelokupne strukture spornog propisa i podupire zaključak prema kojem OPS-ovi ne postupaju slobodno i za svoj vlastiti račun, nego kao upravitelji potpore dodijeljene putem državnih sredstava koji se mogu izjednačiti s korisnikom državne koncesije.

SELEKTIVNOST – POREZNE POTPORE

Presude od 4. veljače 2016., **GFKL Financial Services/Komisija** (T-620/11, podnesena žalba⁵⁹, [EU:T:2016:59](#)) i **Heitkamp BauHolding/Komisija** (T-287/11, podnesena žalba⁶⁰, [EU:T:2016:60](#)) dale su Općem sudu priliku da podsjeti na tri faze analize kriterija selektivnosti koje se moraju provesti kada je riječ o poreznim potporama⁶¹.

Opći sud podsjeća da kvalifikacija nacionalne porezne mjere kao „selektivne“ podrazumijeva prethodnu identifikaciju i ispitivanje zajedničkog ili „uobičajenog“ poreznog sustava koji se primjenjuje u dotičnoj državi članici. Mogući selektivni karakter prednosti koja je dodijeljena poreznom mjerom o kojoj je riječ treba ocijeniti i utvrditi u odnosu na taj zajednički ili „uobičajeni“ porezni režim, dokazujući da ona odstupa od tog zajedničkog sustava. Nakon tih prvih dviju faza ispitivanja mjera može biti kvalificirana selektivnom *prima facie*. 'u délai d'un mois que la Commission s'efforce de respecter dans le cadre de la procédure simplifiée Opći sud, međutim, pojašnjava da u trećoj fazi valja ispitati opravdava li narav ili opća struktura sustava koji obuhvaća spomenutu prednost njezinu selektivnost, što je dužna dokazati država članica o kojoj je riječ. U slučaju potvrdnog odgovora, uvjet selektivnosti nije ispunjen.

59 | Predmeti C-209/16 P, *Njemačka/Komisija* i C-219/16 P, *GFKL Financial Services/Komisija*

60 | Predmeti C-203/16 P, *Andres (stečaj Heitkamp BauHoldinga)/Komisija* i C-208/16 P, *Njemačka/Komisija*

61 | U pogledu tih presuda vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „IV. Državne potpore – Dopuštenost – 2. Osobni utjecaj“.

Kako bi dokazala da se mjera o kojoj je riječ primjenjuje na selektivan način na određene poduzetnike ili proizvodnju određene robe, na Komisiji je da dokaže da ona uvodi razlikovanje između poduzetnika koji se u pogledu cilja koji se želi postići programom o kojem je riječ nalaze u usporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji, dok je na državi članici koja je uvela takvo razlikovanje između poduzetnika u pogledu poreznih tereta da dokaže da je ono zaista opravdano naravi i strukturom sustava o kojem je riječ.

U predmetnom slučaju, kada je riječ o prvoj fazi analize, Opći sud najprije ističe da Komisija nije pogriješila kada je, utvrđujući postojanje općenitijeg pravila, to jest onoga prijenosa gubitaka, utvrdila da za ocjenu selektivnosti sporne mjere postavljenim referentnim zakonodavnim okvirom treba smatrati pravilo o prestanku prava na prijenos poreznog gubitka. Potonje pravilo primjenjivalo se stoga sustavno na sve slučajeve promjene dioničarske strukture jednake ili veće od 25 % kapitala, bez razlikovanja s obzirom na narav ili obilježja dotičnih poduzetnika.

Kada je riječ o drugoj fazi analize, Opći sud ocjenjuje da je porezna olakšica koja, kao iznimka od pravila koje ograničava mogućnost prijenosa gubitaka u slučaju stjecanja 25 % ili više udjela u društvu, pod određenim uvjetima dopušta takav prijenos ako je stjecanje poduzetnika u teškoćama izvršeno u svrhe sanacije *prima facie* selektivna jer ne obuhvaća sve poduzetnike čija se dioničarska struktura bitno promijenila, nego se primjenjuje na strogo određenu kategoriju, odnosno na one koji su u trenutku stjecanja nesolventni ili prezaduženi ili im prijete opasnost da će to postati. Prema mišljenju Općeg suda, ta mjera, čije određene pretpostavke nisu povezane s ciljem prevencije zlouporaba i koja ne obuhvaća sve poduzetnike koji se nalaze u činjeničnoj i pravnoj situaciji usporedivoj s obzirom na cilj poreznog programa o kojem je riječ, stavlja poduzetnike u teškoćama u povoljniji položaj. Opći sud iz toga zaključuje da Komisija nije pogriješila kada je zaključila da je sporna mjera uvela razlikovanje između gospodarskih subjekata koji se u pogledu cilja dodijeljenog poreznom sustavu nalaze u usporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji.

Kada je riječ o trećoj fazi analize, Opći sud podsjeća da se nacionalna mjera ne može opravdati naravi ili općom strukturom poreznog sustava o kojem je riječ osim ako je, s jedne strane, sukladna ne samo s obilježjima svojstvenima poreznom sustavu o kojem je riječ nego i s provedbom tog sustava i ako je, s druge strane, usklađena s načelom proporcionalnosti i ne prekoračuje ono što je nužno, u smislu da legitimni cilj koji se želi postići ne bi mogao biti postignut mjerama manjeg opsega. Opći sud smatra da porezna mjera o kojoj je riječ u predmetnom slučaju nije opravdana ni naravi ni općom strukturom poreznog sustava, s obzirom na to da njezin glavni cilj – olakšavanje sanacije poduzetnika u teškoćama – nije dio temeljnih ili vodećih načela poreznog sustava i da stoga nije obuhvaćena tim sustavom, nego se nalazi izvan njega, pri čemu nije potrebno ispitivati je li sporna mjera proporcionalna cilju koji se želi postići.

DRŽAVNA POTPORA SPOJIVA S UNUTARNJIM TRŽIŠTEM

Presuda od 1. ožujka 2016., **Secop/Komisija** (T-79/14, [EU:T:2016:118](#)) također je bila prilika da Opći sud pojasni uvjete pod kojima se potpora za sanaciju poduzetnika u teškoćama može smatrati spojivom s unutarnjim tržištem i osobito je li Komisija dužna u tom kontekstu uzeti u obzir kumulativni učinak spomenute potpore i navodnih ranijih potpora⁶².

Opći sud podsjeća da točka 23. Smjernica iz 2004. o državnim potporama za sanaciju i restrukturiranje poduzeća u teškoćama⁶³ izričito ne predviđa uzimanje u obzir kumulativnog učinka ranijih potpora i nove potpore za sanaciju ili restrukturiranje, osim u slučaju nezakonitih potpora. U pogledu pitanja je li takvo

62| U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „IV. Državne potpore – Upravni postupak“.

63| Smjernice Zajednice o državnim potporama za sanaciju i restrukturiranje poduzeća (SL 2004., C 244, str. 2.)

uzimanje u obzir nužno iako Smjernice nigdje izričito ne propisuju obvezu u tom smislu, Opći sud smatra da se posebnosti potpora za sanaciju protive uzimanju u obzir kumulativnog učinka ranijih potpora koje nisu obuhvaćene točkom 23. Smjernica iz 2004. Naime, iz definicije pojma potpore za sanaciju, koja se nalazi u točki 15. Smjernica iz 2004., proizlazi da te potpore imaju vrlo ograničene učinke na unutarnje tržište, kako s obzirom na ograničen odabir prihvatljivih mjera tako i na njihovu vremensku ograničenost i dužnost povrata te ograničenost isključivo na nužne mjere za privremeni nastavak poslovanja poduzetnika o kojem je riječ. Ograničenost tih učinaka i hitnost potpora za sanaciju opravdavaju to da ih Komisija uobičajeno ispituje u pojednostavnjenom postupku. Međutim, uzimanje u obzir kumulativnog učinka prethodnog primanja bilo koje navodno nezakonite potpore onemogućilo bi poštovanje jednomjesečnog roka koji Komisija nastoji poštovati u okviru pojednostavnjenog postupka, i, prema tome, ne bi bilo u skladu s hitnošću tog ispitivanja i činjenicom da su učinci tih potpora na tržišno natjecanje ograničeni.

Štoviše, uzimanje u obzir ranijih potpora koje se razlikuju od onih definiranih u točki 23. Smjernica iz 2004. – već obuhvaćenih Komisijinom konačnom odlukom kojom se nalaže povrat – moglo bi biti nespojivo sa zahtjevima koji proizlaze iz načela pravne sigurnosti. Naime, takvim bi se pristupom obvezalo Komisiju na to da provodi ispitivanje ranijih potpora čija bi nezakonitost mogla biti sporna između nje i dotične države članice i u odnosu na koje bi prema potrebi provodila poseban postupak i donosila posebnu odluku. To bi u konačnici moglo dovesti do odbijanja dodjele potpore za sanaciju na temelju površnog ispitivanja ranijih potpora za koje bi se kasnije moglo pokazati da su bile zakonite ili da nisu potpore ili bi pak neopravdano produljilo vrijeme potrebno za donošenje odluke o potpori za sanaciju. Prema tome, Opći sud zaključuje da Komisija nije trebala uzeti u obzir kumulativni učinak navodno ranije primljenih potpora i potpore za sanaciju, izvan slučajeva koji su propisani točkom 23. Smjernica.

POVRAT POTPORA

U presudama od 22. travnja 2016., ***Irska i Aughinish Alumina/Komisija*** (T-50/06 RENV II i T-69/06 RENV II, podnesena žalba⁶⁴, [EU:T:2016:227](#)) i ***Francuska/Komisija*** (T-56/06 RENV II, [EU:T:2016:228](#))⁶⁵ Opći sud bio je u prilici izjasniti se o primjeni pravila o povratu državnih potpora s obzirom na načela poštovanja razumnog roka, zaštite legitimnih očekivanja i pravne sigurnosti. Povod tim presudama bila je Odluka 2006/323/EZ⁶⁶, kojom je Komisija kvalificirala kao državne potpore i naložila njihov povrat mjere oslobođenja od trošarina za mineralna ulja koja se koriste u proizvodnji aluminijske oksida, a koje su donesene u trima državama članicama. Opći sud po treći se put očitovao o tim predmetima, nakon što su prethodno ukinute presude koje je u njima donio⁶⁷, a protiv kojih je podnesena žalba Sudu⁶⁸.

U prvoj presudi Opći sud ističe da je načelo „estoppel” načelo anglosaksonskog prava koje ne postoji u pravu Unije kao takvom, što, međutim, ne znači da se određena njegova načela kao što su načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja, i neka njegova pravila, kao što je pravilo *nemo potest venire contra factum*

64| Predmeti C-373/16 P, *Aughinish Alumina/Komisija* i C-369/16 P, *Irska/Komisija*

65| Vidjeti također presudu od 22. travnja 2016., *Italija i Eurallumina/Komisija*, T-60/06 RENV II, [EU:T:2016:233](#).

66| Odluka Komisije 2006/323/EZ od 7. prosinca 2005. o oslobođenju od trošarina za mineralna ulja koja se koriste kao gorivo za proizvodnju aluminijske oksida u regiji Gardanne, regiji Shannon i na Sardiniji, koje se navedenim redoslijedom provodi u Francuskoj, Irskoj i Italiji (SL 2006., L 119, str. 12.)

67| Presude od 12. prosinca 2007., *Irska i dr./Komisija*, T-50/06, T-56/06, T-60/06, T-62/06 i T-69/06, neobjavljena, [EU:T:2007:383](#) i od 21. ožujka 2012., *Irska/Komisija*, T-50/06 RENV, T-56/06 RENV, T-60/06 RENV, T-62/06 RENV i T-69/06 RENV, [EU:T:2012:134](#)

68| Presude od 2. prosinca 2009., *Komisija/Irska i dr.*, C-89/08 P, [EU:C:2009:742](#) i od 10. prosinca 2013., *Komisija/Irska i dr.*, C-272/12 P, [EU:C:2013:812](#)

proprium, ne mogu smatrati povezanim s tim ili sa srodnim načelima. Prema tome, iako prigovor utemeljen na povredi tog načela treba odbiti kao pravno neosnovan, to ne isključuje mogućnost analize tužiteljevih argumenata u dijelu u kojem se može smatrati da podupiru tužbene razloge koji se u biti odnose na načelo pravne sigurnosti ili načelo zaštite legitimnih očekivanja.

Opći sud usto napominje da je u presudi **Komisija/Irska i dr.**⁶⁹ Sud zaključio da odluka Vijeća kojom se, sukladno članku 8. stavku 4. Direktive 92/81/EEZ⁷⁰, država članica ovlašćuje da uvede oslobođenje od trošarina ne može imati za posljedicu sprečavanje Komisije da izvršava ovlasti koje su joj dodijeljene Ugovorom i da, posljedično, provede postupak predviđen u članku 108. UFEU-a radi ispitivanja je li to oslobođenje državna potpora i da po završetku tog postupka, ako je to prikladno, donese odluku poput pobijane. Iz toga slijedi da je Komisija provedbom postupka predviđenog u članku 108. UFEU-a radi ispitivanja je li sporno oslobođenje državna potpora i donošenjem, po završetku tog postupka, odluke kojom se nalaže njezino djelomično vraćanje samo izvršavala nadležnost koja joj je dodijeljena Ugovorom u području državnih potpora. Time nije mogla ugroziti nadležnosti koje su Ugovorom dodijeljene Vijeću u području usklađivanja zakonodavstva o trošarinama ili zadirati u akte koje je ono usvojilo u izvršavanju tih nadležnosti. Naime – precizira Opći sud – odluke Vijeća o odobrenju, usvojene na Komisijin prijedlog, mogle su proizvoditi učinke samo u području pravila o usklađivanju zakonodavstva o trošarinama i nisu prejudicirale učinke nijedne odluke, kao što je to pobijana, koju je Komisija mogla usvojiti u izvršavanju svojih ovlasti u području državnih potpora. Opći sud stoga zaključuje da valja odbiti prigovore koji se temelje na povredi načela pravne sigurnosti i korisnog učinka akata institucija, na povredi članka 8. stavka 5. Direktive 92/81 ili na prekoračenju ovlasti.

Opći je sud, nadalje, upozorio na to da pojam državne potpore odgovara objektivnoj situaciji i ne ovisi o postupcima ili izjavama institucija. Posljedično tomu, okolnost da je Komisija u vrijeme kada je Vijeće usvojilo odluku na temelju članka 8. stavka 4. Direktive 92/81/EEZ zauzela stajalište da oslobođenja od trošarine na mineralna ulja koja se koriste kao gorivo u proizvodnji aluminijeva oksida nisu mogla narušiti tržišno natjecanje ili pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta nije mogla spriječiti da se ta oslobođenja kvalificiraju kao državne potpore ako su ispunjeni uvjeti koje u pogledu njihova postojanja propisuje članak 107. UFEU-a. Iz toga *a fortiori* proizlazi da Komisija prilikom kvalifikacije oslobođenja od trošarina kao državnih potpora nije vezana ocjenama Vijeća iz njegovih odluka u području usklađivanja zakonodavstva o trošarinama, u skladu s kojima ta oslobođenja nisu narušavala tržišno natjecanje ili pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta.

U drugoj presudi Opći je sud najprije, nakon što je podsjetio na sudsku praksu u pogledu načela pravne sigurnosti i zaštite legitimnih očekivanja, osobito u području državnih potpora, utvrdio da je u predmetnom slučaju razdoblje od nešto više od 49 mjeseci od donošenja odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka do donošenja konačne odluke nerazumno jer se ne može opravdati brojem i složenosti spisa koje je trebalo proučiti, razvojem mjerodavnih propisa ili praktičnim i jezičnim poteškoćama.

Kao drugo, Opći je sud ispitivao može li takvo Komisijino kašnjenje navesti korisnika na to da razumno povjeruje da ona više ne gaji sumnje i nema prigovora spornom oslobođenju te može li takvo nepoštovanje razumnog roka spriječiti tu instituciju da zatraži povrat dodijeljene potpore. Nema sumnje da je u tom pogledu važno osigurati poštovanje zahtjeva pravne sigurnosti koji štiti privatne interese. Međutim, ti se zahtjevi trebaju odvagati u odnosu na zahtjeve koji štite javni interes, što u području državnih potpora uključuje sprečavanje toga da funkcioniranje tržišta bude narušeno državnim potporama koje su štetne za tržišno natjecanje, a što zahtijeva povrat nezakonitih potpora u svrhu povrata u prijašnje stanje. Posljedično, samo se u iznimnim

69| Presuda od 10. prosinca 2013., C-272/12, [EU:C:2013:812](#)

70| Direktiva Vijeća 92/81/EEZ od 19. listopada 1992. o usklađivanju struktura trošarina na mineralna ulja (SL 1992., L 316, str. 12.)

okolnostima, poput onih u predmetu koji je doveo do presude **RSV/Komisija**⁷¹, nepoštovanje razumnog roka za donošenje konačne odluke u području državnih potpora može uzeti u obzir kako bi se utvrdilo da kod korisnika potpore postoji legitimno očekivanje koje onemogućava Komisiju da dotičnim nacionalnim tijelima naloži da zatraže povrat te potpore. U predmetnom slučaju, međutim, nema svih iznimnih okolnosti koje su bile prisutne u tom predmetu. Osobito, u ovoj je presudi sporna potpora dodijeljena nakon što je Komisija pokrenula formalni istražni postupak u odnosu na sporno oslobođenje.

U tom pogledu Sud je također ocijenio da u području državnih potpora nikakvo legitimno očekivanje ne može proizići iz Komisijina nedjelovanja, ako joj predmetni program potpora nije priopćen⁷². Dakle, u ovom slučaju Komisijino očito nedjelovanje, iako protivno načelu poštovanja razumnog roka, nije dovoljno da se utvrdi postojanje iznimnih okolnosti koje su kod korisnika potpore mogle ponovno pobuditi legitimna očekivanja o njezinoj pravilnosti s obzirom na pravila u području državnih potpora. Iz toga slijedi da sama povreda načela poštovanja razumnog roka prilikom donošenja konačne odluke nije bila prepreka tomu da Komisija u okolnostima predmetnog slučaja naloži povrat sporne potpore.

V. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO – ŽIG EUROPSKE UNIJE

AUTONOMNOST SUSTAVA ŽIGA EUROPSKE UNIJE

U presudi od 18. ožujka 2016., **Karl-May-Verlag/OHIM – Constantin Film Produktion (WINNETOU)** (T-501/13, [EU:T:2016:161](#)) Opći sud bio je u prilici podsjetiti na načela autonomije i neovisnosti sustava žigova Europske unije. U prilog svojoj tužbi tužitelj, među ostalim, prigovara prvom žalbenom vijeću Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO) da je povrijedilo spomenuta načela jer je svoju odluku temeljilo isključivo na odlukama njemačkih sudova, bez provođenja neovisne ocjene uz pomoć kriterija koji za tu svrhu postoje u žigovnom pravu Europske unije.

U tom pogledu Opći sud ocjenjuje da, osim u slučaju predviđenom člankom 8. stavkom 4. Uredbe (EZ) br. 207/2009⁷³, u kojem je EUIPO obavezan primijeniti nacionalno pravo, uključujući nacionalnu sudsku praksu, EUIPO ili Opći sud ne mogu biti vezani odlukama nacionalnih tijela ili nacionalnih sudova. Naime, sustav žigova Europske unije samostalan je sustav sastavljen od skupa pravila koji teži ostvarenju vlastitih specifičnih ciljeva, a njegova primjena neovisna je o bilo kojem nacionalnom sustavu. Nijedna odredba Uredbe br. 207/2009 ne obvezuje EUIPO ili, u povodu tužbe, Opći sud da dođu do istih zaključaka kao nacionalna upravna tijela ili nacionalni sudovi u sličnoj situaciji. Iako EUIPO nije vezan odlukama nacionalnih tijela, on ih može uzeti u obzir kao indicije pri ocjeni činjenica slučaja a da nisu obvezujuće ili odlučujuće.

Opći sud utvrđuje da je u predmetnom slučaju žalbeno vijeće preuzelo razmatranja izložena u njemačkoj sudskoj praksi u vezi s prikladnošću predmetnog znaka za registraciju, njegovom percepcijom i opisnim karakterom osporavanog žiga u vezi s predmetnim proizvodima i uslugama a da nije provelo neovisnu ocjenu u pogledu argumenata i dokaza koje su podnijele stranke. Na temelju navedenog, on zaključuje da je spomenuto

71 | Presuda od 24. studenoga 1987. (223/85, [EU:C:1987:502](#))

72 | Presuda od 11. studenoga 2004., *Demesa i Territorio Histórico de Álava/Komisija*, C-183/02 P i C-187/02 P, [EU:C:2004:701](#), t. 52.

73 | Uredba Vijeća (EZ) br. 207/2009 od 26. veljače 2009. o žigu Zajednice (SL 2009., L 78, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 226.)

vijeće počinilo pogrešku koja se tiče prava jer odlukama njemačkih sudova nije priznalo vrijednost indicija prilikom ocjene činjenica u postupku, nego ih je smatralo obvezujućima u ocjeni prikladnosti osporavanog žiga za registraciju.

APSOLUTNI RAZLOZI ZA ODBIJANJE

Kada je riječ o apsolutnim razlozima za odbijanje registracije, utvrđenima u članku 7. stavku 1. Uredbe br. 207/2009, u protekloj godini valja istaknuti pet presuda.

1. UTVRĐIVANJE ŽALBENOG VIJEĆA PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI

U presudi od 28. rujna 2016., *European Food/EUIPO – Société des produits Nestlé (FITNESS)* (T-476/15, podnesena žalba⁷⁴, [EU:T:2016:568](#))⁷⁵ Opći sud bio je pozvan izjasniti se o postojanju EUIPO-ove obveze da u postupcima za proglašavanje žiga ništavim zbog apsolutnih razloga po službenoj dužnosti ispita relevantne činjenice te o mogućnosti da žalbena vijeća s tim u vezi ne uzimaju u obzir nepravodobno podnesene dokaze.

Nakon što je podsjetio na postojeće razlike između postupka ispitivanja apsolutnih razloga za odbijanje prijave za registraciju i postupka povodom prigovora zbog relativnih razloga za odbijanje, Opći sud je naglasio da, u skladu s člankom 76. stavkom 1. Uredbe br. 207/2009, prilikom ispitivanja apsolutnih razloga za odbijanje žalbena vijeća EUIPO-a po službenoj dužnosti moraju ispitati okolnosti kako bi utvrdila je li žig za koji je zatražena registracija obuhvaćen nekim od razloga za odbijanje registracije iz članka 7. te uredbe. On, međutim, naglašava da se u okviru postupka za proglašavanje žiga pokrenutog na zahtjev stranke EUIPO-u ne može naložiti da ponovno po službenoj dužnosti ispita relevantne činjenice na temelju kojih bi mogao primijeniti apsolutne razloge za odbijanje, a koje je ispitivač ispitao. Naime, kao što to proizlazi iz odredaba članaka 52. i 55. spomenute uredbe, žig Europske unije smatra se valjanim sve dok ga EUIPO ne

proglasi ništavim, što ograničava njegovu obvezu iz članka 76. stavka 1. Uredbe br. 207/2009 da po službenoj dužnosti ispita relevantne okolnosti. Budući da u okviru postupka za proglašavanje žiga ništavim vrijedi pretpostavka valjanosti registriranog žiga Europske unije, na osobi koja je podnijela zahtjev za proglašavanje žiga ništavim jest da pred EUIPO-om navede konkretne dokaze koji bi doveli u pitanje njegovu valjanost.

2. OBVEZA OBRAZLAGANJA

U presudi od 15. prosinca 2016., *Intesa Sanpaolo/EUIPO (START UP INITIATIVE)* (T-529/15, [EU:T:2016:747](#)) Opći sud bio je u prilici pojasniti doseg EUIPO-ove obveze obrazlaganja odluke o odbijanju registracije žiga Europske unije.

U tom pogledu Opći sud napominje da se ispitivanje razloga za odbijanje prijave žiga mora odnositi na svaki od proizvoda ili usluga za koje je podnesena prijava za registraciju žiga. Kada se isti razlog za odbijanje suprotstavlja jednoj kategoriji ili grupi proizvoda ili usluga, obrazloženje može biti općenito za sve odnosne proizvode ili usluge. Međutim, takva se mogućnost odnosi samo na proizvode i usluge koji među sobom imaju dovoljno izravnu i konkretnu vezu, tako da čine dovoljno homogenu kategoriju ili grupu proizvoda ili usluga.

74| Predmet C-634/16 P, *EUIPO/European Food*

75| U pogledu te presude vidjeti također naknadno iznesena razmatranja u dijelu „6. Podnošenje dokaza“.

Sama činjenica da odnosni proizvodi ili usluge spadaju u isti razred u smislu Nicanskog sporazuma⁷⁶ nije dovoljna da bi se utvrdila takva homogenost jer ti razredi često sadržavaju vrlo različite proizvode ili usluge koji među sobom nemaju nužno takvu dovoljno izravnu i konkretnu vezu.

Opći sud pojašnjava da se homogenost proizvoda ili usluga ocjenjuje s obzirom na konkretan razlog za odbijanje odnosne prijave žiga. Općenito obrazloženje moguće je za one proizvode i usluge među kojima postoji dovoljno izravna i konkretna veza koja ih čini dostatno homogenom kategorijom u mjeri koja omogućava da sva pravna i činjenična utvrđenja koja čine obrazloženje predmetne odluke dostatno pojašnjavaju stajalište o svakom od tih proizvoda i usluga i mogu se bez razlike primijeniti na svaki od njih.

3. ZLA VJERA

U predmetu u kojem je 7. srpnja 2016. donesena presuda **Copernicus-Trademarks/EUIPO – Maquet (LUCEO)** (T-82/14, [EU:T:2016:396](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi protiv odluke četvrtog žalbenog vijeća EUIPO-a kojom je potvrđen zaključak Odjela za poništaje prema kojem je tužitelj postupao u zloj vjeri kada je podnosio prijavu za registraciju spornog žiga. Prema mišljenju žalbenog vijeća, nositelj je sporni žig prijavio samo zato da bi mogao osporavati prijavu drugog žiga Europske unije koju je podnijela treća osoba i na temelju toga ostvariti gospodarsku korist.

Opći sud podsjeća da se pojam zle vjere, naveden u članku 52. stavku 1. točki (b) Uredbe br. 207/2009, odnosi na subjektivnu motivaciju podnositelja prijave žiga, odnosno neiskrenu namjeru ili drugi nepošteni motiv. Zla vjera postoji osobito kad prijave žigova odstupaju od izvorne svrhe te se podnose špekulativno ili samo radi ostvarivanja novčane naknade.

Nadalje, Opći sud ističe da tužitelj nije iznio nijedan argument kojim bi se moglo dovesti u sumnju utvrđenje žalbenog vijeća prema kojem se u okviru ispitivanja je li tužitelj postupao u zloj vjeri mora uzeti u obzir ne samo njegovo postupanje nego i postupanje njegova zastupnika i drugih trgovačkih društava koja su s njim povezani. U predmetnom slučaju tužiteljev zastupnik primjenjivao je strategiju koja je uključivala podnošenje niza prijava za registraciju nacionalnih žigova u dvjema različitim državama članicama svakih šest mjeseci bez plaćanja pristojbe za prijavu, a s ciljem stjecanja mogućnosti blokiranja. Čim bi treća osoba prijavila istovjetan ili sličan žig Europske unije, tužiteljev zastupnik zahtijevao je prijavu za registraciju žiga Europske unije i zatražio za isti pravo prvenstva, pozivajući se na posljednji element u lancu prijava nacionalnih žigova. Prema mišljenju Općeg suda, takvo postupanje nije u skladu s ciljevima Uredbe br. 207/2009 jer se njime nastoji zaobići šestomjesečni rok za razmišljanje predviđen člankom 29. te uredbe i petogodišnje razdoblje počeka iz njezina članka 51. stavka 1. točke (a). U tim okolnostima žalbeno vijeće bilo je u pravu kada je zaključilo da je jedini cilj takve strategije podnošenja prijava bio osporiti prijave trećih osoba i na temelju toga ostvariti gospodarsku korist.

4. OZNAKA ZEMLJOPISNOG PODRIJETLA

U presudi od 20. srpnja 2016., **Internet Consulting/EUIPO – Provincia Autonoma di Bolzano-Alto Adige (SUEDIROL)** (T-11/15, [EU:T:2016:422](#)) Opći sud izjašnjavao se o primjeni apsolutnog razloga za odbijanje iz članka 7. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 207/2009, koji se odnosi na opisni karakter žiga, na žigove sastavljene od oznaka zemljopisnog podrijetla. U predmetu koji je doveo do te presude Opći sud bio je pozvan ispitati

76| Nicanski sporazum o međunarodnoj klasifikaciji roba i usluga za potrebe registracije žigova od 15. lipnja 1957., kako je izmijenjen

zakonitost odluke kojom je veliko žalbeno vijeće EUIPO-a prihvatilo intervenijentovu žalbu proglašivši ništavost pobijanog žiga.

Opći sud najprije je odbio tužbeni razlog prema kojem intervenijent, kao tijelo javnog prava, nije imao procesnu legitimaciju za podnošenje zahtjeva za proglašavanje ništavosti pobijanog žiga. U tom pogledu, on ističe da se na razloge za opoziv i razloge ništavosti, a posebice apsolutne ništavosti u smislu članka 52. Uredbe br. 207/2009, može pozvati svaka osoba, bez obzira na svoj privatni ili javni status, sve dok „mo[že] podnijeti tužbu i biti tužen[a]”, u skladu s člankom 56. stavkom 1. točkom (a) *in fine* spomenute uredbe.

Opći je sud zatim – odgovarajući na tužiteljev argument prema kojem je žalbeno vijeće povrijedilo odredbe Uredbe br. 207/2009 utvrdivši da pobijani žig predstavlja oznaku zemljopisnog podrijetla mjesta poznatog relevantnoj javnosti koja daje podatak o zemljopisnom podrijetlu odnosnih usluga, a ne o njihovu trgovačkom podrijetlu – napomenuo da je cilj članka 7. stavka 1. točke (c) navedene uredbe spriječiti da gospodarski subjekt monopolizira oznaku zemljopisnog podrijetla na štetu svojih konkurenata. U tom pogledu, iako je točno da je žalbeno vijeće u načelu dužno ispitati relevantnost oznake zemljopisnog podrijetla za konkurentne odnose – ispitivanjem veze između tog podrijetla i proizvoda i usluga za koje je prijavljen žig – prije nego što odbije njegovu registraciju sukladno članku 7. stavku 1. točki (c) Uredbe br. 207/2009, intenzitet te dužnosti može varirati ovisno o nekoliko čimbenika kao što su opseg, ugled ili narav odnosne oznake zemljopisnog podrijetla. U ovom slučaju nesporno je da vjerojatnost utjecaja oznake zemljopisnog podrijetla o kojoj je riječ na konkurentne odnose treba smatrati visokom, s obzirom na pozitivne osjećaje koje može pobuditi pozivanje na Južni Tirolo (Italija) prilikom stavljanja na tržište odnosnih usluga. Nadalje, Opći sud naglašava da se članak 7. stavak 1. točka (c) Uredbe br. 207/2009 ne protivi registraciji zemljopisnih naziva nepoznatih relevantnom krugu osoba. U predmetnom slučaju usluge obuhvaćene osporavanim žigom nemaju nikakvu posebnu kvalitetu koja bi mogla navesti relevantnu javnost na to da ne poveže zemljopisnu oznaku s njihovim zemljopisnim podrijetlom. Iz toga proizlazi da se članak 7. stavak 1. točka (c) Uredbe br. 207/2009 protivi registraciji odnosne zemljopisne oznake, koja je poznata relevantnom krugu osoba kao oznaka zemljopisnog područja.

Naposljetku, Opći sud podsjeća da, u skladu s člankom 12. točkom (b) Uredbe br. 207/2009, žig Europske unije ne daje nositelju pravo zabraniti trećoj strani uporabu u trgovačkom prometu podataka koji se odnose na zemljopisno podrijetlo. Doduše, cilj je te odredbe omogućiti, među ostalim, da uporaba oznake koja se odnosi na zemljopisno podrijetlo, a koja je, osim toga, element složenog žiga, ne bude obuhvaćena zabranom iz članka 9. te uredbe. Međutim, članak 12. točka (b) Uredbe br. 207/2009 ne dodjeljuje trećima pravo uporabe zemljopisnog naziva kao žiga, nego samo osigurava mogućnost da se on upotrebljava na opisni način, to jest kao oznaka zemljopisnog podrijetla, pod uvjetom da se to čini u skladu s dobrim običajima u industriji i trgovini.

5. ZVUČNI ŽIGOVI

U predmetu u kojem je 13. rujna 2016. donesena presuda ***Globo Comunicação e Participações/EUIPO (zvučni žig)*** (T-408/15, [EU:T:2016:468](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje odluke kojom je peto žalbeno vijeće EUIPO-a odbilo prijavu za registraciju zvučnog žiga kao žiga Europske unije za medije koji, među ostalim, služe razmjeni informacija elektroničkim, usmenim i televizijskim putem, a zbog nepostojanja razlikovnog karaktera.

Oslanjajući se na presudu **Shield Mark**⁷⁷, Opći sud najprije napominje da članak 4. Uredbe br. 207/2009 treba tumačiti na način da zvukovi mogu sačinjavati žig, pod uvjetom da ih je moguće grafički prikazati i da nije sporno da takav grafički prikaz čine glazbene note na notnom crtovlju uz koje se nalaze ključ, stanke i predznaci, poput onih u navedenom predmetu.

Kada je riječ o razlikovnom karakteru prijavljenog žiga, Opći sud ističe da, unatoč tomu što javnost ima običaj percipirati verbalne ili figurativne žigove kao oznake komercijalnog podrijetla ili usluga, to nužno nije tako kada znak sačinjava samo zvučni element. Međutim, kada je riječ o određenim proizvodima ili uslugama, osobito onima u sektoru televizijskog i radijskog emitiranja te u sektoru telefonije, s jedne strane, ili u području nosača podataka, računalnih programa ili medija općenito, s druge strane, ne samo da nije neuobičajeno nego je čak i redovna pojava to da potrošač identificira proizvod ili uslugu u tim sektorima prema zvučnom elementu (*jingleovi*, melodije) koji omogućuje njihovo razlikovanje s obzirom na poduzetnika od kojeg potječu. Međutim, prema mišljenju Općeg suda, potrebno je da zvučni znak čija se registracija traži posjeduje određeno značenje koje omogućuje ciljanom potrošaču da ga zamijeti i smatra žigom, a ne funkcionalnim elementom ili pokazateljem bez sebi svojstvenog obilježja. Na taj način, zvučni znak koji ne može značiti više od obične banalne kombinacije nota od kojih je sastavljen ne omogućava ciljanom potrošaču razumijevanje tog znaka kao identifikatora proizvoda i usluga o kojima je riječ jer je sveden na puki „efekt zrcala“, u tom smislu da upućuje na samog sebe. S obzirom na ta razmatranja, Opći sud zaključuje da – s obzirom na to da se žig prijavljen u ovom slučaju svodi na zvonjavu alarma koja nema nikakvo sebi svojstveno obilježje koje se razlikuje od ponavljanja note koja ga sačinjava (dva gis tona) i koje bi omogućilo raspoznavanje bilo čega drugog osim te zvonjave alarma ili telefona – spomenuti žig općenito će ostati nezamijećen i potrošač ga neće upamtiti. U tim okolnostima Opći sud ocjenjuje da EUIPO nije pogriješio kada je odbio registrirati prijavljeni žig zbog nepostojanja razlikovnog karaktera.

6. PODNOŠENJE DOKAZA

U presudi od 28. rujna 2016., **FITNESS** (T-476/15, podnesena žalba⁷⁸, [EU:T:2016:568](#))⁷⁹ Opći sud je ocijenio da na temelju članka 76. stavka 2. Uredbe br. 207/2009 EUIPO može ne uzeti u obzir činjenice koje stranke nisu pravodobno iznijele ili dokaze koje nisu pravodobno podnijele. Međutim, iz pravila 37. točke (b) podtočke iv. Uredbe (EZ) br. 2868/95⁸⁰ nipošto ne proizlazi da je žalbeno vijeće dužno smatrati zakašnjelima dokaze koji nisu podneseni pred Odjelom za poništaje. Naime, navedeno pravilo samo pojašnjava da zahtjev za proglašavanje ništavosti mora uključivati dokaze na kojima se temelji. Nadalje, Opći sud napominje da – za razliku od pojedinih odredaba kojima se uređuju rokovi kao i posljedice njihova nepoštovanja primjenjivi na postupke povodom prigovora, postupke opoziva i postupke za proglašavanje ništavosti zbog relativnih razloga za odbijanje – Uredba br. 207/2009 i Uredba br. 2868/95 ne sadržavaju nijednu odredbu kojom se određuje rok za podnošenje dokaza u okviru zahtjeva za proglašavanje ništavosti zbog apsolutnog razloga za odbijanje. Stoga, prema mišljenju Općeg suda, valja zaključiti da članak 76. Uredbe br. 207/2009 u vezi s pravilom 37. točkom (b) podtočkom iv. Uredbe br. 2868/95 ne podrazumijeva to da žalbeno vijeće mora smatrati zakašnjelima dokaze koji su pred njega prvi put podneseni u postupku za proglašavanje ništavosti zbog apsolutnog razloga za odbijanje.

77| Presuda od 27. studenoga 2003., C-283/01, [EU:C:2003:641](#)

78| Predmet C-634/16 P, *EUIPO/European Food*

79| U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „1. Utvrđivanje žalbenog vijeća po službenoj dužnosti“.

80| Uredba Komisije (EZ) br. 2868/95 od 13. prosinca 1995. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 o žigu Zajednice (SL 1995., L 303, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 84.)

Naposljetku, Opći sud ističe da u situaciji u kojoj je postupak za proglašavanje ništavosti zbog apsolutnih razloga za odbijanje pokrenut na zahtjev jedne od stranaka, na temelju članka 52. stavka 1. Uredbe br. 207/2009, potonja odredba izravno upućuje na apsolutne razloge za odbijanje iz članka 7. te uredbe koji imaju za cilj opći interes. K tome, postupak za proglašavanje ništavosti zbog apsolutnih razloga za odbijanje ima za cilj, među ostalim, omogućiti EUIPO-u da ponovno ispita valjanost registracije žiga i zauzme stajalište koje je, prema potrebi, morao zauzeti po službenoj dužnosti na temelju članka 37. spomenute uredbe. Slijedom toga, prema mišljenju Općeg suda, primjena po analogiji pravila 50. stavka 1. trećeg podstavka Uredbe br. 2868/95 na postupak za proglašavanje ništavosti zbog apsolutnih razloga u suprotnosti je s općim interesom koji se želi postići odredbama članka 7. Uredbe br. 207/2009.

RELATIVNI RAZLOZI ZA ODBIJANJE

Postupci u kojima je bilo riječi o relativnim razlozima za odbijanje doveli su do više presuda Općeg suda koje zaslužuju osobitu pozornost.

1. UTVRĐIVANJE ŽALBENOG VIJEĆA PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI

U presudi od 13. prosinca 2016., ***Sovena Portugal – Consumer Goods/EUIPO – Mueloliva (FONTOLIVA)*** (T-24/16, [EUT:2016:726](#)) Opći sud bio je u prilici izjasniti se o postojanju obveze žalbenih vijeća da po službenoj dužnosti istaknu pitanje isteka valjanosti registracije žiga. Opći sud odlučivao je o tužbi protiv odluke kojom je drugo žalbeno vijeće EUIPO-a potvrdilo odluku Odjela za prigovore, koji je utvrdio da postoji vjerojatnost dovođenja u zabludu između verbalnog žiga čiju registraciju zahtijeva tužitelj i ranijeg nacionalnog verbalnog žiga. Tužitelj je istaknuo, među ostalim, da, kada je žalbeno vijeće potvrdilo utemeljenost prigovora, registracija ranijeg nacionalnog žiga nije bila produljena i da je njegova valjanost stoga istekla.

Prema mišljenju Općeg suda, ni iz članka 41. stavka 1. i članka 76. Uredbe br. 207/2009 ni iz pravila 19. stavka 1. i pravila 19. stavka 2. točke (a) podtočke ii. Uredbe br. 2868/95 kao ni iz drugih primjenjivih postupovnih odredaba ne proizlazi da bi žalbeno vijeće koje ispituje zakonitost odluke Odjela za prigovore o relativnom razlogu za odbijanje registracije moralo po službenoj dužnosti razmotriti pitanje prestanka valjanosti registracije ranijeg žiga po isteku roka koji je Odjel za prigovore odredio podnositelju prigovora za podnošenje dokaza o toj valjanosti. Osim toga, nijednu od tih odredaba nije moguće tumačiti tako da podnositelju prigovora nalaže da na vlastitu inicijativu podnese dokaz da je registracija ranijeg žiga valjana do odluke žalbenog vijeća. Međutim, ta utvrđenja ne utječu na mogućnost da podnositelj prijave žiga na koji se odnosi prigovor pred žalbenim vijećem tvrdi da podnositelj prigovora nije dokazao valjanost registracije ranijeg žiga u razumnom razdoblju, vodeći računa o postupku pred žalbenim vijećem, kako bi potaknuo podnositelja prigovora da na to odgovori, a žalbeno vijeće da uzme u obzir tu okolnost. Međutim, u predmetnom slučaju podnositelj prijave žiga pred žalbenim vijećem nije postavio pitanje održavanja valjanosti registracije ranijeg nacionalnog žiga, iako se približavala ili je čak već i počela godina tijekom koje bi navedena registracija istekla te bi je trebalo, prema potrebi, produljiti. Tužitelj je tada još mogao postaviti navedeno pitanje, pozivajući se na članak 76. stavak 2. Uredbe br. 207/2009, koji propisuje da „[EUIPO] ne mora uzeti u obzir činjenice ili dokaze koje predmetne stranke nisu pravodobno podnijele“. Prema tome, Opći sud zaključuje da se žalbenom vijeću ne može prigovoriti to što nije uzelo u obzir moguće neproduljenje registracije ranijeg nacionalnog žiga, na čemu se temelji prigovor, kada je usvojilo pobijanu odluku, bez obzira na konačan datum isteka valjanosti te registracije prema nacionalnom pravu.

2. DOKAZNA SREDSTVA

U presudi od 5. veljače 2016., **Kicktipp/OHIM – Società Italiana Calzature (kicktipp)** (T-135/14, [EU:T:2016:69](#)) Opći sud izjašnjavao se o tumačenju pravila 19. stavka 2. Uredbe br. 2868/95 u vezi s pitanjem koje to dokaze podnositelj prigovora mora podnijeti da bi potvrdio postojanje, valjanost i opseg zaštite svojeg ranijeg žiga.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da, prema tekstu prvog dijela pravila 19. stavka 2. točke (a) podtočke ii. francuske verzije Uredbe br. 2868/95, podnositelj prigovora treba podnijeti potvrdu o registraciji „i“, ovisno o slučaju, potvrdu o zadnjem produljenju registracije ranijeg žiga koji nije žig Europske unije. Podnositelj prigovora, dakle, načelno treba podnijeti potvrdu o registraciji čak i ako je dostavio potvrdu o njezinu produljenju. Prema pravilu 19. stavku 2. točki (a) podtočki ii. *in fine* Uredbe br. 2868/95, podnositelj prigovora ima mogućnost podnijeti i „jednakovrijedne dokumente koje je izdalo tijelo pred kojim je žig registriran“. Opći sud smatra da tu odredbu valja tumačiti na način da se mogućnost podnošenja jednakovrijednog dokumenta odnosi ne samo na potvrdu o produljenju registracije nego i na potvrdu o registraciji. Također je moguće da potvrda o produljenju registracije istodobno bude „jednakovrijedan dokument“ u odnosu na potvrdu o registraciji. Prema tome, predočavanje potvrde o produljenju registracije žiga dovoljno je za dokazivanje postojanja, valjanosti i opsega zaštite žiga na kojem se temelji prigovor ako sadržava sve potrebne informacije u tu svrhu.

Opći sud usto pojašnjava da je u situaciji u kojoj je produljenje registracije ranijeg žiga pravodobno zatraženo, ali nadležno tijelo još nije odlučilo o tom zahtjevu, dovoljno podnijeti potvrdu o podnošenju zahtjeva ako ona potječe od spomenutog tijela i sadržava sve potrebne informacije o registraciji žiga kao što su one koje proizlaze iz potvrde o registraciji. Suprotno tomu, kada je žig na kojem se prigovor temelji registriran, nije dovoljno, u skladu s pravilom 19. stavkom 2. točkom (a) podtočkom ii. Uredbe br. 2868/95, podnijeti potvrdu o podnošenju prijave. U tom je slučaju nužno dostaviti potvrdu o registraciji žiga ili jednakovrijedan dokument. Prema istoj logici, nije dovoljno podnijeti potvrdu o podnošenju zahtjeva za produljenje registracije kada je ono izvršeno.

U presudi od 9. rujna 2016., **Puma/EUIPO – Gemma Group (Prikaz mačke u skoku)** (T-159/15, podnesena žalba⁸¹, [EU:T:2016:457](#)) Opći sud bio je u prilici pružiti pojašnjenja o sudskoj praksi koja se tiče EUIPO-ove obveze da, s obzirom na načela jednakosti postupanja i dobre uprave, uzme u obzir svoju raniju praksu.

U prilog svojoj tužbi tužitelj se poziva na pogrešku koja se tiče prava koju je peto žalbeno vijeće počinilo odstupajući, među ostalim, od EUIPO-ove prakse u pogledu ugleda ranijih žigova istaknutog u prilog prigovoru.

Nakon što je naglasio da u skladu s člankom 41. stavkom 2. Povelje o temeljnim pravima pravo na dobru upravu također uključuje obvezu uprave da obrazloži svoje odluke, Opći sud podsjeća da, u skladu s presudom Agencija Wydawnicza Technopol/OHIM⁸², iz načela jednakog postupanja i dobre uprave proizlazi da EUIPO prilikom ispitivanja prijave za registraciju žiga Europske unije treba uzeti u obzir već donesene odluke o sličnim prijavama i s osobitom pozornošću razmotriti pitanje valja li odlučiti na isti način. Međutim, načela jednakosti postupanja i dobre uprave treba pomiriti s poštovanjem zakonitosti. Prije svega zbog razloga pravne sigurnosti i dobre uprave, ispitivanje svih prijava za registraciju mora biti strogo i potpuno te se provoditi u svakom pojedinom slučaju.

81 | Predmet C-564/16 P, *EUIPO/Puma*

82 | Presuda od 10. ožujka 2011., C-51/10 P, [EU:C:2011:139](#), osobito točke 74. do 77.

U predmetnom slučaju Opći sud ističe, s jedne strane, da je EUIPO u trima najnovijim odlukama potvrdio postojanje ugleda ranijih žigova, što je utvrđeno i u više nacionalnih odluka, te da je u tim odlukama riječ o istim ranijim žigovima, o proizvodima koji su istovjetni ili slični onima o kojima je ovdje riječ te o nekima od država članica kojih se tiče ovaj predmet. S druge strane, Opći sud naglašava da je utvrđenje o ugledu ranijih žigova činjenične naravi i ne ovisi o prijavljenom žigu. Nadalje, iz presude Budziewska/OHIM – Puma (Mačka u skoku)⁸³, na koju se poziva tužitelj, proizlazi da raniji dizajn uživa ugled. U tim okolnostima Opći sud smatra da, s obzirom na presudu Agencja Wydawnicza Technopol/OHIM⁸⁴ i obvezu obrazlaganja koju ima žalbeno vijeće, potonje ne može odstupiti od EUIPO-ove prakse bez ikakva obrazloženja o razlozima koji su ga naveli na zaključak da činjenična utvrđenja o ugledu ranijih žigova koje je izveo u svojim odlukama više nisu ili nisu ni bila relevantna. U tom pogledu Opći sud odbija EUIPO-ov argument o tome da odluke na koje se poziva tužitelj nije trebalo uzeti u obzir jer im nisu priloženi dokazi o ugledu ranijih žigova podastrti u tim postupcima. Naime, žalbeno vijeće raspolaže diskrecijskom ovlašću prilikom odlučivanja treba li uzeti u obzir nove ili dodatne dokaze i činjenice koji nisu podneseni u propisanim rokovima odnosno u rokovima koje je odredio Odjel za prigovore. U tim bi okolnostima žalbeno vijeće moglo, u skladu s načelom dobre uprave, ili zahtijevati od žalitelja da podnese dodatne dokaze o ugledu ranijih žigova ili ponuditi razloge zbog kojih smatra da utvrđenja o spomenutom ugledu izvedena u prethodnim odlukama valja odbaciti. Budući da žalbeno vijeće nije postupilo prema tim zahtjevima, valja utvrditi da je povrijeđeno načelo dobre uprave, osobito EUIPO-ova obveza da obrazloži svoje odluke.

3. OGRANIČENJE PRAVA KAO POSLJEDICA TRPLJENJA

U presudi od 20. travnja 2016., *Tronios Group International/EUIPO – Sky (SkyTec)* (T-77/15, [EU:T:2016:226](#)) Opći sud bio je u prilici pružiti pojašnjenja glede određivanja početka računanja roka za ograničenje prava kao posljedice trpljenja u slučaju uporabe kasnijeg žiga koji je istovjetan ili toliko sličan ranijem da lako dovodi u zabludu u smislu članka 54. stavka 2. Uredbe br. 207/2009.

U tom pogledu Opći sud najprije podsjeća da se, kako bi u tom slučaju počeo teći rok za ograničenje prava kao posljedice trpljenja, moraju ispuniti četiri uvjeta. Kao prvo, kasniji žig mora biti registriran, kao drugo, njegov nositelj trebao ga je registrirati u dobroj vjeri, kao treće, žig se mora upotrebljavati u državi članici u kojoj je zaštićen raniji žig i, konačno, kao četvrto, nositelj ranijeg žiga mora imati saznanje o uporabi tog žiga nakon njegove registracije. Opći sud potom napominje da je cilj članka 54. stavka 2. Uredbe br. 207/2009 sankcionirati nositelje ranijih žigova koji su u neprekinutom razdoblju od pet godina svjesno dopuštali uporabu kasnijeg žiga Europske unije i zbog znanja o toj uporabi oduzeti im pravo na podnošenje zahtjeva za proglašavanje ništavosti i prigovora protiv navedenog žiga. Prema tome, spomenuta odredba ima za cilj dovesti u ravnotežu interes nositelja žiga da očuva njegovu glavnu funkciju žiga s interesima drugih gospodarskih subjekata da imaju znakove kojima mogu označiti svoje proizvode i usluge. Taj cilj podrazumijeva da se, kako bi se sačuvala navedena osnovna funkcija, nositelj ranijeg žiga mora moći usprotiviti uporabi kasnijeg žiga koji mu je istovjetan ili sličan.

Iz teleološkog tumačenja članka 54. stavka 2. Uredbe br. 207/2009 stoga proizlazi da je mjerodavan datum za računanje početka roka za ograničenje prava trenutak saznanja za uporabu kasnijeg žiga. To tumačenje zahtijeva da nositelj kasnijeg žiga podnese dokaz da je nositelj ranijeg stvarno znao za uporabu njegova žiga jer se u protivnom potonji ne bi mogao protiviti njegovoj uporabi. Naime, u tom pogledu treba voditi računa

83| Presuda od 7. studenoga 2013., T-666/11, neobjavljena, [EU:T:2013:584](#)

84| Presuda od 10. ožujka 2011., C-51/10 P, [EU:C:2011:139](#)

o analognom pravilu o ograničenju prava kao posljedici trpljenja iz članka 9. stavka 1. Direktive 89/104/EEZ⁸⁵, koji je zamijenjen člankom 9. stavkom 1. Direktive 2008/95/EZ⁸⁶.

POSTUPOVNA PITANJA

U presudi od 4. veljače 2016., **Meica/OHIM – Salumificio Fratelli Beretta (STICK MiniMINI Beretta)** (T-247/14, podnesena žalba⁸⁷, [EU:T:2016:64](#)) Opći sud pružio je pojašnjenja o uvjetima za dopuštenost zahtjeva koji je druga strana u postupku *inter partes* pred žalbenim vijećem podnijela glede izmjene odluke Odjela za prigovore koju pobija intervenijent. U predmetnom slučaju žalbeno vijeće takav zahtjev proglasilo je nedopuštenim, među ostalim, zato što ne udovoljava uvjetima iz članka 60. Uredbe br. 207/2009 u pogledu poštovanja roka za podnošenje žalbe i obveze plaćanja pristojbe i zato što se njime proširuje predmet žalbenog postupka na pitanje iz pobijane odluke koje nije bilo izneseno u intervenijentovoj žalbi.

U tom pogledu Opći sud ističe da iz teksta članka 8. stavka 3. Uredbe (EZ) br. 216/96⁸⁸ proizlazi da je moguće da druga strana u postupku *inter partes* pred žalbenim vijećem istakne zahtjev za poništenje ili izmjenu pobijane odluke o pitanju koje nije bilo izneseno u žalbi. Međutim, taj zahtjev, koji druga strana u postupku mora istaknuti u odgovoru na žalbu, nema učinak ako podnositelj žalbe odustane od postupka pred žalbenim vijećem. Slijedom toga, jedini pravni lijek za pobijanje odluke Odjela za prigovore kojim se prigovori sigurno mogu istaknuti jest zasebna žalba, predviđena člankom 60. Uredbe br. 207/2009. Iz toga proizlazi da su zahtjevi za poništenje ili izmjenu pobijane odluke o pitanju koje nije bilo izneseno u žalbi u smislu članka 8. stavka 3. Uredbe br. 216/96 različiti od žalbe iz članka 60. Uredbe br. 207/2009. Na taj način, uvjeti glede roka za podnošenje žalbe i obveze plaćanja pristojbe, predviđeni u članku 60. Uredbe br. 207/2009, ne primjenjuju se na zahtjev koji se temelji na članku 8. stavku 3. Uredbe br. 216/96. U predmetnom slučaju tužitelj je, u skladu s potonjom odredbom, u okviru svojeg odgovora na žalbu i u za to propisanom roku podnio zahtjev za izmjenu odluke Odjela za prigovore u pogledu pitanja koje nije istaknuo intervenijent. Tužitelj u tom kontekstu nije bio dužan ispuniti uvjete iz članka 60. Uredbe br. 207/2009. Slijedom toga, žalbeno je vijeće te zahtjeve pogrešno odbacilo kao nedopuštene.

U predmetu u kojem je 8. lipnja 2016. donesena presuda **Monster Energy/EUIPO (Prikaz simbola mira)** (T-583/15, [EU:T:2016:338](#)) Opći sud bio je u prilici pojasniti da je pitanje poštovanja roka u kojem mu se mora podnijeti tužba pitanje čija je ocjena u isključivoj nadležnosti suda Unije i da nepoštovanje tog roka ne može biti predmet zahtjeva za povrat u prijašnje stanje na temelju članka 81. Uredbe br. 207/2009. Tužitelj je podnio takav zahtjev EUIPO-u zato što pred Općim sudom nije mogao pobijati odluku jednog od njegovih žalbenih vijeća u roku koji je počeo teći od datuma obavijesti o toj odluci putem telefaksa jer potonju nije primio. Međutim, drugo žalbeno vijeće EUIPO-a je ocijenilo – potvrđujući stajalište tajništva žalbenih vijeća – da ne može postupati po spomenutom zahtjevu jer se, među ostalim, članak 81. Uredbe br. 207/2009 tiče isključivo rokova mjerodavnih za EUIPO, a ne za Opći sud. U okviru tužbe koju je podnio potonjem tužitelj je, suprotno tomu, tvrdio da je spominjanjem „roka u odnosu na Ured“ zakonodavac namjeravao obuhvatiti rokove „koji se odnose na“ EUIPO ili su „u svezi s“ njim. Prema tužiteljevom mišljenju, rok za podnošenje tužbe pred Općim

85 | Prva direktiva Vijeća 89/104/EEZ od 21. prosinca 1988. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 1989., L 40, str. 1.)

86 | Direktiva 2008/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 2008., L 299, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 2., str. 149.)

87 | Predmet C-182/16 P, **Meica/EUIPO**

88 | Uredba Komisije (EZ) br. 216/96 od 5. veljače 1996. o utvrđivanju pravila postupka žalbenih vijeća Ureda za usklađivanje na unutarnjem tržištu (žigovi i dizajni) (SL 1996., L 28, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 116.)

sudom odnosi se na EUIPO po više različitih osnova te nepoštovanje tog roka može biti predmet zahtjeva za povrat u prijašnje stanje.

U vezi s tim pitanjem Opći sud upozorava na to da uvodna izjava 12. Uredbe br. 207/2009 navodi da se osnivanjem EUIPO-a ne smiju ugroziti ovlasti Unijinih institucija i da bi priznavanje mogućnosti jednom od njegovih odjela da udovolji zahtjevu za povrat u prijašnje stanje glede roka za podnošenje tužbe pred Općim sudom dovelo do zadiranja u ovlasti potonjeg, koji je uz Sud jedini nadležan za ocjenjivanje dopuštenosti tužbe koja mu je podnesena, u skladu s člancima 256. i 263. UFEU-a. Naime, dopuštenost je jedan od elemenata za ocjenu tužbe koji je u njegovoj ovlasti, to više što je mora ispitati po službenoj dužnosti. Dakle, u okolnostima u kojima sud tužbu podnesenu pred Općim sudom protiv odluke žalbenog vijeća EUIPO-a može smatrati zakašnjelom ne primjenjuje se članak 81. Uredbe br. 207/2009 o povratu u prijašnje stanje, nego odredbe koje su mjerodavne za sud, a to su članak 263. UFEU-a i članak 45. stavak 2. Statuta Suda Europske unije, prema kojem „[i]stek roka nema štetan utjecaj na prava zainteresirane stranke ako ona dokaže postojanje nepredvidivih okolnosti ili više sile“.

VI. ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA – MJERE OGRANIČAVANJA

Kao i prethodna godina, i 2016. obilovala je postupcima koji se odnose na mjere ograničavanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP). Više odluka zaslužuje osobitu pozornost.

ISLAMSKA REPUBLIKA IRAN

Kao prvo, u presudi od 28. travnja 2016., *Sharif University of Technology/Vijeće* (T-52/15, podnesena žalba⁸⁹, [EU:T:2016:254](#)) Opći sud bio je u prilici pružiti dodatna pojašnjenja o pravnom kriteriju koji se odnosi na osiguravanje potpore iranskoj vladi u smislu članka 23. stavka 2. točke (d) Uredbe br. 267/2012 i članka 20. stavka 1. točke (c) Odluke 2010/413.

Prema mišljenju Općeg suda, sporni kriterij ne podrazumijeva utvrđivanje postojanja uzročne veze između ponašanja koje čini potporu iranskoj vladi i izvršavanja aktivnosti širenja nuklearnog oružja. Dakako, prema sudskoj praksi sporni kriterij ne odnosi se na svaki oblik potpore iranskoj vladi, nego obuhvaća samo one koji pridonose iranskim nuklearnim aktivnostima i objektivno definira ograničenu kategoriju osoba i subjekata na koje se mogu odnositi mjere zamrzavanja financijskih sredstava. Međutim, iz sudske prakse ne proizlazi da pojam „potpora iranskoj vladi“ podrazumijeva dokaz o povezanosti između te potpore i nuklearnih aktivnosti Islamske Republike Irana. U tom pogledu Opći sud smatra da je Vijeće pravilno ocijenilo da tužitelj brka kriterij koji se odnosi na pružanje potpore iranskoj vladi, koji je jedini relevantan u ovom slučaju, s kriterijem koji se odnosi na pružanje „potpore iranskim osjetljivim djelatnostima širenja nuklearnog oružja ili razvoju sustava ispaljivanja nuklearnog oružja“. Međutim, primjena prvog kriterija ne podrazumijeva postojanje određene povezanosti, čak i neizravne, s nuklearnim aktivnostima Islamske Republike Irana. Naime, primjenjivim propisima izričito je utvrđeno postojanje veze između pružanja potpore iranskoj vladi i izvršavanja aktivnosti širenja nuklearnog oružja. U tom kontekstu sporni kriterij valja shvatiti na način da se odnosi na svaku potporu koja, iako nije ni u kakvoj izravnoj ili neizravnoj vezi sa širenjem nuklearnog naoružanja, ipak može poticati takav razvoj tako da iranskoj vladi osigurava sredstva ili potporu, osobito ako su materijalne, financi

89| Predmet C-385/16 P, *Sharif University of Technology/Vijeće*

jske ili logističke naravi. Nadalje, taj se kriterij ne može tumačiti na način da je namijenjen samo tomu da se iranskoj vladi oduzmu izvori prihoda, čime bi je se obvezalo na prestanak aktivnosti širenja nuklearnog oružja.

Opći sud smatra da stoga valja provjeriti mogu li se u kontekstu primjenjivih propisa spornim kriterijem obuhvatiti aktivnosti koje ne odgovaraju jednoj od triju vrsta potpora – materijalnoj, financijskoj ili logističkoj – koje su primjera radi navedene u tim propisima. U tom pogledu Opći sud ističe da iz spomenutih propisa proizlazi da se mjere ograničavanja mogu donijeti protiv osoba ili subjekata koji sudjeluju u nabavi zabranjene robe i tehnologije za Islamsku Republiku Iran ili pružaju tehničku pomoć povezanu s tom robom i tehnologijom. Konkretno, člankom 1. stavkom 1. točkom (c) Odluke 2010/413 zabranjuje se opskrba, prodaja ili prijenos Islamskoj Republici Iranu naoružanja i srodne vojne opreme. Osim toga, na temelju članka 5. stavka 1. točke (a) Uredbe br. 267/2012 zabranjeno je neposredno ili posredno pružati tehničku pomoć povezanu s robom i tehnologijom navedenom na Zajedničkom popisu robe vojne namjene Unije⁹⁰ ili s nabavom, proizvodnjom, održavanjem i uporabom robe navedene na tom popisu svim osobama, subjektima ili tijelima u Iranu ili za uporabu u Iranu. Stoga je, predviđevši takvu zabranu, zakonodavac utvrdio vezu između nabave te vrste opreme za Islamsku Republiku Iran i izvršavanja onih aktivnosti iranske vlade koje su štetne s aspekta širenja nuklearnog oružja ili razvoja sustava za lansiranje nuklearnog oružja. Takvo tumačenje potvrđuju rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1737 (2006.)⁹¹ i 1929 (2010.)⁹². Stoga pružanje potpore iranskoj vladi u vezi s istraživanjem i tehnološkim razvojem u vojnim područjima ili područjima povezanim s vojskom ispunjava sporni kriterij kada se odnosi na opremu i tehnologiju navedenu na Zajedničkom popisu robe vojne namjene Unije u pogledu koje je Islamskoj Republici Iranu nabava zabranjena.

Kao drugo, u presudi od 2. lipnja 2016., **Bank Mellat/Vijeće** (T-160/13, podnesena žalba⁹³, [EU:T:2016:331](#)) Opći sud odlučivao je o tužbi za poništenje članka 1. točke 15. Uredbe (EU) br. 1263/2012⁹⁴ kojim je u Uredbu br. 267/2012 unesena zabrana prijenosa financijskih sredstava u financijske institucije sa sjedištem u Iranu ili iz njih. U okviru te tužbe tužitelj je istaknuo prigovor nezakonitosti koji se odnosio na članak 1. točku 6. Odluke 2012/635/ZVSP⁹⁵.

U tom pogledu Opći sud je najprije razmatrao pitanje vlastite nadležnosti za odlučivanje o prigovoru nezakonitosti što ga je podnio tužitelj. Potom je istaknuo da su mjere koje su utvrđene u članku 1. točki 6. Odluke 2012/635 općenite mjere čije je područje primjene određeno upućivanjem na objektivna mjerila, a ne na identificirane fizičke odnosno pravne osobe. Slijedom toga, članak 1. točka 6. Odluke 2012/635 nije sam po sebi odluka koja predviđa mjere ograničavanja protiv fizičkih odnosno pravnih osoba u smislu članka 275. stavka 2. UFEU-a. Budući da ni članak 1. točka 15. pobijane uredbe ne udovoljava tom zahtjevu, prigovor nezakonitosti koji se odnosi na članak 1. točku 6. Odluke 2012/635 nije istaknut u potporu tužbi za poništenje odluke kojom se predviđaju mjere ograničavanja protiv fizičkih odnosno pravnih osoba u smislu članka 275. stavka 2. UFEU-a. Opći sud stoga nije nadležan da na temelju te odredbe odlučuje o spomenutom prigovoru. Neovisno o tome, isključenje nadležnosti suda Unije predviđeno u članku 275. UFEU-a ne smije se tumačiti na način da obuhvaća isključenje nadzora zakonitosti akta usvojenog na temelju članka 215. UFEU-a, poput

90| Zajednički popis robe vojne namjene Europske unije koji je donijelo Vijeće 17. ožujka 2014. (SL 2014., C 107, str. 1.)

91| Rezolucija Vijeća sigurnosti 1737 (2006) od 23. prosinca 2006.

92| Rezolucija Vijeća sigurnosti 1929 (2010) od 9. lipnja 2010.

93| Predmet C-430/16 P, **Bank Mellat/Vijeće**

94| Uredba Vijeća (EU) br. 1263/2012 od 21. prosinca 2012. o izmjeni Uredbe (EU) br. 267/2012 o mjerama ograničavanja protiv Irana (SL 2012., L 356, str. 34.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 15., str. 91.)

95| Odluka Vijeća 2012/635/ZVSP od 15. listopada 2012. o izmjeni Odluke 2010/413/ZVSP o mjerama ograničavanja protiv Irana (SL 2012., L 282, str. 58.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 14., str. 129.)

članka 1. točke 15. pobijane uredbe, koji nije obuhvaćen ZVSP-om, samo zato što je valjano usvajanje tog akta uvjetovano prethodnim donošenjem odluke koja jest dio ZVSP-a.

Što se tiče dopuštenosti zahtjeva za poništenje koji se odnosi na članak 1. točku 15. pobijane uredbe, Opći sud napominje da ta odredba ima opću primjenu i da nije zakonodavni akt, nego regulatorni akt u smislu članka 263. stavka 4. UFEU-a. Nakon što je naglasio da se ta odredba izravno odnosi na tužitelja i ne sadržava provedbene mjere jer se njome mijenjaju određene odredbe Uredbe br. 267/2012, uzimajući osobito u obzir nepostojanje diskrecijske ovlasti nadležnih nacionalnih tijela kada je riječ o njihovoj primjeni, te da stoga tužitelj ima pravni interes u tom pogledu, Opći sud napominje da, kada je riječ o tužiteljevu pravnom interesu, donošenje spornog sustava nije imalo trenutačni stvarni utjecaj na tužitelja jer su individualne mjere ograničavanja kojima je ranije bio podvrgnut predviđale veća ograničenja. Međutim, tužitelj je tom sustavu bio stvarno podvrgnut nakon što su poništene individualne mjere ograničavanja koja se na njega odnose. U tim okolnostima utvrđenje u ovom predmetu da tužitelj nije imao pravni interes za djelovanje protiv članka 1. točke 15. pobijane uredbe imalo bi za posljedicu povredu njegova prava na djelotvornu sudsku zaštitu, pa treba priznati postojanje spomenutog interesa.

Kada je riječ o meritumu, Opći sud pojašnjava da se pojam potrebnosti iz članka 215. stavka 1. UFEU-a ne odnosi na vezu između akta usvojenog na temelju članka 215. UFEU-a i cilja ZVSP-a, već na vezu između navedenog akta i odluke ZVSP-a na kojoj se temelji. Prema tome, svrha upućivanja na „potrebne mjere” jest zajamčiti da Vijeće na temelju članka 215. UFEU-a ne donese mjere ograničavanja koje bi prekoračivale one određene u odgovarajućoj odluci ZVSP-a. Što se tiče širine sudskog nadzora koji provodi Opći sud, valja uzeti u obzir osobito narav spornog sustava jer, s jedne strane, članak 1. točka 15. pobijane uredbe ima opću primjenu i nije individualni akt i jer se, s druge strane, određene odredbe Uredbe br. 267/2012 koje su izmijenjene ili uvedene člankom 1. točkom 15. pobijane uredbe odnose izravno na tužitelja i ne sadržavaju provedbene mjere. U tim okolnostima Vijeću valja priznati diskrecijsku ovlast u odnosu na prikladnost usvajanja mjera ograničavanja kao takvih i u odnosu na određivanje općih mjera ograničavanja donesenih u svrhu ostvarivanja željenog cilja. Budući da sporni sustav nema narav individualne mjere ograničavanja, na ovaj se slučaj ne može analogno primijeniti sudska praksa koja se odnosi na takve mjere, što podrazumijeva da se od Vijeća ne može zahtijevati da dokaže da su subjekti na koje utječe sporni sustav stvarno uključeni u širenje nuklearnog oružja.

Kada je riječ o proporcionalnosti spornog sustava, Opći sud ističe da je cilj sprečavanja prijenosa sredstava koja bi mogla pridonijeti širenju nuklearnog oružja, kojem teži iranski režim, jasan dio legitimnog cilja sprečavanja navedenog širenja kao takvog i njegova financiranja. Iako je uistinu točno da se obveze obavješćivanja i podnošenja zahtjeva za prethodno odobrenje primjenjuju kako na prijenose koji bi mogli pridonijeti širenju nuklearnog oružja tako i na one kod kojih ne postoji takva mogućnost, ta je okolnost neizbježna uzimajući u obzir cilj predmetnih obveza i, prema tome, ne znači da one nisu potrebne. Izbor Vijeća da predvidi da se sporni sustav mora primjenjivati na prijenose koji uključuju iranske financijske institucije, dok se drugi prijenosi podvrgavaju ograničavajućem sustavu koji se u određenim aspektima razlikuje, obuhvaćen je ovlastima koje mu u tom pogledu valja priznati. K tome, sporni sustav nije općenit, nediferenciran i neusmjeren embargo.

Nadalje, kada je riječ o obvezi obrazlaganja koja se primjenjuje prilikom donošenja akta opće primjene poput spornog sustava, Opći sud napominje da u pogledu te kategorije akata pravna jamstva iz članka 215. stavka 3. UFEU-a ne uključuju obvezu Vijeća da navede konkretne i posebne razloge za svaku obuhvaćenu osobu ili subjekt i da odobri pristup spisu ili mogućnost da obuhvaćene osobe i subjekti iznesu svoja očitovanja te da ta očitovanja uzme u obzir. Ključno postupovno pravno jamstvo postiže se djelotvornim sudskim nadzorom zakonitosti dotičnog akta. Naposljetku, budući da valja odbiti i prigovore koji se tiču povrede načela pravne sigurnosti, zabrane proizvoljnosti i navodne diskriminacije na temelju nacionalnosti, Opći sud odbija tužbu u cijelosti.

Kao treće i posljednje, u presudi od 24. svibnja 2016., *Good Luck Shipping/Vijeće* (T-423/13 i T-64/14, [EU:T:2016:308](#)) Opći sud izjašnjavao se, među ostalim, o posljedicama poništenja mjera ograničavanja donesenih protiv subjekta u okviru ispitivanja valjanosti mjera ograničavanja protiv subjekata koji su u njegovu vlasništvu, pod njegovom kontrolom ili djeluju za njegov račun.

Opći sud naglašava da valjanost uvrštenja subjektova imena na popis osoba ili drugih subjekata obuhvaćenih mjerama ograničavanja zbog njegove povezanosti s drugim subjektom čije se ime nalazi na tom popisu ovisi o tome je li na dan uvrštenja ime tog drugog subjekta valjano uvršteno na taj popis. Na taj način, uvrštavanje subjekta na popis osoba ili subjekata obuhvaćenih mjerama ograničavanja koje se temelji na kriteriju postojanja veze s drugim subjektom koji je također uvršten na spomenuti popis postaje pravno neutemeljeno kada uvrštavanje potonjeg, nakon presude kojom je poništeno, nestaje iz pravnog poretka. U tom pogledu Opći sud napominje da, iako je točno da učinci mjera ograničavanja poništenih presudom mogu ostati na snazi do isteka roka iz članka 60. stavka 2. Statuta Suda Europske unije, ta odgoda učinaka poništenja akta ne oslabljuje načelo prema kojem istekom odgovornog roka poništenje dotičnih akata proizvodi retroaktivne učinke, na temelju čega se može smatrati da akti obuhvaćeni poništenjem nikada nisu ni postojali.

Nadalje, Opći sud podsjeća na pravilo prema kojem se zakonitost pobijanih akata načelno može ocjenjivati samo na temelju činjeničnih i pravnih elemenata na osnovi kojih su ti akti doneseni, a ne na temelju elemenata za koje je Vijeće saznalo nakon njihova donošenja. Prema tome, ako Opći sud može prilikom poništavanja mjera ograničavanja odrediti rok u kojem su učinci poništenja akta odgođeni kako bi Vijeće moglo otkloniti utvrđene povrede donošenjem, ovisno o slučaju, novih općih kriterija za uvrštenje na popis osoba ili drugih subjekata obuhvaćenih mjerama ograničavanja ili novih mjera ograničavanja, ni navedeni novi opći kriteriji za uvrštenje ni spomenute nove mjere ograničavanja ne mogu konvalidirati mjere za koje je presudom Općeg suda utvrđeno da su nezakonite. U tom pogledu izmjena općih kriterija za uvrštenje koju je prihvatilo Vijeće kako bi opravdalo uvrštenja na temelju ranijih općih kriterija, naknadno poništenih presudom Općeg suda, ne može učiniti nevaljanim načelo prema kojem se poništena uvrštenja retroaktivno uklanjaju iz pravnog poretka, kao da nikada nisu ni postojala. Naime, spomenuta izmjena općih kriterija ne može otkloniti nezakonitosti koje je Opći sud utvrdio u presudi o poništenju niti konvalidirati – nakon donošenja navedene izmjene – uvrštenja do kojih je došlo na osnovi prethodnih općih kriterija kojima se nisu mogla opravdati poništena uvrštenja.

REPUBLIKA TUNIS

U predmetima u kojima su 30. lipnja 2016. donesene presude *CW/Vijeće* (T-224/14, neobjavljena, [EU:T:2016:375](#)), *Al Matri/Vijeće* (T-545/13, neobjavljena, [EU:T:2016:376](#)) i *CW/Vijeće* (T-516/13, neobjavljena, [EU:T:2016:377](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi osoba čija su financijska sredstva zamrznuta jer se protiv njih u Tunisu vode sudske istrage zbog pronevjere javnih sredstava. Te su presude omogućile Općem sudu da, među ostalim, pruži pojašnjenja o pojmu pronevjere javnih sredstava, navedenom u članku 1. stavku 1. Odluke 2011/72/ZVSP⁹⁶.

U tom pogledu Opći sud najprije utvrđuje da ujednačena primjena prava Unije zahtijeva – ako se izričito ne upućuje na pravo dotične treće države, međunarodno pravo ili prava država članica – da se pojam pronevjere javnih sredstava tumači autonomno i neovisno o bilo kojem nacionalnom sustavu. Donoseći zaštitne mjere protiv osoba odgovornih za pronevjeru tuniskih javnih sredstava, to jest mjere čiji je jedini cilj očuvati mogućnost da tuniska tijela povrate pronevjerena javna sredstva koja se mogu nalaziti kod tih osoba, Vijeće želi olakšati utvrđenje počinjenja akata na štetu tuniskih vlasti i ostvarenje povrata time

96| Odluka Vijeća 2011/72/ZVSP od 31. siječnja 2011. o mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata s obzirom na stanje u Tunisu (SL 2011., L 28, str. 62.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 6., str. 188.)

ostvarene koristi. S obzirom na te ciljeve, na opći kontekst u kojem je donesena Odluka 2011/72 i njezin pravni temelj, valja smatrati da pojam pronevjere javnih sredstava obuhvaća svaki akt koji se sastoji od nezakonitog korištenja sredstvima koja stoje na raspolaganju tuniskim javnim tijelima ili su stavljena pod njihov nadzor, i to u svrhe kojima ona nisu namijenjena, osobito u privatne svrhe. Takvo korištenje mora, prema tome, dovesti do ugroze financijskih interesa tih tijela i izazvati štetu koja se može izraziti u financijskom obliku. Posljedično tomu, prema mišljenju Općeg suda, ne može se isključiti da su djelovanja koja tuniska pravosudna tijela nisu kaznenopravno kvalificirala kao pronevjeru javnih sredstava imala za učinak to da neosnovano uskrate tuniskim javnim tijelima sredstva koja im pripadaju, tako da je nužno zamrznuti financijska sredstva odgovornih za ta djelovanja i s njima povezanih osoba kako bi se na sve moguće načine osigurao eventualni povrat spomenutih sredstava tuniskim tijelima.

Opći sud usto pojašnjava da, s obzirom na ciljeve Odluke 2011/72, njezin članak 1. stavak 1. valja tumačiti na način da obuhvaća ne samo osobe koje su osuđene kao odgovorne za akt „pronevjere tuniskih javnih sredstava” nego i one protiv kojih se vodi sudski postupak kako bi se utvrdila njihova odgovornost za počinjenje posebnih radnji koje čine tu pronevjeru. Naime, stadij u kojem se konkretno nalazi taj postupak ne može opravdati njihovo isključivanje iz kruga obuhvaćenih osoba. Jednako tako, pojam „osoba odgovornih za pronevjeru tuniskih javnih sredstava” u smislu spomenute odluke ne može se ograničiti samo na krajnje uživatelje koristi pribavljenih takvim radnjama jer bi to također ugrozilo koristan učinak navedene odluke. S druge strane, osobe protiv kojih se vodi kazneni postupak zbog pomaganja u tim radnjama pripadaju u najmanju ruku kategoriji „osoba povezanih s odgovornima”. Prema mišljenju Općeg suda, taj pojam obuhvaća vrlo široku kategoriju kojoj može pripadati bilo koja osoba, subjekt i tijelo koji su dovoljno usko povezani s osobom odgovornom za pronevjeru javnih sredstava, na način da se njihova imovina može povećati iz koristi ostvarene spomenutom pronevjerom. Uže tumačenje ugrozilo bi koristan učinak odredbe o kojoj je riječ.

Naposlijetku, Opći sud napominje da – iako Vijeće nesumnjivo ne mora u svim slučajevima prihvatiti utvrđenja tuniskih pravosudnih tijela – na njemu načelno nije da sam ispituje i ocjenjuje točnost i relevantnost dokaza na koje se ta tijela oslanjaju u vođenju kaznenih postupaka o kojima je riječ u ovom slučaju. Prema tome, u ovim je predmetima na Vijeću da ocijeni, s obzirom na konkretne okolnosti, treba li provoditi dodatne provjere, osobito treba li zatražiti od tuniskih tijela da mu dostave dodatne dokaze ako su se oni koji već stoje na raspolaganju pokazali nedostatnima. Budući da je Vijeće ponudilo dokaze o vođenju kaznenih postupaka protiv tužitelja, na potonjima je da ponude konkretne dokaze na kojima namjeravaju temeljiti svoje protivljenje osnovanosti spomenutih postupaka.

UKRAJINA

Trima presudama od 15. rujna 2016., *Kljujev/Vijeće* (T-340/14, [EU:T:2016:496](#)), *Janukovič/Vijeće* (T-346/14, podnesena žalba⁹⁷, [EU:T:2016:497](#)) i *Janukovič/Vijeće* (T-348/14, podnesena žalba⁹⁸, [EU:T:2016:508](#)) Opći sud se izjašnjavao o mjerama ograničavanja donesenima s obzirom na stanje u Ukrajini, a protiv osoba za koje je utvrđeno da su odgovorne za pronevjeru državnih sredstava. Riječ je bila o uvrštenju imena tužitelja na popis osoba na koje se primjenjuju mjere ograničavanja donesene s obzirom na stanje u Ukrajini. Nakon što je prvotno utemeljeno na činjenici da ukrajinska tijela protiv tužitelja vode istražne postupke glede povreda počinjenih u vezi s pronevjerom ukrajinskih javnih sredstava i njihovim nezakonitim prijenosom izvan Ukrajine, to je uvrštenje zadržano nakon izmjene mjerodavnih propisa, s obzirom na to da su ukrajinska tijela

97 | Predmet C-598/16 P, *Janukovič/Vijeće*

98 | Predmet C-599/16 P, *Janukovič/Vijeće*

protiv tužitelja pokrenula kaznene postupke zbog pronevjere javnih sredstava ili imovine. Tužitelji osporavaju osnovanost svojeg prvotnog uvrštenja na popis, ali i utemeljenost zadržavanja svojih imena na tom popisu.

Kada je, kao prvo, riječ o prvotnom uvrštenju imena tužitelja na popis, Opći sud podsjeća da – iako Vijeće ima široku diskrecijsku ovlast u pogledu općih kriterija koje treba uzeti u obzir pri donošenju mjera ograničavanja – učinkovitost sudskog nadzora koju jamči članak 47. Povelje o temeljnim pravima zahtijeva da se u okviru nadzora nad zakonitošću razloga na kojima je utemeljena odluka o uvrštenju ili zadržavanju imena neke osobe na popisu osoba na koje se odnose mjere ograničavanja sud Europske unije uvjeri da se ta odluka, koja se na tu osobu individualno odnosi, temelji na dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi. To podrazumijeva provjeru činjenica navedenih u obrazloženju spomenute odluke, tako da sudski nadzor nije ograničen na utvrđenje apstraktne vjerojatnosti navedenih razloga, nego se odnosi na pitanje jesu li ti razlozi dovoljno precizno i konkretno dokazani.

Usredotočujući se na dopis ureda ukrajinskog glavnog državnog odvjetnika visokoj predstavnici Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, na koji se Vijeće poziva u prilog uvrštenju tužitelja na sporni popis, Opći sud napominje da spomenuti dopis, iako potječe od visokog pravosudnog tijela treće zemlje, sadržava samo opću i generičku izjavu kojom se imena tužitelja, među imenima drugih bivših visokih dužnosnika, povezuju s istragama u kojima su navodno potvrđene činjenice glede pronevjere javnih sredstava. Taj dopis ne nudi nikakvo pojašnjenje u pogledu činjenica koje ukrajinska tijela ispituju u sklopu svojih istraga ili u pogledu osobne odgovornosti tužitelja u tom smislu, čak i ako je riječ samo u sumnji. Prema mišljenju Općeg suda, iz toga proizlazi da sporni dopis ne može predstavljati dovoljno čvrstu činjeničnu osnovu za uvrštenje imena tužitelja na sporni popis zbog toga što je utvrđeno da su odgovorni za pronevjeru javnih sredstava. Opći je sud stoga poništio pobijane akte u dijelu u kojem se odnose na tužitelje.

Kada je, kao drugo, riječ o zadržavanju imena tužitelja na popisu, Sud je najprije ocijenio da opći kriterij za uvrštenje koji se odnosi na „osobe odgovorne za pronevjeru ukrajinskih državnih sredstava” treba tumačiti na način da se ne odnosi na, apstraktno, svaki čin pronevjere državnih sredstava, nego samo na onu pronevjeru koja, s obzirom na iznos ili vrstu sredstava ili imovine ili kontekst u kojem je do te pronevjere došlo, u najmanju ruku može narušiti institucionalne i pravne temelje Ukrajine. Nadalje, Opći sud smatra da se zadržavanjem imena tužitelja na spornom popisu – ako se sudski postupci pokažu osnovanima – olakšava kažnjavanje navodnih djela korupcije koja su počinili članovi bivšeg režima, čime se pridonosi podršci vladavini prava u Ukrajini. Opći sud stoga je odbio tužbe u dijelu u kojem je zatraženo poništenje zadržavanja imena tužitelja na spornom popisu.

SIRIJSKA ARAPSKA REPUBLIKA

U predmetu u kojem je 26. listopada 2016. donesena presuda **Hamcho i Hamcho International/Vijeće** (T-153/15, [EU:T:2016:630](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi koju su podnijeli poslovni čovjek sirijskog državljanstva i holding u njegovu vlasništvu protiv mjera ograničavanja donesenih u odnosu na njih na temelju propisa kojima se uvode mjere ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata odgovornih za nasilnu represiju nad civilnim stanovništvom u Siriji⁹⁹. Tužitelji prigovaraju Vijeću, među ostalim, to što su dokumenti koji su podneseni u prilog ponovnom uvrštenju njihova imena u pobijane akte – osobito novinski članci –

99| Vidjeti, među ostalim, Uredbu Vijeća (EU) br. 36/2012 od 18. siječnja 2012. o mjerama ograničavanja s obzirom na stanje u Siriji i o stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 442/2011 (SL 2012., L 16, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 10., str. 205.); Provedbenu uredbu Vijeća (EU) 2015/108 od 26. siječnja 2015. o provedbi Uredbe (EU) br. 36/2012 (SL 2015., L 20, str. 2.); Odluku Vijeća 2013/255/ZVSP od 31. svibnja 2013. o mjerama ograničavanja protiv Sirije (SL 2013., L 147, str. 14.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 15., str. 277.); Provedbenu odluku Vijeća (ZVSP) 2015/117 od 26. siječnja 2015. o provedbi Odluke 2013/255 (SL 2015., L 20, str. 85.).

nejasni, apstraktni i bez ikakve dokazne snage jer prema njihovu mišljenju ne upućuju na primarni izvor informacija koje su u njima navedene. Također mu prigovaraju pogrešku u ocjeni osnovanosti tog ponovnog uvrštenja.

Kada je, kao prvo, riječ o tome da nije moguće identificirati primarne izvore informacija iz novinskih članaka koje je podastalo Vijeće, Opći sud podsjeća na to da je njegova djelatnost, baš kao i djelatnost Suda, vođena načelom slobodne ocjene dokaza te da je vjerodostojnost potonjih jedini kriterij za ocjenu njihove vrijednosti. Nadalje, kako bi se ocijenila dokazna snaga neke isprave, prvo treba provjeriti vjerodostojnost podataka koje ona sadržava – uzimajući u obzir osobito tko je izdao ispravu, okolnosti njezina nastanka i tko je njezin adresat – te razmotriti doima li se ona u sadržajnom smislu smislenom i vjerodostojnom. U tom pogledu Opći sud napominje da se dokazi koji proizlaze iz različitih digitalnih izvora informacija i akademskih studija koji potječu iz različitih područja, objavljeni su na različite datume i donose različite informacije mogu smatrati pouzdanima iako izričito ne navode primarni izvor tih informacija. Naime, ratna situacija u Siriji u praksi čini teškim, gotovo i nemogućim, prikupljanje svjedočanstava osoba koje bi pristale otkriti svoj identitet. S tim povezane poteškoće i opasnosti s kojima su suočene osobe koje otkrivaju informacije prepreka su preciznom navođenju izvora o osobnim postupcima kojima se pruža potpora režimu.

Kao drugo, podsjećajući na sudsku praksu Suda prema kojoj, uzimajući u obzir situaciju u Siriji, Vijeće udovoljava teretu dokazivanja koji je na njemu ako sudu Unije predloži dovoljno konkretnih, preciznih i skladnih indicija koje omogućavaju da se dokaže postojanje dovoljne povezanosti između osobe na koju se primjenjuje mjera zamrzavanja financijskih sredstava i režima protiv kojeg se bori¹⁰⁰, Opći sud zaključuje da su razlozi za ponovno uvrštavanje imena tužitelja na pobijane popise dovoljno potkrijepljeni. Naime, prema mišljenju Općeg suda, tužiteljeva funkcija unutar gospodarskih vijeća kao što su sirijska bilateralna gospodarska vijeća za Kinu, koja imaju za cilj promicati sirijsko gospodarstvo i razvoj njegovih poduzetnika, njegovih trgovačkih aktivnosti i ulaganja, ne može se objasniti samo određenom bliskošću s uspostavljenim režimom te predstavlja neosporeni činjenični element koji svjedoči o određenoj tužiteljevoj vezi s režimom Bašara al-Assada. Ta veza potkrijepljena je time što ga je ministar gospodarstva Sirijske Arapske Republike u prosincu 2014. imenovao na mjesto općeg tajnika gospodarske komore u Damasku (Sirija).

BORBA PROTIV TERORIZMA

U presudi od 13. prosinca 2016., *Al-Ghabra/Komisija* (T-248/13, [EU:T:2016:721](#)) Opći sud bio je u prilici primijeniti načela koja je Sud ustanovio u presudi *Komisija i dr./Kadi* (u daljnjem tekstu: presuda Kadi II)¹⁰¹ kada je riječ o nadzoru zakonitosti odluke o zamrzavanju financijskih sredstava osobe za koju je utvrđeno da je povezana s mrežom Al-Qaidom. Opći sud odlučivao je o tužbi kojom je, među ostalim, zatraženo poništenje Uredbe (EZ) br. 14/2007¹⁰² u dijelu u kojem je tužiteljevo ime uvršteno na popis u Prilogu I. Uredbi (EZ) br. 881/2002¹⁰³. Tužitelj je istaknuo da je pobijana odluka nezakonita jer, među ostalim, povređuje načelo razumnog roka.

100| Presuda od 21. travnja 2015., *Anboubi/Vijeće*, C-630/13 P, [EU:C:2015:247](#), t. 53.

101| Presuda od 18. srpnja 2013., C-584/10 P, C-593/10 P i C-595/10 P, [EU:C:2013:518](#)

102| Uredba Komisije (EZ) br. 14/2007 od 10. siječnja 2007. o 74. izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 881/2002 o određenim posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata povezanih s Osamom bin Ladenom, mrežom Al-Qaidom i talibanima te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 467/2001 (SL 2007., L 6, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 2., str. 128.)

103| Uredba Vijeća (EZ) br. 881/2002 od 27. svibnja 2002. o određenim posebnim mjerama ograničavanja protiv određenih osoba i subjekata povezanih s Osamom bin Ladenom, mrežom Al-Qaidom i talibanima te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 467/2001 o zabrani izvoza određene robe i usluga u Afganistan, pooštavanju zabrane leta i proširivanju zamrzavanja financijskih sredstava i ostalih financijskih izvora u odnosu na afganistanske talibane (SL 2002., L 139, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svezak 2., str. 34.)

U tom pogledu Opći je sud najprije podsjetio da se „razumnost“ roka u kojem je institucija donijela odnosni akt mora ocijeniti s obzirom na sve okolnosti svakog pojedinog predmeta i, posebice, na značaj predmeta za zainteresiranu osobu, njegovu složenost i ponašanje stranaka u postupku. Opći sud zapaža da posebne okolnosti slučaja za koje Komisija tvrdi da u predmetnom slučaju postoje djelomično objašnjavaju relativno dugo trajanje postupaka preispitivanja odluka o uvrštenju predmetnih osoba na sporni popis, kako su provedeni nakon objave presude Kadi i Al Barakaat International Foundation/Vijeće i Komisija¹⁰⁴. Unatoč tomu, činjenica je da rok dulji od četiri godine koji je u ovom slučaju protekao između datuma podnošenja zahtjeva za preispitivanje i datuma donošenja pobijane odluke znatno premašuje trajanje koje bi se moglo smatrati „uobičajenim“ za dovršenje takvog postupka preispitivanja, čak i ako se uzmu u obzir sve gore navedene posebne okolnosti. Iako u tom kontekstu valja zaključiti da je povrijeđeno načelo razumnog roka, ta povreda opravdava poništenje odluke donesene na kraju upravnog postupka samo ako uključuje i povredu prava obrane zainteresirane osobe. Međutim, u ovom slučaju nije dokazano niti se ozbiljno tvrdilo da je sposobnost tužitelja da se učinkovito brani bila konkretno ugrožena zbog predugog trajanja postupka preispitivanja. Potonji se stoga ne može pozvati na to zakašnjenje kako bi ishodio poništenje pobijane odluke.

Nadalje, Opći sud ističe da je u točkama 114. i 115. presude Kadi II Sud pojasnio da je na Komisiji da, na temelju svoje obveze pažljivog i nepristranog ispitivanja osnovanosti navedenih razloga, s obzirom, među ostalim, na sadržaj očitovanja koje je iznijela zainteresirana osoba, ocijeni je li nužno zahtijevati suradnju Odbora za sankcije kako bi ishodila priopćenje dodatnih podataka ili dokaza. Međutim, Komisiju se u ovom slučaju ne može kritizirati samo na temelju činjenice da tijekom upravnog postupka u kojem je donesena pobijana odluka od Odbora za sankcije ili države označavanja nije ishodila podatke ili dokaze u prilog optužbama iznesenima protiv tužitelja i da je stoga provela isključivo „formalni i umjetni nadzor“ osnovanosti navedenih razloga, s obzirom na očitovanje koje je zainteresirana osoba iznijela u vezi s obrazloženjem navedenog odbora.

Osim toga, Opći sud napominje da se „pravni test“ koji treba primijeniti u upravnom postupku preispitivanja odluka o uvrštenju na sporni popis razlikuje od onoga koji se primjenjuje u postupku sudskog nadzora. Stoga, iako je nesporno da je teret dokazivanja na Komisiji, ona dokaze ne mora iznositi u fazi postupka preispitivanja, nego isključivo u kasnijoj fazi postupka sudskog nadzora svoje odluke o zadržavanju nakon preispitivanja. Stoga se pitanje zahtijevanog stupnja dokazivanja postavlja isključivo u toj posljednjoj fazi. U tom pogledu jedino je na Općem sudu da se uvjeri da se pobijana odluka „temelji na dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi“ tako što će provjeriti jesu li činjenice navedene u obrazloženju „potkrijepljene“ i stoga materijalno „utemeljene“. Prema tome, eventualna pogreška koju je Komisija počinila prilikom definiranja zahtijevanog stupnja dokazivanja ili u njegovoj primjeni ne može sama po sebi opravdati poništenje pobijane odluke ako ona inače ispunjava spomenute uvjete dokazivanja. U svakom slučaju, Komisija nije počinila pogrešku ocijenivši da se uvrštenje imena osobe na sporni popis i, slijedom toga, zamrzavanje njezinih financijskih sredstava trebalo temeljiti „na opravdanim razlozima ili opravdanoj osnovi za sumnju ili vjerovanje da bi se ta financijska sredstva ili druga imovina mogla koristiti za financiranje terorističkih aktivnosti“. Naposljetku, Opći sud ističe da – iako je točno da na dan donošenja pobijane odluke nije predložen nijedan podatak ili dokaz kako bi se potkrijepili razlozi koji su u njoj izneseni protiv tužitelja – u skladu s načelima koja je Sud iznio u presudi Kadi II, moguće je uzeti u obzir nove podatke i dokaze predložene u prilogu odgovoru na tužbu, a u svrhu provođenja nadzora zakonitosti koji treba izvršiti Opći sud. Naime, valja razlikovati, s jedne strane, postupovni zahtjev dovoljno specifičnog obrazloženja i njegovo priopćenje zainteresiranoj osobi u upravnom postupku i, s druge strane, provjeru, koju treba izvršiti sud Unije, da se tako priopćeno obrazloženje temelji na čvrstoj činjeničnoj osnovi, nakon što je zahtijevao, ako je potrebno, od nadležnog tijela da podnese podatke ili dokaze relevantne za takvo ispitivanje. Novi podaci i dokazi predloženi u prilogu odgovoru na tužbu upravo su namijenjeni toj svrsi.

104| Presuda od 3. rujna 2008., C-402/05 P i C-415/05 P, [EU:C:2008:461](#)

VII. REGISTRACIJA KEMIKALIJA

Sudska praksa u 2016. dala je priliku Općem sudu da se, među ostalim, u dvjema presudama donesenima istog dana izjasni o pristojbi za registraciju kemijskih tvari koja se plaća Europskoj agenciji za kemikalije (ECHA) te osobito o ovlasti te agencije da odobri smanjenje iznosa te pristojbe mikropoduzetnicima i malim i srednjim poduzetnicima.

Kao prvo, u predmetu u kojem je 15. rujna 2016. donesena presuda **La Ferla/Komisija i ECHA** (T-392/13, [EU:T:2016:478](#)) tužitelj je tvrdio, među ostalim, da ECHA nije imala potrebne ovlasti za procjenu veličine poduzetnika koji zahtijevaju registraciju u okviru određivanja pristojbe koju valja platiti. U tom pogledu Opći sud naglašava da je jedan od ciljeva Uredbe (EZ) br. 1907/2006¹⁰⁵ taj da ECHA osigura učinkovito upravljanje tehničkim, znanstvenim i administrativnim aspektima spomenute uredbe i da ima odlučujuću ulogu u njezinoj provedbi, osobito dodjeljivanjem širokih regulatornih ovlasti. Nadalje, Uredba (EZ) br. 340/2008¹⁰⁶ predviđa da ECHA može u svakom trenutku zatražiti dokaze o ispunjenju propisanih zahtjeva kako bi se odobrilo smanjenje pristojbi ili taksi odnosno oslobođenje od plaćanja pristojbe. Opći sud iz toga zaključuje da ECHA raspolaže dostatnim ovlastima kako bi provjerila ispunjenje propisanih zahtjeva, a kako bi poduzetnik koji traži registraciju mogao ishoditi sniženje pristojbi ili taksi odnosno oslobođenje od pristojbe.

Osim toga, tužitelj se poziva na prekoračenje odnosno zlouporabu ECHA-inih ovlasti jer se ona, prema njegovu mišljenju, morala u bitnome ograničiti na primjenu definicije kategorija poduzetnika iz članka 2. Priloga Preporuci 2003/361/EZ¹⁰⁷. U tom pogledu Opći sud ističe da i Uredba br. 1907/2006 i Uredba br. 340/2008 – u pogledu definicije malih i srednjih poduzetnika (MSP) – izričito upućuju na Preporuku 2003/361, čiji je cilj osigurati da se na razini Unije primjenjuje jedna definicija MSP-a u okviru Unijinih politika. Međutim, načelno se ne može isključiti to da se odredbe jedne preporuke mogu primijeniti izričitim upućivanjem na njih u okviru jedne uredbe, pri čemu treba poštovati opća pravna načela, osobito načelo pravne sigurnosti. Osim toga, Opći sud ocjenjuje da ništa ne dopušta zaključak prema kojem se spomenuto upućivanje – ako nema naznake u tom smislu – tiče samo dijela definicije MSP-a iz Preporuke 2003/361 te isključuje pojedine kriterije spomenute u Prilogu toj preporuci. Opći sud stoga smatra da je nemoguće zaključiti da je ECHA, odlukom o primjeni kriterija sadržanih u Prilogu Preporuci 2003/361, prekoračila ili čak zlouporabila svoje ovlasti.

Kao drugo, u presudi od 15. rujna 2016., **K Chimica/ECHA** (T-675/13, [EU:T:2016:480](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o kriterijima za ECHA-in izračun veličine poduzetnika u svrhu određivanja dužnog iznosa pristojbe.

U tom pogledu, nakon što je podsjetio na to da uredbe br. 1907/2006 i 340/2008 u pogledu definicije MSP-a upućuju na Preporuku 2003/361, Opći sud najprije je istaknuo da se u slučaju samostalnog poduzetnika odnosno poduzetnika kojeg se ne smatra „partnerskim poduzetnikom” ili „povezanim poduzetnikom” u smislu članka 3. stavaka 2. i 3. Priloga Preporuci 2003/361 utvrđivanje podataka, uključujući broj zaposlenika, provodi samo na temelju njegovih financijskih izvještaja, u skladu s člankom 6. stavkom 1. spomenutog priloga.

105| Uredba (EZ) br. 1907/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2006. o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju kemikalija (REACH) i osnivanju Europske agencije za kemikalije te o izmjeni Direktive 1999/45/EZ i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EEZ) br. 793/93 i Uredbe Komisije (EZ) br. 1488/94 kao i Direktive Vijeća 76/769/EEZ i direktiva Komisije 91/155/EEZ, 93/67/EEZ, 93/105/EZ i 2000/21/EZ (SL 2006., L 396, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 23., str. 3.)

106| Uredba Komisije (EZ) br. 340/2008 od 16. travnja 2008. o naknadama i pristojbama plativima Europskoj agenciji za kemikalije u skladu s Uredbom br. 1907/2006 (SL 2008., L 107, str. 6.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 25., str. 283.)

107| Preporuka Komisije 2003/361/EZ od 6. svibnja 2003. o definiciji mikropoduzetnika te malih i srednjih poduzetnika (SL 2003., L 124, str. 36.)

On potom napominje da se u slučaju poduzetnika koji ima partnerske ili povezane poduzetnike utvrđivanje podataka, uključujući broj zaposlenika, provodi na temelju financijskih izvještaja i ostalih podataka poduzetnika ili, ako postoje, konsolidiranih financijskih izvještaja poduzetnika ili konsolidiranih financijskih izvještaja u koje je poduzetnik uključen konsolidacijom, u skladu s člankom 6. stavkom 2. prvim podstavkom Priloga Preporuci 2003/361. Tim podacima, na temelju članka 6. stavka 2. drugog i trećeg podstavka Priloga Preporuci 2003/361, treba pridodati, s jedne strane, podatke partnerskih poduzetnika (koji su neposredno uzlazni ili silazni u odnosu na predmetnog poduzetnika) proporcionalno postotku udjela u kapitalu ili udjelu u glasačkim pravima, pri čemu se primjenjuje viši od tih dvaju postotaka, i, s druge strane, 100 % podataka poduzetnika izravno ili neizravno povezanih s predmetnim poduzetnikom a koji još nisu konsolidacijom uključeni u financijske izvještaje.

Naposljetku, Opći sud precizira da za primjenu članka 6. stavka 2. Priloga Preporuci 2003/361 podaci partnerskih poduzetnika predmetnog poduzetnika proizlaze iz financijskih izvještaja i drugih podataka, konsolidiranih, ako postoje, kojima je pridodano 100 % podataka poduzetnika koji su povezani s tim partnerskim poduzetnicima, osim ako su njihovi podaci već bili uključeni konsolidacijom, i to na temelju članka 6. stavka 3. prvog podstavka Priloga Preporuci 2003/361. Kada je riječ o podacima poduzetnika povezanih s predmetnim, oni proizlaze iz njihovih financijskih izvještaja i drugih podataka, konsolidiranih, ako postoje. Njima se proporcionalno pridodaju podaci eventualnih poduzetnika koji su partneri tim povezanim poduzetnicima i neposredno su uzlazni ili silazni u odnosu na njih, ako već nisu bili uključeni u konsolidirane financijske izvještaje, u omjeru koji je barem jednak postotku udjela u kapitalu ili udjela u glasačkim pravima, pri čemu se primjenjuje viši od tih dvaju postotaka, i to na temelju članka 6. stavka 3. drugog podstavka Priloga Preporuci 2003/361.

VIII. DAMPING

U predmetu u kojem je 9. lipnja 2016. donesena presuda **Growth Energy i Renewable Fuels Association/Vijeće** (T-276/13, podnesena žalba¹⁰⁸, [EU:T:2016:340](#)) Opći sud odlučivao je o zahtjevu za djelomično poništenje Provedbene uredbe (EU) br. 157/2013¹⁰⁹ u dijelu u kojem se taj akt odnosi na tužitelje i njihove članove. Opći sud bio je pozvan izjasniti se, među ostalim, o pitanju mogu li tužitelji kao udruženja koja zastupaju interese američke industrije bioetanola isticati pravo na pokretanje postupka u ovom slučaju.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da, kada uredba koja uvodi antidampinšku pristojbu nameće različite pristojbe nizu društava, društvo ima aktivnu procesnu legitimaciju samo u odnosu na one odredbe koje mu nameću konkretnu antidampinšku pristojbu i određuju njezin iznos, a ne u odnosu na one koje nameću antidampinške pristojbe drugim društvima, tako da je tužba tog društva dopuštena samo u dijelu u kojem je usmjerena na poništenje onih odredaba uredbe koje se isključivo odnose na to društvo. Nadalje, učinci poništenja mogu nastati samo u odnosu na one članove udruženja čije su tužbe dopuštene. Naime, u suprotnom bi se profesionalno udruženje moglo pozvati na aktivnu procesnu legitimaciju određenih svojih članova kako bi ishodilo poništenje uredbe u korist svih svojih članova, uključujući one koji pojedinačno ne ispunjavaju uvjete iz članka 263. četvrtog stavka UFEU-a. Iz toga proizlazi da u ovom slučaju tužitelji mogu zahtijevati poništenje pobijane uredbe u korist svojih članova samo pod uvjetom da ona utječe na one

108|Predmet C-465/16 P, *Vijeće/Growth Energy i Renewable Fuels Association*

109|Provedbena uredba Komisije (EU) br. 157/2013 od 18. veljače 2013. o uvođenju konačne antidampinške pristojbe na uvoz bioetanola podrijetlom iz Sjedinjenih Američkih Država (SL 2013., L 49, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 130., str. 263.)

njihove članove koji sami imaju aktivnu procesnu legitimaciju na temelju članka 263. četvrtog stavka UFEU-a za pobijanje predmetne uredbe.

Pozvan da, osim toga, ispita aktivnu procesnu legitimaciju tužitelja u osobnom svojstvu, Opći sud je ocijenio da – iako je činjenica da su tužitelji bili stranke antidampinškog postupka bez utjecaja na zaključak da nametanje antidampinških pristojbi na proizvode njihovih članova ne stvara nikakva prava u njihovu korist i nikakvu obvezu njima na teret – valja im priznati, kao zainteresiranim sudionicima antidampinškog postupka, aktivnu procesnu legitimaciju jer postoji izravan i osoban utjecaj na njih. Međutim, dopušteno im je isticanje samo onog tužbenog razloga koji se odnosi na zaštitu njihovih postupovnih prava.

Opći sud, nadalje, pojašnjava da, iako tužitelji u ime četiriju uzorkovanih proizvođača osporavaju osnovanost odluke kojom se uvodi antidampinška pristojba kao takva, oni moraju dokazati da ti proizvođači imaju posebno svojstvo u smislu presude od 15. srpnja 1963., *Plaumann/Komisija* (C-25/62). On utvrđuje da, čak i pod pretpostavkom da je riječ o proizvođačima proizvoda koji je predmet antidampinške pristojbe, ali koji nisu ni na koji način uključeni u njegov izvoz, to bi sigurno bio slučaj, kao prvo, kada bi mogli dokazati da su identificirani u aktima Komisije ili Vijeća ili uključeni u pripremni ispitni postupak i, kao drugo, kada bi na njihov položaj na tržištu znatno utjecala antidampinška pristojba koja je predmet pobijane uredbe. Budući da se pripremni ispitni postupak odnosio na četiri uzorkovana američka proizvođača jer su oni intenzivno sudjelovali u njemu i jer je na njih bitno utjecala antidampinška pristojba koja je predmet pobijane uredbe, Opći sud smatra da se ona na njih osobno odnosi.

K tome, Opći sud ističe da iz samog donošenja Uredbe (EU) br. 765/2012¹¹⁰ o izmjeni Osnovne uredbe u području zaštite od dampinškog uvoza iz trećih država¹¹¹ proizlazi da Unijin zakonodavac smatra da je člankom 9. stavkom 5. spomenute osnovne uredbe Unija namjeravala provesti posebnu obvezu preuzetu u okviru Svjetske trgovinske organizacije (WTO), sadržanu u ovom slučaju u člancima 6.10. i 9.2. Antidampinškog sporazuma WTO-a¹¹². Iz toga slijedi da članak 9. stavak 5. te osnovne uredbe, u njezinoj izvornoj verziji, treba tumačiti u skladu s odredbama navedenog Antidampinškog sporazuma WTO-a. Na taj način, svaki izvoznik ili proizvođač koji je uključen u uzorak dobavljača proizvoda koji je predmet dampainga i koji je stoga surađivao s institucijama tijekom cijelog ispitnog postupka ispunjava uvjete za to da ga se smatra „dobavljačem” u smislu članka 9. stavka 5. spomenute uredbe. S tim u vezi Opći sud zapaža da je cilj uspostave uzorka proizvođača izvoznika utvrditi tijekom ograničenog ispitnog postupka što je moguće točnije pritisak na cijene koji trpi industrija u Uniji. Prema tome, Komisija ima ovlast u svakom trenutku izmijeniti sastav uzorka prema potrebama ispitnog postupka. Naposljetku, Opći sud napominje da, kad institucije primijene odabir uzoraka, kao u ovom slučaju, iznimka od utvrđivanja pojedinačnih dampinških marži i uvođenja pojedinačnih antidampinških pristojbi načelno je moguća samo za poduzetnike koji nisu dio uzorka i koji inače nemaju pravo na vlastitu pojedinačnu antidampinšku pristojbu. Konkretno, članak 9. stavak 5. Osnovne uredbe ne dopušta nikakvu iznimku od obveze uvođenja pojedinačne antidampinške pristojbe za uzorkovanog proizvođača koji je surađivao u ispitnom postupku kad institucije ocijene da za njega ne mogu utvrditi pojedinačnu izvoznu cijenu.

110| Uredba (EU) br. 765/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. lipnja 2012. o izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 1225/2009 o zaštiti od dampinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske zajednice (SL 2012., L 237, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 118., str. 246.)

111| Uredba Vijeća (EZ) br. 1225/2009 od 30. studenoga 2009. o zaštiti od dampinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske zajednice (SL 2009., L 343, str. 51.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 30., str. 202.)

112| Sporazum o provedbi članka VI. Općeg sporazuma o carinama i trgovini iz 1994. (GATT) (SL 1994., L 336, str. 103.)

IX. NADZOR FINANCIJSKOG SEKTORA

U rješenju od 24. lipnja 2016., **Onix Asigurări/EIOPA** (T-590/15, [EU:T:2016:374](#)) Opći sud pružio je pojašnjenja o mehanizmu iz članka 17. Uredbe (EU) br. 1094/2010¹¹³ kojim se Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (EIOPA) suočava sa slučajevima u kojima nacionalna nadležna tijela u svojoj nadzornoj praksi povređuju pravo Unije. Tužitelj je zatražio, među ostalim, poništenje odluke EIOPA-e kojom je odbijen zahtjev za pokretanje istrage podnesen na temelju članka 17. spomenute uredbe.

Kao prvo, Opći sud naglašava da iz članka 17. Uredbe br. 1094/2010 proizlazi da EIOPA raspolaže diskrecijskom ovlasti u vezi s pokretanjem istraga, bez obzira na to je li joj zahtjev podnio jedan od subjekata izričito navedenih u članku 17. stavku 2. navedene uredbe ili je to učinila na vlastitu inicijativu. Iz toga slijedi da EIOPA nema nikakvu obvezu postupiti u skladu s člankom 17. Uredbe br. 1094/2010. Nadalje, to je tumačenje u skladu s ciljevima i zadaćama EIOPA-e kao i sa strukturom mehanizma koji je uveden člankom 17. Uredbe br. 1094/2010. Naime, u skladu s člankom 1. stavkom 6. te uredbe, EIOPA-in je cilj zaštititi javne interese dajući doprinos kratkoročnoj, srednjoročnoj i dugoročnoj stabilnosti i učinkovitosti financijskog sustava za gospodarstvo Unije, njezine državljanke i poduzeća. K tome, iz uvodne izjave 26. spomenute uredbe proizlazi da cilj mehanizma ustanovljenog člankom 17. te uredbe nije dodjeljivanje individualne zaštite ili naknade u sporovima između fizičke ili pravne osobe i nadležnog tijela na nacionalnoj razini.

Kao drugo, Opći sud napominje da se podnošenjem zahtjeva poput onoga koji je u ovom slučaju podnio tužitelj ne uspostavlja nikakav poseban pravni odnos između njega i EIOPA-e te da taj zahtjev potonju ne može obvezati na provođenje istrage na temelju članka 17. stavka 2. Uredbe br. 1094/2010. U tim okolnostima predmetna odluka o odbijanju ne proizvodi obvezujuće pravne učinke. Konkretno, budući da tužitelj nije mogao zahtijevati od EIOPA-e da pokrene istragu na temelju članka 17. stavka 2. Uredbe br. 1094/2010, njezino odbijanje da po službenoj dužnosti pokrene takav postupak ne može utjecati na njegove interese jer bi na bitan način promijenilo njegovu pravnu situaciju. Prema tome, spomenuta odluka ne može se smatrati aktom koji je moguće pobijati.

X. JAVNA NABAVA KOJU PROVODE UNIJINE INSTITUCIJE

Kao prvo, u presudi od 27. travnja 2016., **Österreichische Post/Komisija** (T-463/14, [EU:T:2016:243](#)) Opći sud izjašnjavao se o tužbi za poništenje koju je austrijski pružatelj univerzalnih poštanskih usluga podnio protiv Komisijine odluke¹¹⁴ o primjeni članka 30. Direktive 2004/17/EZ¹¹⁵, koji iz područja primjene europskih pravila o postupcima javne nabave u sektoru vodnog gospodarstva, energetskom i prometnom sektoru te sektoru poštanskih usluga isključuje djelatnosti „izravno izložene tržišnom natjecanju“.

U tom pogledu Opći sud smatra da Komisija nije počinila pogrešku ocijenivši da kriteriji i metodologija za ocjenu izravnog izlaganja tržišnom natjecanju u skladu s člankom 30. Direktive 2004/17 nisu nužno

113| Uredba (EU) br. 1094/2010 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. o osnivanju Europskog nadzornog tijela (Europskog tijela za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje), o izmjeni Odluke br. 716/2009/EZ i o stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2009/79/EZ (SL 2010., L 331, str. 48.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 5., str. 147.)

114| Provedbena odluka Komisije od 2. travnja 2014. o izuzimanju određenih usluga u poštanskom sektoru u Austriji od primjene Direktive 2004/17/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o usklađivanju postupaka nabave subjekata koji djeluju u sektoru vodnog gospodarstva, energetskom i prometnom sektoru te sektoru poštanskih usluga (SL 2014., L 101, str. 4.)

115| Direktiva 2004/17/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o usklađivanju postupaka nabave subjekata koji djeluju u sektoru vodnog gospodarstva, energetskom i prometnom sektoru te sektoru poštanskih usluga (SL 2004., L 134, str. 1.)

istovjetni onima upotrebljavanima za ocjenu u skladu s člankom 101. ili 102. UFEU-a ili Uredbom (EZ) br. 139/2004¹¹⁶. Točno je da članak 30. stavak 2. Direktive 2004/17 propisuje da se odgovor na pitanje je li djelatnost izravno izložena tržišnom natjecanju dobiva na temelju kriterija koji su u skladu s odredbama UFEU-a o tržišnom natjecanju. Međutim, tekst te odredbe ne zahtijeva da to budu upravo kriteriji iz odredaba Unije o tržišnom natjecanju. Jednako tako, iz uvodnih izjava 2. i 40. Direktive 2004/17 proizlazi da Komisija pri ocjeni zahtjeva podnesenog na temelju članka 30. te direktive nije dužna primjenjivati točno one kriterije i metodologiju koji su predviđeni UFEU-om za područje tržišnog natjecanja. Kada je, naposljetku, riječ o Obavijesti o utvrđivanju tržišta¹¹⁷ i o Komisijinu dokumentu pod naslovom „Best Practices for the Submission of Economic Evidence and Data Collection in Cases Concerning the Application of Articles 101 and 102 TFEU and in Merger Cases”, na koje se poziva tužitelj, Opći sud utvrđuje da se oni odnose isključivo na pravo tržišnog natjecanja Unije. Iz njih ne proizlazi da je Komisija obvezna primjenjivati ondje navedene kriterije i metodologiju u postupku koji se odnosi na pravo javne nabave.

Kao drugo, u presudi od 27. travnja 2016., *European Dynamics Luxembourg i dr./EUIPO* (T-556/11, podnesena žalba¹¹⁸, [EU:T:2016:248](#)) Opći sud se izjašnjavao o pojmu sukoba interesa¹¹⁹. On podsjeća da je postojanje strukturnih veza između dvaju društava – od kojih je jedno sudjelovalo u sastavljanju dokumentacije za nadmetanje, a drugo sudjeluje u postupku u povodu poziva na nadmetanje za predmetnu javnu nabavu – načelno takve naravi da stvara spomenuti sukob interesa. Nasuprot tomu, rizik od tog sukoba je manji kada, kao u ovom slučaju, društvo ili društva zadužena za pripremu dokumentacije za nadmetanje nisu dio ponuditeljeva konzorcija, već samo članovi iste grupe poduzetnika u okviru koje se nalazi i društvo član navedenog konzorcija. U tom pogledu sâmo utvrđenje da između društva majke i njegovih različitih društava kćeri postoji odnos kontrole nije dovoljno da javni naručitelj može automatski isključiti jedno od tih društava iz postupka javne nabave a da ne provjeri je li takav odnos konkretno utjecao na njegovo ponašanje u okviru tog postupka. Međutim, postojanje sukoba interesa mora javnog naručitelja navesti na to da isključi predmetnog ponuditelja kada taj korak predstavlja jedinu moguću mjeru sprečavanja povrede načela jednakog postupanja i transparentnosti, koja se nameću prilikom provedbe svakog postupka javne nabave, to jest kada za jamčenje poštovanja navedenih načela ne postoji manje ograničavajuća mjera.

XI. PRISTUP DOKUMENTIMA INSTITUCIJA

U 2016. Opći sud bio je u prilici donijeti više važnih presuda u području pristupa dokumentima. Ta je sudska praksa pružila, među ostalim, nova pojašnjenja u pogledu zahtjeva za pristup prethodno otkrivenim dokumentima i izuzeća koje se odnosi na zaštitu procesa odlučivanja, pravnog savjetovanja i sudskih postupaka.

116| Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (Uredba EZ o koncentracijama) (SL 2004., L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 73.)

117| Obavijest Komisije o utvrđivanju mjerodavnog tržišta za potrebe prava tržišnog natjecanja Zajednice (SL 1997., C 372, str. 5.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 18.)

118| Predmet C-376/16 P, *EUIPO/European Dynamics Luxembourg i dr.* i rješenje od 24. studenoga 2016., *European Dynamics Luxembourg i dr./EUIPO*, C-379/16 P, neobjavljeno, [EU:C:2016:905](#).

119| Vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „XII. Sporovi o naknadi štete – Gubitak prilike”.

ZAHTJEV ZA PRISTUP PRETHODNO OTKRIVENIM DOKUMENTIMA

U predmetu u kojem je 26. travnja 2016. donesena presuda **Strack/Komisija** (T-221/08, [EU:T:2016:242](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o zakonitosti Komisijina odbijanja da tužitelju dopusti pristup nizu dokumenata koji se odnose na istragu Europskog ureda za borbu protiv prijevара (OLAF)¹²⁰. Tužitelj je osporavao, među ostalim, odbijanje svojeg zahtjeva za pristup određenim dokumentima koji su mu prethodno dostavljeni u cjelini i nose oznaku „PD” (prethodno otkriveni) na temelju druge pravne osnove, a ne Uredbe br. 1049/2001¹²¹. Spomenuto odbijanje bilo je obrazloženo činjenicom da su ti dokumenti već u posjedu zainteresiranog.

U tom pogledu Opći sud ističe da dokumenti koji su otkriveni u skladu s Uredbom 1049/2001 ulaze u javnu domenu. Na taj način, odbijanje da se tužitelju dopusti pristup dokumentima koji nose oznaku „PD” na temelju spomenute uredbe sprečava u tom slučaju da se navedeni dokumenti smatraju javnima, što je upravo cilj koji tužitelj želi ostvariti i koji odgovara onomu kojem teži Uredba br. 1049/2001. Prema tome, nebitna je okolnost da je tužitelj već posjedovao dokumente na koje se odnosi njegov zahtjev za pristup i da cilj zahtjeva stoga nije bio omogućiti mu upoznavanje s njihovim sadržajem, već, umjesto toga, otkriti ih trećim osobama. Opći sud iz toga zaključuje da se institucija ne može osloniti na samu okolnost da je podnositelj zahtjeva za pristup već posjedovao ili trebao posjedovati zatražene dokumente, premda na temelju druge pravne osnove, kako bi odbila ispitati zahtjev za pristup tim dokumentima na temelju Uredbe br. 1049/2001.

IZUZEĆE KOJE SE ODNOSI NA ZAŠTITU PROCESA ODLUČIVANJA

Presuda od 26. travnja 2016., **Strack/Komisija** (T-221/08, [EU:T:2016:242](#)) bila je, k tome, prilika da Opći sud pojasni doseg izuzeća koje se odnosi na zaštitu procesa odlučivanja predviđenog u članku 4. stavku 3. drugom podstavku Uredbe br. 1049/2001, kada je riječ o pristupu dokumentima koji se tiču OLAF-ove istrage¹²².

Opći sud napominje da bi javni pristup dokumentima u vezi s OLAF-ovom istragom bio posebno štetan za Komisijinu i osobito OLAF-ovu mogućnost da u javnom interesu ispune svoju zadaću borbe protiv prijevара. Otkrivanje predmetnih dokumenata znatno bi štetilo Komisijinu i OLAF-ovu procesu odlučivanja jer bi ozbiljno dovelo u pitanje potpunu neovisnost budućih OLAF-ovih istraga i njihove ciljeve time što bi razotkrilo strategiju i načine njegova rada te smanjilo njegovu mogućnost da od svojih suradnika dobije neovisna mišljenja i da se s Komisijinim službama savjetuje u vezi s vrlo osjetljivim temama. Također postoji opasnost da bi otkrivanje obeshrabrilo pojedince u pružanju informacija o eventualnim prijevarama i da bi se tako OLAF-u i Komisiji uskratili podaci potrebni za pokretanje istraga kojima je cilj zaštita financijskih interesa Unije. Taj se zaključak nameće to više što se izuzeća od prava na pristup dokumentima, osobito iz članka 4. Uredbe br. 1049/2001, kada, kao u ovom predmetu, ti dokumenti ulaze u posebno područje prava Unije, ne mogu tumačiti bez

120|U pogledu te presude vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „Izuzeće koje se odnosi na zaštitu procesa odlučivanja”.

121|Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

122|U pogledu te presude vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „Zahtjev za pristup prethodno otkrivenim dokumentima”.

uzimanja u obzir posebnih pravila kojima se uređuje pristup tim dokumentima, a to su Odluka 1999/352/EZ¹²³ i Uredba (EZ) br.1073/1999¹²⁴.

Prema mišljenju Općeg suda, posebna povjerljivost navedenih dokumenata vezanih uz istragu opravdana je ne samo time što OLAF u okviru takve istrage prikuplja osjetljive poslovne tajne i vrlo osjetljive podatke o osobama, čije bi otkrivanje moglo znatno naštetiti njihovu ugledu, nego i time što postoji opasnost da bi pristup dokumentima vezanima uz OLAF-ovu internu istragu, čak i nakon okončanja predmetnog postupka, mogao ozbiljno ugroziti rad tog tijela, razotkriti način i strategiju OLAF-ove istrage, smanjiti spremnost osoba uključenih u postupak da ubuduće surađuju te stoga ugroziti pravilno odvijanje predmetnih postupaka i ostvarenje postavljenih ciljeva. U tim okolnostima Komisija je, u cilju primjene izuzeća propisanih u članku 4. stavcima 2. i 3. Uredbe br. 1049/2001, pravilno pretpostavila – a da nije provela konkretno i pojedinačno ispitivanje svakog od predmetnih dokumenata – da bi javni pristup tim dokumentima na temelju Uredbe br. 1049/2001 u načelu ugrozio zaštitu njome obuhvaćenih interesa.

IZUZEĆE U POGLEDU ZAŠTITE PRAVNOG SAVJETOVANJA

U presudama od 15. rujna 2016., **Herbert Smith Freehills/Vijeće** (T-710/14, [EU:T:2016:494](#)) i **Philip Morris/Komisija** (T-796/14, [EU:T:2016:483](#))¹²⁵, u kojima se raspravljalo o zahtjevu za otkrivanje dokumenata o raspravama koje su prethodile donošenju Direktive 2014/40/EU¹²⁶, Opći sud se izjašnjavao o izuzeću od pristupa dokumentima u pogledu zaštite pravnih savjetovanja, predviđenom u članku 4. stavku 2. drugoj alineji Uredbe br. 1049/2001.

U prvom predmetu Opći je sud bio u prilici izjasniti se, među ostalim, o tumačenju pojma pravnog savjetovanja. U tom smislu on, kao prvo, ističe da pojam „pravno savjetovanje” nije definiran u Uredbi br. 1049/2001. Taj je pojam povezan sa sadržajem dokumenta, a ne s njegovim autorom ili adresatima. Kao što to proizlazi iz doslovnog tumačenja izraza „pravno savjetovanje”, riječ je o savjetu koji se odnosi na pravno pitanje, bez obzira na način na koji je to savjetovanje obavljeno. Drugim riječima, za primjenu izuzeća u pogledu zaštite pravnog savjetovanja nije relevantno je li dokument koji sadržava takvo savjetovanje izdan u početnoj, kasnijoj ili završnoj fazi procesa odlučivanja. Isto tako, na tumačenje tog izraza ne utječe činjenica da je savjetovanje pruženo u formalnom odnosno neformalnom kontekstu.

Kao drugo, Opći sud pojašnjava da se iz sadržaja članka 4. stavka 2. druge alineje Uredbe br. 1049/2001 ne može zaključiti da se on odnosi samo na savjetovanje koje je institucija pružila ili primila interno. Izuzeće u pogledu zaštite pravnog savjetovanja treba tumačiti na način da se njime želi zaštititi interes institucije da zahtijeva pravne savjete i dobiva otvorena, objektivna i cjelovita mišljenja. Iako se institucija načelno obraća vlastitoj pravnoj službi, ništa se ne protivi tomu da ona takvo mišljenje prema potrebi zatraži izvana. Takav je, primjerice, slučaj kada institucija o kojoj je riječ zatraži savjetovanje odvjetničkog ureda. Stoga pitanje je li pravni savjet dobiven od unutarnjeg ili vanjskog autora nije bitno za instituciju koja se poziva na izuzeće u pogledu zaštite savjetovanja. Naposljetku, također se ništa ne protivi tomu da institucija koja se poziva

123| Odluka Komisije 1999/352/EZ, EZUČ, Euratom od 28. travnja 1999. o osnivanju Europskog ureda za borbu protiv prijevара (OLAF) (SL 1999., L 136, str. 20.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 9., str. 3.)

124| Uredba (EZ) br. 1073/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. svibnja 1999. o istragama koje provodi Europski ured za borbu protiv prijevара (OLAF) (SL 1999., L 136, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 2., str. 100.)

125| U pogledu potonje presude vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „Izuzeće u vezi sa zaštitom sudskih postupaka”.

126| Direktiva 2014/40/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o usklađivanju zakona i drugih propisa država članica o proizvodnji, predavljanju i prodaji duhanskih i srodnih proizvoda i o stavljanju izvan snage Direktive 2001/37/EZ (SL 2014., L 127, str. 1.)

na izuzeće u pogledu zaštite pravnog savjetovanja podijeli te savjete s „trećom stranom“. Činjenica da je dokument koji sadržava pravno mišljenje što ga je dala institucija poslan pravnim službama drugih institucija ili državi članici sama po sebi ne mijenja narav tog dokumenta. Slijedom navedenog, iz članka 4. stavka 2. druge alineje Uredbe br. 1049/2001 ne proizlazi da institucija mora dati pravno mišljenje samo za unutarnju uporabu. U ovom slučaju Opći sud smatra da se razmjene pravnih stajališta u okviru dijaloga pravnih službi triju institucija kako bi se pronašao kompromis o tekstu propisa koji se donosi u redovnom zakonodavnom postupku iz članka 294. UFEU-a mogu, ovisno o okolnostima slučaja, kvalificirati pravnim savjetovanjem i stoga mogu biti obuhvaćene izuzećem u tom pogledu. Naime, pravne službe djeluju na temelju ovlaštenja i u cilju pronalaženja sporazuma. One stoga djeluju ujedno kao pregovarači i kao savjetnici o pravnim pitanjima.

U drugom predmetu Opći sud precizirao je uvjete pod kojima institucija može odbiti otkriti određeno pravno mišljenje. U tom pogledu Opći sud najprije podsjeća da, iako iz presude **Švedska i Turco/Vijeće**¹²⁷ proizlazi da se pravno mišljenje načelno mora otkriti, ona ne isključuje odbijanje takvog otkrivanja u posebnim slučajevima. Opći sud, k tome, naglašava da je točno to da je Sud odbio argument prema kojem otkrivanje pravnog mišljenja može ugroziti sposobnost institucije da naknadno brani valjanost zakonodavnog akta pred sudom jer je preopćenit da bi mogao opravdati izuzeće od transparentnosti iz Uredbe br. 1049/2001. Međutim, drukčija je situacija kada se, kao u ovom predmetu, u trenutku donošenja odluke kojom se odbija otkrivanje određenog pravnog mišljenja, donesenog u okviru zakonodavnog postupka, s jedne strane, pred sudovima države članice vodi postupak po tužbi kojom se osporava valjanost predmetnog pravnog akta i koja uključuje veliku vjerojatnost upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku i kada je, s druge strane, država članica podnijela sudu Unije tužbu kojom osporava valjanost određenog broja odredaba spomenutog akta kojima se, prema njezinu mišljenju, povređuju članak 114. UFEU-a, načelo proporcionalnosti i načelo supsidijarnosti.

Stoga Opći sud smatra neosnovanim Komisijin argument koji se temelji na ugrožavanju sposobnosti obrane vlastite pozicije u sudskim postupcima i načela jednakosti oružja. Naime, iz otkrivenih dijelova predmetnog dokumenta proizlazi da je pravna služba bila mišljenja da za određene opcije politike sadržane u nacrtu analize učinaka i povezane s duhanskim proizvodima, od kojih su neke bile skrivene, Europska unija nije nadležna za donošenje propisa ili te opcije nisu proporcionalne s obzirom na članak 114. UFEU-a. Otkrivanje skrivenih dijelova tog dokumenta moglo bi, međutim, ugroziti zaštitu pravnih mišljenja – to jest interesa institucije da zahtijeva pravne savjete i dobiva otvorena, objektivna i cjelovita mišljenja – i stava koji je zauzela Komisijina pravna služba u obrani valjanosti Direktive 2014/40 pred Sudom Europske unije, pod uvjetima koji vrijede i za druge stranke, jer bi se time razotkrilo stajalište spomenute pravne službe o osjetljivim i spornim pitanjima prije nego što ga je moguće iznijeti u sudskom postupku, pri čemu drugoj stranci nije nametnuta nikakva slična obveza. Naposlijetku, prema mišljenju Općeg suda, iz pobijane odluke proizlazi da je Komisija, izvršavajući svoja prava obrane, obrazložila zašto je razlozima na kojima temelji istaknuti prigovor dala prednost pred javnim interesom za transparentnošću te je utvrdila da tužiteljev interes za ostvarivanje što šireg pristupa dokumentima nije javni, nego očito privatni interes. Slijedom navedenoga, ne može se smatrati da Komisija nije provela konkretnu analizu ili da nije iznijela razloge koji opravdavaju njezinu odluku.

127| Presuda od 1. srpnja 2008., C-39/05 P i C-52/05 P, [EU:C:2008:374](#)

IZUZEĆE U VEZI SA ZAŠTITOM SUĐSKIH POSTUPAKA

Presuda od 15. rujna 2016., *Philip Morris/Komisija* (T-796/14, [EU:T:2016:483](#)) također je bila prilika da se Opći sud osvrne na doseg izuzeća od pristupa dokumentima povezanog sa zaštitom sudskih postupaka i predviđenog u članku 4. stavku 2. drugoj alineji Uredbe br. 1049/2001¹²⁸.

Opći sud najprije je utvrdio da iz presude *Švedska i dr./API i Komisija*¹²⁹ ne proizlazi da se dokumenti koji nisu podnesci isključuju, prema potrebi, iz područja primjene izuzeća u vezi sa zaštitom sudskih postupaka. Naime, iz te sudske prakse proizlazi da su načelo jednakosti oružja i dobro sudovanje u središtu tog izuzeća. Potreba osiguravanja jednakosti oružja pred sudom opravdava zaštitu ne samo dokumenata sastavljenih isključivo za potrebe određenog spora, poput podnesaka, nego i onih čije bi otkrivanje moglo u konkretnom sporu ugroziti tu jednakost koja proizlazi iz samog pojma pravičnog postupka. Međutim, da bi se to izuzeće moglo primijeniti, potrebno je da dokumenti za koje se pristup zahtijeva otkrivaju stajalište dotične institucije o spornim pitanjima istaknutima u sudskom postupku na koji se upućuje. Prema mišljenju Općeg suda, ta razmatranja mogu se primijeniti i na postupke koji se vode pred nacionalnim sudom u trenutku donošenja odluke kojom se odbija zahtijevani pristup dokumentima, pod uvjetom da je u tim postupcima istaknuto pitanje tumačenja ili valjanosti pravnog akta Unije, tako da se, s obzirom na kontekst predmeta, podnošenje zahtjeva za prethodnu odluku čini osobito vjerojatnim. U tim dvama slučajevima, iako spomenuti dokumenti nisu sastavljeni u okviru određenog sudskog postupka, cijeli bi sudski postupak o kojem je riječ i jednakost oružja svih stranaka mogli biti ozbiljno ugroženi ako bi stranke imale privilegiran pristup internim podacima druge stranke usko povezanim s pravnim aspektima spora koji se vodi ili je moguć, ali i neizbježan. S obzirom na te elemente, Opći sud smatra da je u predmetnom slučaju Komisija s pravom mogla ocijeniti, imajući u vidu tijek zakonodavnog postupka u kojem je donesena Direktiva 2014/40, da je vrlo vjerojatno da će u bliskoj budućnosti biti podnesen zahtjev za prethodnu odluku i da stoga otkrivanje dokumenata o kojima je riječ može ugroziti načelo jednakosti oružja u očekivanom prethodnom postupku.

Osim toga, Opći sud ističe da načelo jednakosti oružja zahtijeva da institucija autor spornog akta može pred sudom učinkovito braniti zakonitost svojeg postupanja. Međutim, ta bi mogućnost bila ozbiljno ugrožena ako bi institucija o kojoj je riječ bila dužna braniti se ne samo u odnosu na razloge i argumente koje je iznio tužitelj ili, kao u ovom predmetu, u okviru budućeg prethodnog postupka, nego i s obzirom na stajalište koje je interno zauzela glede zakonitosti različitih opcija predviđenih u okviru izrade spornog akta. Konkretno, otkrivanje dokumenata koji sadržavaju takvu vrstu stajališta može doista obvezati dotičnu instituciju da se ogradije od ocjena vlastitog osoblja koje u konačnici nisu prihvaćene. Ta okolnost može poremetiti ravnotežu između stranaka u sudskom postupku, s obzirom na to da tužitelj nije dužan otkrivati svoje interne "ocjene takve vrste. Iz toga slijedi da bi otkrivanje takvih dokumenata javnosti u vrijeme trajanja sudskog postupka o tumačenju i zakonitosti spornog akta moglo štetiti Komisijinoj obrani i načelu jednakosti oružja jer bi unaprijed bila otkrivena interna pravna stajališta njezinih službi o spornim pitanjima, unatoč tome što ne postoji slična obveza nametnuta drugoj stranci.

128|U pogledu te presude vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „Izuzeće u pogledu zaštite pravnog savjetovanja“.

129|Presuda od 21. rujna 2010., C-514/07 P, C-528/07 P i C-532/07 P, [EU:C:2010:541](#)

XII. SPOROVI O NAKNADI ŠTETE

PRISTUPANJE REPUBLIKE HRVATSKE EUROPSKOJ UNIJI

U presudi od 26. veljače 2016., *Šumelj i dr./Komisija* (T-546/13, T-108/14 i T-109/14, podnesena žalba¹³⁰, [EU:T:2016:107](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se o tužbi za naknadu štete koju su tužitelji navodno pretrpjeli zbog Komisijina protupravnog postupanja tijekom svojeg praćenja ispunjavanja pristupnih obveza Republike Hrvatske. Ti su predmeti Općem sudu omogućili da pruži potpuno nova pojašnjenja o tome što je Komisija dužna činiti prilikom praćenja poštovanja obveza koje je država kandidat preuzela u procesu pristupanja Uniji te, u predmetnom slučaju, o obvezama hrvatskih tijela koje proizlaze iz članka 36. Akta o pristupanju Republike Hrvatske Uniji¹³¹ i osobito iz Priloga VII. tom aktu, koji se odnosi na obveze što ih je Republika Hrvatska preuzela u području pravosuđa i temeljnih prava.

Precizirajući da se navodno nezakonito postupanje zbog kojeg se proziva Komisija sastoji samo u protupravnom propuštanju, to jest u tome što nije poduzela mjere kojima se moglo spriječiti ukidanje Zakona o javnim izvršiteljima, Opći sud najprije je naglasio da, kada je riječ o obvezi br. 1 iz Priloga VII. spomenutom aktu o pristupanju, iz njegova teksta proizlazi da se ona ne odnosi na točno određenu strategiju reforme pravosuđa i akcijski plan. Naime, navedena obveza općenito govori o „strategiji reforme pravosuđa” i „akcijskom planu” hrvatskih vlasti, bez drugog pojašnjenja, iako je bilo moguće identificirati predmetnu strategiju i akcijski plan spominjući one koji su bili na snazi u trenutku potpisivanja Ugovora o pristupanju. Takvo općenito navođenje objašnjava se činjenicom da je razdoblje od potpisivanja Akta o pristupanju do trenutka konačnog pristupanja obilježeno redovitim kontaktima između tijela Unije i države pristupnice, koji nužno uključuju prilagođavanja s jedne i s druge strane. Iz navedenog slijedi da se strategija reforme i akcijski plan navedeni u Prilogu VII. Aktu o pristupanju nisu odnosili samo na strategiju reforme pravosuđa i akcijski plan koji su bili na snazi u vrijeme donošenja Akta o pristupanju, tako da iz obveze br. 1 ne proizlazi da bi hrvatske vlasti imale ikakvu obvezu uvođenja javnoovršiteljske službe. Međutim, iz navedenog ne treba zaključivati da su hrvatske vlasti imale potpunu slobodu u pogledu izmjene strategije reforme pravosuđa i akcijskog plana koji su bili na snazi u vrijeme pristupanja. Uzevši u obzir odredbe Akta o pristupanju, posebice članak 36. i njegov Prilog VII., te su vlasti bile obvezne ispunjavati ne samo obvezu br. 1 nego i sve druge obveze predviđene tim prilogom.

Nadalje, kada je riječ o obvezi br. 3 iz Priloga VII. Aktu o pristupanju, koja se odnosi na poboljšanje učinkovitosti pravosuđa, Opći sud zapaža da ona govori samo o učinkovitosti pravosudnog sustava te se njome uopće ne propisuje dodjeljivanje nadležnosti za provođenje ovrhe sudskih odluka nekom posebnom tijelu sukladno postupcima koji bi i sami bili unaprijed određeni. Iz obveze br. 3 stoga se ne može zaključiti da postoji obveza povjeravanja ovršnih postupaka javnim izvršiteljima.

Naposljetku, kada je riječ o navodnoj Komisijinoj povredi načela zaštite legitimnih očekivanja, Opći sud napominje da tužitelji nisu iznijeli nijedan element koji bi dokazivao ili dao pretpostaviti da su institucije Unije, uključujući Komisiju, kod njih stvorile utemeljena očekivanja da će se one pobrinuti za to da se javnoovršiteljska

130 | Predmet C239/16 P, *Šumelj i dr./Komisija*

131 | Akt o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske i prilagodabama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o funkcioniranju Europske unije i Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (SL 2012., L 112, str. 21.) (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 2/2012, str. 17.), priložen Ugovoru između Kraljevine Belgije, Republike Bugarske, Češke Republike, Kraljevine Danske, Savezne Republike Njemačke, Republike Estonije, Irske, Helenske Republike, Kraljevine Španjolske, Francuske Republike, Talijanske Republike, Republike Cipar, Republike Latvije, Republike Litve, Velikog Vojvodstva Luksemburga, Republike Mađarske, Republike Malte, Kraljevine Nizozemske, Republike Austrije, Republike Poljske, Portugalske Republike, Rumunjske, Republike Slovenije, Slovačke Republike, Republike Finske, Kraljevine Švedske i Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske (države članice Europske unije) i Republike Hrvatske o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji (SL 2012., L 112, str. 10.) (Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 2/2012, str. 6.)

služba održi. Okolnost – koja, uostalom, nije potkrijepljena – da je Komisija sudjelovala u izradi Zakona o javnim ovršiteljima, da ga je financirala odnosno da je izrada od nje potekla sama po sebi ne može predstavljati precizno Komisijino jamstvo da će uvođenje javnih ovršitelja smatrati jedinim načinom ispunjenja pristupnih obveza. Da bi takva jamstva mogla postojati, ti bi akti prvotne potpore Zakonu o javnim ovršiteljima – imajući u vidu nepostojanje obveze Republike Hrvatske da uvede javnoovršiteljsku službu – morali biti upotpunjeni naknadnim suglasnim i izričitim djelovanjima u tom smislu.

OBRADA OSOBNIH PODATAKA

Povod predmetu u kojem je donesena presuda od 20. srpnja 2016., *Oikonomopoulos/Komisija* (T-483/13, [EU:T:2016:421](#)) bili su ugovori koje je jedno trgovačko društvo sklopilo s Komisijom u sklopu Šestog okvirnog programa Zajednice za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti kao doprinosa stvaranju europskog istraživačkog prostora i inovacijama (2002. – 2006.). Budući da je jedno revizorsko izvješće upozorilo na nepravilnosti, OLAF je pokrenuo istragu kako bi se utvrdilo jesu li počinjena kaznena djela protiv financijskih interesa Unije. Direktor društva o kojem je bilo riječ podnio je Općem sudu tužbu zahtijevajući, s jedne strane, naknadu štete koju su uzrokovali Komisija i OLAF te, s druge strane, utvrđenje da su OLAF-ove radnje pravno nepostojeće i nedopuštene u svrhu dokazivanja pred nacionalnim tijelima¹³². Opći sud tako je morao odgovoriti, među ostalim, na pitanje predstavlja li zakašnjela prijava službeniku za zaštitu podataka o obradama osobnih podataka u sklopu istrage koja se odnosi na tužitelja dovoljno ozbiljnu povredu pravnog pravila koje dodjeljuje prava pojedincima koja može dovesti do Unijine izvanugovorne odgovornosti.

U tom pogledu Opći sud utvrđuje da je u području Unijine izvanugovorne odgovornosti – kada je povrijeđen članak 25. stavak 1. Uredbe (EZ) br. 45/2001¹³³ time što je prijava podataka službeniku za njihovu zaštitu obavljena nakon obrade tih podataka – predmetna institucija povrijedila pravno pravilo kojemu je cilj dodjela prava osobama na koje se odnose osobni podaci koje posjeduju institucije i tijela Unije. Kada je riječ o pitanju je li takva povreda dovoljno ozbiljna, Opći sud, s jedne strane, ističe da je na temelju Uredbe br. 45/2001 uloga službenika za zaštitu podataka paziti na to da postupak obrade osobnih podataka nema štetan utjecaj na prava i slobode osoba na koje se taj postupak obrade odnosi. S tim u vezi, njegov je poseban zadatak upozoriti europskog nadzornika za zaštitu podataka (ENZP) na obradu podataka koja može predstavljati rizik u smislu članka 27. Uredbe br. 45/2001. Slijedom toga, ako ga se ne obavijesti o obradi podataka, on sam ne može o tome obavijestiti ENZP-a pa stoga ne može ostvariti bitnu zadaću nadzora koju mu je povjerio europski zakonodavac. S druge strane, Opći sud podsjeća da se, kao što se to navodi u uvodnoj izjavi 14. Uredbe br. 45/2001, njezine odredbe primjenjuju na svaku obradu osobnih podataka u svim institucijama. Stoga institucije i tijela Unije nemaju nikakvu marginu prosudbe u pogledu primjene Uredbe br. 45/2001. Uzimajući u obzir te elemente – bitan značaj zadaće nadzora službenika za zaštitu podataka i nepostojanje ikakve margine prosudbe institucija i tijela Unije – Opći sud smatra da je obična povreda članka 25. stavka 1. Uredbe br. 45/2001 dovoljna da bi se utvrdilo postojanje dovoljno ozbiljne povrede pravnog pravila koje ima za cilj dodijeliti prava pojedincima. U ovom slučaju Komisija je službeniku za zaštitu podataka nepravodobno dostavila prijave o obradi osobnih podataka. Iako Komisija to kašnjenje pokušava opravdati činjenicom da su se radnje tražene sukladno članku 25. stavku 1. Uredbe br. 45/2001 mogle provesti samo postupno i da je ENZP u jednoj odluci o zakašnjoj obavijesti izrazio stajalište prema kojem nema nikakva razloga zaključiti da je došlo do povrede navedene uredbe ako je povreda otklonjena, Opći sud smatra da se ne može dopustiti da

132| U pogledu te presude vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „XII. Sporovi o naknadi štete – Ovlasti OLAF-a“.

133| Uredba (EZ) br. 45/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2000. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama i tijelima Zajednice i o slobodnom kretanju takvih podataka (SL 2001., L 8, str. 1) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 34., str. 6.)

popravljanje situacije dovede do utvrđenja o nepostojanju povrede. Prema tome, članak 25. stavak 1. Uredbe br. 45/2001 je povrijeđen jer je obavijest o podacima učinjena tek nakon njihove obrade.

OVLASTI OLAF-A

U predmetu u kojem je 20. srpnja 2016. donesena presuda ***Oikonomopoulos/Komisija*** (T-483/13, [EU:T:2016:421](#)) Opći sud bio je pozvan izjasniti se, među ostalim, o OLAF-ovoj nadležnosti za vođenje istrage u vezi s izvršavanjem ugovora sklopljenog radi provedbe okvirnog programa¹³⁴.

Kao prvo, Opći sud napominje da je u svrhu djelotvornije zaštite financijskih interesa Unije, predviđene člankom 325. UFEU-a, nužno da se odvratanje od prijevare i drugih nepravilnosti i borba protiv njih provode na svim razinama i u odnosu na sve aktivnosti u sklopu kojih ti interesi mogu biti povrijeđeni takvim pojavama. Komisija je upravo radi najboljeg ostvarivanja tog cilja odredila da će OLAF izvršavati njezine ovlasti u području vanjskih upravnih istraga. Stoga postojanje ugovornog odnosa Unije s pravnim i fizičkim osobama osumnjičenima za poduzimanje nezakonitih aktivnosti ne utječe na OLAF-ovu nadležnost za vođenje istrage. Potonji može voditi istrage protiv tih osoba ako postoji sumnja da su počinile prijevaru ili nezakonite aktivnosti, bez obzira na to što su navedene stranke u ugovornom odnosu. Nadalje, Opći sud pojašnjava da se nepostojanje posebne odredbe Uredbe br. 1073/1999 u tom pogledu ne može tumačiti na način da je OLAF-u zabranjeno organizirati saslušanja u sklopu vanjskih istraga. Naime, ovlast za provođenje provjera i inspekcija na licu mjesta nedvojbeno podrazumijeva i to da se mogu organizirati saslušanja osoba na koje se odnose provjere i inspekcije. Osim toga, nijedna odredba Uredbe (Euratom, EZ) br. 2185/96¹³⁵, kao ni, uostalom, neke druge uredbe, ne sprečava Komisiju i u ovom slučaju OLAF da provedu terenski nadzor i inspekciju kod podugovaratelja a da prethodno nisu proveli nadzor i inspekciju kod gospodarskog subjekta osumnjičenog za prijevaru.

Kao drugo, pozvan da se izjasni o dosegu prava obrane u okviru vanjske istrage, Opći sud ocjenjuje da je poštovanje spomenutih prava dovoljno zajamčeno ako je zainteresirana osoba bez odgađanja obaviještena o mogućoj osobnoj upletenosti u slučaj prijave, korupcije ili drugih nezakonitih aktivnosti koje ugrožavaju Unijine interese, ako to ne šteti istrazi. OLAF, međutim, nije dužan osobama obuhvaćenima vanjskom istragom omogućiti uvid u dokumente koji su predmet takve istrage ili onima koje je pritom sam sastavio, s obzirom na to da to može ugrožavati učinkovitost i povjerljivost zadaće povjerene OLAF-u kao i njegovu neovisnost. Kada je, konkretno, riječ o uvidu u konačno izvješće o vanjskoj istrazi, OLAF-u nijednom odredbom nije propisana takva obveza.

Kao treće i posljednje, izjašnjavajući se o postojanju uzročne veze između povrede članka 25. stavka 1. Uredbe br. 45/2001 – zbog zakašnjele prijave službenika za zaštitu podataka o osobnim podacima koji se tiču tužitelja – i nastanka štete na koju se potonji poziva, Opći sud zaključuje da je tužitelj nije mogao dokazati. Naime, on nije ponudio nijedan argument na temelju kojeg bi bilo moguće shvatiti da je u ovom slučaju nepravodobno obavještavanje dovelo do štete njegovu ugledu, do prestanka obavljanja profesionalne djelatnosti i do prekida akademskih aktivnosti te nije objasnio na koji mu je način nepravodobna obavijest prouzročila neimovinsku štetu.

134|U pogledu te presude vidjeti također razmatranja u nastavku, u dijelu „Obrada osobnih podataka“.

135|Uredba Vijeća (Euratom, EZ) br. 2185/96 od 11. studenoga 1996. o provjerama i inspekcijama na terenu koje provodi Komisija s ciljem zaštite financijskih interesa Europskih zajednica od prijevara i ostalih nepravilnosti (SL 1996., L 292, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 9., svezak 2., str. 57.)

GUBITAK PRILIKE

Presuda od 27. travnja 2016., **European Dynamics Luxembourg i dr./EUIPO** (T-556/11, podnesena žalba¹³⁶, [EU:T:2016:248](#)) bila je prilika da Opći sud pruži pojašnjenja o pojmu gubitka prilike u okviru sporova o postupcima javne nabave koje provode Unijine institucije¹³⁷. U predmetnom slučaju Opći sud odlučivao je o tužbi koja je za predmet imala, kao prvo, zahtjev za poništenje EUIPO-ove odluke da u sklopu postupka javne nabave odbije tužiteljevu ponudu i drugih s tim povezanih EUIPO-ovih odluka donesenih u tom postupku, među kojima je ona o dodjeli ugovora drugim ponuditeljima, i, kao drugo, zahtjev za naknadu štete koju je navodno pretrpio gubitkom prilike da mu se dodijeli predmetni ugovor.

U okviru ispitivanja zahtjeva za naknadu štete Opći sud podsjeća da je pozivanje na izvanugovornu odgovornost Unije u smislu članka 340. stavka 2. UFEU-a zbog nezakonitog postupanja njezinih tijela moguće uz ispunjenje triju uvjeta, tj. da je postupanje institucije nezakonito, da je pretrpljena stvarna šteta i da postoji uzročna veza između spornog postupanja i štete na koju se poziva. Ta se načela *mutatis mutandis* primjenjuju na izvanugovornu odgovornost Unije, u smislu te iste odredbe, zbog nezakonitog postupanja i štete koju su prouzrokovali njezini uredi ili agencije, poput EUIPO-a, a koju potonji mora naknaditi na temelju članka 118. stavka 3. Uredbe br. 207/2009. U tom pogledu Opći sud naglašava da se u ovom slučaju zahtjev za naknadu štete temelji na istim nezakonitostima kao što su one na koje se poziva u prilog zahtjevu za poništenje odluke o odbijanju ponude i da je ona zahvaćena većim brojem materijalnih nezakonitosti, među kojima su povreda načela jednakog postupanja prema ponuditeljima, očite pogreške u ocjeni i veći broj nedostataka u obrazloženju. Kada je, međutim, riječ o postojanju uzročne veze između spomenutih nezakonitosti i navodno pretrpljene štete, on pojašnjava da se nedostatnošću obrazloženja ne može dokazati da bi u slučaju njezina nepostojanja ugovor mogao ili morao biti dodijeljen tužitelju. Suprotno tomu, kada je riječ o uzročnoj vezi između ostalih nezakonitosti u pobijanoj odluci, s jedne strane, i gubitka prilike, s druge, EUIPO se ne može ograničiti na navod da, uzimajući u obzir svoju široku diskrecijsku ovlast kao javnog naručitelja, nije bio dužan potpisati okvirni ugovor s tužiteljem. Naime, te su pogreške nužno utjecale na priliku potonjeg da bude bolje rangiran u predmetnom postupku. Iz toga proizlazi da, čak i ako se uzme u obzir široka margina prosudbe javnog naručitelja u vezi s dodjelom predmetnog ugovora, prilika koju je u ovom slučaju izgubio tužitelj predstavlja stvarnu i izvjesnu štetu.

Usto, u situaciji kao što je ona u ovom slučaju, u kojoj postoji ozbiljan rizik da će nakon okončanja postupka pred Općim sudom predmetni ugovor već biti u potpunosti izvršen, sama činjenica da sud Unije ne prizna gubitak takve prilike i potrebu da u tom pogledu dodijeli naknadu štete bila bi protivna načelu djelotvorne sudske zaštite, utvrđenom u članku 47. Povelje o temeljnim pravima. Osim toga, Opći sud napominje da u obzir valja uzeti činjenicu da je, zbog uvjeta kojima su uređeni postupci privremene pravne zaštite pred predsjednikom Općeg suda, ponuditelj čija je ponuda nezakonito procijenjena i odbijena u praksi samo rijetko u stanju ishoditi suspenziju izvršenja takve odluke. Slijedom toga, tužitelju valja naknaditi štetu na ime gubitka prilike, s obzirom na to da je odluka o odbijanju ponude, čak i u slučaju njezina poništenja s retroaktivnim učinkom, u praksi konačno svela na nulu mogućnost da mu se dodijeli predmetni ugovor.

136|Predmet C-376/16 P, **EUIPO/European Dynamics Luxembourg i dr.** i rješenje od 24. studenoga 2016., **European Dynamics Luxembourg i dr./EUIPO**, C-379/16 P, neobjavljeno, [EU:C:2016:905](#).

137|U pogledu te presude vidjeti također prethodno iznesena razmatranja u dijelu „X. Javna nabava koju provode Unijine institucije“.

XIII. ŽALBE

Među 29 odluka koje je u 2016. donijelo žalbeno vijeće Općeg suda, presuda od 27. listopada 2016., **ESB/Cerafogli** (T-787/14 P, [EU:T:2016:633](#)) zaslužuje osobitu pozornost jer označava pomak u razvoju sustava dopuštenosti prigovora nezakonitosti u postupcima o javnoj službi.

U toj presudi, koju je donijelo prošireno vijeće, Opći je sud, naime, zaključio da ga struktura pravnog uređenja prigovora nezakonitosti i osobito razmatranja vezana uz činjenicu da je samo sud ovlašten utvrditi neprimjenjivost općeg akta moraju navesti na to da ne primijeni pravilo podudarnosti između tužbenog zahtjeva i žalbe, koje traži da se prigovor nezakonitosti – da bi bio dopušten u stadiju sudskog postupka – mora prethodno iznijeti u stadiju pre-sudskog postupka po prigovoru. Na taj način, Opći sud smatra da, iako uzgredna narav prigovora nezakonitosti ne sprečava njegovo isticanje u stadiju podnošenja prigovora, to ne podrazumijeva da će biti nedopušten ako se prvi put istakne pred sudom Unije.

XIV. ZAHTJEVI ZA PRIVREMENU PRAVNU ZAŠTITU

U 2016. Opći sud donio je konačnu odluku u 23 predmeta¹³⁸, usvojio devet rješenja o prekidu postupka na temelju članka 157. stavka 2. Poslovnika i prihvatio dva zahtjeva za suspenziju izvršenja, rješenjima od 20. srpnja 2016., **PTC Therapeutics International/EMA** (T-718/15 R, neobjavljeno, podnesena žalba¹³⁹, [EU:T:2016:425](#)) i **MSD Animal Health Innovation i Intervet international/EMA** (T-729/15 R, neobjavljeno, podnesena žalba¹⁴⁰, [EU:T:2016:435](#)).

U tim dvama rješenjima koja su se bavila problematikom otkrivanja navodno povjerljivih informacija koje je planirala provesti Europska agencija za lijekove (EMA) na temelju Uredbe br. 1049/2001 predsjednik Općeg suda prihvatio je isti pristup kao u odgovarajućim rješenjima donesenima u 2014. i 2015.¹⁴¹

Predsjednik Općeg suda najprije je prihvatio postojanje *fumusa boni iuris*, podsjećajući na to da u postupcima privremene zaštite navodno povjerljivih informacija sudac te zaštite načelno može, ne povređujući pritom nužno sporednu i privremenu narav takvog postupka, zaključiti da ne postoji *fumus boni iuris* samo ako je očito da predmetne informacije nisu povjerljive. U ovom slučaju on utvrđuje da je riječ o ispitivanju povjerljivosti izvješća u kojima se iznosi poslovna strategija na području inovacija što su je razvili tužitelji s ciljem obavljanja kliničkih ispitivanja potrebnih za ishođenje odobrenja za stavljanje na tržište lijeka ili toksikoloških ispitivanja u vezi sa sigurnošću lijekova. U tom pogledu Opći sud ističe da, s obzirom na to da ne postoji sudska praksa u području farmaceutike koja bi ponudila jednostavan odgovor na pitanja povjerljivosti o kojima u ovom

138 | Dvije odluke donesene su u skladu s člankom 157. stavkom 4. i člankom 12. Poslovnika Općeg suda: riječ je o rješenjima od 16. prosinca 2016., **Casnovas Bernad/Komisija** (T-826/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2016:752](#)) i od 11. studenoga 2016., **Solelec i dr./Parlament** (T-281/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2016:659](#)).

139 | Predmet C-513/16 P(R), **EMA/PTC Therapeutics International**

140 | Predmet C-512/16 P(R), **EMA/MSD Animal Health Innovation i Intervet International**

141 | Riječ je o rješenjima od 13. veljače 2014., **Luxembourg Pamol (Cyprus) i Luxembourg Industries/Komisija** (T-578/13 R, neobjavljeno, [EU:T:2014:103](#)) i od 25. srpnja 2014., **Deza/ECHA** (T-189/14 R, neobjavljeno, [EU:T:2014:686](#)), protiv kojih nije podnesena žalba (vidjeti Godišnje izvješće 2014., str. 161. i 162.), te rješenje od 1. rujna 2015., **Pari Pharma/EMA** (T-235/15 R, [EU:T:2015:587](#)). Protiv posljednjeg rješenja podnesena je žalba po kojoj je Sud obustavio postupak (rješenje od 17. ožujka 2016., **EMA/Pari Pharma**, C-550/15 P(R), neobjavljeno, [EU:C:2016:196](#)). Nakon donošenja spomenutog rješenja o obustavi postupka, EMA je podnijela zahtjev za odgodu primjene rješenja o suspenziji od 1. rujna 2015., koji je predsjednik Općeg suda odbio (rješenje od 23. svibnja 2016., **Pari Pharma/EMA**, T-235/15 R, neobjavljeno, [EU:T:2016:309](#)). Potpredsjednik Suda po žalbi je ukinuo rješenje od 23. svibnja 2016. i odgodio primjenu rješenja od 1. rujna 2016. (rješenje od 18. listopada 2016., **EMA/Pari Pharma**, C-406/16 P(R), neobjavljeno, [EU:C:2016:775](#)).

predmetu valja odlučiti u okviru kasnije presude o meritumu, riječ je o potpuno novim načelnim pitanjima koja sudac privremene pravne zaštite ne može odmah riješiti, nego zahtijevaju temeljito ispitivanje u okviru glavnog postupka.

Predsjednik Općeg suda ocjenjuje da odvagivanje interesa prevaguje u korist tužitelja. Naime, u predmetima u kojima su donesena ta dva rješenja sudac koji odlučuje o meritumu morat će odlučiti o zakonitosti EMA-ine odluke da trećima otkrije sporna izvješća. Da bi se sačuvao koristan učinak presude o poništenju te odluke, tužitelji moraju moći izbjeći to otkrivanje prije završetka glavnog postupka. Ako bi se odbio zahtjev za privremenu pravnu zaštitu, takva bi presuda izgubila koristan učinak jer bi EMA mogla otkriti spomenuta izvješća, čime bi se prejudicirao ishod buduće odluke o meritumu. Nadalje, u odgovoru na EMA-in prigovor prema kojem takav pristup dovodi do omogućavanja postupaka otezanja predsjednik Općeg suda zaključuje da takva opasnost ne postoji jer, s jedne strane, on utvrđuje postojanje *fumusa boni iuris* i jer, s druge strane, EMA uvijek može, ako smatra nužnim da ranije istakne načelo transparentnosti, postaviti zahtjev za provođenje ubrzanog postupka.

Što se tiče hitnosti, predsjednik Općeg suda najprije priznaje da je navodna povreda ozbiljna i podsjeća da na temelju relevantne sudske prakse za potrebe privremene pravne zaštite valja pretpostaviti da su informacije koje su sadržane u spornim izvješćima povjerljive. Naime, budući da se spomenute informacije tiču proizvodnih i komercijalnih aktivnosti tužitelja, nematerijalno su dobro koje se može upotrijebiti za konkurentne ciljeve, a čija bi vrijednost bila ozbiljno umanjena ako bi izgubilo svoj povjerljiv karakter. Predsjednik Općeg suda potom zaključuje o nepopravljivosti štete koja bi mogla biti nanesena otkrivanjem spornih izvješća trećim osobama koje su zatražile pristup na temelju Uredbe br. 1049/2001. Naime, kao što je to već naglašeno u rješenjima iz 2014. i 2015., iz mehanizma pristupa dokumentima ustanovljenog tom uredbom proizlazi da bi te treće osobe neposredno saznale za osjetljive informacije kojima bi se mogle trenutačno poslužiti u konkurentne svrhe i na taj način oslabiti konkurentski položaj tužitelja. Budući da otkrivanje dokumenta na tom pravnom temelju ima učinak *erga omnes*, navodna šteta nije mjerljiva jer neodređen i neograničen broj stvarnih i potencijalnih konkurenata diljem svijeta može doći do spornih informacija radi njihova višekratnog kratkoročnog, srednjoročnog ili dugoročnog korištenja.

Predsjednik Općeg suda, nadalje, pojašnjava da u svakom slučaju, čak i ako se navodna šteta za tužitelje ne može ocijeniti nepopravljivom, sporna izvješća valja u cjelini zaštititi od otkrivanja koje je planirala EMA. Naime, on podsjeća da ne može ispitati povjerljivost svakog pojedinog podatka sadržanog u spornim izvješćima kako bi prihvatio njihovo djelomično otkrivanje, s obzirom na to da nije moguće isključiti da će u fazi ispitivanja zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu sudac koji odlučuje o meritumu prihvatiti načelo opće presumpcije povjerljivosti spornih izvješća. U slučaju prihvaćanja takvog rješenja, nikakvo otkrivanje spornih izvješća, čak ni djelomično, ne bi bilo dopušteno. U tim okolnostima sudac privremene pravne zaštite mora voditi računa o akcesornosti svojih ovlasti i uskratiti djelomičan pristup, kako ne bi oduzeo koristan učinak odluci suca koji odlučuje o meritumu. Suprotno tomu, otkrivanje podataka koje bi sudac koji odlučuje o meritumu naknadno ocijenio povjerljivima dovelo bi do toga da bi sudac privremene pravne zaštite prisvojio *de facto* ovlasti tog suca, koji je jedini nadležan u odluci kojom se završava glavni postupak oglasiti se o povjerljivosti tih podataka i, s obzirom na to, o konačnom odobrenju za njihovo otkrivanje. Takvo namjerno i svjesno uplitanje u prerogative suca koji odlučuje o meritumu moglo bi dovesti do povrede načela zakonom uspostavljenog suda, koje proizlazi iz članka 6. stavka 1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Među predmetima u kojima su donesena rješenja o odbijanju zahtjeva za suspenziju primjene, rješenje od 19. srpnja 2016., **Belgija/Komisija** (T-131/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2016:427](#)) omogućilo je predsjedniku Općeg suda da, među ostalim, ocijeni relevantnost ublažavanja uvjeta hitnosti u kontekstu povrata državne potpore proglašene nespojivom s unutarnjim tržištem, kada je utvrđen dovoljno ozbiljan *fumus boni iuris*. U tom pogledu sudac privremene pravne zaštite podsjeća da je spomenuto ublažavanje dopušteno samo u trima vrstama sporova (onima koji se tiču mjera ograničavanja, provedbe postupaka javne nabave i pristupa

dokumentima), u kojima se čini osobito teškim, ako ne i nemogućim, i to iz sistemskih razloga, ispuniti taj uvjet, kako je predviđen u Poslovniku i kako se tradicionalno tumači u sudskoj praksi. Budući da se predmetni slučaj ne može povezati ni s jednim razlogom koji opravdava ublažavanja izvršena u okviru navedenih sporova, uvjet koji se odnosi na *fumus boni iuris* i uvjet hitnosti moraju se primjenjivati onako kako se tradicionalno tumače u sudskoj praksi, tako da je Kraljevina Belgija morala dokazati postojanje opasnosti od nastanka teške i nepopravljive štete, s obzirom na to da *fumus boni iuris*, koliko god snažan bio, ne može nadomjestiti nepostojanje hitnosti.



C | AKTIVNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA U 2016.

Emmanuel COULON, tajnik Općeg suda

Ovaj dio izvješća je novost. Tajnik Općeg suda prvi put daje svoj doprinos izvješću o sudskoj aktivnosti institucije.

Tom prilikom želi istaknuti tri značajke svojstvene tajništvu Općeg suda.

Kao prvo, riječ je o jedinoj službi te institucije. Stoga se razlikuje od službi Suda Europske unije koje su zajedničke Sudu i Općem sudu (a do 1. rujna 2016. i Službeničkom sudu). To proizlazi iz mjerodavnih odredaba kojima je uređeno pitanje njihova funkcioniranja.

Kao drugo, tajništvo je u središtu sudske uprave. Svjesno činjenice da dobro upravljanje znači i dobro sudovanje, ono djeluje na način koji Općem sudu omogućuje donošenje kvalitetnih odluka u predvidljivom i optimalnom roku. Tajništvo stoga teži svakodnevno pridonositi dobrom radu Općeg suda i, općenitije, kvaliteti donesenih odluka. Taj doprinos nesmetanom djelovanju Općeg suda osigurava se poštovanjem postupovnih pravila i korištenjem sredstvima kojima institucija raspolaže. U tom pogledu valja imati na umu da tajništvo ničim ne utječe na broj novih ili zaključenih predmeta odnosno na broj postupovnih akata podnesenih u neriješenim predmetima i da, prema tome, mora obraditi sve postupovne akte, bez mogućnosti da vanjskim izvršiteljima povjeri zadaću podrške Općem sudu. Jednako tako, važno je istaknuti da tajništvo obrađuje postupovne akte podnesene na bilo kojem od 24 jezika navedena u Poslovniku Općeg suda i da sa zastupnicima stranaka komunicira na jeziku konkretnog postupka.

Kao treće, aktivnosti tajništva usmjerene su kako izvan institucije, s obzirom na to da tijekom cjelokupnog sudskog postupka – osim na raspravi – komunicira sa strankama, tako i unutar institucije, izravnom podrškom članovima Općeg suda u izvršavanju svih njihovih dužnosti.

Godina 2016., koja će ostati obilježena provedbom prve¹ i druge² faze reforme ustrojstva institucije u sklopu koje će se do 2019. udvostručiti broj sudaca Općeg suda, označava početak novog razdoblja. Stupanje na dužnost dodatnih sudaca, prijenos nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između institucija Europske unije i njihovih dužnosnika i članova drugog osoblja te odlazak i dolazak sudaca u sklopu djelomične zamjene sudaca događaji su koji su nametnuli potrebu donošenja različitih mjera koje su se nužno morale unaprijed pripremiti i nakon toga provesti. Organizacija i djelovanje Općeg suda, o kojima se temeljito promišljalo, prilagođeni su kako bi se postigao cilj reforme ustrojstva Suda Europske unije, a to je ponajprije smanjiti broj neriješenih predmeta i trajanje postupaka. U tu su svrhu Općem sudu i njegovu tajništvu dana odgovarajuća sredstva. Tako se 1. siječnja 2016. broj proračunskih stavki tajništva povećao s 55 na 72.

Tajništvo je bilo ključan akter u provedbi reforme. Prilagođavati se, organizirati se, reagirati, predvidjeti, uočiti, saslušati, predložiti itd. samo su neki od glagola kojima bi se mogle opisati aktivnosti što ih je tajništvo poduzelo kako bi osiguralo svoje optimalno djelovanje i nastavilo predan rad u vrijeme realizacije spomenute reforme. Opći sud ponovno je mogao računati na uključenost osposobljenog i motiviranog osoblja tajništva te

1| Prijedlog Suda podnesen u ožujku 2011. konkretiziran je donošenjem Uredbe (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.).

2| Uredba (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.)

je u potpunosti iskoristio nove postupovne mehanizme (Poslovnik i Praktična pravila za provedbu Poslovnika), koji su stupili na snagu 1. srpnja 2015. i koji su prilagođeni naravi postupaka u kojima taj sud odlučuje.

Na kraju 2016. godine sa zadovoljstvom je zaključeno da je tajništvo ispunilo zadaće koje su mu povjerili propisi i Opći sud, poštujući zahtjeve pravičnog suđenja, bez obzira na okolnosti obilježene značajnim nizom velikih i temeljitih promjena.

Tajništvo je, naime, Općem sudu pružalo sudsku i upravnu podršku:

- skrbeći se za nesmetano odvijanje postupaka i uredno vođenje spisa;
- osiguravajući komunikaciju sudaca sa zastupnicima stranaka;
- aktivno pomažući sucima i njihovim suradnicima;
- upravljajući poslovima Općeg suda pod nadzorom njegova predsjednika i uz podršku službi Suda Europske unije.

Provedba reforme imala je, međutim, mnogobrojne učinke.

I. ORGANIZACIJSKI UČINCI POVEZANI SA STUPANJEM NA DUŽNOST NOVIH SUDACA

Imenovanje i stupanje na dužnost nova 22 suca Općeg suda odvijali su se u više uzastopnih faza tijekom 2016. godine.

U sklopu prve faze reforme ustrojstva institucije, tijekom koje je trebalo imenovati dodatnih dvanaestero sudaca Općeg suda, sedmero sudaca imenovano je 23. ožujka 2016. i prisegnulo 13. travnja 2016., troje sudaca imenovano je 24. svibnja 2016. i prisegnulo 8. lipnja 2016., dok je jedan sudac imenovan 7. rujna 2016. i prisegnuo 19. rujna 2016.

U sklopu druge faze reforme, tijekom koje je trebalo imenovati dodatnih sedmero sudaca Općeg suda, petero je sudaca imenovano 7. rujna 2016. i prisegnulo 19. rujna 2016.³

Dana 19. rujna 2016. pred Sudom je prisegnulo i petero novih sudaca imenovanih kao zamjene za suce Općeg suda čiji mandat nije obnovljen te jedan sudac imenovan kao zamjena za suca Općeg suda koji je odstupio.

Dana 20. rujna 2016. Opći sud izabrao je svojeg predsjednika i potpredsjednika, a potom su 21. rujna suci izabrali devetero predsjednika vijeća sastavljenih od pet sudaca.

Nakon svih spomenutih stupanja na dužnost, Opći sud rasporedio je suce u vijeća i uspostavio novi sustav raspodjeljivanja predmeta tim vijećima. U skladu s Poslovníkom, tajništvo je obavijestilo stranke u

3| Na dan 31. prosinca 2016. još treba imenovati jednog od dodatnih dvanaestero sudaca čije je imenovanje predviđeno u sklopu prve faze reforme i dvoje od dodatnih sedmero sudaca čije je imenovanje predviđeno u sklopu njezine druge faze.

dotičnim predmetima i u Službenom listu Europske unije objavilo sve odluke Općeg suda⁴. Prilikom svakog raspodjeljivanja predmeta ono je ažuriralo sve interne baze podataka.

Stupanje na dužnost i smještaj sudaca i njihovih kabineta u za to uređene prostore radnje su koje su zahtijevale vrlo intenzivnu upravnu podršku tajništva, koja se istodobno očitovala u velikom broju pripremljenih radnji obavljenih sa zajedničkim službama institucije, u odgovarajućem prihvatu i smještaju te u strogo praćenju zapošljavanja osoblja.

Prestanak dužnosti šestero sudaca bio je prilika da se oda priznanje njihovu doprinosu djelatnosti Općeg suda tijekom svečanog događanja koje je 19. rujna 2016. taj sud prvi put organizirao u prigodi odlaska sudaca.

Dana 31. prosinca 2016. polovicu od ukupno 44 suca sačinjavali su oni koji su tijekom te godine stupili na dužnost. Takva situacija bez presedana je u povijesti naše institucije te se u pogledu administrativnih učinaka na tajništvo Općeg suda razlikuje od dolaska desetero sudaca iz država članica koje su Uniji pristupile 2004.

II. POSTUPOVNI UČINCI REFORME

Prijenos prvostupanjskih predmeta u pitanjima javne službe

Uredbom 2015/2422 predviđeno je da se, uz povećanje broja sudaca Općeg suda od 1. rujna 2016. za sedam, tom sudu prenese nadležnost za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima o javnoj službi.

Taj prijenos nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Unije i njezinih službenika konkretiziran je Uredbom 2016/1192, prema kojoj je Opći sud nadležan u prvom stupnju odlučivati o sporovima između Unije i njezinih službenika na temelju članka 270. UFEU-a, uključujući sporove između svih institucija, tijela, ureda ili agencija, s jedne strane, i njihovih službenika, s druge strane, za koje je nadležnost dodijeljena Sudu Europske unije.

Uredba 2016/1192 donesena je 6. srpnja 2016. Donošenje tog akta bilo je preduvjet tomu da Vijeće Europske unije odobri izmjene Poslovnika kojima bi se Općem sudu pružio prikladan i trajan postupovni okvir za rješavanje predmeta u području javne službe počevši od 1. rujna 2016.

Opći sud je unaprijed, u ožujku 2016., nakon dobivenog mišljenja Suda, podnio Vijeću izmjene svojeg Poslovnika.

Te su izmjene, nakon što ih je Vijeće odobrilo 6. srpnja 2016. i Sud prihvatio 13. srpnja 2016., objavljene u Službenom listu Europske unije 12. kolovoza⁵ i stupile na snagu 1. rujna 2016.

Opći sud je također uzeo u obzir posebnosti postupaka o javnoj službi i učinke izmjena Poslovnika kada je 13. srpnja 2016. odlučio izmijeniti Praktična pravila za provedbu Poslovnika⁶.

4| Među ostalim, to su odluke Općeg suda o načinu određivanja suca koji zamjenjuje spriječenog suca (SL 2016., C 296, str. 2.), o sastavu velikog vijeća (SL 2016., C 296, str. 2.), o kriterijima za dodjelu predmeta sudskim vijećima (SL 2016., C 296, str. 2.) te o osnivanju vijeća i rasporedu sudaca u vijećima (SL 2016., C 392, str. 2).

5| SL 2016., L 217, str. 73.

6| SL 2016., L 217, str. 78.

Jedan od izravnih učinaka donošenja Uredbe 2016/1192 bilo je raspuštanje Službeničkog suda Europske unije s danom 31. kolovoza 2016. i prenošenje Općem sudu predmeta o javnoj službi koji su na taj dan ostali neriješeni na Službeničkom sudu. Tajništvo tog suda i tajništvo Općeg suda na najbolji su mogući način surađivali na pripremi tog prijenosa i osigurali njegovu besprijekornu izvedbu.

Fizičko i digitalno prenošenje spisa provedeno je glatko, računalni sustavi ažurirani su kako bi se uzele u obzir posebnosti odredaba koje uređuju pitanja javne službe, baze podataka odmah su ažurirane te je tajništvo hitro osiguralo obradu novih predmeta. Obavijesti koje je tajništvo Službeničkog suda dalo prije prijenosa, razmjena informacija u okviru dopisa koje je tajništvo Općeg suda uputilo zastupnicima stranaka u 139 prenesenih predmeta i objava u Službenom listu Europske unije⁷ korelacijske tablice između rednih brojeva predmeta pred Službeničkim sudom (F-...) i rednih brojeva predmeta dodijeljenih Općem sudu nakon prijenosa (T-...) zasigurno su pridonijeli odgovarajućoj informiranosti stranaka i zainteresirane javnosti.

Ostale izmjene Poslovnika

Iako je tijekom 2016. godine velik dio energije bio usmjeren na provedbu reforme ustrojstva, ondje gdje je to bilo opravdano ili nužno predložene su prilagodbe postupovnih propisa.

Kao prvo, obavezan na poštovanje regulatornog zahtjeva proizišlog iz stupanja na snagu Uredbe (EU) 2015/2424⁸, Opći sud morao je izmijeniti svoj Poslovnik kako bi uzeo u obzir promjenu imena Ureda za usklađivanje na unutarnjem tržištu (žigovi i dizajni) (OHIM), koji je 23. ožujka 2016. postao Ured Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO). Izmjene Poslovnika koje je Vijeće odobrilo 6. srpnja 2016. Opći sud je prihvatio 13. srpnja iste godine⁹.

Unatoč tomu što je opisana promjena u nazivu manje važna, ne mogu se zanemariti prilagodbe koje su zbog toga Opći sud i institucija morali provesti. Svi informacijski sustavi institucije trebali su se prilagoditi toj promjeni, što je zahtijevalo angažman tajništva i mnogih drugih službi.

Kao drugo, izmijenjen je članak 105. Poslovnika, o postupanju s podacima ili dokaznim elementima koji se odnose na sigurnost Unije ili jedne ili više njezinih država članica ili na vođenje njihovih međunarodnih odnosa. Iako pravila o primjeni članka 105. stavka 10. – jedine odredbe Poslovnika koja se nije primjenjivala od 1. srpnja 2015. – još nisu donesena, spomenuta je odredba izmijenjena 13. srpnja 2016.¹⁰ te je istodobno u Poslovnik Suda dodan jedan članak. Naime, cilj je bio predvidjeti postupovni okvir kojim će se osigurati da se podaci ili dokazi koji se odnose na sigurnost Unije ili jedne ili više njezinih država članica ili na vođenje njihovih međunarodnih odnosa vrate onomu tko ih je dostavio tek po završetku sudskog postupka, to jest nakon isteka roka za žalbu na odluku Općeg suda ili, ako je ona podnesena, po završetku postupka pred Sudom.

To bi postupovno uređenje bilo nepotpuno bez sigurnosnog mehanizma kojim se nastoji zajamčiti zaštita podataka ili dokaznih elemenata koji se odnose na sigurnost Unije ili njezinih država članica ili na vođenje njihovih međunarodnih odnosa u različitim stadijima postupka pred Općim sudom. Članak 105. stavak 11. Poslovnika stoga sadržava odredbu koja ovlašćuje Opći sud na donošenje pravila kojima se omogućava

7| SL 2016., C 364, str. 2.

8| Uredba (EU) 2015/2424 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 207/2009 o žigu Zajednice i Uredbe Komisije (EZ) br. 2868/95 o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 o žigu Zajednice te o stavljanju izvan snage Uredbe Komisije (EZ) br. 2869/95 o pristojbama koje se plaćaju OHIM-u (SL 2015., L 341, str. 21.)

9| SL 2016., L 217, str. 71.

10| SL 2016., L 217, str. 72.

uspostavljanje općeg sigurnosnog sustava za zaštitu takvih podataka. Opći sud donio je spomenuta pravila u okviru Odluke (EU) 2016/2387¹¹, koja je pripremljena u bliskoj suradnji sa Sudom i službom koja je u sklopu institucije zadužena za sigurnost. Objava navedene odluke u Službenom listu Europske unije 24. prosinca 2016., na dan kada je objavljena i Odluka Suda (EU) 2016/2386¹², imala je za posljedicu početak primjene članka 105. Poslovnika počevši od 25. prosinca 2016.

Kao služba koja upravlja predmetima u kojima su podneseni osjetljivi dokumenti, tajništvo Općeg suda bilo je vrlo uključeno u pripremu okvira kojim će se osigurati da obrada navedenih dokumenata bude u skladu sa standardima mjerodavnima za dokumente koji nose oznaku „EU tajno“, što uključuje, među ostalim, uvođenje postupaka ovlašćivanja dužnosnika i članova drugog osoblja institucije.

III. ZADAĆA PODRŠKE OPĆEM SUDU

Unatoč gore opisanim velikim promjenama, tajništvo je ispunilo svoju zadaću pružanja podrške Općem sudu, tako što je obradilo 835 akata kojima se pokreće postupak, 139 predmeta o javnoj službi prenesenih sa Službeničkog suda 1. rujna 2016. i 3879 ostalih podnesaka u neriješenim predmetima, upisalo 49 773 postupovna akta u upisnik, izvršavalo odluke sudskih vijeća u obliku mjera upravljanja postupkom odnosno mjera izvođenja dokazâ te pripremlilo 1412 sudskih obavijesti u Službenom listu Europske unije.

K tome, tajništvo je pomagalo sucima i njihovim kabinetima u svakodnevnom radu tijekom 321 zasjedanja vijeća i u sklopu 244 predmeta u kojima je održana rasprava.

Logističkom podrškom koju je tajništvo pružalo u različitim oblicima (pomoć u koordiniranju, uređivanje dokumentacije, upravljanje računalnim sustavima, priprema statistike) nastojalo se omogućiti Općem sudu da djeluje u najboljim mogućim uvjetima, osobito pridonoseći kvaliteti odluka predsjednika i devet sudskih vijeća te pomaganjem potpredsjedniku u ostvarivanju zadaće koja se sastoji u brizi o usklađenosti sudske prakse, koju mu je Opći sud povjerio u rujnu 2016.

Prilikom ostvarivanja zadaće pružanja podrške tom sudu, tajništvo je dobilo mogućnost da digitalizira gotovo sve stadije sudskog postupka, uključujući i internu komunikaciju s kabinetima sudaca i vanjsku komunikaciju sa zastupnicima stranaka.

Ta digitalizacija postupaka zasigurno je omogućila da se tajništvo, u interesu svih, rastereti od ponavljajućih radnji, pružajući mu mogućnost da u većoj mjeri personalizira odgovore koji se od njega očekuju i da sredstva kojima raspolaže usredotoči na teme koje to doista zaslužuju.

Što se tiče interne komunikacije tajništva s kabinetima sudaca Općeg suda, valja istaknuti uspjeh predajnih obrazaca u elektroničkom obliku¹³ na kraju druge pune godine njihove primjene. Interni su postupci pojednostavnjeni, metode rada racionalizirane, ostvarene su uštede sredstava i vremena zahvaljujući neposrednosti komunikacije između tajništva i kabineta sudaca, što pridonosi optimiranju vremena kojim

11 | Odluka Općeg suda (EU) 2016/2387 od 14. rujna 2016. o pravilima sigurnosti primjenjivima na podatke ili dokazne elemente podnesene na temelju članka 105. stavka 1. ili 2. Poslovnika (SL 2016., L 355, str. 18.)

12 | Odluka Suda (EU) 2016/2386 od 20. rujna 2016. o pravilima sigurnosti primjenjivima na podatke ili dokazne elemente podnesene Općem sudu na temelju članka 105. njegova Poslovnika (SL 2016., L 355, str. 5.)

13 | Komunikacija između tajništva i kabineta sudaca Općeg suda odvija se u obliku predajnih obrazaca čija je namjera obavijestiti o odluci nadležnog tijela o postupovnom pitanju ili primiti tu odluku. Spomenuti obrasci od studenoga 2014. koriste se u digitaliziranom obliku.

Opći sud raspolaže. Digitalizacija je usto omogućila savršeno praćenje komunikacije i kvantificiranje aktivnosti. U 2016. tajništvo je uputilo 10 822 obrasca kabinetima u okviru tekućih postupaka.

Vanjska komunikacija sa zastupnicima stranaka trenutačno se u velikoj mjeri odvija putem aplikacije e-Curia¹⁴, koja je zajednička svim sastavnicama institucije. Uspjeh te aplikacije je nesporan i ogleda se u njezinoj sve većoj primjeni. Postotak podnesaka upućenih tim putem ne prestaje rasti od puštanja u rad aplikacije u studenome 2011., baš kao ni broj odvjetnika i agenata s korisničkim računom¹⁵. U 2006. godini 76 % podnesaka predano je Općem sudu tim putem (u odnosu na 72 % u 2015.), što odgovara količini od 396 072 stranice (466 875 stranica u 2015.), pri čemu sve države članice kao i 3014 odvjetnika i agenata trenutačno raspolažu korisničkim računom e-Curia. Bit će poduzete potrebne radnje kako bi se ostvario cilj od 100 % postupovnih akata podnesenih Općem sudu putem spomenute aplikacije i kako bi se na taj način iskoristile sve njezine praktične prednosti, osobito izbjegavanjem istodobnog upravljanja papirnatim i elektroničkim oblikom.

Godina 2016. prva je puna godina primjene Poslovnika koji je stupio na snagu 1. srpnja 2015. Iako još nije moguće istaknuti sve prednosti koje proizlaze iz tog novog propisa, treba sa zadovoljstvom zaključiti da se željeni ciljevi pojednostavnjivanja i racionaliziranja već mogu objektivno smatrati postignutima, uzimajući u obzir znatno smanjenje broja rješenja koje je pripremio tajništvo (241 u odnosu na 521 u 2015.)¹⁶ te činjenice da su presudama bez održavanja rasprave zaključeni prvi predmeti po izravnim tužbama¹⁷, da je drastično pao broj očitovanja o jeziku postupka u predmetima intelektualnog vlasništva (33 u odnosu na 279 u 2015.) i da u toj vrsti predmeta nije bilo druge razmjene podnesaka. Postotak tužbi koje treba dopuniti jer ne udovoljavaju formalnim zahtjevima također se smanjio (ispod praga od 39 %), iako je i dalje visok, osobito kada je riječ o tužbama u predmetima intelektualnog vlasništva.

Prema tome, poduzete su potrebne mjere kako bi tajništvo Općeg suda moglo izvršavati povjerene mu dužnosti, a rezultati napora uloženi u 2016. već su vidljivi.

Također su poduzeti prvi koraci kako bi tajništvo Općeg suda moglo, s jedne strane, odgovoriti izazovima u 2017. godini, tijekom koje bi dodatno troje sudaca trebalo pojačati sastav tog suda, i, s druge strane, pripremiti se za posljednju fazu reforme ustrojstva institucije, u sklopu koje će na dužnost stupiti dodatnih devetero sudaca.

14| Odluka Općeg suda od 14. rujna 2011. o podnošenju i dostavi postupovnih akata putem aplikacije e-Curia (SL 2011., C 289, str. 9.)

15| Od 1. srpnja 2015. više nije moguće podnositi postupovne akte elektroničkom poštom.

16| Od 1. srpnja 2015. pojedine odluke koje su se ranije donosile u obliku rješenja (prekid i nastavak postupka, spajanje predmeta, intervencija države članice ili institucije bez povjerljivog postupanja) donose se u obliku jednostavne odluke koja se unosi u spis predmeta.

17| Prije 1. srpnja 2015. mogućnost donošenja presude bez održavanja rasprave bila je rezervirana za predmete u području intelektualnog vlasništva te za postupke po žalbi protiv odluka Općeg suda u pitanjima javne službe.

D | SUDSKA STATISTIKA OPĆEG SUDA

I. OPĆA AKTIVNOST OPĆEG SUDA

1. Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2012.-2016.)

II. NOVI PREDMETI

2. Vrste postupaka (2012.-2016.)
3. Vrste pravnog sredstva (2012.-2016.)
4. Predmet pravnog sredstva (2012.-2016.)

III. ZAKLJUČENI PREDMETI

5. Vrste postupaka (2012.-2016.)
6. Predmet pravnog sredstva (2016.)
7. Predmet pravnog sredstva (2012.-2016.)
8. Sastav suda (2012.-2016.)
9. Trajanje postupaka u mjesecima (2012.-2016.)

IV. NERJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

10. Vrste postupaka (2012.-2016.)
11. Predmet pravnog sredstva (2012.-2016.)
12. Sastav suda (2012.-2016.)

V. RAZNO

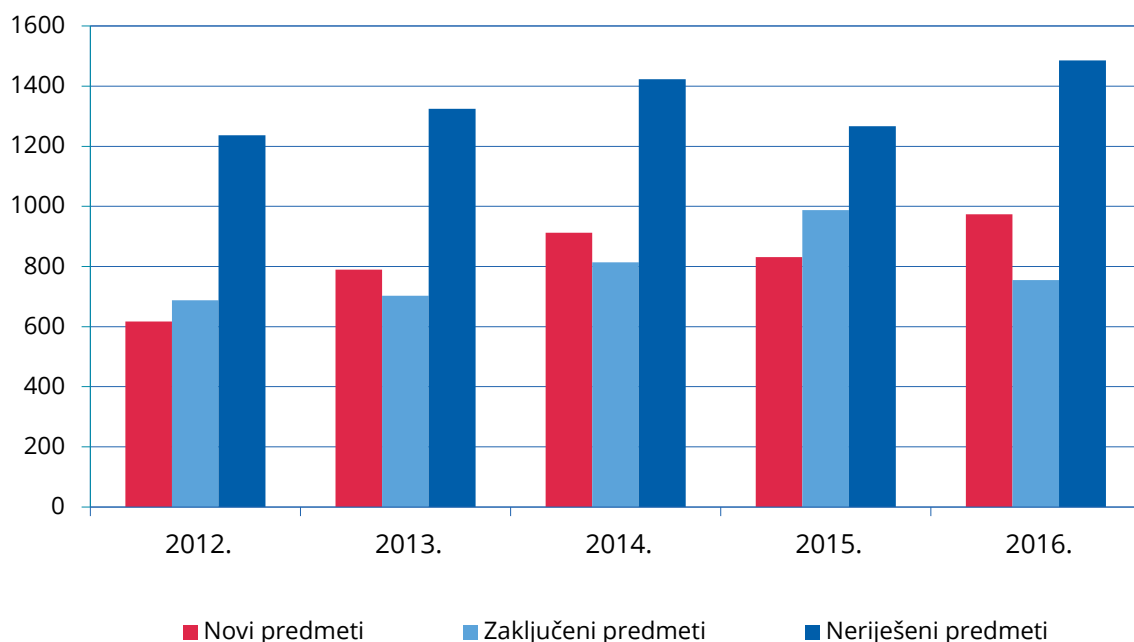
13. Postupci privremene pravne zaštite (2012.-2016.)
14. Ubrzani postupci (2012.-2016.)
15. Odluke Općeg suda protiv kojih je Sudu podnesena žalba (1990.-2016.)
16. Podjela žalbi podnesenih Sudu prema vrsti postupka (2012.-2016.)
17. Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2016.)
18. Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2012.-2016.)
19. Opći trend (1989.-2016.)

VI. DJELATNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA

20. Djelatnost tajništva Općeg suda (2015.-2016.)
21. Načini podnošenja postupovnih akata pred Općim sudom
22. Broj stranica podnesenih putem e-Curije (2012.-2016.)
23. Obavijesti u Službenom listu Europske unije (2012.-2016.)
24. Broj predmeta u kojima je održana rasprava (2012.-2016.)

I. OPĆA AKTIVNOST OPĆEG SUDA

1. NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (2012.-2016.)^{1 2}



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Novi predmeti	617	790	912	831	974
Zaključeni predmeti	688	702	814	987	755
Neriješeni predmeti	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

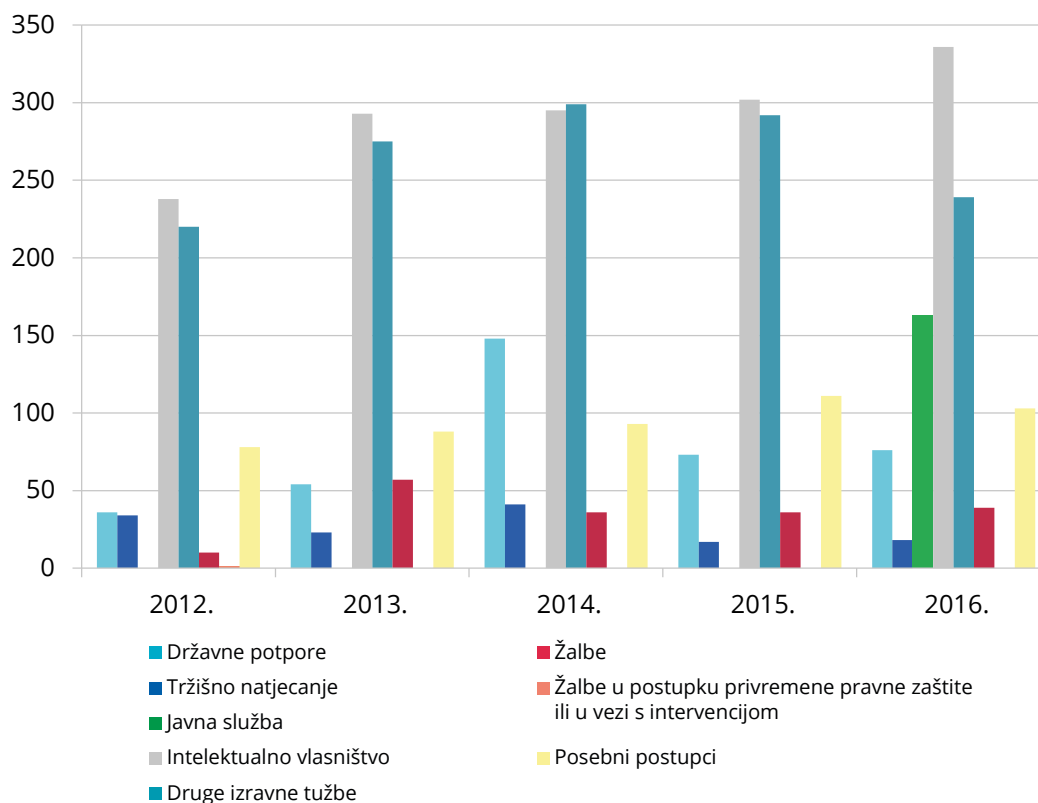
1] Osim ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama uzimaju u obzir posebne postupke.

„Posebnim postupcima“ smatraju se: prigovor protiv presude zbog ogluhe (članak 41. Statuta Suda; članak 166. Poslovnika Općeg suda); prigovor trećeg (članak 42. Statuta Suda; članak 123. Poslovnika Općeg suda); tumačenje presude (članak 43. Statuta Suda; članak 168. Poslovnika Općeg suda); ponavljanje postupka (članak 44. Statuta Suda; članak 169. Poslovnika Općeg suda); besplatna pravna pomoć (članak 148. Poslovnika Općeg suda); ispravak presude (članak 164. Poslovnika Općeg suda) i spor o troškovima čiju je naknadu moguće tražiti (članak 170. Poslovnika Općeg suda).

2] Osim ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama ne uzimaju u obzir postupke privremene pravne zaštite.

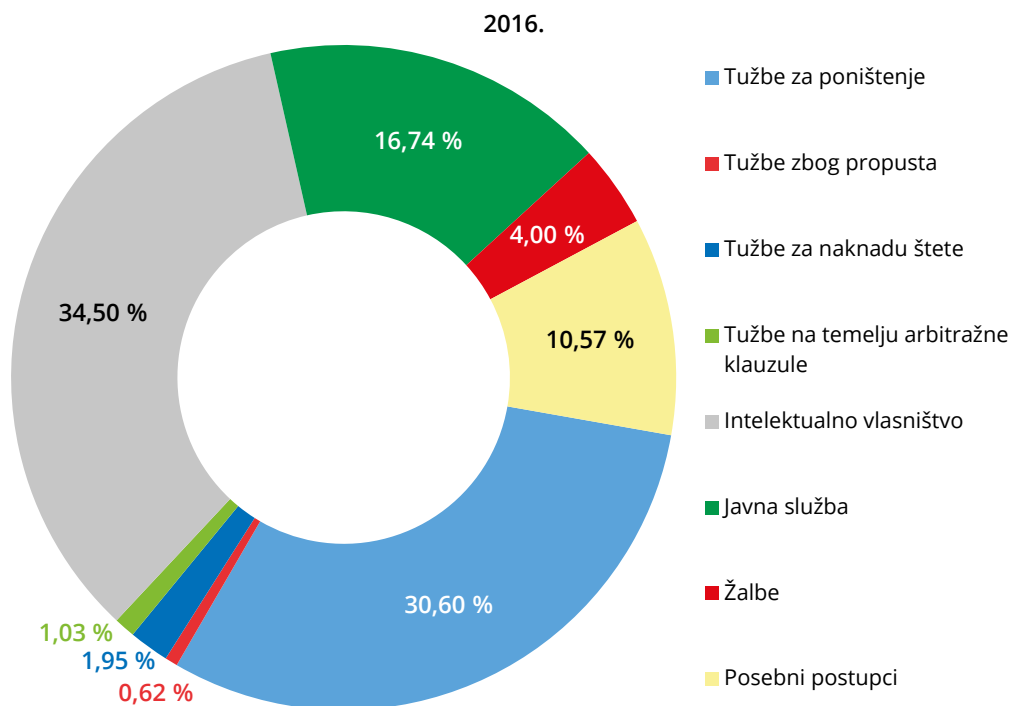
II. NOVI PREDMETI

2. VRSTE POSTUPAKA (2012.-2016.)



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016. ¹
Državne potpore	36	54	148	73	76
Tržišno natjecanje	34	23	41	17	18
Javna služba					163
Intelektualno vlasništvo	238	293	295	302	336
Druge izravne tužbe	220	275	299	292	239
Žalbe	10	57	36	36	39
Žalbe u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1				
Posebni postupci	78	88	93	111	103
Ukupno	617	790	912	831	974

1| 1. rujna 2016. 123 službenička predmeta i 16 posebnih postupaka iz tog područja premješteno je na Opći sud

3. VRSTE PRAVNOG SREDSTVA (2012.-2016.)

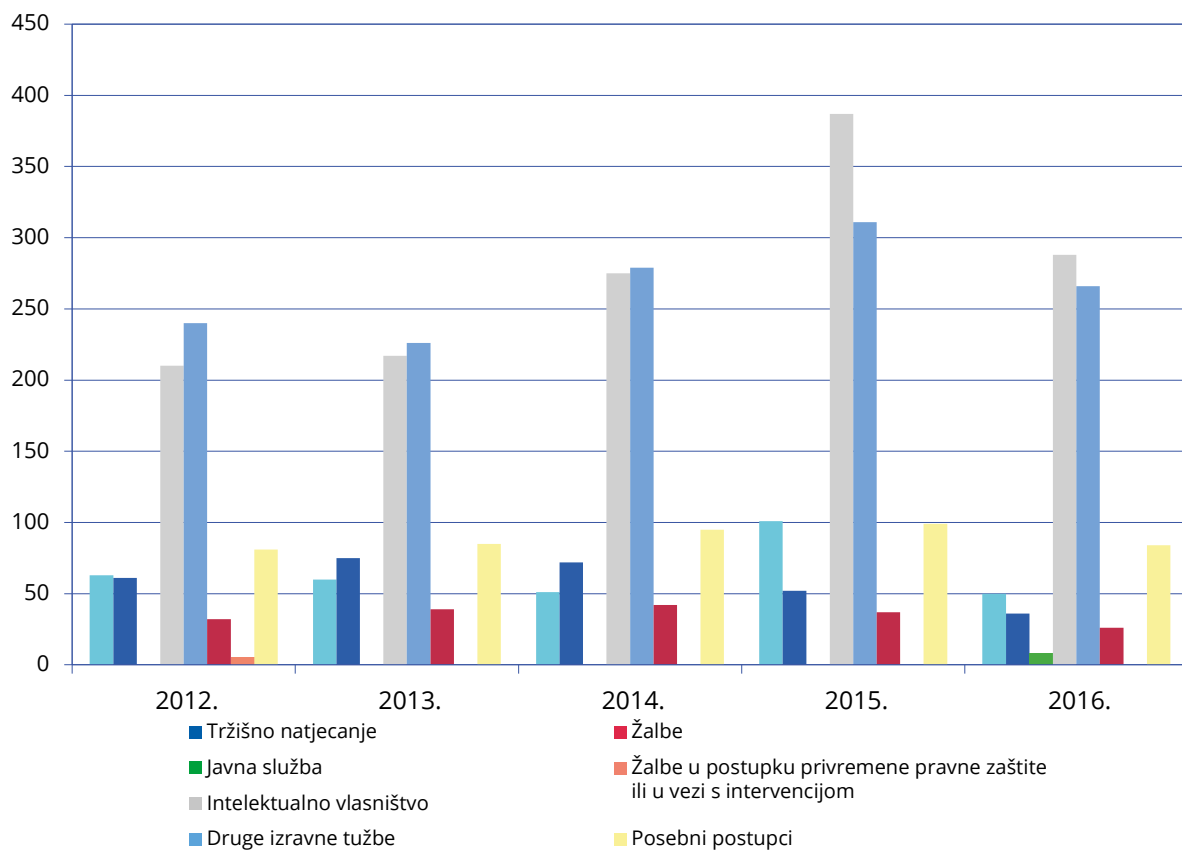
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Tužbe za poništenje	257	319	423	332	298
Tužbe zbog propusta	8	12	12	5	6
Tužbe za naknadu štete	17	15	39	30	19
Tužbe na temelju arbitražne klauzule	8	6	14	15	10
Intelektualno vlasništvo	238	293	295	302	336
Javna služba					163
Žalbe	10	57	36	36	39
Žalbe u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1				
Posebni postupci	78	88	93	111	103
Ukupno	617	790	912	831	974

4. PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2012.-2016.)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Arbitražna klauzula	8	6	14	15	10
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	6	1	8		3
Državljanstvo Unije			1		
Državne potpore	36	54	148	73	76
Ekonomska i monetarna politika	3	15	4	3	23
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	4	3	3	5	2
Energija		1	3	3	4
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevvara)	1		4	7	4
Industrijska politika			2		
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	238	294	295	303	336
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	3	5	2	10	8
Javna nabava	23	15	16	23	9
Javno zdravlje	12	5	11	2	6
Kultura		1			1
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	59	41	69	55	28
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	2		3	1
Okoliš	3	11	10	5	6
Oporezivanje	1	1	1	1	2
Područje slobode, sigurnosti i pravde		6	1		7
Poljoprivreda	11	27	15	37	20
Pravo društava			1	1	
Pravo institucija	41	44	67	53	52
Približavanje zakonodavstava		13		1	1
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja		1			
Pristup dokumentima	18	20	17	48	19
Pristupanje novih država		1			
Promet		5	1		
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	2	12	3	5	6
Sloboda poslovnog nastana			1		
Slobodno kretanje kapitala				2	1
Slobodno kretanje osoba				1	1
Slobodno kretanje robe		1		2	1
Slobodno pružanje usluga	1		1		1
Socijalna politika	1		1		1
Socijalna sigurnost radnika migranata		1			
Transeuropske mreže		3			
Trgovinska politika	20	23	31	6	17
Tržišno natjecanje	34	23	41	17	18
Turizam		2			
Vanjsko djelovanje Europske unije	1		2	1	2
Zajednička ribarstvena politika		3	3		1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika		2			1
Zapošljavanje		2			
Zaštita potrošača		1	1	2	1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	527	645	777	684	669
Posebni postupci	78	88	93	111	103
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	12	57	42	36	202
SVEUKUPNO	617	790	912	831	974

III. ZAKLJUČENI PREDMETI

5. VRSTE POSTUPAKA (2012.-2016.)



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Državne potpore	63	60	51	101	50
Tržišno natjecanje	61	75	72	52	36
Javna služba					5
Intelktualno vlasništvo	210	217	275	387	288
Druge izravne tužbe	240	226	279	311	266
Žalbe	32	39	42	37	26
Žalbe u postupku privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1				
Posebni postupci	81	85	95	99	84
Ukupno	688	702	814	987	755

6. PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2016.)

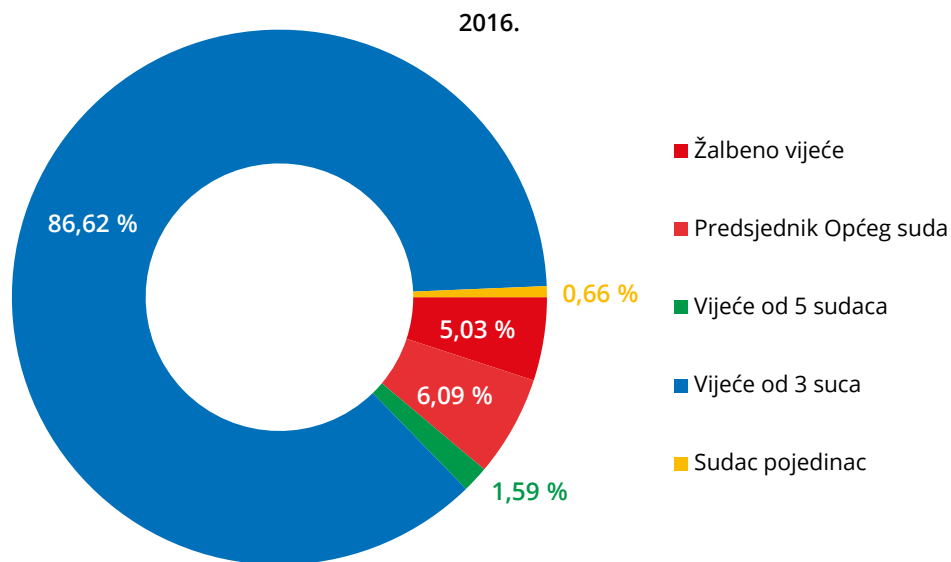
	Presude	Rješenja	Ukupno
Arbitražna klauzula	11	6	17
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	2	1	3
Državne potpore	27	23	50
Ekonomska i monetarna politika		2	2
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija		1	1
Energija		3	3
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)		1	1
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	224	64	288
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	3	3	6
Javna nabava	10	10	20
Javno zdravlje	1	2	3
Kultura	1		1
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	39	31	70
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport		1	1
Okoliš	2	2	4
Poljoprivreda	14	20	34
Pravo institucija	17	29	46
Približavanje zakonodavstava		1	1
Pristup dokumentima	9	4	13
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	4	4	8
Slobodno kretanje kapitala		1	1
Slobodno kretanje robe		1	1
Slobodno pružanje usluga		1	1
Socijalna politika		1	1
Transeuropske mreže	1	1	2
Trgovinska politika	19	2	21
Tržišno natjecanje	35	1	36
Zajednička ribarstvena politika	1	1	2
Zaštita potrošača	1		1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	421	217	638
Posebni postupci		84	84
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	27	6	33
SVEUKUPNO	448	307	755

7. PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2012.-2016.)

(PRESUDE I RJEŠENJA)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Arbitražna klauzula	11	8	10	2	17
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	6	9	6	4	3
Državljanstvo Unije			1		
Državne potpore	63	59	51	101	50
Ekonomska i monetarna politika	2	1	13	9	2
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	12	14	1	6	1
Energija		1	3	1	3
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	2			5	1
Industrijska politika				2	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	210	218	275	388	288
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	3	4	1	2	6
Javna nabava	24	21	18	22	20
Javno zdravlje	2	4	10	15	3
Kultura					1
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	42	40	68	60	70
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	1	2		1
Okoliš	8	6	10	18	4
Oporezivanje	2		2	1	
Područje slobode, sigurnosti i pravde	2	7	1		
Poljoprivreda	32	16	15	32	34
Pravo društava				1	
Pravo institucija	41	35	33	58	46
Približavanje zakonodavstava			13		1
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja			1		
Pristup dokumentima	21	19	23	21	13
Pristupanje novih država				1	
Promet	1		3	3	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	1	6	3	9	8
Sloboda poslovnog nastana				1	
Slobodno kretanje kapitala				2	1
Slobodno kretanje osoba	1			1	
Slobodno kretanje robe		1		2	1
Slobodno pružanje usluga	2		1		1
Socijalna politika	1	4			1
Socijalna sigurnost radnika migranata		1			
Transeuropske mreže			1		2
Trgovinska politika	14	19	18	24	21
Tržišno natjecanje	61	75	72	52	36
Turizam		1	1		
Vanjsko djelovanje Europske unije		2		2	
Zajednička ribarstvena politika	9	2	15	3	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika			2	1	
Zapošljavanje		2			
Zaštita potrošača				2	1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	574	576	673	851	638
Ukupno Ugovor o EZUČ-u		1			
Posebni postupci	81	85	95	99	84
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	33	40	46	37	33
SVEUKUPNO	688	702	814	987	755

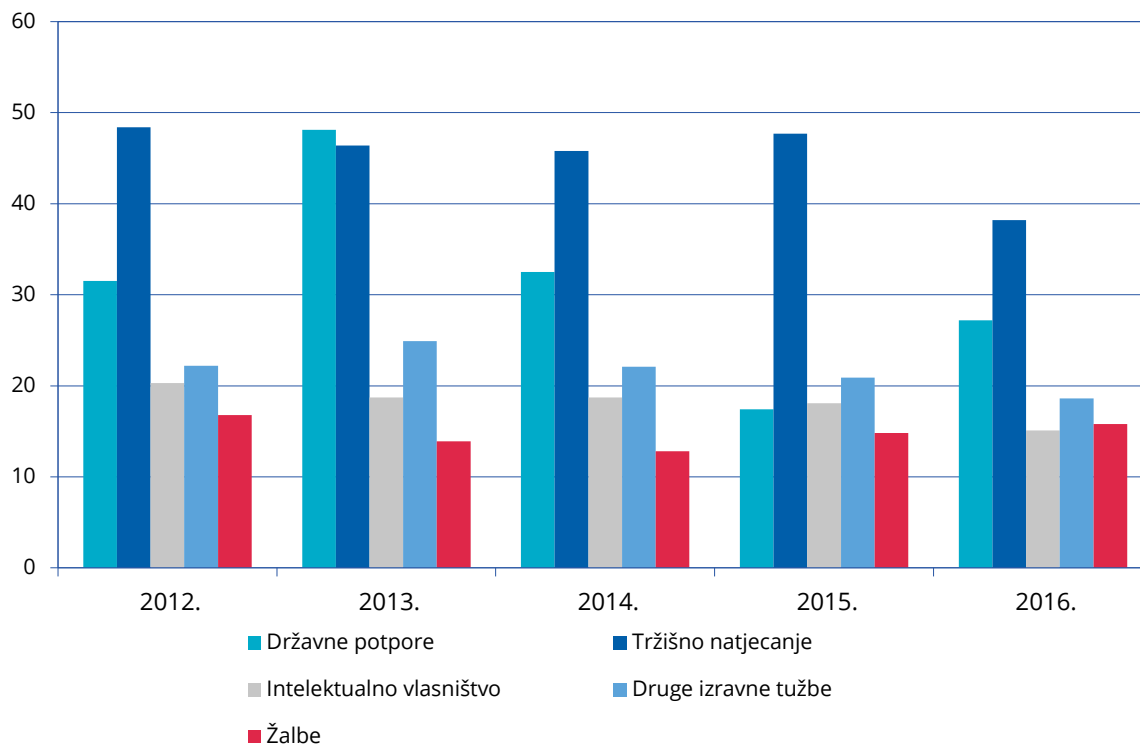
8. SASTAV SUDA (2012.-2016.)



	2012.			2013.			2014.			2015.			2016.		
	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno
Žalbeno vijeće	17	23	40	13	47	60	21	32	53	23	14	37	25	13	38
Predsjednik Općeg suda		47	47		38	38		46	46		44	44		46	46
Vijeće od 5 sudaca	9		9	7	1	8	9	7	16	8	3	11	10	2	12
Vijeće od 3 suca	328	264	592	378	218	596	398	301	699	538	348	886	408	246	654
Sudac pojedinac										1	8	9	5		5
Ukupno	354	334	688	398	304	702	428	386	814	570	417	987	448	307	755

9. TRAJANJE POSTUPAKA U MJESECIMA (2012.-2016.)¹

(PRESUDE I RJEŠENJA)

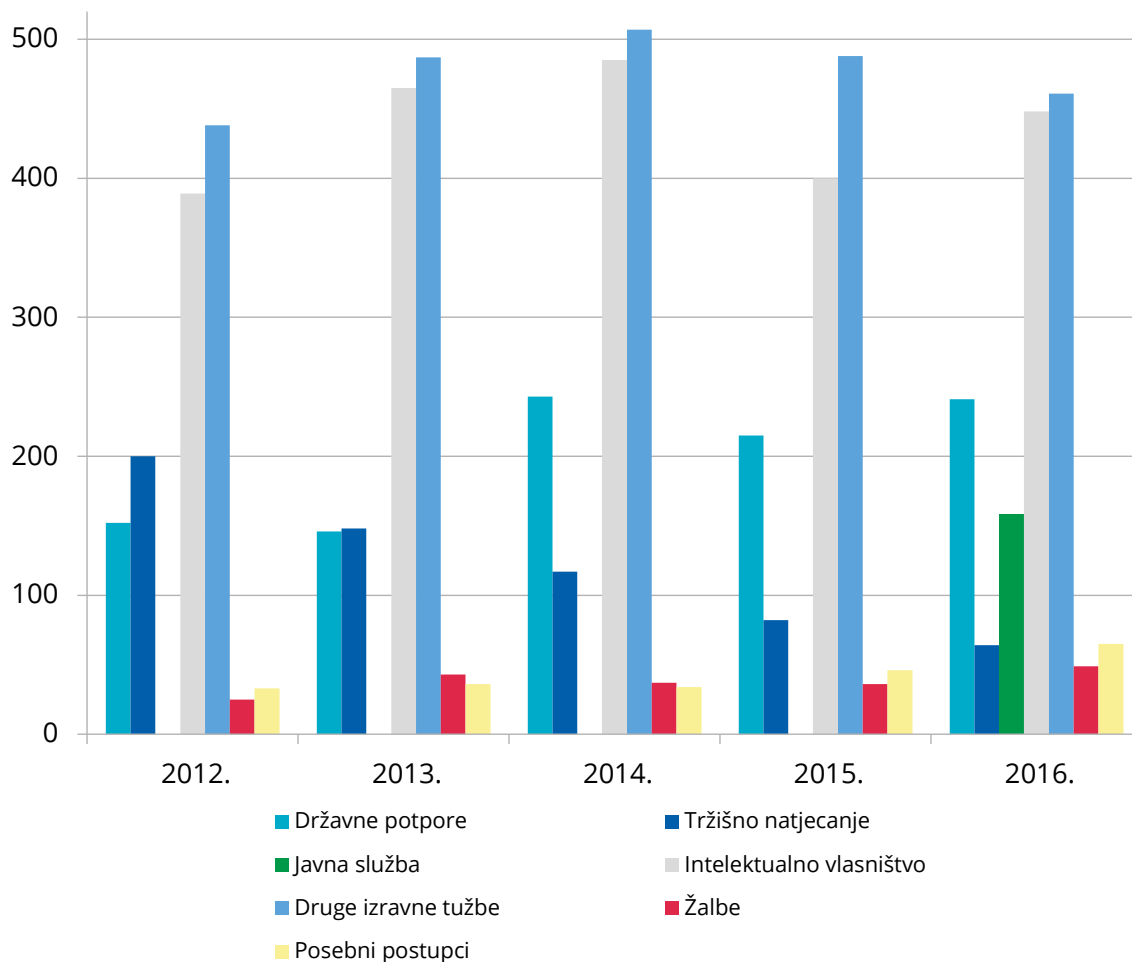


	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Državne potpore	31,5	48,1	32,5	17,4	27,2
Tržišno natjecanje	48,4	46,4	45,8	47,7	38,2
Intelektualno vlasništvo	20,3	18,7	18,7	18,1	15,1
Druge izravne tužbe	22,2	24,9	22,1	20,9	18,6
Žalbe	16,8	13,9	12,8	14,8	15,8
Svi predmeti	24,8	26,9	23,4	20,6	18,7

1] Pri izračunavanju prosječnog trajanja postupaka ne uzimaju se u obzir: predmeti u kojima je odlučeno međupresudom; posebni postupci; žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom. Trajanje je izraženo u mjesecima i desetinama mjeseca.

IV. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

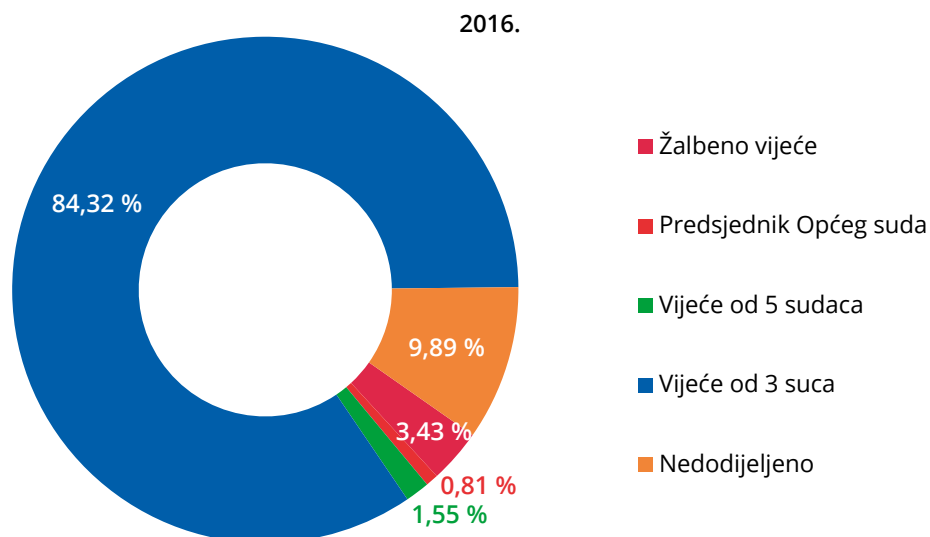
10. VRSTE POSTUPAKA (2012.-2016.)



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Državne potpore	152	146	243	215	241
Tržišno natjecanje	200	148	117	82	64
Javna služba					158
Intelaktualno vlasništvo	389	465	485	400	448
Druge izravne tužbe	438	487	507	488	461
Žalbe	25	43	37	36	49
Posebni postupci	33	36	34	46	65
Ukupno	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

11. PREDMET PRAVNOG SREDSTVA (2012.-2016.)

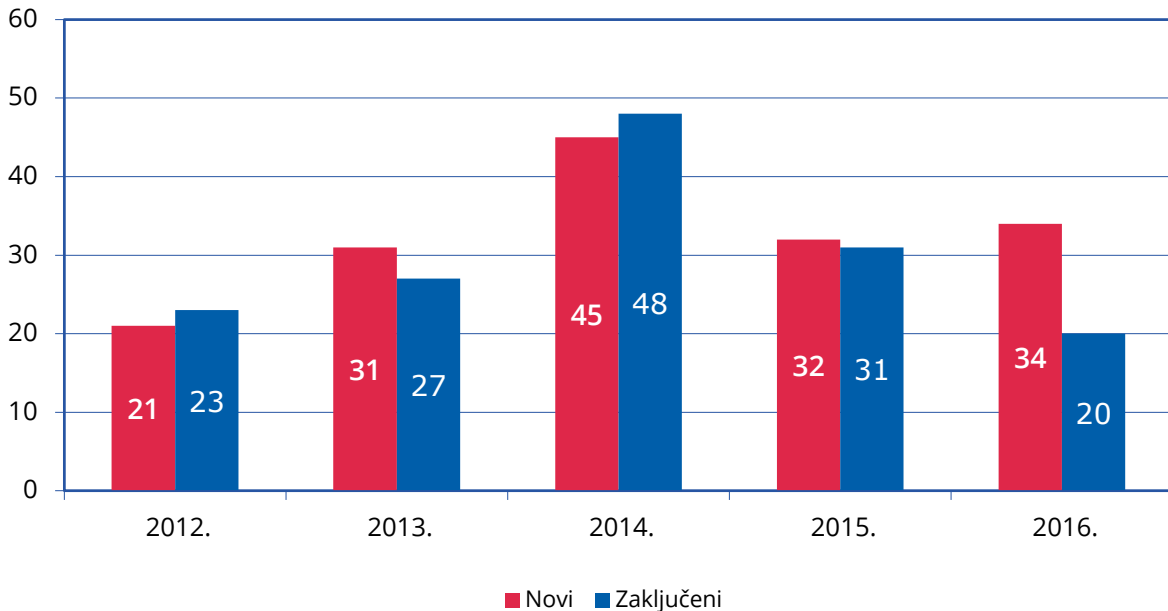
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Arbitražna klauzula	15	13	17	30	23
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	15	7	9	5	5
Državne potpore	151	146	243	215	241
Ekonomska i monetarna politika	4	18	9	3	24
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	24	13	15	14	15
Energija	1	1	1	3	4
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	1	1	5	7	10
Industrijska politika			2		
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	389	465	485	400	448
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	7	8	9	17	19
Javna nabava	42	36	34	35	24
Javno zdravlje	15	16	17	4	7
Kultura		1	1	1	1
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	106	107	108	103	61
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	2		3	3
Okoliš	13	18	18	5	7
Oporezivanje		1			2
Područje slobode, sigurnosti i pravde	1				7
Poljoprivreda	40	51	51	56	42
Pravo društava			1	1	1
Pravo institucija	41	50	84	79	85
Približavanje zakonodavstava		13		1	1
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja		1			
Pristup dokumentima	37	38	32	59	65
Pristupanje novih država		1	1		
Promet		5	3		
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	8	14	14	10	8
Sloboda poslovnog nastana			1		
Slobodno kretanje osoba					1
Socijalna politika	4		1	1	1
Transeuropske mreže		3	2	2	
Trgovinska politika	41	45	58	40	36
Tržišno natjecanje	200	148	117	82	64
Turizam		1			
Vanjsko djelovanje Europske unije	3	1	3	2	4
Zajednička ribarstvena politika	16	17	5	2	1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	1	3	1		1
Zaštita potrošača		1	2	2	2
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	1 176	1 245	1 349	1 182	1 213
Ukupno Ugovor o EZUČ-u	1				
Posebni postupci	27	44	40	39	208
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	33	36	34	46	65
SVEUKUPNO	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

12. SASTAV SUDA (2012.-2016.)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Žalbeno vijeće	40	51	37	48	51
Predsjednik Općeg suda	1	1	1	12	12
Vijeće od 5 sudaca	10	12	15	6	23
Vijeće od 3 suca	1123	1146	1272	1099	1253
Sudac pojedinac				1	
Nedodijeljeno	63	115	98	101	147
Ukupno	1 237	1 325	1 423	1 267	1 486

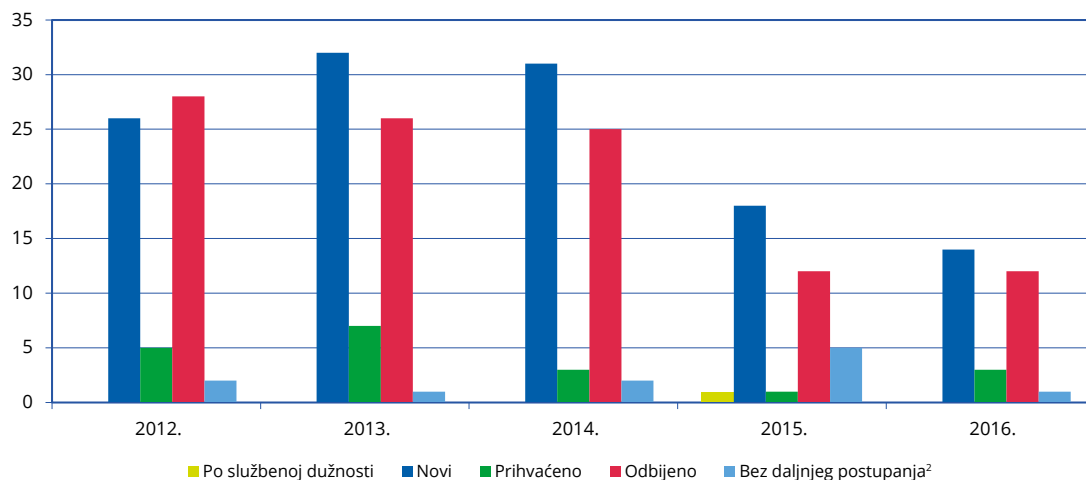
V. RAZNO

13. POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2012.-2016.)



2016.

	Novi postupci privremene pravne zaštite	Zaključeni postupci privremene pravne zaštite	Ishod postupka		
			Prihvaćeno	Brisanje predmeta/ Obustava postupka	Odbijeno
Arbitražna klauzula	3	1			1
Državne potpore	3	1			1
Ekonomska i monetarna politika	1				
Energija	2				
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevare)	1	1			1
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	3	2			2
Javna nabava	4	2		1	1
Javno zdravlje	1				
Okoliš	1	2			2
Poljoprivreda	1	3			3
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	2	1			1
Pravo institucija	7	4		1	3
Pristup dokumentima	1	2	2		
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	2				
Slobodno kretanje robe	1	1		1	
Tržišno natjecanje	1				
Ukupno	34	20	2	3	15

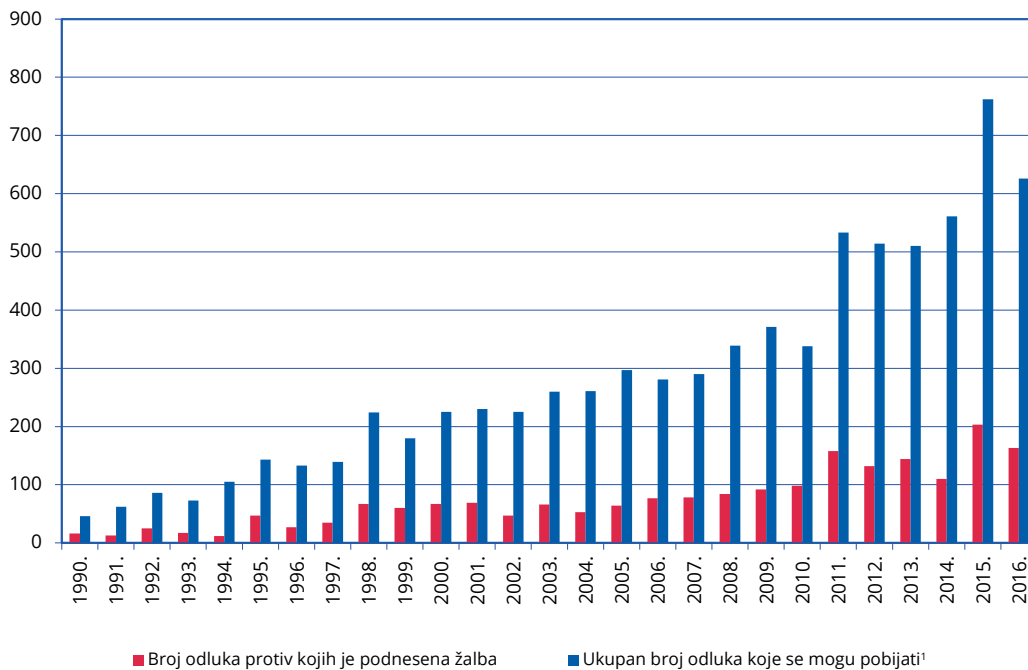
14. UBRZANI POSTUPCI (2012.-2016.)¹

	2012.				2013.				2014.				2015.				2016.				
	Novi		Ishod postupka		Novi		Ishod postupka		Novi		Ishod postupka		Novi		Ishod postupka		Novi		Ishod postupka		
	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²	Prihvaćeno	Odbijeno	Bez daljnjeg postupanja²			
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	1	1																			
Državne potpore	2		2						13	2	10		3	2					2		
Ekonomska i monetarna politika												1	1								
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	1	1																			
Energija				1	1																
Javna nabava				2	1		1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Javno zdravlje	5	1	3	1	2		3	1	1	1						1	1		1		
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	10	4	16	4	4		9	9				4	4		1	1			1		
Okoliš				5	5		1						1								
Područje slobode, sigurnosti i pravde																3	3				
Poljoprivreda				1	1							1	1								
Pravilnik o osoblju za dužnosnike												1	1		1	1			1		
Pravo institucija	1	1					1		1		1	2	2		2	2			2		
Pristup dokumentima	1	2		1	1		2	2				2	2		2	2			2		
Slobodno kretanje kapitala												2	2								
Slobodno kretanje robe																1	1		1		
Trgovinska politika	3	2		15	2	14	1									1	1		1		
Tržišno natjecanje	2	2		2	2		1	1							1	1			1		
Vanjsko djelovanje Europske unije												1	1								
Ukupno	26	5	28	2	32	7	26	1	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1

1 | Ubrzano postupanje u predmetu pred Općim sudom moguće je odrediti na zahtjev jedne od glavnih stranaka, te, od 1. srpnja 2015., po službenoj dužnosti.

2 | U kategoriju „bez daljnjeg postupanja“ pripadaju sljedeći slučajevi: povlačenje zahtjeva, odustanak te predmeti u kojima je odlučeno rješenjem i prije donošenja odluke o zahtjevu za ubrzani postupak.

15. ODLUKE OPĆEG SUĐA PROTIV KOJIH JE SUĐU PODNESENA ŽALBA (1990.-2016.)



	Broj odluka protiv kojih je podnesena žalba	Ukupan broj odluka koje se mogu pobijati ¹	Postotak odluka protiv kojih je podnesena žalba
1990.	16	46	35 %
1991.	13	62	21 %
1992.	25	86	29 %
1993.	17	73	23 %
1994.	12	105	11 %
1995.	47	143	33 %
1996.	27	133	20 %
1997.	35	139	25 %
1998.	67	224	30 %
1999.	60	180	33 %
2000.	67	225	30 %
2001.	69	230	30 %
2002.	47	225	21 %
2003.	66	260	25 %
2004.	53	261	20 %
2005.	64	297	22 %
2006.	77	281	27 %
2007.	78	290	27 %
2008.	84	339	25 %
2009.	92	371	25 %
2010.	98	338	29 %
2011.	158	533	30 %
2012.	132	514	26 %
2013.	144	510	28 %
2014.	110	561	20 %
2015.	203	762	27 %
2016.	163	626	26 %

1| Ukupan broj odluka koje se mogu pobijati – presude, rješenja u postupku privremene pravne zaštite i rješenja o odbijanju intervencije te sva rješenja kojima se završava postupak, osim onih o brisanju i ustupanju predmeta – kojima je istekao rok za žalbu ili protiv kojih je žalba podnesena.

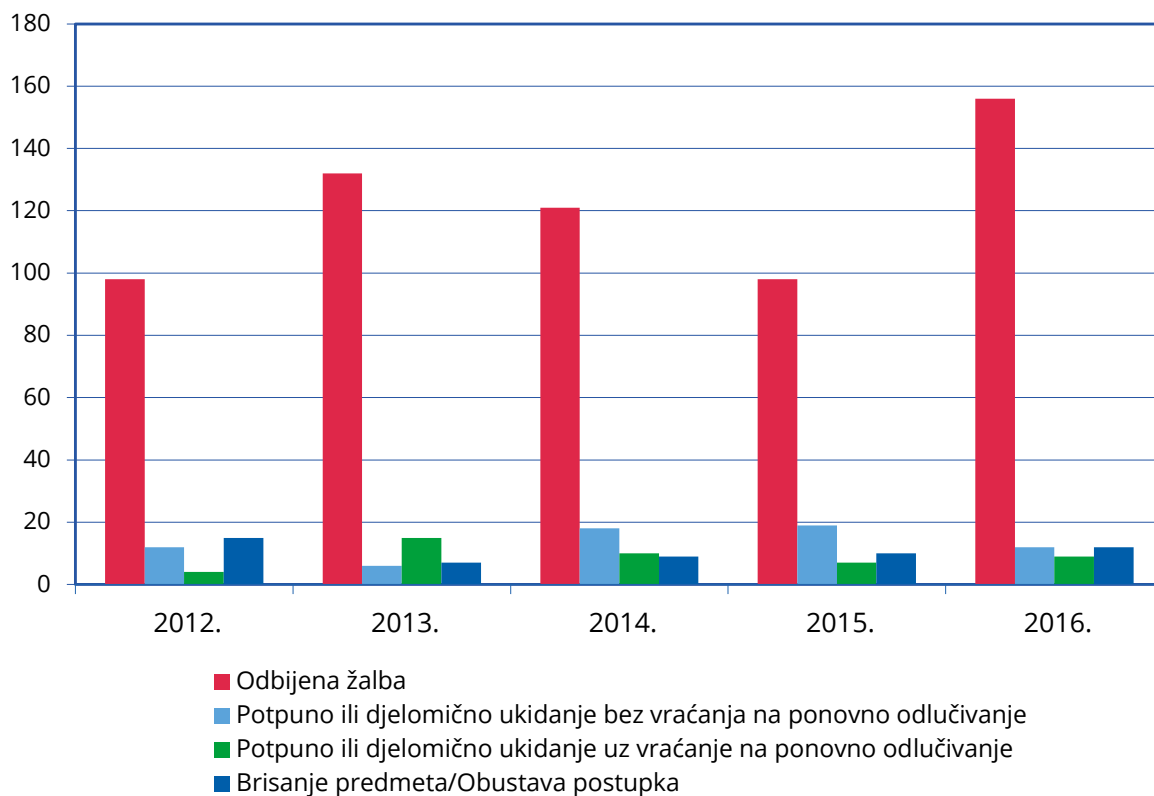
16. PODJELA ŽALBI PODNESENIH SUDU PREMA VRSTI POSTUPKA (2012.-2016.)

	2012.			2013.			2014.			2015.			2016.		
	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %
Državne potpore	18	52	35 %	16	52	31 %	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %
Tržišno natjecanje	24	60	40 %	28	73	38 %	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %
Intelektualno vlasništvo	41	190	22 %	38	183	21 %	33	209	16 %	64	334	19 %	48	276	17 %
Druge izravne tužbe	47	208	23 %	62	202	31 %	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %
Žalbe		2									2				
Posebni postupci	2	2	100 %												
Ukupno	132	514	26 %	144	510	28 %	110	561	20 %	203	762	27 %	163	626	26 %

17. ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED SUĐOM (2016.)

(PRESUDE I RJEŠENJA)

	Odbijena žalba	Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	Brisanje predmeta/Obustava postupka	Ukupno
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	2				2
Državne potpore	16	2	3		21
Ekonomska i monetarna politika	6	3			9
Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija	2			1	3
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	58	2	2	6	68
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	2		1		3
Javna nabava	3				3
Javno zdravlje	3				3
Okoliš	8				8
Poljoprivreda	4			1	5
Postupak	3				3
Pravo institucija	9			2	11
Pristup dokumentima	3		1	1	5
Promet	1				1
Transeuropske mreže	1				1
Trgovinska politika	7				7
Tržišno natjecanje	18	4	1		23
Vanjsko djelovanje Europske unije		1			1
Zajednička ribarstvena politika	1				1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	9		1	1	11
Ukupno	156	12	9	12	189

18. ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED SUDOM (2012.-2016.)(PRESUDE I RJEŠENJA)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Odbijena žalba	98	132	121	98	156
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	12	6	18	19	12
Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	4	15	10	7	9
Brisanje predmeta/Obustava postupka	15	7	9	10	12
Ukupno	129	160	158	134	189

19. OPĆI TREND (1989.-2016.)

NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI

	Novi predmeti ¹	Zaključeni predmeti ²	Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca
1989.	169	1	168
1990.	59	82	145
1991.	95	67	173
1992.	123	125	171
1993.	596	106	661
1994.	409	442	628
1995.	253	265	616
1996.	229	186	659
1997.	644	186	1 117
1998.	238	348	1 007
1999.	384	659	732
2000.	398	343	787
2001.	345	340	792
2002.	411	331	872
2003.	466	339	999
2004.	536	361	1 174
2005.	469	610	1 033
2006.	432	436	1 029
2007.	522	397	1 154
2008.	629	605	1 178
2009.	568	555	1 191
2010.	636	527	1 300
2011.	722	714	1 308
2012.	617	688	1 237
2013.	790	702	1 325
2014.	912	814	1 423
2015.	831	987	1 267
2016.	974	755	1 486
Ukupno	13 457	11 971	

1| 1989.: Sud je 153 predmeta ustupio na odlučivanje novoosnovanom Općem sudu.
1993.: Sud je 451 predmet ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica prvog proširenja njegovih nadležnosti.
1994.: Sud je 14 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica drugog proširenja njegovih nadležnosti.
2004.-2005.: Sud je 25 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica trećeg proširenja njegovih nadležnosti.
2016.: 1. rujna 2016. 139 predmeta koji se odnose na službenike premješteno je na Opći sud

2| 2005.-2006.: Opći sud ustupio je 118 predmeta na odlučivanje novoosnovanom Službeničkom sudu.

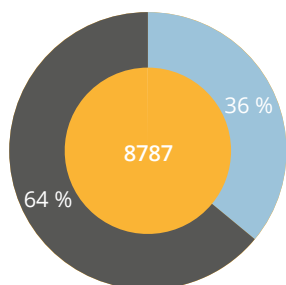
VI. DJELATNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA

20. DJELATNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA (2015.-2016.)

Vrsta intervencije	2015.	2016.
Broj akata upisanih u registar tajništva ¹	46 432	49 773
Broj tužbi kojima se pokreće postupak ²	831	835
Broj službeničkih predmeta prenesenih Općem sudu ³	-	139
Stopa otklanjanja nedostataka tužbi kojima se pokreće postupak ⁴	42,50 %	38,20 %
Broj podnesaka (bez tužbi)	4 484	3 879
Broj zahtjeva za intervenciju	194	160
Broj zahtjeva za povjerljivo postupanje (s podacima sadržanima u postupovnim aktima) ⁵	144	163
Nacrti rješenja koje je pripremila tajništvo ⁶ (očita nedopuštenost prije dostave, prekid/nastavak, spajanje predmeta, spajanje prigovora nedopuštenosti s meritornom raspravom, neosporena intervencija, brisanje, obustava postupka u predmetima iz intelektualnog vlasništva, ponovno otvaranje usmenog dijela postupka i ispravak)	521	241
Broj konferencija vijeća (sa službom tajništva)	303	321
Broj raspravnih zapisnika i utvrđenja objava presuda	873	637

- 1 | Taj je broj pokazatelj opsega posla službe jer svaki podnesak koji ulazi ili izlazi mora biti upisan u registar. Broj postupovnih akata upisanih u registar valja ocjenjivati uzimajući u obzir narav postupaka iz nadležnosti suda. S obzirom na to da je broj stranaka u izravnim tužbama ograničen (tužitelj, tuženik i, ako je prikladno, intervenijent/i), dostave se obavljaju samo njima.
- 2 | Svaki zaprimljeni podnesak (uključujući i tužbu) mora biti upisan u registar, priložen u spis, u slučaju potrebe ispravljen, dostavljen uredima sudaca zajedno s pripadajućim obrascem, povremeno detaljno obrazloženim, te potom eventualno preveden i naposljetku dostavljen strankama.
- 3 | 1. rujna 2016.
- 4 | Ako tužba kojom se pokreće postupak (a isto vrijedi i za sve ostale podneske) ne poštuje određene odredbe, tajništvo pristupa otklanjanju nedostataka, u skladu s pravilima postupka.
- 5 | Broj zahtjeva za povjerljivo postupanje nema veze s brojem podataka sadržanih u jednom ili više podnesaka kojima se traži povjerljivo postupanje.
- 6 | Od 1. srpnja 2015., kada je stupio na snagu novi Poslovnik Općeg suda, određene odluke koje su se do tada donosile u obliku rješenja (prekid/nastavak, spajanje predmeta, intervencija bez povjerljivosti države članice ili institucije) donose se u obliku obične odluke priložene u spis predmeta.

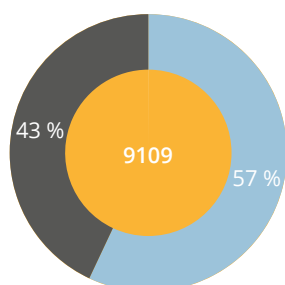
21. NAČINI PODNOŠENJA POSTUPOVNIH AKATA PRED OPĆIM SUDOM



2012.

3153

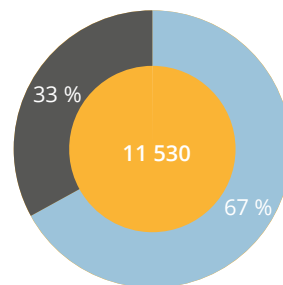
5634



2013.

5220

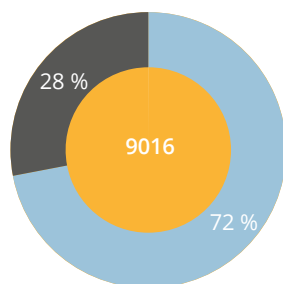
3889



2014.

7732

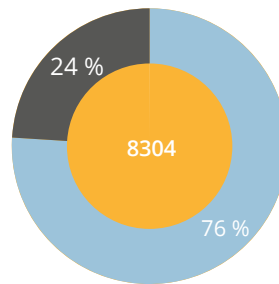
3798



2015.

6512

2504



2016.

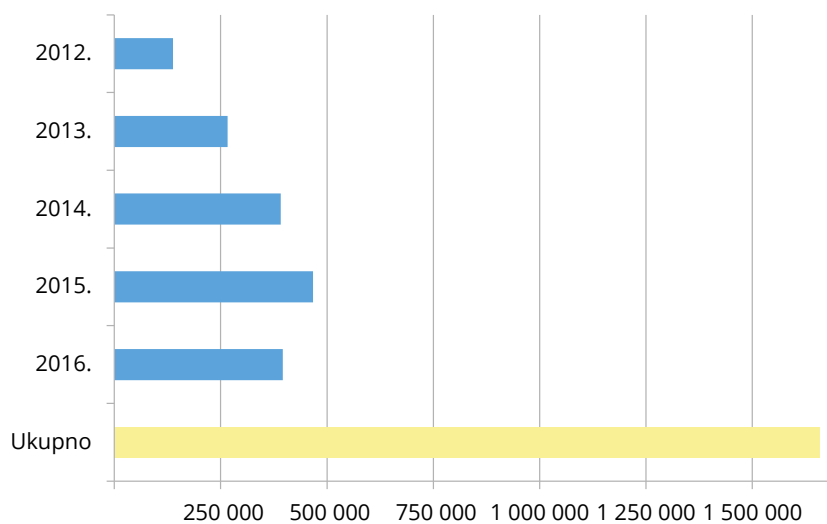
6327

1977

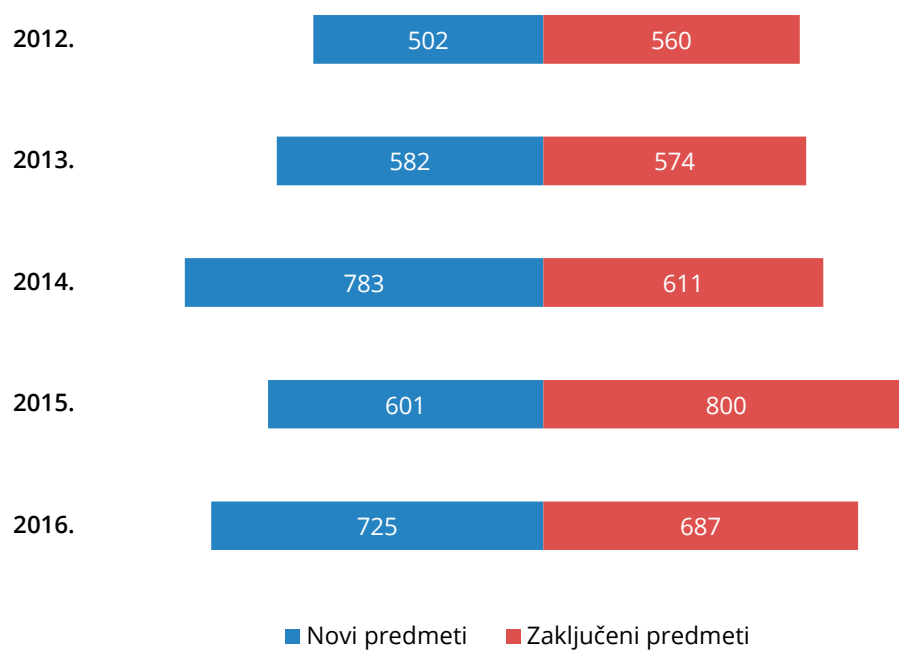
■ Podnošenja putem e-Curije

■ Druge vrste podnošenja

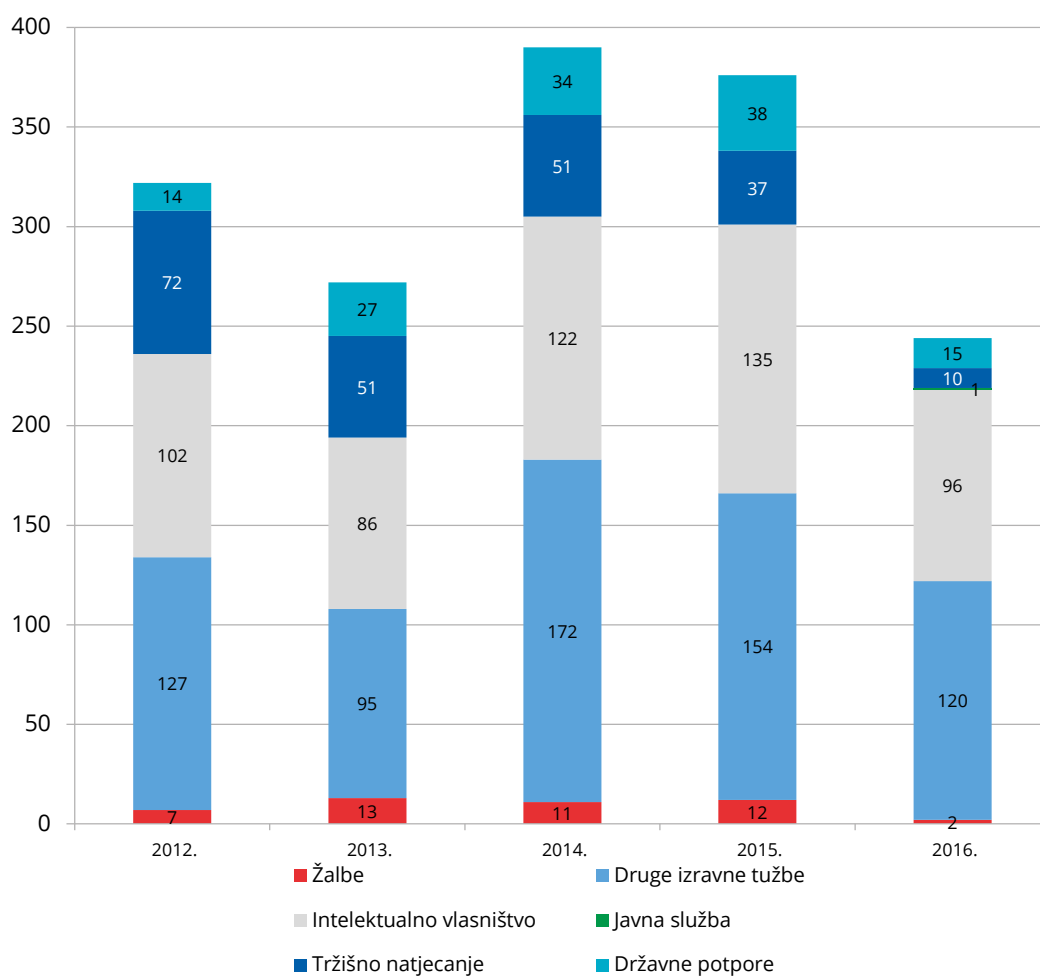
■ Ukupno

22. BROJ STRANICA PODNESENIH PUTEM E-CURIJE (2012.-2016.)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	Ukupno
Broj stranica podnesenih putem e-Curije	138 182	266 048	390 892	466 875	396 072	1 658 069

23. OBAVIJESTI U SLUŽBENOM LISTU EUROPSKE UNIJE (2012.-2016.)

24. BROJ PREDMETA U KOJIMA JE ODRŽANA RASPRAVA (2012.-2016.)



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Ukupno	322	272	390	376	244



E | SASTAV OPĆEG SUDA



(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2016.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Sudac A. Dittrich, sutkinja I. Labucka, predsjednik vijeća A. M. Collins, predsjednik vijeća G. Berardis, predsjednik vijeća H. Kanninen, predsjednik vijeća M. Prek, potpredsjednik Općeg suda M. Van der Woude, predsjednik Općeg suda M. Jaeger, predsjednica vijeća I. Pelikánová, predsjednik vijeća S. Frimodt Nielsen, predsjednik vijeća D. Gratsias, predsjednica vijeća V. Tomljenović, predsjednik vijeća S. Gervasoni, suci S. Pappasavvas i J. Schwarcz

Drugi red, slijeva nadesno:

Sutkinja A. Marcoulli, suci Z. Csehi, D. Spielmann, C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz i E. Buttigieg, sutkinja M. Kancheva, suci E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio, I. S. Forrester, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín i V. Valančius, sutkinja N. Poltorak, sudac P. G. Xuereb

Treći red, slijeva nadesno:

Suci A. Kornezovij. Passer, sutkinja O. Spineanu-Matei, suci J. Svenningsen, P. Nihoul i R. Barents, sutkinja I. Reine, suci F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos, B. Berke, U. Öberg, sutkinje M. J. Costeira i K. Kowalik-Bańczyk, tajnik E. Coulon

1. PROMJENE U SASTAVU OPĆEG SUDA U 2016.

SVEČANA SJEDNICA ODRŽANA 13. TRAVNJA 2016.

U sklopu provedbe reforme ustrojstva institucije kojom je, među ostalim, predviđeno povećanje broja sudaca Općeg suda¹, predstavnici vlada država članica Europske unije odlukom od 23. ožujka 2016. imenovali su Z. Csehija, C. Iliopoulou, A. Marcoulli, N. Póltorak i D. Spielmana sucima Općeg suda za razdoblje od 3. travnja 2016. do 31. kolovoza 2016., dok su za razdoblje od 3. travnja 2016. do 31. kolovoza 2019. imenovani L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín i V. Valančius.

Na Sudu je 13. travnja 2016. održana svečana sjednica u povodu davanja prisega i stupanja na dužnost spomenutih novih sedmero sudaca Općeg suda.

SVEČANA SJEDNICA ODRŽANA 8. LIPNJA 2016.

U sklopu provedbe reforme ustrojstva institucije predstavnici država članica Europske unije odlukom od 24. svibnja 2016. imenovali su I. Reine, F. Schalina i P. G. Xuereba sucima Općeg suda za razdoblje od 29. svibnja 2016. do 31. kolovoza 2019.

Na Sudu je 8. lipnja 2016. održana svečana sjednica u povodu davanja prisega i stupanja na dužnost spomenutih novih troje sudaca Općeg suda.

SVEČANA SJEDNICA ODRŽANA 19. RUJNA 2016.

U okviru djelomične zamjene sudaca Općeg suda predstavnici vlada država članica Europske unije odlukom od 23. ožujka 2016. imenovali su K. Kowalik-Bańczyk i P. Nihoula sucima Općeg suda za razdoblje od 1. rujna 2016. do 31. kolovoza 2022., kao zamjenu za I. Wiszniewsku-Białecku i M. Dehousse.

U okviru djelomične zamjene sudaca Općeg suda predstavnici država članica Europske unije odlukom od 7. rujna 2016. imenovali su B. Berkea, R. da Silvu Passosa i O. Spineanu-Matei sucima Općeg suda za razdoblje od 16. rujna 2016. do 31. kolovoza 2022., kao zamjenu za O. Czúcza, M. E. Martins de Nazaré Ribeiro i A. Popescua.

Osim toga, u okviru provedbe reforme ustrojstva institucije predstavnici vlada država članica Europske unije odlukom od 7. rujna 2016. imenovali su sucima Općeg suda za razdoblje od 16. rujna 2016. do 31. kolovoza 2019. M. Passera, za razdoblje od 16. rujna 2016. do 31. kolovoza 2022. M. J. Costeira, za razdoblje od 1. rujna 2016. do 31. kolovoza 2019. A. Kornezova i E. Perilla te za razdoblje od 1. rujna 2016. do 31. kolovoza 2022. R. Barentsa i J. Svenningsena.

Zbog prestanka dužnosti C. Wettera predstavnici vlada država članica Europske unije odlukom od 7. rujna 2016. imenovali su U. Öberga sucem Općeg suda za razdoblje od 19. rujna 2016. do 31. kolovoza 2019.

Naposljetku, predstavnici vlada država članica Europske unije odlukama od 16. rujna 2015., 23. ožujka 2016., 24. svibnja 2016. i 7. rujna 2016. obnovili su mandate sucima Općeg suda M. Jaegeru, M. van der Woudeu,

1| Uredba (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.)

S. Frimodtu Nielsenu, H. Kanninenu, D. Gratsiasu, S. Papasavvasu, J. Schwarczu, V. Kreuschitzu, L. Madiseu, C. Iliopoulosu, D. Spielmannu, Z. Csehiju i A. Marcoulli za razdoblje od 1. rujna 2016. do 31. kolovoza 2022.

Na Sudu je 19. rujna 2016. održana svečana sjednica u povodu djelomične zamjene sudaca Općeg suda te davanja prisege i stupanja na dužnost novih dvanaestero sudaca tog suda.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA DO 13. TRAVNJA 2016.

M. JAEGER, predsjednik
H. KANNINEN, potpredsjednik
M. E. MARTINS RIBEIRO, predsjednica vijeća
S. PAPASAVVAS, predsjednik vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
A. DITTRICH, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
M. van der WOUDE, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
F. DEHOUSSE, sudac
O. CZÚCZ, sudac
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sutkinja
I. PELIKÁNOVÁ, sutkinja
I. LABUCKA, sutkinja
J. SCHWARCZ, sudac
A. POPESCU, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
C. WETTER, sudac
V. TOMLJENOVIĆ, sutkinja
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
A. M. COLLINS, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
S. GERVASONI, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac

E. COULON, tajnik

OD 13. TRAVNJA DO 8. LIPNJA 2016.

M. JAEGER, predsjednik
H. KANNINEN, potpredsjednik
M. E. MARTINS RIBEIRO, predsjednica vijeća
S. PAPASAVVAS, predsjednik vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
A. DITTRICH, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
M. van der WOUDE, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
F. DEHOUSSE, sudac
O. CZÚCZ, sudac
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sutkinja
I. PELIKÁNOVÁ, sutkinja
I. LABUCKA, sutkinja
J. SCHWARCZ, sudac
A. POPESCU, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
C. WETTER, sudac
V. TOMLJENOVIĆ, sutkinja
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
A. M. COLLINS, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
S. GERVASONI, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac
C. ILIOPOULOS, sudac
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
D. SPIELMANN, sudac
V. VALANČIUS, sudac
Z. CSEHI, sudac
N. PÓŁTORAK, sutkinja
A. MARCOULLI, sutkinja

E. COULON, tajnik

OD 8. LIPNJA 2016. DO 19. RUJNA 2016.

M. JAEGER, predsjednik
H. KANNINEN, potpredsjednik
M. E. MARTINS RIBEIRO, predsjednica vijeća
S. PAPASAVVAS, predsjednik vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
A. DITTRICH, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
M. van der WOUDE, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
F. DEHOUSSE, sudac
O. CZÚCZ, sudac
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, sutkinja
I. PELIKÁNOVÁ, sutkinja
I. LABUCKA, sutkinja
J. SCHWARCZ, sudac
A. POPESCU, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
C. WETTER, sudac
V. TOMLJENOVIĆ, sutkinja
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
A. M. COLLINS, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
S. GERVASONI, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac
C. ILIOPOULOS, sudac
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
D. SPIELMANN, sudac
V. VALANČIUS, sudac
Z. CSEHI, sudac
N. PÓŁTORAK, sutkinja
A. MARCOULLI, sutkinja
P. G. XUEREB, sudac
F. SCHALIN, sudac
I. REINE, sutkinja

E. COULON, tajnik

OD 21. RUJNA DO 31. PROSINCA 2016.

M. JAEGER, predsjednik Općeg suda
M. van der WOUDE, potpredsjednik
I. PELIKÁNOVÁ, predsjednica vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
H. KANNINEN, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
V. TOMLJENOVIĆ, predsjednica vijeća
A. M. COLLINS, predsjednik vijeća
S. GERVASONI, predsjednik vijeća
I. LABUCKA, sutkinja
S. PAPASAVVAS, sudac
A. DITTRICH, sudac
J. SCHWARCZ, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac
C. ILIOPOULOS, sudac
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
D. SPIELMANN, sudac
V. VALANČIUS, sudac
Z. CSEHI, sudac
N. PÓŁTORAK, sutkinja
A. MARCOULLI, sutkinja
P. G. XUEREB, sudac
F. SCHALIN, sudac
I. REINE, sutkinja
E. PERILLO, sudac
R. BARENTS, sudac
R. da SILVA PASSOS, sudac
P. NIHOUL, sudac
B. BERKE, sudac
J. SVENNINGSEN, sudac
U. ÖBERG, sudac
O. SPINEANU-MATEI, sutkinja
M. J. COSTEIRA, sutkinja
J. PASSER, sudac
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sutkinja
A. KORNEZOV, sudac

E. COULON, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI OPĆEG SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

SUCI

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989.-1996.)
Antonio SAGGIO (1989.-1998.), predsjednik (1995.-1998.)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989.-1992.)
Heinrich KIRSCHNER (1989.-1997.)
Christos YERARIS (1989.-1992.)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989.-1996.)
Cornelis Paulus BRIËT (1989.-1998.)
José Luís Da CRUZ VILAÇA (1989.-1995.), predsjednik (1989.-1995.)
Bo VESTERDORF (1989.-2007.), predsjednik (1998.-2007.)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989.-2007.)
Jacques BIANCARELLI (1989.-1995.)
Koen LENAERTS (1989.-2003.)
Christopher William BELLAMY (1992.-1999.)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992.-1998.)
Virpi TIILI (1995.-2009.)
Pernilla LINDH (1995.-2006.)
Josef AZIZI (1995.-2013.)
André POTOCKI (1995.-2001.)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995.-2003.)
John D. COOKE (1996.-2008.)
Jörg PIRRUNG (1997.-2007.)
Paolo MENGOZZI (1998.-2006.)
Arjen W. H. MEIJ (1998.-2010.)
Mihail VILARAS (1998.-2010.)
Nicholas James FORWOOD (1999.-2015.)
Hubert LEGAL (2001.-2007.)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003.-2016.)
Franklin DEHOUSSE (2003.-2016.)
Ena CREMONA (2004.-2012.)
Ottó CZÚCZ (2004.-2016.)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004.-2016.)
Daniel ŠVÁBY (2004.-2009.)
Vilenas VADAPALAS (2004.-2013.)
Küllike JÜRIMÄE (2004.-2013.)
Verica TRSTENJAK (2004.-2006.)
Enzo Moavero MILANESI (2006.-2011.)
Nils WAHL (2006.-2012.)
Teodor TCHIPEV (2007.-2010.)
Valeriu M. CIUCĂ (2007.-2010.)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007.-2013.)
Laurent TRUCHOT (2007.-2013.)
Kevin O'HIGGINS (2008.-2013.)
Andrei POPESCU (2010.-2016.)
Carl WETTER (2013.-2016.)

PREDSJEDNICI

José Luís Da CRUZ VILAÇA (1989.-1995.)

Antonio SAGGIO (1995.-1998.)

Bo VESTERDORF (1998.-2007.)

TAJNIK

Hans JUNG (1989.-2005.)





POGLAVLJE III
SLUŽBENIČKI SUD



A | AKTIVNOST SLUŽBENIČKOG SUDA U 2016.

Sean VAN RAEPENBUSCH, predsjednik

Godina 2016. posljednja je godina postojanja Službeničkog suda Europske unije. On prestaje s radom 1. rujna 2016. prijenosom na Unijin Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Unije i njezinih službenika i članova drugog osoblja¹. Taj prijenos nadležnosti popraćen je povećanjem broja sudaca Općeg suda od 1. rujna 2016. i dio je reforme ustrojstva Suda Europske unije po čijem će se okončanju udvostručiti broj sudaca Općeg suda².

Protekle godinu također su obilježili odlazak i zamjena u travnju dvoje sudaca čiji su mandati istekli u listopadu 2014. i rujnu 2015.

Sudska statistika Službeničkog suda za 2016., odnosno za razdoblje od 1. siječnja do 31. kolovoza te godine, pokazuje da je zaključeno 169 predmeta, u odnosu na 152 takva predmeta u cijeloj 2015., kao i u 2014. Broj predmeta zaključenih tijekom prvih osam mjeseci 2016. drugi je najbolji rezultat tog suda, nakon onog postignutog u cijeloj 2013. (184). Među ostalim, riječ je o velikom broju predmeta o prijenosu ranije stečenih mirovinskih prava u mirovinski sustav Europske unije koji su bili prekinuti do donošenja odluka Unijina Općeg suda proglašanih početkom 2016.

Osim toga, broj neriješenih predmeta na dan 31. kolovoza 2016. iznosio je 139, u odnosu na 231 na dan 31. prosinca 2015. odnosno 216 u 2014. Tih 139 predmeta preneseno je Općem sudu Europske unije 1. rujna 2016. Među tim predmetima 46 je prekinuto u očekivanju odluka koje valja donijeti u još neriješenim predmetima pred Unijinim Općim sudom, od kojih se većina odnosi na provedbu reforme Pravidnika o osoblju za dužnosnike Europske unije (u daljnjem tekstu: Pravidnik o osoblju) iz 2013. i Uvjeta zapošljavanja koji se primjenjuju na ostale službenike Unije (u daljnjem tekstu: RAA)³. Naglašavam da je prilikom ustanovljavanja Službeničkog suda 269 predmeta o javnoj službi bilo u tijeku pred Prvostupanjskim sudom.

Prosječno trajanje postupka, u što nije uključeno trajanje mogućeg prekida, smanjilo se s 12,1 mjesec u 2015. na 10 mjeseci u 2016. Treba podsjetiti da je to trajanje u 2013. iznosilo 14,7 mjeseci.

Tijekom promatranog razdoblja predsjednik Službeničkog suda donio je dva rješenja u postupcima privremene pravne zaštite, baš kao i u 2015., što potvrđuje dugoročno smanjivanje broja zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu u sporovima o javnoj službi.

Naposljetku, osam predmeta zaključeno je mirnim rješenjem spora na temelju Poslovnika, u odnosu na 14 predmeta prethodne godine. Iako je riječ o osjetnom smanjenju, broj pokušaja da se spor mirno riješi povećao se na 18, što je dosad nezabilježen broj.

U nastavku Izvješća bit će izložene najvažnije odluke Službeničkog suda.

1| Uredba (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.)

2| Uredba (EZ, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.)

3| Uredba (EU, EURATOM) br. 1023/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o izmjeni Pravidnika o osoblju za dužnosnike Europske unije i Uvjeta zaposlenja ostalih službenika Europske unije (SL 2013., L 287, str. 15.)



B | SUDSKA PRAKSA SLUŽBENIČKOG SUDA U 2016.

I. POSTUPOVNA PITANJA

1. PREDSUDSKI POSTUPAK

U presudi od 25. svibnja 2016., *GW/Komisija* (F-111/15, [EU:F:2016:122](#)) Službenički sud podsjetio je na to da je pre-sudski postupak – imajući u vidu samu njegovu svrhu, a to je omogućiti upravnom tijelu da ponovno razmotri svoju odluku – evolutivan, tako da u sustavu pravnih lijekova iz članaka 90. i 91. Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije (u daljnjem tekstu: Pravilnik o osoblju) upravno tijelo može, odbijajući žalbu, biti navedeno na to da zbog nje same mijenja razloge na temelju kojih je donijelo pobijani akt. Unatoč tomu, potrebno je ispitati upravo zakonitost prvotnog akta kojim se nanosi šteta, i to s obzirom na obrazloženje navedeno u odluci o odbijanju žalbe. Konkretno, Službenički sud ocijenio je da – kada ured za isplatu zajedničkog sustava zdravstvenog osiguranja Unije (u daljnjem tekstu: ZSZO) odbije naknaditi određene zdravstvene troškove na temelju nepovoljnog i sažetog mišljenja svojeg liječnika savjetnika i zainteresirana osoba podnese žalbu – uprava može u odgovoru koji tijekom pre-sudskog postupka daje na tu žalbu pružiti dodatna eksplicitnija obrazloženja. Ti posebni razlozi koji se odnose na pojedinačni slučaj i koji su priopćeni prije podnošenja pravnog sredstva moraju se poklapati s odlukom o odbijanju i stoga ih treba smatrati relevantnim informacijama za ocjenu njezine zakonitosti.

2. AKT KOJIM SE NANOSI ŠTETA

Predmet *Zink/Komisija* (presuda od 11. travnja 2016., F-77/15, [EU:F:2016:74](#), podnesena žalba) omogućio je Službeničkom sudu da podsjeti na sudsku praksu prema kojoj dostava obračunske isprave dužnosniku ima za učinak početak računanja rokova za žalbu i tužbu protiv upravne odluke ako iz te obračunske isprave jasno proizlaze njezino postojanje i doseg. Međutim, u predmetnom je slučaju Službenički sud utvrdio da dotičnom dužnosniku naknada nije priznata zbog pogreške uprave, u ovom slučaju informatičke naravi, a ne zbog upravne odluke. U tim je okolnostima presuđeno da obračunske isprave u kojima nije navedena sporna naknada ne održavaju nikakvu upravnu odluku, ne mijenjaju pravnu situaciju dotičnog dužnosnika niti određuju konačan stav Europske komisije. Stoga one ne mogu dovesti do početka računanja rokova za žalbu.

3. NENADLEŽNOST DONOSITELJA AKTA KOJIM SE NANOSI ŠTETA

U predmetu *Opreana/Komisija* (presuda od 19. srpnja 2016., F-67/15, [EU:F:2016:153](#)) tužitelj je zahtijevao obnavljanje svojeg ugovora, a jedini relevantan dokument u spisu bio je odgovor voditelja tima u sklopu odjela za ljudske resurse Glavne uprave Komisije za zdravlje i potrošače. Budući da spomenuti voditelj tima ne može djelovati u svojstvu tijela ovlaštenog za sklapanje ugovora (u daljnjem tekstu: TOSUR) i s obzirom na to da nema konkretnog dokaza da je to tijelo doista donijelo odluku o neobnavljanju ugovora, Službenički sud utvrdio je da navedeni voditelj nije bio ovlašten za donošenje sporne odluke. U tim je okolnostima zaključeno da odluku o neobnavljanju ugovora, koja čini akt kojim se nanosi šteta različit od spomenutog ugovora i protiv kojeg se može podnijeti tužba, nije donijelo nadležno tijelo.

4. ROK ZA TUŽBU

U presudi od 25. siječnja 2016., **Darchy/Komisija** (F-47/15, [EU:F:2016:3](#)) Službenički sud podsjetio je da je cilj rokova za žalbu i tužbu očuvati unutar institucija Unije pravnu sigurnost koja je prijeko potrebna za njihovo dobro funkcioniranje time što se onemogućava vremenski neograničeno dovođenje u pitanje akata Unije koji imaju pravne učinke. Stoga je Službenički sud odbio prihvatiti mogućnost da se po zahtjevu za preispitivanje koji je predmetni dužnosnik podnio nakon isteka tih rokova potonjem retroaktivno isplate naknade koje su mu prethodno uskraćene jer bi to moglo stvoriti veliku pravnu nesigurnost uz rizik da će institucije akumulirati dugove prema dužnosnicima.

5. TROŠKOVI

U rješenju od 17. ožujka 2016. (**Grazyte/Komisija**, F-76/11 DEP, [EU:F:2016:67](#)) Službenički sud ocijenio je da – s obzirom na članak 6. stavak 1. prvi podstavak UEU-a – pravna pravila s obvezujućom snagom niže razine od Povelje Europske unije o temeljnim pravima treba tumačiti u najvećoj mogućoj mjeri na način da ih se može primijeniti u skladu s tom poveljom i da Poslovnik treba tumačiti u skladu s njezinim člankom 47., koji jamči pravo na djelotvoran pravni lijek. Još konkretnije, uzimajući u obzir članak 52. stavak 3. Povelje, Službenički sud podsjetio je da, u skladu sa sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava, dosuđivanje značajnog financijskog troška, čak i nakon okončanja postupka, može predstavljati ograničenje prava na pristup sudu. Također je presudio da, u skladu sa spomenutom sudskom praksom, iznos troškova valja odmjeriti s obzirom na posebnosti slučaja o kojem je riječ, uključujući tužiteljevu sposobnost plaćanja. Nadalje, također s obzirom na sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava, Službenički sud istaknuo je da se pravo na pravično suđenje prije svega odnosi na prvostupanjske sudove i da stoga također treba uzeti u obzir činjenicu da je u glavnom postupku prvostupanjski sud bio taj kojem je tužitelj mogao pristupiti.

Nadalje, Službenički sud u tom je istom rješenju od 17. ožujka 2016. (**Grazyte/Komisija**, F-76/11 DEP, [EU:F:2016:67](#)) napomenuo da iz članka 80. Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o financijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 (SL 2012., L 298., str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 7., str. 248.) te iz članka 91. Delegirane uredbe Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Uredbe (EU, Euratom) [br. 966/2012] (SL 2012., L 362, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 9., str. 183.) proizlazi da postupno podmirivanje duga ili odricanje od njega jednostavno predstavlja odabir institucije koja je vjerovnik. S tim u vezi ocijenjeno je da se pravo na pristup sudu ne bi na odgovarajući način očuvalo kada bi dužnost stranke da snosi znatne troškove po završetku postupka ovisila samo o diskreciji protivne stranke te da je, nasuprot tomu, u slučaju poteškoća sud odgovoran za to da troškove odmjeri s obzirom na okolnosti poput sposobnosti plaćanja zainteresiranog.

6. PRAVOMOĆNOST

U rješenju koje je 7. lipnja 2016. doneseno u predmetu **Verile/Komisija** (F-108/12, [EU:F:2016:125](#)) Službenički sud podsjetio je da poštovanje načela pravomoćnosti ima temeljnu važnost u pravnom poretku Unije. Naime, kako bi se zajamčila stabilnost prava i pravnih odnosa te dobro sudovanje, potrebno je da se sudske odluke koje su postale konačne nakon iscrpljenja raspoloživih pravnih lijekova ili po isteku rokova za njihovo podnošenje više ne mogu dovesti u pitanje. U predmetnom slučaju Opći sud Europske unije, odlučujući po žalbi, u svojoj je presudi od 13. listopada 2015., **Komisija/Verile i Gjergji** (T-104/14 P, [EU:T:2015:776](#)) prekvalificirao predmet tužbe u meritumu tako da više nije riječ o aktu koji se pobija u prvom stupnju, nego o drugoj odluci. Ta druga

odluka bila je upravo ona koja je predmet tužbe zavedene pod oznakom F-108/12. Budući da je presuda T-104/14 P postala pravomoćna i da su nakon spomenute prekvalifikacije presuda Općeg suda Europske unije i tužba F-108/12 imale istovjetan predmet i stranke, Službenički sud smatrao je da je navedena tužba postala bespredmetna i da je potrebno obustaviti postupak.

II. PITANJA MERITUMA

OPĆI UVJETI VALJANOSTI AKATA I TEMELJNA PRAVA

1. DOSEG PREAMBULE

U presudi od 2. ožujka 2016., *Frieberger i Vallin/Komisija* (F-3/15, [EU:F:2016:26](#), podnesena žalba) Službenički sud podsjetio je na to da se funkcija preambule akta opće primjene sastoji u obrazlaganju i navođenju, s jedne strane, cjelokupne situacije koja je dovela do njegova donošenja i, s druge strane, općih ciljeva koji se njime trebaju ostvariti. Prema tome, preambula takvog akta nema pravno obvezujuću snagu i ne može se na nju pozivati da bi se odstupilo od samih odredaba predmetnog akta ili da bi se, *a fortiori*, na njoj temeljila nezakonitost.

2. FORMALNO OBRAZLOŽENJE

U predmetu *Frieberger i Vallin/Komisija* (presuda od 2. ožujka 2016., F-3/15, [EU:F:2016:26](#), podnesena žalba) Službenički sud ocijenio je da, kada tijelo za imenovanje (u daljnjem tekstu: TZI) smatra da je obrazloženje prvotnog akta istodobno osnovano i dostatno za odgovor na prigovore iznesene u žalbi, ono nema razloga za odstupanje od tog obrazloženja i njegovo nadomještanje novim, ali u tom slučaju može odbiti žalbu, navodeći u negativnoj odluci iste razloge kao one u prvotnom aktu. Nadalje, Službenički sud zaključio je da se, u posebnim okolnostima postojanja više jednako sastavljenih žalbi, TZI-ju ne može prigovoriti to što je odgovorio u standardiziranom obliku. Taj je način postupanja, naprotiv, u skladu s načelom dobre uprave i jamči jednakost postupanja prema žaliteljima.

3. VREMENSKA PRIMJENA ODREDABA NOVOG PRAVILNIKA O OSOBLJU

U predmetu *Stips/Komisija* (presuda od 19. srpnja 2016., F-131/15, [EU:F:2016:154](#)) Službenički sud bavio se pitanjem sustava razvrstavanja u razrede što ga je uspostavila Komisija za članove privremenog osoblja koji su zaposleni na temelju članka 2. točke (d) Uvjeta zapošljavanja koji se primjenjuju na ostale službenike Europske unije (u daljnjem tekstu: RAA) i imaju ugovor na neodređeno vrijeme. Službenički sud ocijenio je da Komisija – kada donosi odluku o razvrstavanju člana privremenog osoblja nakon stupanja na snagu novog Pravilnika o osoblju, 1. siječnja 2014., čak i ako se ona tiče postupka razvrstavanja za 2013. godinu – mora po analogiji primijeniti odredbe tog pravilnika, osobito njegov članak 45. i Prilog 1. odjeljak A točku 1., koji napredovanje u karijeri dužnosnika iz skupine administratora ograničava na razred AD 12 ako oni nisu prethodno razvrstani na onu vrstu poslova koji dopuštaju napredovanje u razrede više od spomenutog. U predmetnom slučaju Službenički sud utvrdio je da je na dan stupanja na snagu novog Pravilnika o osoblju, 1. siječnja 2014., tužitelj isključivo trebao biti razvrstan, bez stjecanja ikakva prava na temelju tog razvrstavanja, tako da Komisija nije ničim dovela u pitanje njegova prava stečena prije tog datuma.

4. PREISPITIVANJE UPRAVNIH AKATA

U presudi od 25. siječnja 2016., **Darchy/Komisija** (F-47/15, [EU:F:2016:3](#)) Službenički sud ocijenio je da je upravno tijelo dužno preispitati položaj dužnosnika i ponovno razmotriti, barem za buduće vrijeme, svoje odbijanje da mu dodijeli kontinuirano davanje poput naknade za uzdržavano dijete, ako se pokaže da je zainteresirani imao pravo na to davanje i da je, prema tome, prethodno odbijanje bilo nezakonito, čak i ako je ono postalo konačno istekom roka za žalbu i tužbu. Naime, načelo pravne sigurnosti ne može opravdati to da upravno tijelo u opisanim okolnostima tu nezakonitost učini trajnom. Suprotno tomu, dužnost brižnog postupanja i načelo dobre uprave ne mogu prisiliti upravno tijelo da odstupi od rokova za žalbu i tužbu – koji joj, s obzirom na to da su kogentne naravi, nisu na raspolaganju – i da preispituje za prošlo razdoblje odluku koja je postala konačna. To vrijedi i za načelo pravne sigurnosti, na kojem se upravo temelji takva nemogućnost.

5. POZIVANJE NA NAČELA IZ POVELJE EUROPSKE UNIJE O TEMELJNIM PRAVIMA

U presudi od 2. ožujka 2016., **Frieberger i Vallin/Komisija** (F-3/15, [EU:F:2016:26](#), podnesena žalba) Službenički sud istaknuo je da članak 27. Povelje o temeljnim pravima propisuje da radnicima moraju biti na različitim razinama osigurana prava na informiranje i savjetovanje u slučajevima i pod uvjetima propisanim pravom Unije kao i nacionalnim zakonima i praksom, tako da taj članak, da bi postizao sve svoje učinke, valja precizirati. Službenički je sud stoga ocijenio da se s gledišta postupka prigovor ne može temeljiti samo na članku 27. Povelje.

6. DUŽNOST LOJALNE SURADNJE S NACIONALNIM SUDOVIMA

U presudi od 19. srpnja 2016., **Earlie/Parlament** (F-130/14, [EU:F:2016:156](#)) Službenički sud podsjetio je da su sve institucije obvezne, na temelju dužnosti lojalne suradnje s nacionalnim sudovima, udovoljiti zahtjevima za izvršenje rješenja koje je donio nacionalni sud, poput rješenja kojim se određuje obveza bivšeg dužnosnika da svojoj bivšoj supruzi plaća naknadu za uzdržavanje. Čim je to rješenje dostavljeno dotičnoj instituciji, spomenuta dužnost lojalne suradnje nalaže da institucija poslodavac dužnosnika koji duguje naknadu za uzdržavanje – čak i ako nije izravni adresat te sudske odluke – mora poštovati tekst te odluke i ne udovoljiti zahtjevu dužnosnika dužnika koji bi bio očito protivan tom odlukom izravno mu nametnutim obvezama. Prema tome, kada se rješenjem nacionalnog suda bivšem dužnosniku nalaže da od svojeg poslodavca, to jest od Unijine institucije, zatraži da od njegove mirovine usteže i plati iznos naknade za uzdržavanje koji duguje svojoj bivšoj supruzi, institucija može odbiti udovoljiti zahtjevu koji je protivan tekstu tog rješenja i kojemu je cilj obustava spomenutih isplata.

7. PRAVO NA SASLUŠANJE

U predmetu u kojem je 5. veljače 2016. donesena presuda **GV/ESVD** (F-137/14, [EU:F:2016:14](#)) Službenički sud najprije je podsjetio na svoju sudsku praksu prema kojoj poštovanje prava na obranu u statusnim pitanjima i konkretnije prava na saslušanje u vezi s dokazima koji se mogu upotrijebiti protiv člana ugovornog osoblja kako bi se donijela odluka koja mu nanosi štetu predstavlja bitan postupovni zahtjev na čiju se povredu pazi po službenoj dužnosti. U tom predmetu Službenički je sud istaknuo da je ESVD otpustio člana osoblja bez prethodnog saslušanja, iako mu je bilo relativno lako osloboditi se obveza koje proizlaze iz načela dobre uprave pisanim obavještanjem tužitelja o razlozima zbog kojih mu namjerava otkazati ugovor o radu te davanjem mogućnosti da se o tome očituje u razumnom roku, pisanim i/ili usmenim putem. U tim okolnostima

presuđeno je da se ESVD ne može pozivati na interne situacije specifične za vlastitu administraciju, kao što su poteškoće u postupku donošenja odluka, uključujući otpor nekih njegovih službi, kako bi opravdao nepoštovanje obveza koje proizlaze iz pravila primarnog prava Unije.

U drugom predmetu, u kojem članu privremenog osoblja nije obnovljen ugovor na određeno vrijeme iako mu nije dana prilika da se korisno očituje prije donošenja te odluke (presuda od 19. srpnja 2016., F-67/15, **Opreana/Komisija**, [EU:F:2016:153](#)), Službenički sud ocijenio je da jedini tuženikov argument istaknut u tom pogledu – a to je da odgovor koji je dao tužitelju pokazuje da je potonji „ranije“ obaviješten o toj odluci, s obzirom na izraze „[k]ako sam vam ranije napomenuo“ – nije nimalo uvjerljiv. Naime, ni nakon upita koji je s tim u vezi postavljen tijekom rasprave tuženik nije naznačio točno vrijeme, mjesto i detalje navodne prethodne obavijesti.

8. PRAVO NA DOBRU UPRAVU

U presudi od 19. srpnja 2016., **Stips/Komisija** (F-131/15, [EU:F:2016:154](#)), koja se ticala sustava razvrstavanja u razrede što ga je uspostavila Komisija za članove privremenog osoblja koji su zaposleni na temelju članka 2. točke (d) RAA-a i koji imaju ugovor na neodređeno vrijeme, Službenički sud ocijenio je da je Komisija – donoseći svoju odluku da u postupku razvrstavanja za 2013. tužitelja razvrsta u razred AD 13 tek 21. siječnja 2015., odnosno više od godine nakon završetka postupka, a da nije poduzela mjere kojima bi pokušala taj postupak okončati prije 31. prosinca 2013. – povrijedila pravo na dobru upravu i osobito pravo članova svojeg osoblja da se prema njima jednako postupa. Prema mišljenju Službeničkog suda, s obzirom na to da nije kasnila s organiziranjem postupka razvrstavanja za 2013. i da je uz punu pažnju poduzela sve što je potrebno za usporedbu zasluga nekolicine članova privremenog osoblja zaposlenih na neodređeno vrijeme koji su imali pravo na razvrstavanje u toj godini, Komisija je mogla utvrditi popis članova privremenog osoblja razvrstanog u postupku za 2013., među kojima je bio i tužitelj, prije stupanja na snagu, 1. siječnja 2014., novog članka 45. i Priloga I. odjeljka A točke 1. Pravilnika o osoblju, koji napredovanje u karijeri administratora ograničavaju na razred AD 12 ako oni nisu prethodno razvrstani na onu vrstu poslova koji dopuštaju napredovanje u razrede više od spomenutog. U ovom predmetu Službenički sud također je presudio da se Komisija nije mogla zaštititi pravilom prema kojem zaštita prava i interesa dužnosnika uvijek mora biti ograničena poštovanjem normi koje su na snazi jer bi prihvaćanje takvog argumenta u predmetnom slučaju dovelo do toga da bi upravi bilo dovoljno da prema vlastitom nahođenju odgodi organizaciju i završetak postupka razvrstavanja i okoristi se protekom vremena kako bi u tom području primijenila nove odredbe, manje pogodne za zainteresirane.

U predmetu **Bulté i Krempa/Komisija** (presuda od 5. veljače 2016., F-96/14, [EU:F:2016:10](#)) – koji se ticao Komisijine odluke o izmjeni, s retroaktivnim učinkom, mirovina dodijeljenih tužiteljima kao pravnim sljednicima preminulog bivšeg dužnosnika i o povratu viška iznosa koji su im bili nepravilno isplaćeni od tog datuma – Službenički sud zaključio je da nije bio ispunjen uvjet za povrat preplaćenih iznosa u skladu s člankom 85. Pravilnika o osoblju, odnosno nepostojanje valjanog razloga za sporne isplate. Službenički je sud, među ostalim, smatrao da su Komisijine pogreške takve prirode da su mogle proizlaziti jedino iz povrede njezine obveze pažljivog ispitivanja situacije u kojoj se nalaze tužitelji, kako to zahtijeva načelo dobre uprave.

9. DUŽNOST BRIŽNOG POSTUPANJA

Povodom tužbe (presuda od 19. srpnja 2016., F-67/15, **Opreana/Komisija**, [EU:F:2016:153](#)) koja se odnosila na odbijanje zahtjeva članice ugovornog osoblja – čija je trudnoća bila poznata tuženiku – za obnavljanje ugovora na određeno vrijeme, Službenički sud zaključio je da je potonji očito povrijedio svoju dužnost brižnog postupanja jer uopće nije razmatrao tužiteljčine interese. Naime, iz spisa nije vidljivo da je tuženik saslušao tužiteljicu ili da ju je pozvao da se očituje o svojem interesu da sačuva zaposlenje. K tome, tuženik ju je

propustio upozoriti na skoru objavu obavijesti o slobodnom radnom mjestu te je njezin zahtjev za obnavljanje ugovora rješavao u skraćenom, gotovo ekspeditivnom postupku. Nadalje, on nije vodio računa o tužiteljčinim interesima i o njezinoj nezavidnoj financijskoj situaciji, s obzirom na trudnoću i skori porođaj koji će je spriječiti da određeno vrijeme aktivno traži drugo zaposlenje i ponovno se uključi na tržište rada.

10. PRAVO DUŽNOSNIKA ILI ČLANA DRUGOG OSOBLJA NA PRISTUP SVOJEM SPISU

U predmetu u kojem je 12. svibnja 2016. donesena presuda **FS/EGSO** (F-102/15, [EU:F:2016:117](#)) predsjednik EGSO-a povjerio je bivšem predsjedniku tog odbora zadaću mirenja u okviru koje je potonji ispitao mnogobrojne osobe i sastavio njemu namijenjeno povjerljivo izvješće. Tužitelj je zatražio pristup tom izvješću, dok je tuženik opravdavao njegovo odbijanje zaštitom povjerljivosti dopisivanja članova institucije i profesionalnom tajnom. Unatoč tomu, Službenički sud ocijenio je da sam tekst spomenutog izvješća potvrđuje da se ono ne sastoji od profesionalnog ili privatnog dopisivanja dvaju članova dotičnog tijela i da se ne odnosi na aktivnost potonjeg, nego da je, suprotno tomu, riječ o dokumentu koji se izravno tiče tužitelja u smislu članka 41. stavka 2. točke (b) Povelje i s kojim je upoznat predsjednik tijela kako bi u slučaju potrebe izvršavao TOSUR-ove ovlasti u stegovnom postupku protiv zainteresiranog.

PRIHODI I SOCIJALNA SIGURNOST DUŽNOSNIKÂ

1. SOCIJALNA SIGURNOST

Prema mišljenju Službeničkog suda, nesporno je da, iako osiguranik ZSZO-a može legitimno smatrati da će njegovi zdravstveni troškovi u načelu biti naknađeni u granicama iznosa predviđenih člankom 72. stavkom 1. Pravilnika o osoblju, ured za isplatu može zakonito odbiti naknadu određenih troškova ako ocijeni da se oni odnose na tretman ili usluge čija znanstvena vrijednost nije dokazana. U tom je smislu Službenički sud napomenuo da napredak medicine i modernih tehnika odsad omogućuje predlaganje ambulantnog tretmana za zdravstvene usluge za koje bi inače bilo potrebno bolničko liječenje i da je stoga na osiguraniku da vodi računa o tom razvoju stvari i da opravda nužnost bolničkog liječenja kada se ono osporava (presuda od 25. svibnja 2016., **GW/Komisija**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

K tome, također u području troškova bolničkog liječenja, Službenički sud ocijenio je da su na temelju glave II. poglavlja 2. točke 1.1. Općih provedbenih odredaba za povrat zdravstvenih troškova nadoknativi samo oni troškovi boravka u bolnici povezani sa samim liječenjem (presuda od 25. svibnja 2016., **GW/Komisija**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

U istoj presudi Službenički sud podsjetio je da liječnici savjetnici, liječničko vijeće i uprava moraju provesti konkretno i detaljno ispitivanje okolnosti koje su pred njih iznesene i da je na upravi da dokaže da je takvo ispitivanje provedeno. Nadalje, on je precizirao da, iako se u sklopu tog ispitivanja liječnici savjetnici, liječničko vijeće i uprava moraju očitovati na temelju znanstvene literature, oni ne mogu zanemariti cjelokupno stvarno zdravstveno stanje dotične osobe jer je pitanje funkcionalnosti bolničkog liječenja zdravstveno pitanje. Pored toga, i dužnost brižnog postupanja nameće obvezu uzimanja u obzir osobne situacije osiguranika ZSZO-a (presuda od 25. svibnja 2016., **GW/Komisija**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

Nadalje, Službenički je sud ocijenio da liječničko vijeće ima samo savjetodavne ovlasti – kao što to proizlazi iz članka 41. Zajedničkih pravila o zdravstvenom osiguranju za dužnosnike Europske unije – te je iz toga izveo

zaključak da preporuke tog vijeća nisu pravila koja se mogu istaknuti protiv dužnosnika, nego pretpostavke koje su oborive s obzirom na okolnosti slučaja (presuda od 25. svibnja 2016., **GW/Komisija**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

Naposljetku, nakon što je upozorio na to da jednostrana mišljenja liječnika savjetnika u okviru članka 72. Pravilnika o osoblju ne predstavljaju istu razinu jamstva u pogledu ravnoteže između stranaka kao što su to mišljenja liječničkog povjerenstva ili odbora za invalidnost na temelju članka 73. tog propisa, Službenički sud zaključio je da bi ocjena prema kojoj liječnička izvješća što su ih *a posteriori* sastavili liječnici osiguranika ZSZO-a kao takva nemaju dokaznu vrijednost oduzela tim osiguranicima osnovna sredstva obrane koja bi upravu mogla natjerati na preispitivanje svojeg prvotnog odbijanja da naknadi troškove liječenja (presuda od 25. svibnja 2016., **GW/Komisija**, F-111/15, [EU:F:2016:122](#)).

2. MIROVINE

Odlučujući o tužbi podnesenoj nakon reforme Pravilnika o osoblju iz 2013., Službenički sud ocijenio je da njegov članak 83. stavak 2. i članak 83.a stavke 1., 3. i 4. treba tumačiti na način da je mirovinski sustav u ravnoteži, u aktuarskom smislu iz Priloga XII. tom pravilniku, kada razina doprinosa koje aktivni dužnosnici plaćaju svake godine omogućuje financiranje trećine budućeg iznosa prava koja su oni stekli u toj godini. Slijedi da se doprinosi dužnosnika od jedne trećine iznosa potrebnog za financiranje mirovinskog sustava trebaju iz spomenute aktuarske perspektive shvaćati dugoročno te se stoga narušavanja izračuna ne mogu isključiti (presuda od 2. ožujka 2016., **Frieberger i Vallin/Komisija**, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), podnesena žalba, predmet T-232/16 P).

Nadalje, u istoj je presudi Službenički sud ocijenio da je zakonska dob za umirovljenje, koja je utvrđena u članku 22. Priloga XIII. Pravilniku o osoblju i povećana reformom iz 2013., samo jedan od čimbenika koji zajedno s budućim vrijednostima više parametara predviđenih u spomenutom prilogu (kamatna stopa, smrtnost, rast plaća itd.) osigurava aktuarsku ravnotežu Unijina mirovinskog sustava. Slijedom toga, mirovinski sustav Unije organiziran je na temelju načela solidarnosti te nije osmišljen na način da doprinosi koje dužnosnik uplaćuje daju pojedinačno pravo na mirovinu koja predstavlja njihovu točnu protuvrijednost, tako da on ne može očekivati povrat eventualnog viška nastalog zbog povećanja dobi za njegovo umirovljenje i duljeg razdoblja tijekom kojeg uplaćuje doprinose (presuda od 2. ožujka 2016., **Frieberger i Vallin/Komisija**, F-3/15, [EU:F:2016:26](#), podnesena žalba, predmet T-232/16 P).

Naposljetku, i dalje u istoj presudi, ocijenjeno je da se ništa u tekstu članka 26. stavka 5. Priloga XIII. Pravilniku o osoblju ne protivi tomu da, nakon prvog ponovnog izračuna bonusa njegovih mirovinskih prava koji je uslijedio nakon prvog povećanja zakonske dobi za umirovljenje reformom iz 2004., dužnosnik ishodi drugi izračun uzimajući u obzir ponovno povećanje te dobi na temelju članka 22. Priloga XIII. Pravilniku o osoblju, kako je izmijenjen reformom iz 2013.

3. OTPREMNINA

U presudi od 2. ožujka 2016., **FX/Komisija** (F-59/15, [EU:F:2016:27](#)) Službenički sud precizirao je da otpremnina iz članka 39. RAA-a nije naknada za prestanak radnog odnosa na koju bi zaposlenik imao pravo po službenoj dužnosti u trenutku raskida ili isteka svojeg ugovora, već novčana mjera obuhvaćena mjerama Pravilnika o osoblju u području socijalne sigurnosti. Prema tome, raskid ili istek ugovora člana privremenog osoblja ne može automatski i sam po sebi dovesti do nastanka prava na otpremninu. Naime, iz odredaba mjerodavnih za mirovinski sustav, osobito iz članka 39. i članka 12. stavka 2. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju, proizlazi da član privremenog osoblja ima pravo na otpremninu kada više nije stranka u ugovoru o radu nakon njegova

raskida ili isteka te ne namjerava u okviru Europske unije izvršavati druge dužnosti, a u tom trenutku ne udovoljava uvjetima za to da odmah ili uz odgodu bude korisnik starosne mirovine ni uvjetima navedenima u članku 12. stavku 1. točki (b) podtočkama (i.) do (iv.) Priloga VIII. Pravilniku o osoblju.

U istom je predmetu navedeno da se pojam prestanka radnog odnosa iz članka 12. stavka 2. Priloga VIII. Pravilniku o osoblju, koji se po analogiji primjenjuje na člana privremenog osoblja, može tumačiti samo od slučaja do slučaja, prema pojedinačnim okolnostima, upravo radi izbjegavanja, koliko je god to moguće, isplate otpremnine u korist službenika Europske unije koji u trenutku podnošenja zahtjeva ima relevantna saznanja o tome da bi mogao ponovno biti zaposlen u njezinim službama. U tom kontekstu automatska isplata otpremnine samo zbog raskida ili isteka ugovora o radu službenika bila bi protivna ne samo cilju te odredbe nego i općem načelu dobrog upravljanja financijama Europske unije.

4. NAPREDOVANJE U VIŠI STUPANJ

Podsjećajući da institucije trebaju usko tumačiti i primjenjivati pravila koja daju pravo na financijska davanja, Službenički je sud u presudi od 12. svibnja 2016., **FS/EGSO** (F-50/15, [EU:F:2016:119](#)) ocijenio da je napredovanje u viši stupanj koje je predviđeno u članku 44. stavku 2. Pravilnika o osoblju moguće samo u slučajevima u kojima je dužnosnik imenovan voditeljem odjela, direktorom ili glavnim direktorom „u istom razredu“ u kojem se nalazio tijekom prethodnog zaposlenja i koji Pravilnik o osoblju nije predviđao prije 1. siječnja 2014., pri čemu tu odredbu treba analogno primjenjivati i na članove privremenog osoblja.

KARIJERA DUŽNOSNIKÂ I SLUŽBENIKÂ

1. PROMAKNUĆE OSOBLJA STAVLJENOG NA RASPOLAGANJE SINDIKATU ILI UDRUŽENJU OSOBLJA

Odlučujući o zakonitosti neprovođenja postupka promaknuća sindikalnog predstavnika, Službenički je sud u presudi od 2. ožujka 2016., **Loescher/Vijeće** (F-84/15, [EU:F:2016:29](#)) zaključio da dužnosnik ne može zahtijevati od institucije da usvoji pravila kojima se posebno organiziraju postupci i metode usporedbe zasluga dužnosnika s obzirom na njihove položaje prema Pravilniku o osoblju i da, prema tome, neuspjeh u uspostavi **ad hoc** sustava ocjenjivanja dužnosnika koji obavljaju aktivnosti u okviru stavljanja na raspolaganje sindikatu ili udruženju osoblja (OSP) ne dovodi ni do kakve diskriminacije. Osim toga, čak i ako izvršavanje određenih dužnosti predstavničkih tijela osoblja, kao što su dužnost predsjednika odbora osoblja ili predsjednika OSP-a, u određenim slučajevima može navesti na pretpostavku da je riječ o izvršavanju dužnosti na višoj razini, dužnosnik koji je stavljen na raspolaganje OSP-u mora u svrhu eventualnog promaknuća dokazati postojanje, razinu i trajanje tih dužnosti koje je stvarno i posebno izvršavao.

2. STEGOVNE MJERE

Odlučujući o zakonitosti odluke uprave da, nakon lažnih izjava koje je dao dotični službenik, nakon isteka njegovog ugovora i u razdoblju od šest godina zabrani njegovo zapošljavanje u instituciji, Službenički je sud u presudi od 20. srpnja 2016., **HC/Komisija** (F-132/15, [EU:F:2016:158](#)) ocijenio da takva mjera, s obzirom na više nego represivan cilj, nije ništa drugo nego sankcija koju uprava izriče zbog postupaka službeniku stavljenih na teret. Sporna odluka stoga je poništena jer, s jedne strane, nije donesena u skladu s odredbama Pravilnika o

osoblju koje se tiču stegovnih mjera i jer, s druge strane, u svakom slučaju nije predviđena kao sankcija koja se može izreći na temelju navedenih odredaba tog pravilnika.

Nadalje, u presudi od 17. veljače 2016., *Kerstens/Komisija* (F-23/15, [EU:F:2016:65](#), podnesena žalba) Službenički sud ocijenio je da u okviru postupka koji se primjenjuje na Komisiju u stegovnim stvarima zahtjev provođenja upravne istrage prije pokretanja stegovnog postupka proizlazi iz općih provedbenih odredbi o upravnim istragama i stegovnim postupcima koje je donijela ona sama. Kad Komisija pokrene stegovni postupak bez provođenja upravne istrage, ona krši obveze koje ima na temelju tih odredaba.

3. PONOVO ZAPOSŁJAVANJE ČLANOVA PRIVREMENOG I UGOVORNOG OSOBLJA U SLUČAJU PRIJENOSA SJEDIŠTA AGENCIJE UNIJE IZ JEDNE DRŽAVE ČLANICE U DRUGU

Provodeći odluku Vijeća Europske unije o prijenosu sjedišta Europske policijske akademije (CEPOL) u Budimpeštu (Mađarska), nakon odbijanja Ujedinjene Kraljevine da se sjedište te akademije i dalje nalazi na njezinu državnom području, direktor spomenute agencije zamolio je članove osoblja da preuzmu svoje dužnosti u novom sjedištu uz napomenu da će se svako odbijanje smatrati otkazivanjem ugovora o radu. Odlučujući o tužbi više skupina službenika, od kojih su neki ostali u Ujedinjenoj Kraljevini, a neki prešli u novo sjedište, Službenički je sud u presudi od 11. travnja 2016., *FN i dr./CEPOL* (F-41/15 DISS II, [EU:F:2016:70](#))

ocijenio da se nepojavljivanje službenika na radnom mjestu može protumačiti kao ponašanje koje zasluđuje otkaz u smislu članka 47. RAA-a. Podsjećajući osobito na to da zakonodavac Unije ili šefovi država ili vlada država članica mogu u svakom trenutku promijeniti sjedišta različitih institucija i agencija Unije i da su službenici Unije dužni, sukladno članku 20. Pravilnika o osoblju – analogno primjenjivom na članove privremenog i ugovornog osoblja na temelju članaka 11. i 81. RAA-a – boraviti u mjestu zaposlenja ili na takvoj udaljenosti od njega koja im omogućuje nesmetano obavljanje poslova, Službenički sud potvrdio je da TOSUR može odlučiti o zapošljavanju i ponovnom zapošljavanju članova privremenog i ugovornog osoblja na radnom mjestu koje se nalazi u drugoj državi članici, s obzirom na to da se samo lokalni službenici koji se ugovorno zapošljavaju na točno određenom mjestu mogu protiviti promjeni mjesta svojeg zaposlenja jer je u njihovu slučaju stabilnost mjesta rada dio uvjeta zaposlenja.

4. PREKID SLUŽBENIKOVE KARIJERE

U presudi od 17. veljače 2016., *DE/EMA* (F-58/14, [EU:F:2016:16](#)) Službenički sud proveo je presudu od 16. rujna 2015. koju je Opći sud Europske unije donio u predmetu *EMA/Drakeford* (T-231/14 P, [EU:T:2015:639](#)). U skladu s presudom Općeg suda, kada je riječ o tome mora li se ugovor člana privremenog osoblja, u smislu članka 2. točke (a) RAA-a, prilikom drugog obnavljanja sklopiti na neodređeno vrijeme, izraz „svako [...] sljedeće produljenje“, sadržan u članku 8. stavku 1. trećoj rečenici RAA-a, treba tumačiti na način da se odnosi na svaku proceduru koja dovodi do toga da član privremenog osoblja u smislu članka 2. točke (a) RAA-a nakon isteka ugovornog odnosa na određeno vrijeme nastavlja u tom svojstvu radni odnos sa svojim poslodavcem, pa i onda ako to produljenje prati napredovanje u razredu ili promjenu poslova koje obavlja. Također na temelju presude Općeg suda Europske unije, drukčije bi bilo samo ako bi zbog novog ugovora nastupio prekid karijere, koji bi se očitovao, primjerice, kao značajna promjena prirode poslova koje dotični član osoblja obavlja. U predmetnom slučaju Europska agencija za lijekove, nakon što je jednom produljila tužiteljev ugovor u svojstvu člana ugovornog osoblja, ponudila mu je novi ugovor. Nakon što je usporedio poslove tužitelja u okviru prvog i drugog ugovora, Službenički sud utvrdio je da se priroda poslova koje zainteresirani obavlja bitno izmijenila

u pogledu njegovih zadaća i odgovornosti, njegovih dužnosti u upravljanju i nadzoru te njegova položaja u Agenciji kako proizlazi iz njezina ustrojstva. Službenički sud smatrao je da ti elementi upućuju na prekid karijere u smislu tumačenja koje je Opći sud prihvatio u gore navedenoj presudi.

ZVIŽDAČ

Odlučujući – nakon vraćanja na ponovno suđenje po ukidanju presude – o predmetu dužnosnika koji je, u smislu članaka 12.a i 22. Pravilnika o osoblju, obavijestio o uznemiravanju ili o drugim postupcima na temelju kojih se može posumnjati u postojanje eventualne nezakonite aktivnosti štetne za interese Unije, Službenički je sud u presudi od 2. lipnja 2016., **Bermejo Garde/EGSO** (F-41/10 RENV, [EU:F:2016:123](#)) ocijenio da i u slučaju dužnosnika koji se smatra žrtvom uznemiravanja u smislu članka 12.a Pravilnika o osoblju i u slučaju dužnosnika koji u skladu s člankom 22.a Pravilnika o osoblju obavještava hijerarhijski nadređene u svojoj instituciji ili izravno Europski ured za borbu protiv prijevара (OLAF) o prijavljenim činjenicama valja obavijestiti predmetnu instituciju uz poštovanje općih obveza iz članaka 11. i 12. Pravilnika o osoblju.

U istoj presudi Službenički sud najprije je utvrdio da svaka pritužba za uznemiravanje ili spolno uznemiravanje podnesena hijerarhijski nadređenom u većini slučajeva podrazumijeva prekid veze povjerenja između predmetnih dužnosnika. Međutim, s tim u vezi Službenički sud smatra da članak 12.a Pravilnika o osoblju, radi učinkovite borbe protiv takvih pojava, pruža „posebnu zaštitu“ dužnosniku koji je žrtva uznemiravanja, na način da propisuje da on u slučaju podnošenja prigovora na temelju tog članka i uz poštovanje općih obveza iz članaka 11. i 12. Pravilnika o osoblju u načelu ne smije trpjeti bilo kakvu štetu od svoje institucije, osobito kada više ne postoji veza povjerenja između njega i navodnog uznemiravatelja, a posebno kada je potonji izravno hijerarhijski nadređen žrtvi.

Kada je riječ o ocjeni dužnosnikove dobre vjere, s obzirom na tri kriterija koja je utvrdio Opći sud u presudi kojom je predmet vratio na ponovno suđenje (presuda od 8. listopada 2014., **Bermejo Garde/EGSO**, T-530/12 P, [EU:T:2014:860](#)) – a to su ozbiljnost prijavljenih činjenica, autentičnost ili vjerojatnost prenesenih informacija i primijenjeni načini komunikacije – Službenički sud ocijenio je da članak 22.a Pravilnika o osoblju ne zahtijeva da dužnosnik zviždač „učini vjerojatnim da je došlo do teške nezakonitosti ili teške povrede“, što je inače postupak koji je pravno vrlo složen i zbog toga ga ne mogu izvršiti svi dužnosnici ili članovi privremenog osoblja Unije. Spomenuti članak u biti se ograničava na to da propiše obvezu dužnosnika koji sazna za činjenice „zbog kojih se može pretpostaviti“ postojanje aktivnosti „koje mogu predstavljati neispunjavanje obveza“ iz Pravilnika o osoblju da o tome „bez odgode“ obavijesti neposredno nadređene. Nadalje, članak 22.a stavak 2. Pravilnika o osoblju obvezuje osobe koje su neposredno nadređene dužnosniku zviždaču da „bez odgode“ dostave OLAF-u „sve dokaze“ za koje smatraju da ih posjeduju, a koji se tiču postojanja nepravilnosti s kojima su upoznate.

C | SUDSKA STATISTIKA SLUŽBENIČKOG SUDA

I. OPĆA AKTIVNOST SLUŽBENIČKOG SUDA

1. Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (siječanj 2012. – kolovoz 2016.)

II. NOVI PREDMETI

2. Postotni udio u broju predmeta prema prvotuženoj instituciji
3. Jezik postupka

III. ZAKLJUČENI PREDMETI

4. Presude i rješenja – Sastav suda
5. Ishod postupka
6. Postupci privremene pravne zaštite (2012.-2016.)
7. Trajanje postupaka u mjesecima (2016.)

IV. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

8. Sastav suda (2012.-2016.)
9. Broj tužitelja

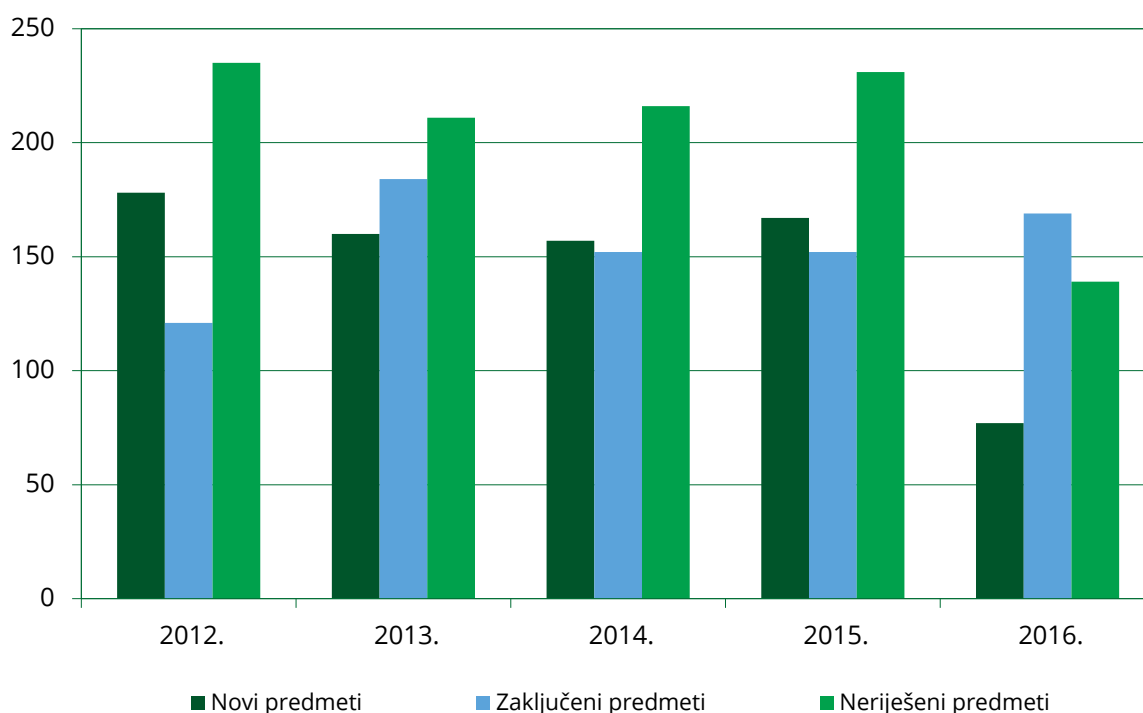
V. RAZNO

10. Odluke Službeničkog suda protiv kojih je podnesena žalba Općem sudu EU-a
11. Ishodi žalbenih postupaka pred Općim sudom (2012.-2016.)

I. OPĆA AKTIVNOST SLUŽBENIČKOG SUDA

1. NOVI, ZAKLJUČENI I NERIJEŠENI PREDMETI (SIJEČANJ 2012. – KOLOVOZ 2016.)

Razdoblje na koje se odnose podaci: 1. 1. 2012. - 31. 8. 2016.



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Novi predmeti	178	160	157	167	77
Zaključeni predmeti	121	184	152	152	169 ¹
Neriješeni predmeti	235	211	216	231	139 ²

Navedeni podaci (bruto podaci) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

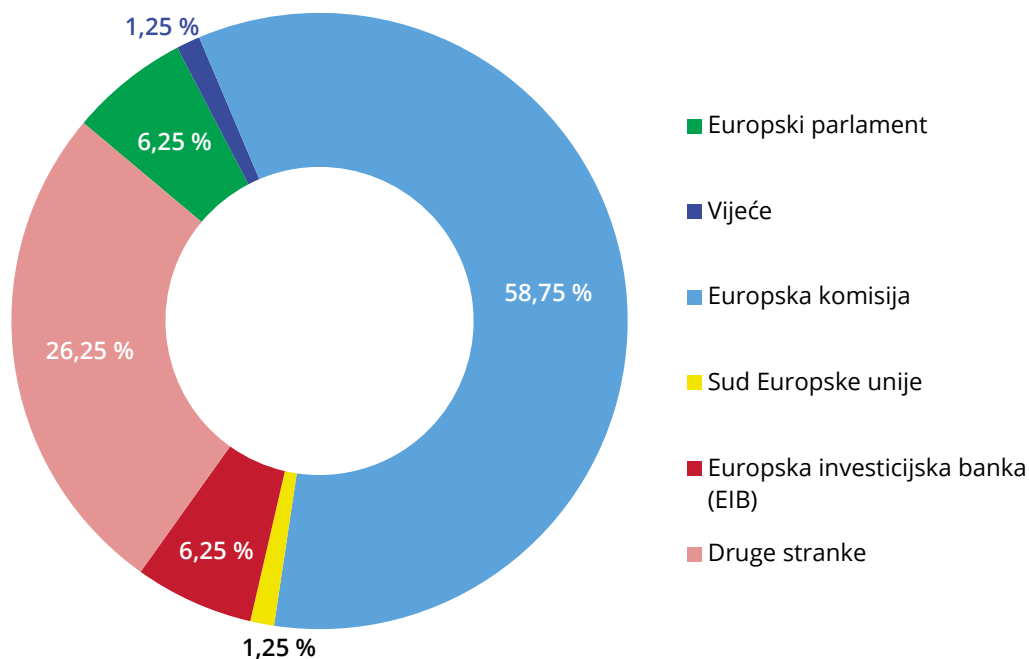
1| Od kojih dva spojena predmeta

2| Od čega 46 prekinutih predmeta i četiri spojena predmeta

II. NOVI PREDMETI

2. POSTOTNI UDIO U BROJU PREDMETA PREMA PRVOTUŽENOJ INSTITUCIJI

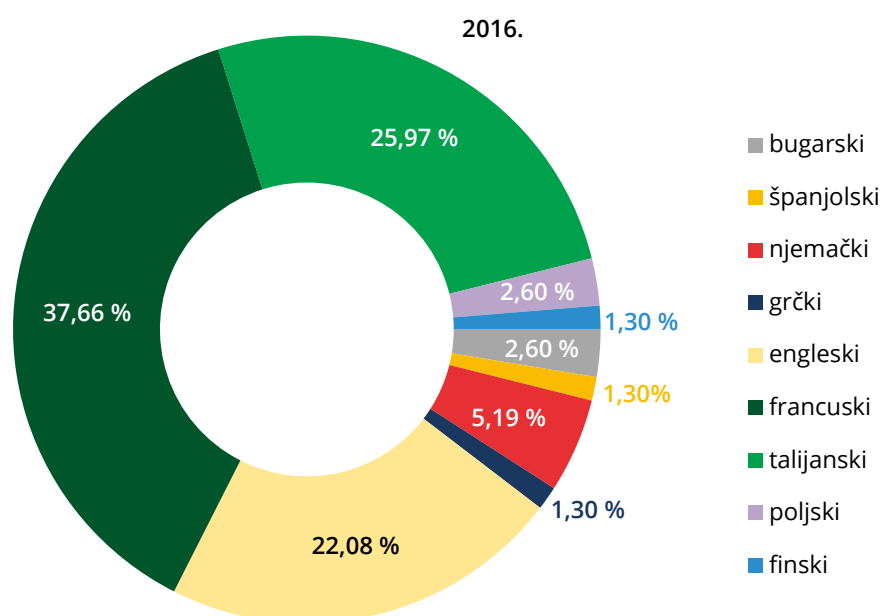
Postotni udio u broju novih predmeta (2016.)
Razdoblje na koje se odnose podaci: 1. 1. 2012. - 31. 8. 2016.



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Europski parlament	6,11 %	5,66 %	11,80 %	8,38 %	6,25 %
Vijeće	3,89 %	3,77 %	8,70 %	5,99 %	1,25 %
Europska komisija	58,33 %	49,69 %	45,96 %	52,69 %	58,75 %
Sud Europske unije		0,63 %		1,80 %	1,25 %
Europska središnja banka	1,11 %	1,89 %	1,24 %	2,40 %	
Revizorski sud	2,22 %	0,63 %	1,24 %	0,60 %	
Europska investicijska banka (EIB)	4,44 %	5,03 %	1,24 %	3,59 %	6,25 %
Druge stranke	23,89 %	32,70 %	29,81 %	24,55 %	26,25 %
Ukupno	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

3. JEZIK POSTUPKA

Razdoblje na koje se odnose podaci: 1. 1. 2012. - 31. 8. 2016.



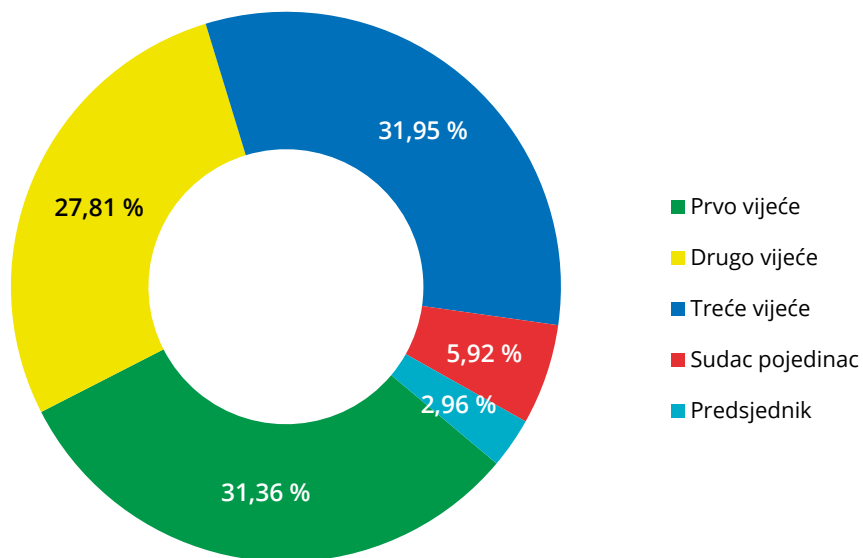
Jezik postupka	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
bugarski	2				2
španjolski	3		2	5	1
njemački	5	2	9	7	4
grčki	1	4	2	1	1
engleski	14	26	23	20	17
francuski	108	95	113	122	29
talijanski	35	21	8	8	20
nizozemski	6	12		2	
poljski	2				2
rumunjski	2				
finski					1
švedski				2	
Ukupno	178	160	157	167	77

Jezik postupka odgovara jeziku na kojem je pokrenut postupak, a ne materinskom jeziku ili državljanstvu tužitelja.

III. ZAKLJUČENI PREDMETI

4. PRESUDE I RJEŠENJA – SASTAV SUDA

Razdoblje na koje se odnose podaci: 1. 1. 2016. - 31. 8. 2016.



	Presude	Rješenja o brisanju predmeta na temelju mirnog rješenja spora ¹	Druga rješenja kojima se završava postupak	Ukupno
Puni sastav				
Prvo vijeće	6		47	53
Drugo vijeće	18	1	28	47
Treće vijeće	21	4	29	54
Sudac pojedinac	7	3		10
Predsjednik			5	5
Ukupno	52	8	109	169

1| Tijekom 2016. bilo je još deset neuspjelih pokušaja mirnog rješavanja sporova koje je potaknuo Službenički sud.

5. ISHOD POSTUPKA

Razdoblje na koje se odnose podaci: 1. 1. 2016. - 31. 8. 2016.

	Presude		Rješenja				Ukupno
	Tužbe prihvaćene u cijelosti ili djelomično	U cijelosti odbijene tužbe, obustava postupka	[Očito] nedopuštene ili neosnovane tužbe/ zahtjevi	Mirno riješeni sporovi nakon intervencije sudskog vijeća	Brisanje predmeta iz drugog razloga, obustava postupka ili vraćanje na ponovno odlučivanje	U cijelosti ili djelomično prihvaćeni zahtjevi (posebni postupci)	
Raspoređivanje/ Preraspoređivanje	2	1					3
Natječaji	1		2	1			4
Uvjeti rada/Dopusti		1					1
Ocjenjivanje/Promaknuće		9	2		1		12
Mirovine i naknade za invalidnost	5	5	34		44		88
Disciplinski postupci	1	4					5
Zapošljavanje/Imenovanje/ Razvrstavanje u razred	2	1	2	1			6
Plaća i naknade	2	4		1	2		9
Prestanak ili neobnavljanje ugovora službenika	3	4	2	2	1		12
Socijalna sigurnost/ Profesionalna bolest/ Nesreće	4		2	2			8
Drugo	3		4	1	1	12	21
Ukupno	23	29	48	8	49	12	169

6. POSTUPCI PRIVREMENE PRAVNE ZAŠTITE (2012.-2016.)

Zaključeni postupci privremene pravne zaštite		Ishod postupka		
		Potpuno ili djelomično prihvaćeno	Odbijeno	Brisanje predmeta
2012.	11		10	1
2013.	3		3	
2014.	5	1	4	
2015.	2		2	
2016.	2		2	
Ukupno	23	1	21	1

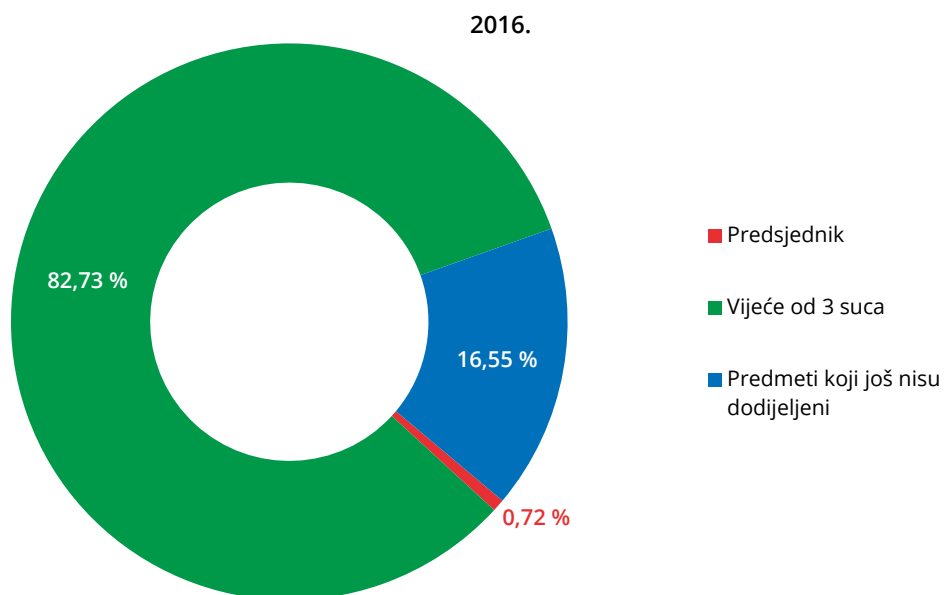
7. TRAJANJE POSTUPAKA U MJESECIMA (2016.)

Zaključeni predmeti		Prosječno trajanje	
		Trajanje cjelokupnog postupka	Trajanje postupka, ne uključujući trajanje mogućeg prekida postupka
Presude	52	11,3	11,2
Rješenja	117	24,3	9,4
Ukupno	169	20,3	10,0

Trajanje je izraženo u mjesecima i desetinama mjeseca.

IV. NERIJEŠENI PREDMETI NA DAN 31. PROSINCA

8. SASTAV SUDA (2012.-2016.)



	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Puni sastav	1	1			
Predsjednik		2	1	2	1
Vijeće od 3 suca	205	172	201	219	115
Sudac pojedinac	8	3	2	1	
Predmeti koji još nisu dodijeljeni	21	33	12	9	23
Ukupno	235	211	216	231	139

9. BROJ TUŽITELJA

Neriješeni predmeti s najvećim brojem tužitelja u 2016.

Broj tužitelja	Područja
486	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Godišnja prilagodba plaća Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
484	Pravilnik o osoblju – Plaće – Reforma sustava plaća i rasta plaća EIB-a Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
451	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Novi sustav učinkovitosti – Dodjela nagrada Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
394 (3 predmeta)	Pravilnik o osoblju – EIB – Plaće – Godišnja prilagodba plaća Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
34	Pravilnik o osoblju – Vraćanje na ponovno odlučivanje nakon preispitivanja presude Općeg suda – EIB – Mirovine – Reforma iz 2008. godine Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
32	Pravilnik o osoblju – EIB – Mirovine – Reforma mirovinskog sustava Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
32 (8 predmeta)	Pravilnik o osoblju – Pravilnik o osoblju za dužnosnike – Reforma Pravilnika o osoblju od 1. siječnja 2014. – Nova pravila za izračun putnih troškova od mjesta rada do matičnog mjesta – Veza između dodjele tog prava i statusa iseljenika odnosno osobe koja boravi u inozemstvu Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
30	Pravilnik o osoblju – Europski investicijski fond (EIF) – Plaće – Godišnja prilagodba plaća Pravilnik o osoblju – Promaknuće – Postupak promaknuća u 2005. – Dodatni razredi predviđeni novim Pravilnikom o osoblju
29	Pravilnik o osoblju – Europski investicijski fond (EIF) – Plaće – Reforma sustava plaća i rasta plaća EIF-a Pravilnik o osoblju – Član ugovornog osoblja – Član privremenog osoblja – Uvjeti zapošljavanja – Trajanje ugovora
26 (4 predmeta)	Pravilnik o osoblju – Pravilnik o osoblju za dužnosnike – Reforma Pravilnika o osoblju od 1. siječnja 2014. – Nova pravila za izračun putnih troškova od mjesta rada do matičnog mjesta – Veza između dodjele tog prava i statusa iseljenika odnosno osobe koja boravi u inozemstvu – Ukidanje vremena za putovanje

Pojam „Pravilnik o osoblju“ odnosi se na Pravilnik o osoblju za dužnosnike Europske unije i Uvjete zaposlenja ostalih službenika Europske unije.

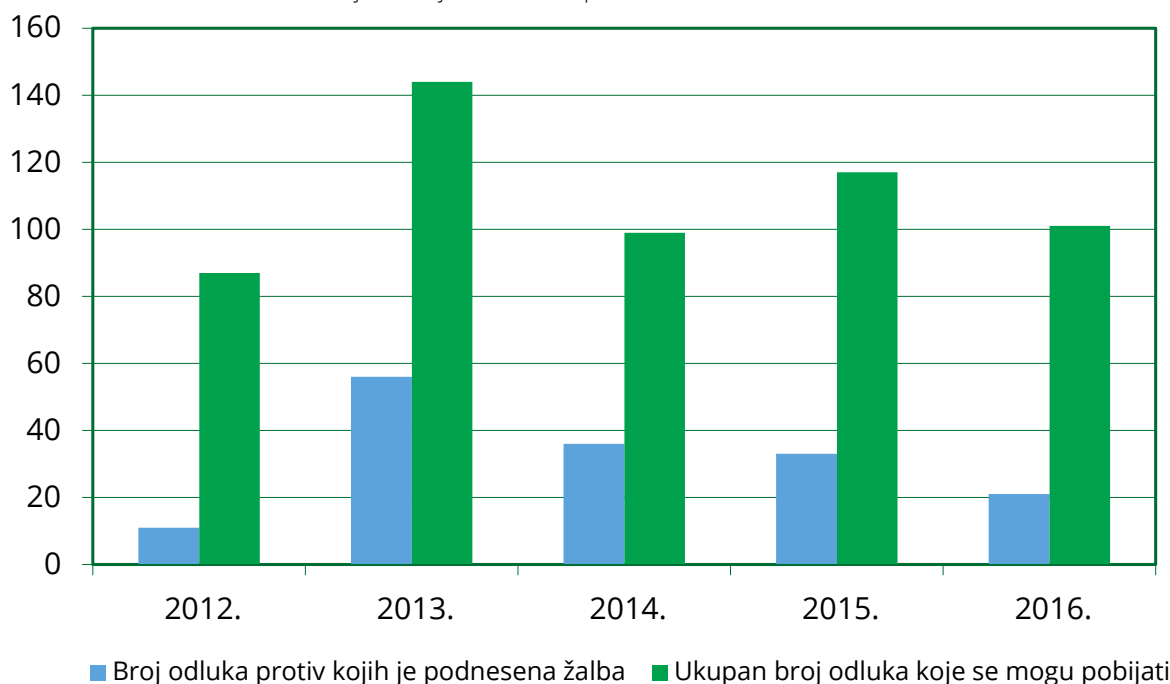
Ukupan broj tužitelja u svim neriješenim predmetima (2012.-2016.)

	Ukupan broj tužitelja	Ukupan broj neriješenih predmeta
2012.	1086	235
2013.	1867	211
2014.	1902	216
2015.	2333	231
2016.	2211	139

V. RAZNO

10. ODLUKE SLUŽBENIČKOG SUDA PROTIV KOJIH JE PODNESENA ŽALBA OPĆEM SUDU EU-A

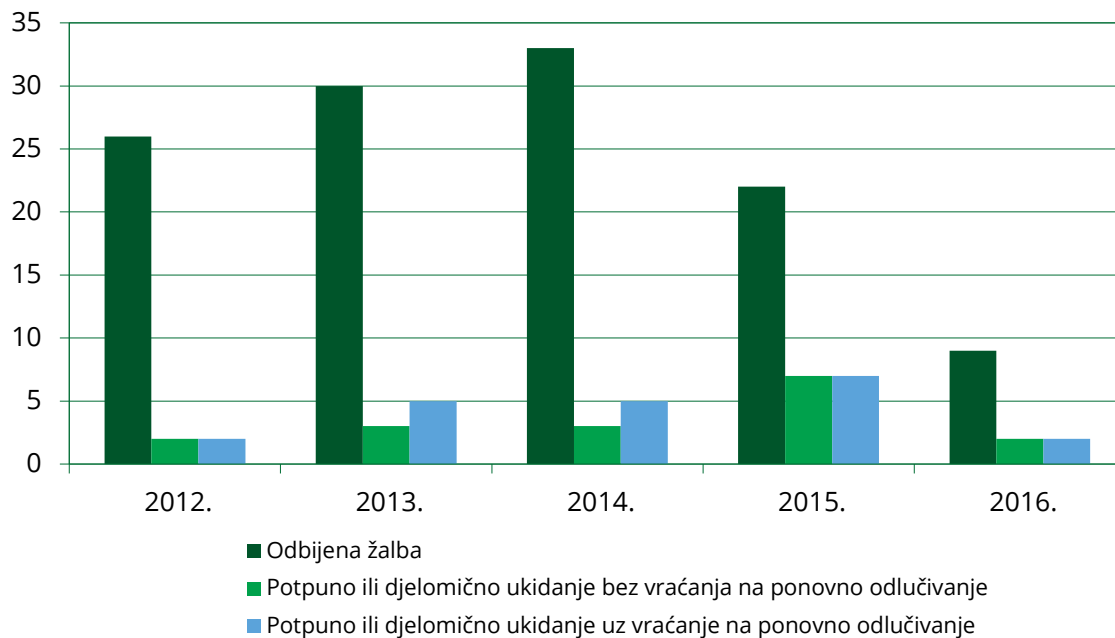
Razdoblje na koje se odnose podaci: 1. 1. 2012. - 31. 8. 2016.



	Broj odluka protiv kojih je podnesena žalba	Ukupan broj odluka koje se mogu pobijati¹	Postotak odluka protiv kojih je podnesena žalba²
2012.	11	87	12,64 %
2013.	56	144	38,89 %
2014.	36	99	36,36 %
2015.	33	117	28,21 %
2016.	21	101	20,79 %

1] Presude, rješenja – kojima je tužba proglašena nedopuštenom, očitom nedopuštenom ili očitom neosnovanom, rješenja u postupku privremene pravne zaštite, rješenja o obustavi postupka i rješenja o odbijanju intervencije – objavljeni ili doneseni tijekom referentne godine.

2] Moguće je da za pojedinu godinu taj postotak ne odgovara odlukama protiv kojih je moguća žalba, a koje su donesene u referentnoj godini, u mjeri u kojoj rok za žalbu zahvaća dvije kalendarske godine.

11. ISHODI ŽALBENIH POSTUPAKA PRED OPĆIM SUDOM (2012.-2016.)

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Odbijena žalba	26	30	33	22	9
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	2	3	3	7	2
Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	2	5	5	7	2
Brisanje predmeta/Obustava postupka	3		1	1	
Ukupno	33	38	42	37	13



D | SASTAV SLUŽBENIČKOG SUDA



(Protokolarni red na dan 31. kolovoza 2016.)

Slijeva nadesno:

suci J. Sant'Anna i E. Perillo, predsjednik vijeća R. Barents, predsjednik S. Van Raepenbusch, predsjednik vijeća K. Bradley, suci J. Svenningsen i M. A. Kornezov, tajnica W. Hakenberg

1. PROMJENE U SASTAVU SLUŽBENIČKOG SUDA U 2016.

Odlukom od 22. ožujka 2016. Vijeće Europske unije imenovalo je Joãoa Sant'Annu i Alexandra Kornezova sucima Službeničkog suda Europske unije za razdoblje od 13. travnja 2016. do datuma prijenosa nadležnosti tog suda na Opći sud Europske unije.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2016. DO 13. TRAVNJA 2016.

S. VAN RAEPENBUSCH, predsjednik Suda

R. BARENTS, predsjednik vijeća

K. BRADLEY, predsjednik vijeća

H. KREPPEL, sudac

M. I. ROFES i PUJOL, sutkinja

E. PERILLO, sudac

J. SVENNINGSSEN, sudac

W. HAKENBERG, tajnica

OD 14. TRAVNJA 2016. DO 31. KOLOVOZA 2016.

S. Van RAEPENBUSCH, predsjednik Suda

R. BARENTS, predsjednik vijeća

K. BRADLEY, predsjednik vijeća

E. PERILLO, sudac

J. SVENNINGSSEN, sudac

J. SANT'ANNA, sudac

A. KORNEZOV, sudac

W. HAKENBERG, tajnica

3. BIVŠI ČLANOVI SLUŽBENIČKOG SUDA

(prema redosljedu stupanja na dužnost)

SUCI

Horstpeter KREPPEL (2005.-2016.)

Paul J. MAHONEY (2005.-2011.)

Irena BORUTA (2005.-2013.)

Heikki KANNINEN (2005.-2009.)

Haris TAGARAS (2005.-2011.)

Sean Van RAEPENBUSCH (2005.-2016.), predsjednik od 2011. do 2016.

Stéphane GERVASONI (2005.-2011.)

Maria Isabel ROFES i PUJOL (2009.-2016.)

Ezio PERILLO (2011.-2016.)

René BARENTS (2011.-2016.)

Kieran BRADLEY (2011.-2016.)

Jesper SVENNINGSEN (2013.-2016.)

João SANT'ANNA (2016.)

Alexander KORNEZOV (2016.)

PREDSJEDNICI

Paul J. MAHONEY (2005.-2011.)

Sean Van RAEPENBUSCH (2011.-2016.)

TAJNIK

Waltraud HAKENBERG (2005.-2016.)



KAKO DOĆI DO PUBLIKACIJA EU-a

Besplatne publikacije:

- jedan primjerak:
u knjižari EU-a (<http://bookshop.europa.eu>);
- više od jednog primjerka ili plakati/zemljovid:
u predstavništvima Europske unije (http://ec.europa.eu/represent_hr.htm),
pri delegacijama u zemljama koje nisu članice EU-a (http://eeas.europa.eu/delegations/index_hr.htm),
kontaktiranjem službe Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_hr.htm)
ili pozivanjem broja 00 800 6 7 8 9 10 11 (besplatni poziv iz EU-a) (*).
(*). Informacije su besplatne, kao i većina poziva (premda neke mreže, javne govornice ili hoteli mogu naplaćivati pozive)..

Publikacije koje se plaćaju:

- u knjižari EU-a (<http://bookshop.europa.eu>).



SUD
EUROPSKE UNIJE